Poemele tatălui

Ghiţă Mocan

Poemele tatălui

Ghiţ.ă Mocan

Editura Metanoia, Oradea 2016

poimn
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României MOCAN, GHIŢĂ
Poemele tatălui / Ghiţă Mocan. - Oradea : Metanoia, 2016 Conţine bibliografie ISBN 978-606-8432-93-9
2
© Societatea Biblică din România
Toate drepturile asupra acestei ediţii aparţin Societăţii Biblice din România. Reproducerea parţială sau totală, indiferent de scop, mijloace sau metode, a textului din această carte este interzisă fără acordul prealabil scris al Societăţii Biblice din România.
Corectura: Lavinia Filipaş Tehnoredactarea: Lavinia Filipaş Coperta: PrintDesigner.ro
Pentru comenzi:
Societatea Biblică din România
str. Ogorului nr. 258, Oradea, România
Tel / Fax 0359-425991; 0359-425990; 0743-050005
www.sbro.ro
E-mail: comenzi@sbro.ro

prinâ

Picurul din faguri 7

Înţelepciunea şi pedagogia ei 21

***POEMUL** 1 - Fii receptiv, fiule!* *47*

***POEMUL** 2 - Fii prudent, fiule!* *79*

***POEMUL** 3 - Fii statornic, fiule!* *115*

***POEMUL** 4 - Fii lucid, fiule!* *153*

***POEMUL** 5 - Fii consecvent, fiule!* *187*

Rapsodia celor două căi 219

Chemare la responsabilitate 239

Anexe 266

Bibliografie selectivă 303

^Picurai dinţt
a ij
uri

MI-AŞ FI DORIT să citesc această carte în tinereţe. Am căutat-o. M-am străduit - o simţeam ca pe o nevoie a inimii - dar n-am găsit-o. Cartea aceasta mi-ar fi îndulcit lectura Scripturii, mi-ar fi energizat viaţa şi cugetarea; aş fi înţeles mai bine textul Proverbelor lui Solomon, atunci când - pe calea lecturii - ne-am întâlnit prima dată. Dar n-a fost să fie! Deşi eram la vârsta marilor întrebări, răspunsurile mi-au venit neprelucrate, neadaptate situaţie mele de atunci. Vulnerabil ca orice adolescent, încercam să-mi tâlcuiesc zicerile Bibliei aşa cum credeam eu de cuviinţă. Ariditatea contextului în care m-am dezvoltat din punct de vedere spiritual m-a amprentat profund. Şi azi îmi vin în minte frământările acelor ani. Chestiuni simple căpătau în mintea mea proporţii uriaşe. Decizii concrete, care nu dau timp prea mult de gândire, mi se păreau adesea terifiante. Bâjbâiam după principii, lovindu-mă necontenit de păreri, încredinţări personale şi truisme. Însă, cu toate acestea, am reuşit să merg înainte.

Cum spuneam, erau alte vremuri. Strâmtoarea culturală a acelor ani nu poate fi explicată într-o frază. Ea ţine de încâlceala vieţii, de mediu şi de oameni. Abia mai târziu, când providenţa mi-a deschis alt culoar, am început să mă dumiresc. La cumpăna majoratului, când nu ştii sigur dacă eşti copil sau om mare, am înţeles valoarea personală a Sfintei Scripturi. M-am adâncit în lectură, la început haotic, apoi tot mai organizat. Materialele ajutătoare erau puţine. Google-ul încă nu descălecase pe plaiuri bihorene, aşa că eram nevoit să mă folosesc de ce aveam. Precaritatea însă mi-a făcut bine. Nu e bine să le ai toate la discreţie, pentru că rişti să nu le mai preţuieşti. Iar faptul că trebuia să caut mai mult, m-a învăţat să văd fiecare învăţătură ca pe o perlă rară şi care trebuie păzită cu grijă. M-am salvat, aşadar, prin lectură pură şi năvalnică. Am recurs la textul sacru şi l-am citit cu o poftă cu care muşti dintr-o piersică zemoasă şi rece într-o zi toridă de vară. Sufletul meu începea să rezoneze cu ideile Scripturii, cu personajele şi întâmplările ei.

Pe fondul acesta, am realizat grandoare textului sacru, adâncimea şi dificultatea lui. Era deja prea mult pentru o minte necoaptă, gata să înghită pe nemestecate bogăţia de sensuri. Intuiam că îmi lipsesc detaliile de context, dar ceva irezistibil mă făcea să revin din nou şi din nou. Mă imaginam adesea acolo, parte din intriga textului, dialogând tainic şi imaginându-mi tot felul de ipoteze. Alteori, mă imaginam în locul vreunui destinatar de epistole, unul dintre aceia care pune scrisoarea la loc de cinste, o reciteşte şi meditează la ea. Îmi dădeam mici teste de memorare şi înţelegere, iar faptul acesta mi-a făcut bine mai târziu. Fără să-mi dau seama mi-am umplut mintea cu Scriptură şi am ţinut-o

alertă.

Anii au trecut şi, nu la multă vreme, am ajuns la o şcoală de teologie. După peripeţii care s-ar cere povestite în altă carte, m-am trezit pe băncile şcolii. Abia atunci mi s-a confirmat ceva ce bănuisem cândva. Aflam că Biblia nu-i o carte atât de uşoară pe cât se pare. Mai aflam că există dificultăţi şi mai mari decât mă gândisem eu, iar soluţiile trebuie găsite prin studiu. Pătrundeam într-un univers superior de cunoaştere şi, asistat de dascăli, îmi puneam probleme noi. Fecunditatea acelor ani a fost revoluţionară pentru mine. Într-un timp relativ scurt, sub fericita presiune a dialogului şi lecturii, m-am redefinit. M-am eliberat de balastul subiectivismului meu inerent, mi-am depăşit preconcepţiile locale cu care venisem şi am reuşit să-mi deschid mintea şi inima spre alte culmi ale înţelegerii biblice.

Apoi, cu timpul, am devenit tată. Am înţeles că a fi adult înseamnă mai mult decât să ai grijă de tine. Buna gestionare a caracterului, a resurselor şi a oportunităţilor urma să se răsfrângă asupra copiilor mei. Responsabilitatea proprie se extindea, educaţional, spre cei de lângă mine. După cum ştim, cei mici întind la început mânuţele, apoi glăscioarele, şi între timp simfonia educaţiei a început. Întrebări de tot felul biciuiesc mintea părintelui şi provocări dintre cele mai diverse îl întâmpină. Curând mi-am dat seama că nu sunt responsabil doar pentru mine, ci şi pentru urmaşii mei. Şi iar am început căutările. Mult mai specific, eram interesat să vorbesc cu părinţi mai în vârstă decât mine, să citesc tot felul de cărţi care abordează tema educaţiei. Am găsit în felul acesta oameni care m-au pus pe gânduri, aşa cum am găsit şi cărţi inconsistente. Însă, în providenţa Lui, Dumnezeu m-a îndrumat şi spre surse credibile. Am vorbit adesea cu părinţi admirabili, aşa cum am lecturat adesea cărţi remarcabile.

De-a lungul anilor însă, în timp ce copiii creşteau, iar eu mă vedeam adesea depăşit de situaţie, mi-am dat seama că totul, dar absolut totul, se reduce la înţelepciunea biblică. Niciun principiu sănătos pe care-l citeşti undeva nu este dintr-o altă grădină decât din cea a Sfintei Scripturi. Iar dacă, din întâmplare, dai peste unul inedit şi suspect, acesta este nebiblic şi de evitat. Ca într-un cerc ce se închide în mod invariabil, m-am reîntors la cartea Proverbe, dar acum cu ochii părintelui trecut puţin prin viaţă. Experienţa şi interesul imediat m-au călăuzit spre acele maxime ce mă privesc, dar şi spre cele care se adresează, peste timp, copiilor mei. Iar printre acestea, ca o surpriză încântătoare, am dat peste fragmentul din Proverbe 4:4-4:14.

Parcă niciodată nu-l citisem cu atâta încântare. De ce? Pentru că e greu să te laşi fascinat de cuvintele unui tată, câtă vreme (încă) nu eşti tată. Dar acum lucrurile se schimbaseră. Eram surprins să constat că regele David a transmis fiului său Solomon o învăţătură atât de coerentă şi de succintă. Pentru că, aşa cum vom vedea, fragmentul amintit este de fapt o citare din învăţătura lui David. Sunt cuvintele tatălui în sinteza impecabilă a fiului. Nu sunt multe versete, dar sunt dense. Precum picurul din faguri care se prelinge lent şi singuratic, învăţăturile bătrânului tată s-au imprimat în mintea sclipitoare a fiului său.

„Când eram încă fiu la tatăl meu şi fiu gingaş şi singur la mama mea, el mă învăţa atunci şi-mi zicea...“ - aşa se introduc poemele lui David (Pr. 4.3). Atmosfera este calmă, aproape romantică, iar învăţătura se poate sedimenta aşa cum trebuie. Sămânţa sădită în mintea prinţului are şanse să fie reţinută şi aplicată. David a ales să fie un tată responsabil. A înţeles că experienţa de viaţă te obligă, a înţeles că nimeni n-are voie să-i educe copilul înaintea lui. Şi aşa au luat naştere, potrivit structurii poetice ebraice, cele cinci poeme ale tatălui.

Le-am citit şi le-am recitit de zeci de ori. Am verificat şi alte traduceri pentru a prinde mai bine sensurile, apoi am recurs la comentarii şi analize. Am răsfoit lucrări care se adresează părinţilor şi tinerilor, iar cartea de faţă s-a născut din acest travaliu. Nu în ultimul rând m-am uitat adesea la mine, suindu-mă pe cântarul propriei conştiinţe. Mi-am găsit atâtea carenţe, atâtea inconsecvenţe pe care încerc să le îndrept. Un lucru însă mi-a rămas clar: taţii sunt absolut necesari în educaţia copiilor. Glasul lor timbrat şi autoritar, cuvintele puţine, dar clare, sunt picuri din fagurul cunoaşterii. Ei sunt chemaţi să-şi asiste copiii în devenirea lor, să-i ghideze şi să-i încurajeze.

Dacă „una dintre cele mai adânci frustrări ale individului uman, social, este absenţa tatălui"[1], atunci subiectul se impune de la sine. Studiile de specialitate şi experienţa confirmă tot mai des această realitate. Parcă tot mai mulţi taţi dezertează de la post. Cariera şi lupta existenţială devin singurele care contează, în vreme ce copiii ne sunt educaţi de instituţii laice tot mai libertine. Mama, de obicei, se străduieşte să-l suplinească pe tata, însă sfârşeşte în frustrare şi neputinţă.

Nimeni nu poate înlocui pe nimeni, mai ales în procesul educaţional, iar acest lucru l-a înţeles (şi) David. Instinctul lui patern i-a dezlegat limba în faţa fiului său. El care compusese atâţia psalmi şi care rostise cuvântări energizante în faţa poporului, acum trebuia să facă faţă unui dialog intim şi delicat. Inima încă fragedă a lui Solomon, ochii lui inteligenţi şi mintea lui ageră se deschideau în faţa lui David ca o provocare. Era important ca integritatea teritorială a Israelului să fie respectată, cum la fel de important era ca treburile de la palat să meargă ceas, dar mai presus de acestea era important să se investească în propriul copil.

Şi aici nu vorbim de-un evreu oarecare. Istoria îl consideră pe David drept cel mai important domnitor al Israelului, un model pentru generaţiile următoare. Fără îndoială, „David a rămas o figură profetică a orientării şi speranţei, o figură care, după câteva secole, în perioada celui de-al Doilea Templu postexilic, aşa cum relatează Prima Carte a Cronicilor, a avansat chiar şi până într-acolo încât

1 N. Breban, *Riscul în cultură,* Polirom, Iaşi, p. 213.

a fost considerat fondatorul de fapt al Templului (solomonian!) şi al întregii ierarhii preoţeşti.“[2] Literatura rabinică - în special medievală - vede în David „oratorul (cel care se roagă) şi profetul ideal, care a creat toţi psalmii (la început probabil anonimi şi doar parţial atribuiţi lui) de unul singur.“[3] Un tată ocupat, aşadar! S-ar fi putut scuza cu uşurinţă, ar fi putut pretexta că el scrie „marea“ istorie a neamului şi nu se poate „împiedica“ în educaţia unui puşti. Şi totuşi, David nu gândeşte aşa.

El are, în cultura iudaică, o imagine care o egalează pe cea a lui Avraam sau Moise, ba chiar o transcende.

2 H. Kung, *Iudaismul. Situaţia religioasă a timpului,* Hasefer, Bucureşti, 2003, p. 96.

3 *Idem,* p. 97.

Împăratul le apare rabinilor în calitate de „personaj pilduitor, ce respectă Legea, şi ca exemplar învăţător al Legii, care studiază în permanenţă Tora, aprofundând-o până în cele mai mici detalii, şi care le-ar fi impus-o şi altora fără îndurare.“[4] Ei bine, cum ar fi putut un astfel de om să tacă? Lecturile şi meditaţiile, devoţiunea lui exemplară fac din el un tată care are multe de oferit. Chiar dacă Solomon n-a respectat până la capăt învăţăturile, ele nu-şi pierd deloc valoarea, ci - iată - rămân la fel de valabile peste veacuri.

Dar nu numai latura triumfalistă a lui David a fost remarcată de-a lungul timpului. Nu doar oficiul regal şi buna „aşezare“ pe tron, războaiele câştigate sau alte lucruri de felul acesta, ci şi zbaterile sale interioare. Astfel, David apare „şi ca păcătos şi penitent exemplar, care ar fi regretat foarte mult adulterul cu frumoasa Batşeba şi omorul soţului acesteia, hititul Urie, şi ar fi obţinut iertarea.“[5] Damnat de propria cădere, el scrie psalmi şi se căieşte fără menajamente. Îşi asumă orice consecinţă şi se agaţă dramatic de harul lui Dumnezeu, fiind şi prin aceasta un exemplu izbitor de pocăinţă. Iar cine se pocăieşte vorbeşte altfel. Căderea lui se regăseşte, pedagogic, în îndemnurile pe care acum i le oferă lui Solomon.

Apoi, spre deosebire de alte personaje vechi-testa- mentare, David este des citat în Noul Testament. Creştinismul primar a folosit într-un mod ilustru biografia şi scrierile sale. Credinţa şi caracterul lui au trecut dincolo de graniţele culturii iudaice, ajungând astfel până la noi. „David este amintit des şi cu deosebit respect: şi aici el este recunoscut ca autor al Psalmilor, ca exemplu al pioşeniei şi ca profet al revelaţiei divine.“[6] Dintre evanghelişti, Matei este cel mai interesat în această privinţă. El accentuează în evanghelia sa că Isus din Nazaret este descendent direct al lui David, iar naşterea Sa în Betleem nu este deloc întâmplătoare.

Şi în domeniul artistic imaginea lui David este extrem de bine prizată. „El rămâne, în toate privinţele, reprezentat de nenumărate ori ... pe fresci, în psalterii şi la portalele bisericilor, o figură populară: pentru domnitorii creştini ai Evului Mediu un model (Carol cel Mare un nou „David“); pentru ierarhia bisericească (datorită ungerii sale ca rege de către prorocul Samuel) o instanţă de legitimare pentru ungerea împăraţilor şi regilor creştini prin biserică; pentru maeştrii cântăreţi şi colegiile de muzică, patronul potrivit al Bisericii.“[7]

Am recurs la această retrospectivă pentru a descrie un caracter înalt. Cine se luptă cu sine şi îşi ajustează corect viaţa şi este capabil să-i înveţe pe alţii. Învăţăturile pe care David i le-a dat lui Solomon stau la baza poemelor pe care le vom dezbate. Ne putem imagina că acele învăţături au fost repetate frecvent, pentru că unui copil nu poţi să-i spui doar o dată şi apoi gata. Tocmai din această cauză un părinte are nevoie nu doar de multă experienţă, ci şi de creativitate. Să spunem copiilor în aşa fel încât să înţeleagă, dar să le şi placă în acelaşi timp. Să le aducem aminte aceleaşi principii de bază, fără însă a fi cicălitori sau nesuferiţi. Să nu-i întărâtăm la mânie, dar nici să nu-i lăsăm în voia pornirilor lor. Să le oferim în mod progresiv şi conştient libertate, dar să nu le permitem niciodată să fie libertini. Acest echilibru a reuşit David să-l atingă în sfaturile lui, astfel încât Solomon a fost capabil - la vârstă adultă - să le reproducă.

Când Luther chema la reformă, voievodul Neagoe Basarab punea în pagină sfaturi pentru fiul său, Teodosie. Iată un alt exemplu care justifică teza noastră. Cu dragoste şi înţelegere, Neagoe aşeza fiecare principiu sub autoritatea biblică. Nicio clipă nu s-a considerat drept etalon, drept măsură a lucrurilor, ci a recurs, cu smerenie, la revelaţie. Un scurt citat ar fi elocvent:

---

4 Ibidem.

5 *Idem,* p. 98.

6 *Idem,* p. 99.

7 *Idem,* p. 100. Autorul arată cum „abia în timpul Renaşterii şi a Barocului, eroul tânăr - atletic păşeşte în prim plan“, transformând oarecum imaginea clasică a împăratului. Statuile lui David din Florenţa, create de Donatello şi Michelangelo, stau mărturie în acest sens.

Şi acestea să nu te gândeşti că le grăiesc eu din capul meu, ci toate le-am aflat în Sfintele Scripturi şi ţi le grăiesc ca să-ţi fie de certare şi de învăţătură şi de toată trezia şi chibzuiala şi bucuria ce va să fie, cum ţi le voi arăta mai înainte cu amănuntul şi le vei vedea chiar. (...) Drept aceea, ia aminte cu înţelegere şi cu socoteală şi vezi că, dacă vei călca Legea şi poruncile lui Dumnezeu, nu le vei umplea, de aici măcar de-ai birui toată lumea şi de ţi s-ar pleca toţi împăraţii lumii aceştia ţie, şi de s-ar scula cu toată puterea lor să-ţi fie ţie într-ajutor, nici de-un folos nu-ţi va fi, nici nu îţi va putea ajuta cineva.[8]

Înţelegere şi socoteală, aşadar! Aceste două imperative sunt adresate tânărului Teodosie, dar cât de

8 *învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie,* Litera Internaţional, Bucureşti-Chişinău, 2001, p. 37.

importante sunt ele. Odată pierdute, orice victorie militară sau politică nu le poate suplini. Un caracter compromis nu poate fi „rezolvat“ cu decoraţii şi distincţii. Renumele public este nul, atâta vreme cât tânărul a decăzut în plan moral. Iar dacă miza este totală, e normal ca tatăl să se îngrijoreze. E normal să insiste, să-şi responsabilizeze fiul mult iubit, prin argumente dintre cele mai puternice.

Alison Thomas a fost ucenica reputatului apologet Norman Geisler. Sub îndrumarea acestuia, Alison a început să se dedice lucrării cu tinerii. La început timid, apoi tot mai avizat, ea a reuşit să-i înţeleagă şi să-i ajute. Aşa se face că, de ani buni, conferenţiază şi scrie pe acest subiect, arătându-ne că „materia primă“ e bună. În loc să devină tot mai pesimistă, această femeie găseşte noua generaţie interesată şi sinceră. Citând din Nancy Pearcey, autoarea ne atrage atenţia că, „în comparaţie cu adolescenţii, adulţii consumă o cantitate mai mare de alcool, ţigări şi droguri, comit mai multe crime şi acte de violenţă, contractează mai multe boli cu transmitere sexuală, fac mai multe avorturi, devin obezi, conduc beţi, se sinucid şi în general fac multe dintre acele lucruri pentru care adulţii se îngrijorează cu privire la tineri.“[9] Sigur, aici e vorba de lumea largă, de societate în general, nu de spaţiul Bisericii. Dar, dacă vrem să înţelegem problemele celor mici, trebuie întâi să radiografiem problemele celor mari.

Puţine probleme ale tinerilor sunt inventate sau promovate de către tineri; ele sunt create, lansate pe piaţă şi

9 A. Thomas, „Contestări din partea tinerilor“, în Ravi Zacharias (ed.), *Mai mult decât simple păreri,* Scriptum, Oradea, 2014, p. 79.

practicate mai ales de adulţi. Cine promovează şi câştigă de pe urma comerţului cu alcool, ţigări şi droguri? Unde se deprind tinerele cu anorexia? Unde învaţă tinerii că identitatea lor e definită de câştig? Le cerem să fie responsabili din punct de vedere financiar, dar noi ne înecăm în datorii. Le spunem că a avea caracter este mai important decât a arăta bine, dar noi ne abuzăm trupurile ca să părem în formă.[10]

Şi lista ar putea continua. Iresponsabilitatea adulţilor naşte ratarea tinerilor. O generaţie care a abdicat de la morală şi bun simţ „educă“ o altă generaţie debusolată. În cele din urmă, nimeni nu mai ascultă pe nimeni. Conceptul de autoritate este compromis, mesajul este viciat în esenţa lui. Spectacolul trist la care asistăm - vorba lui Alison Thomas - este cel al ipocriziei adulţilor. Le cerem copiilor noştri să fie altfel decât noi, în vreme ce nu le oferim resursele şi mediul pentru a putea face asta. Pledăm pentru responsabilitate şi moralitate, însă faptele lasă de dorit. Ei bine, în mijlocul acestei demagogii larg răspândite, părinţii sunt chemaţi să îşi ia în serios slujba.

Când taţii s-au implicat în viaţa copiilor, generaţii la rând au fost câştigate. Când taţii au lipsit din viaţa copiilor, generaţii la rând au fost secătuite. Am citit de-a lungul anilor mărturii ale unor mari scriitori, artişti şi savanţi care-şi detestau părinţii, dar mai ales taţii. Deveniţi ei înşişi adulţi, îşi dădeau seama că multe derapaje din tinereţea lor puteau fi evitate. Doar că, din nefericire, mentorul fusese prea ocupat sau frivol, iar ei - prunci inocenţi şi visători - n-aveau de unde şti cât de acerbă e viaţa.

10. Ibidem.

Înainte de a merge mai departe, ar trebui să revenim la întrebarea de fond: Există un remediu concret la această stare de fapt? Unii se vor grăbi să spună da. Se vor uita în jur şi vor găsi fie şcoala (prin ora de religie), fie biserica (prin lucrarea cu tinerii). Alţii poate vor căuta modele, oameni de bine şi înţelepţi, pe care să-i propună drept mentori. Pentru că, nu-i aşa, de când e lumea cei mici învaţă de la cei mari (şi nu invers). Să observăm însă că aceste soluţii sunt mereu „în afară“, mereu „departe“. Mereu altcineva trebuie să fie pe fază, să aibă limbajul potrivit şi să creeze atmosfera optimă. Remediile sunt legate de programe şcolare sau bisericeşti, de bunăvoinţa instituţiilor respective. Însă ce părinte responsabil şi-ar „abandona“ copilul în acest fel? Nu e prea puţin în raport cu marea bătălie a spiritului? Merită aceste sisteme să ne bizuim pe ele în exclusivitate? Ce spune Dumnezeu în legătură cu această problemă? Iată întrebări care ne conduc, invariabil, spre acelaşi răspuns: „cea mai importantă influenţă socială asupra vieţii spirituale a tinerilor o exercită părinţii lor.“[n]

În anul 1999, la cumpăna dintre milenii, Paul Vitz publica o carte despre (şi pentru) taţi.[10] [11] Scrisă din perspectivă psihologică, această carte atingea problema credinţei în Dumnezeu pe de o parte şi a ateismului pe de altă parte. Autorul consideră că taţii au fost mereu fie vinovaţi, fie eroi. Responsabilitatea care apasă pe umerii unui tată trece dincolo de satisfacerea nevoilor fizice ale copiilor lui. El este formator de opinie pentru urmaşi şi se

10 *Idem*, p. 86.

11 Este vorba de cartea Faith of the Fatherless: The Psychology of Atheism, Spence, Dallas, 1999.

imprimă în mod ireversibil în viaţa acestora. Cei mai mari atei, precum Friedrich Nietzsche, David Hume, Bernard Russell, Jean-Paul Sartre, Albert Camus - ca să-i citãm pe cei mai cunoscuţi - au fost „conduşi“ pe acest drum de taţii lor. La fel, creştini de seamă şi influenţi din perioada modernă mărturisesc o influenţă decisivă a taţilor în viaţa lor. În bine sau în rău, influenţa paternă nu este un mit, ci o realitate pe care o recunoaştem toţi.

Părinţii au fost sortiţi de Dumnezeu să-şi educe copiii. Celelalte „ajutoare“ sunt, în cel mai bun caz, nişte accesorii utile. Avem nevoie de ele, pentru că procesul educaţional este complex, dar să nu schimbăm niciodată centrul de greutate. Şi, pentru a spune adevărul până la capăt: „în special taţii îndeplinesc un rol vital în dezvoltarea spirituală a copiilor lor.“[13] Să nu ne eschivăm, aşadar. Mandatul acesta nu e opţional, el trebuie asumat cu responsabilitate şi speranţă. Iar ca să nu pară un meşteşug omenesc, să ne recunoaştem dependenţa continuă de Dumnezeu. Nu suntem singuri pe acest drum. În mod providenţial, tainic, Maestrul desăvârşit ne va fi alături. În cele mai grele momente El ne va fi mai aproape ca niciodată, inspirându-ne şi încurajându-ne permanent.

Fagurul prea plin al vieţii noastre nu poate să-şi reţină picurii pentru el. Trebuie să-i împărtăşim celor ce vin după noi, într-o ambianţă calmă şi încrezătoare. Fiecare efort trebuie dozat cu rugăciune şi meditaţie, cu ştiinţă de carte şi atenţie la detalii. Omul este o fiinţă educabilă sau nu este deloc, iar marile familii au învăţat mereu lecţia. Prinţii au ajuns regii capabili de mai târziu pentru că au avut în preajmă educatori de nădejde. Acesta era şi visul lui David pentru fiul său Solomon. Dorea pentru el o conduită aleasă, îl dorea mai mult decât sănătos şi deştept. De aceea şi-a făcut timp să-i ofere sfaturi concrete. Poemele pe care le vom dezbate sunt picurii din fagurul unei inimi de tată, o inimă care a simţit multe.

13. Ibidem.

.Înveli
(dc
epcmnea <Upeăacțocția ei

...pentru cunoaşterea înţelepciunii şi învăţăturii, pentru înţelegerea cuvintelor minţii; pentru căpătarea învăţăturilor de bun simţ, de dreptate, de judecată şi de nepărtinire; ca să dea celor neîncercaţi agerime de minte, tânărului - cunoştinţă şi chibzuinţă; să asculte însă şi înţeleptul şi îşi va mări ştiinţa, şi cel priceput, şi va căpăta iscusinţă pentru prinderea înţelesului unei pilde sau al unui cuvânt adânc, înţelesul cuvintelor înţelepţilor şi al cuvintelor lor cu tâlc.
Proverbe 1:2-6

„TATĂL MEU AVEA o viziune foarte simplă, clară şi bine definită asupra scopului vieţii umane. În tinereţea mea, îmi spunea adesea că aspiraţia fundamentală a fiecărui om ar trebuie să fie cucerirea libertăţii sale interioare, iar în consecinţă, fiecare ar trebui să-şi pregătească o bătrâneţe fericită. Considera că nevoia imperativă de a avea acest scop în timpul vieţii ar fi fost atât de evidentă, încât ar fi trebuit să fie înţeleasă de oricine, fără să fie nevoie să bată apa în piuă. Însă omul ar putea să atingă acest scop numai dacă, din copilărie până la vârsta de optsprezece ani, ar strânge date pentru îndeplinirea fără şovăire a următoarelor patru porunci. Prima: să-ţi iubeşti părinţii. A doua: să-ţi păstrezi puritatea sexuală. A treia: în exterior să fii politicos cu toţi, fără deosebire, indiferent dacă sunt bogaţi sau săraci, prieteni sau duşmani, deţinători de putere sau sclavi şi indiferent de religia căruia îi aparţin, dar în interior să rămâi liber şi să nu ai prea multă încredere în nimeni şi în nimic. A patra: să iubeşti munca de dragul muncii, şi nu al câştigului."[12]

Scriitorul care ne-a lăsat această mărturie se numeşte Gurdjieff. S-a născut şi a trăit cea mai mare parte a vieţii în Caucaz, în acea parte a lumii pe care mulţi o consideră exotică. În fapt, omul acesta a trăit cu un picior în Europa şi cu celălalt în Asia. Mare călător şi iubitor de carte, s-a lăsat fermecat de lucruri autentice. A descoperit valori acolo unde nimeni nu vedea mare lucru, aşa cum ochiul unui geolog vede bucăţile de piatră altfel decât drumeţul grăbit. A reuşit o critică impecabilă a modernităţii, dând dovadă de o luciditate care uimeşte şi azi. Nu s-a sfiit niciodată să-şi expună părerile şi a fost respectat pentru felul lui de-a fi. A avut mulţi companioni, prieteni şi parteneri de dialog, oameni diferiţi, dar totuşi fascinanţi. I-a preţuit cu o curtoazie exemplară, scriind despre ei cu admiraţie şi candoare. Şi totuşi, niciunul dintre ei nu s-a ridicat peste valoarea tatălui său. Pe nimeni nu vedea mai înţelept, mai cald, mai adevărat. E de prisos să mai spunem că între ei s-a stabilit o relaţie extraordinară încă de timpuriu. Iată ce declara: „Relaţia mea personală cu el nu era ca o relaţie tată-fiu ci, mai degrabă, o relaţie cu un frate mai mare; iar el, prin permanentele sale discuţii cu

12 G. I. Gurdjieff, *întâlniri cu oameni remarcabili,* Curtea Veche, Bucureşti, 2014, p. 67.

mine şi prin poveştile extraordinare, a ajutat să se nască în mine imaginile poetice şi aspiraţia către un ideal înalt.“[15]

O astfel de relaţie paternă îşi propune şi cartea Proverbe. De ce *o relaţie*? Sunt mulţi cititori care văd această carte ca pe o înşiruire de versete greu de sistematizat. Altora li se pare adesea amuzant felul în care înţeleptul îşi expune învăţătura. Mai sunt şi dintre aceia care o citesc în mod savant, încercând să imprime textului înţelesuri artificiale. Vor să fie deosebiţi şi cad, de fapt, în ridicol. Ei bine, cartea Proverbe este mai vie şi mai antrenantă decât ni se pare. Ea nu vrea să ne înveţe pur şi simplu şi să se impună în mod violent. O, nu! Ea îşi doreşte *doar* să ne conştientizeze de pericole şi să ne recomande soluţii. Cum tatăl lui Gurdjieff încerca să-şi conducă fiul spre un ţel mai înalt, cuvintele înţelepţilor încearcă să ne arate că se poate mai mult. Deşi căzut, omul trebuie să se înalţe dincolo de condiţia sa absorbită de instincte. Şi poate să facă asta, deoarece - cu ajutor divin - el are toate şansele. Un fel de urcuş spiritual, o pedagogie cotidiană, cartea Proverbe nu e nici pe departe o înşiruire de informaţii bune, de sfaturi trebuincioase, învăţături interesante, dar cu care nu rezonează nimeni.

Dimpotrivă, înţelepciunea pe care ne-o propun Proverbele este cognitivă („pentru înţelegerea cuvintelor minţii“), educativă („bun simţ, dreptate, judecată, nepărtinire“) şi aplicativă („cunoştinţă şi chibzuinţă“). Tânărul intră într-un proces de purificare, unde impulsurile vârstei sunt confruntate cu standardele lui
Dumnezeu. Această tensiune între instinct şi standard este firul roşu al cărţii. Coliziunea care rezultă de aici este uneori dureroasă, dar terapeutică. Pentru că nimeni n-a văzut înţelepciune fără luptă, fără stricteţea unor principii de la care să nu abdici.

Înţelepţii sunt ei înşişi figuri savuroase. Istoria este foarte prietenoasă cu ei, chiar şi cu aceia care n-au lăsat nimic scris. Pentru că mai toţi au avut ucenici, doctrina le-a fost transmisă de-a lungul şi de-a latul pământului, apoi răspândită pe cale orală din generaţie în generaţie. Precum iureşul unui râu de munte, ideile lor au fost citate abundent, reunite în colecţii şi analizate pe toate părţile. Nu o dată s-a considerat că prestanţa unui înţelept întrece - ca profunzime - grandoarea unui rege.

Pentru a ne apropia de temă, să precizăm că evreii nu sunt singurul popor iubitor de înţelepciune. Fiecare naţiune a avut înţelepţii ei, unii mai renumiţi decât alţii. Cananeenii, egiptenii şi babilonienii au dovedit o acuitate extraordinară în ceea ce priveşte înţelepciunea. În timpul Israelului antic, aceste popoare au uimit prin scrierile şi civilizaţia lor. Mai târziu, grecii au surprins o lume întreagă prin marii lor gânditori, prin sisteme filosofice solide şi impresionante. Indiferent de epocă, urmărind cursul istoriei, suntem uimiţi de apetitul omului pentru viaţa frumoasă, trăită cu rânduială şi exigenţă. O conduită de felul acesta va atrage după sine un bun renume şi credibilitate.

Cuvântul pe care Vechiul Testament îl foloseşte pentru „înţelepciune" este ***hokhmah***. Cum se întâmplă şi cu alţi termeni importanţi şi acestuia i s-au adăugat sensuri multiple. Să spunem totuşi că, la origine, *hokhmah* se

15. Ibidem.

referă strict la o abilitate mentală superioară. Sigur că această abilitate presupune o dotare nativă, dar subînţelege °i o educaţie ulterioară. Beţaleel, fiul lui Uri, este numit *hakham,* pentru că Domnul „i-a dat °i darul să înveţe pe alţii“ (Ex. 35:34). Această abilitate trebuie „antrenată“ pentru a se atinge competenţe superioare, a°a cum citim în Proverbe 1:2-6. Dar, dincolo de toate acestea, înţelepciunea biblică are un substrat moral profund. De fapt, moralitatea reprezintă fundamentul acestei înţelepciuni, caracteristica ce-o face cu adevărat unică. Cărţi precum Iov, Psalmi (este vorba de Psalmii de înţelepciune) °i Daniel sunt elocvente în acest sens. Mai târziu, literatura iudaică (necanonică) oferea alte exemple precum: Ben Sira, Înţelepciunea lui Solomon °i Tobit. Însă pasajul biblic cel mai cuprinzător în această privinţă este cel din Proverbe l-9, care acoperă inclusiv textul celor cinci poeme pe care le vom dezbate în carte.

„Atentă la ordine °i echilibru, înţelepciunea descrisă în aceste capitole trebuia propovăduită de oameni care se conformează regulilor °i oferă un exemplu personal, iar la nivel teoretic, să prindă înţelesurile prin reflecţie, speculaţie °i dezbatere.“[13] După cum am observat, cuvântul ebraic pentru înţelepciune are o plajă semantică generoasă. Textul propus drept motto (Pr. 1:2-6) se referă la „disciplină“, „cunoa°tere“, „înţelegere“ °i „învăţare“, iar aceste noţiuni însumează conceptul biblic de *înţelepciune.*

Ei bine, planul lui Dumnezeu este ca părinţii să aducă aceste patru componente în viaţa copiilor. Nu doar ei, însă *în primul rând* ei. „Nimic nu este mai important decât această datorie. Din cauza faptului că transmiterea credinţei reprezintă pentru noi un teritoriu necunoscut, ne bazăm pe biserică pentru asumarea acestui rol. Biserica ne poate ajuta, dar responsabilitatea primară aparţine părinţilor. Ei trebuie să-şi asume conducerea“ - spunea Jim Burns.[14] Nu ne putem aştepta de la copiii noştri să-şi asume principiile şi învăţătura, în vreme ce noi, ca părinţi, suntem restanţieri. Autoritatea parentală nu este un moft al soţilor, ci o îndatorire impusă de rânduiala divină.

În sensul acesta, tot mai mulţi autori creştini merg pe ideea ucenicizării în relaţia tată-copii. Inedită în felul ei, această idee răstoarnă preconcepţiile din trecut. Prea mult s-a crezut că maestrul şi ucenicii trebuie să fie din familii diferite, dacă se poate din regiuni diferite şi aşa mai departe. De ce n-am privi relaţia paternă ca pe o relaţie de ucenicie?! Avem toate ingredientele în acest sens. Raportul afectiv este realizat, factorul timp nu ridică probleme (copiii ne sunt aproape ani buni pentru a-i educa) şi resursele spirituale ne stau la îndemână. Însă, ca în oricare proces de ucenicizare, ceea ce le vine greu părinţilor să facă este *un plan de formare,* o viziune pe care s-o urmărească în timp şi pe care s-o evalueze. Cu toate acestea,
majoritatea părinţilor nu au o strategie pentru formarea spirituală a copiilor lor. Permitem ca destinul vieţii spirituale a copiilor noştri, învăţătura şi creşterea pe care o primesc să fie decise de circumstanţe şi de şanse. Când spunem educarea spirituală a copiilor noştri (care, de fapt, influenţează toate celelalte domenii ale vieţii), ne gândim la formarea de ucenici. (...) Studiile demonstrează că oamenii cei mai influenţi din viaţa copiilor sunt părinţii. Este ironic faptul că, în societatea noastră, părinţii nu îi învaţă pe copiii lor valorile fundamentale cu privire la educaţia sexuală, la prevenirea consumului de alcool şi de droguri, la folosirea responsabilă a mass- mediei, la administrarea finanţelor şi, desigur, la educaţia spirituală. Părinţii nu se consideră formatori de ucenici, deşi, în realitate, ei au o influenţă spirituală asupra copiilor lor mai mare decât oricine altcineva.[18]

Prin statutul pe care-l avem (acela de părinţi), noi ne aflăm într-o poziţie unică de influenţă. Ce trist că n-am învăţat s-o folosim. Această influenţă poate fi irosită în mod iremediabil, pentru că timpul trece, iar pruncii devin ei înşişi adulţi. Există doar câţiva ani, un timp determinat, în care putem face educaţie. În ce ne priveşte, ne putem câştiga copiii pentru Împărăţie sau îi putem abandona prin

---

13 Robert B. Y. Scott, „Wisdom; Wisdom Literature“, în Fred Skolik, *Encyclopedia Judaica,* vol. 21, Kater Publishing House, Michigan, 2007, p. 95.

14 J. Burns, *Părintele încrezător,* Noua Speranţă, Timişoara, 2011, p. 60.

neglijenţă. Cei mici ne vor copia oricum, indiferent ce vor vedea la noi. Cu atât mai important ceea ce suntem şi ceea ce spunem. Iar David a înţeles acest lucru, străduindu-se să trăiască frumos şi să proclame eficient.

Pe urmele înţelepţilor

Mereu în tandem cu profeţii, înţelepţii evrei au fost adesea asociaţi cu aceştia. „Această comuniune de interese care există între înţelepţi şi profeţi - ne lămureşte profesorul Epstein - venea din arier-planul spiritual

18. Idem, p. 64.

comun al eforturilor lor. Şi unii, şi alţii împărtăşeau aceleaşi premise şi ataşamente religioase.“[15] Atât unii, cât şi alţii slujesc aceluiaşi Dumnezeu şi împărtăşesc aceleaşi adevăruri. Profeţii o fac printr-o inspiraţie mecanică, directă; înţelepţii prin reflecţie şi contextualizare. Mecanismele diferă, dar deznodământul este acelaşi.

Profetul e înflăcărat, plin de zel şi de pasiune; înţeleptul e rezonabil, calm şi rece. Profetul este idealist; înţeleptul este un realist, puţin utilitarist; cuvintele profetului sunt elocvente în predici; sfaturile înţeleptului - o învăţătură raţională. (...) Sarcina profetului este de a răspândi cunoaşterea lui Dumnezeu; aceea a înţeleptului de a arăta cum putea fi aplicată această cunoaştere la viaţa şi la conduita cotidiană. Profetul ataca problema morală de sus: atenţia sa se îndrepta către conduita suveranilor şi a elitelor. Înţeleptul ataca de jos: el se preocupa de evreul mediu, în care el vedea sursa întregului progres moral.[16]

Putem privi sarcina înţeleptului în sensul unei fericite vulgarizări. Adică, acele teme înalte şi dogmatice pe care le presupune textul Legii sunt „traduse“ pe înţelesul omului de rând. Întreaga revelaţie este pusă în cuvinte potrivite, puţine şi penetrante. Înţeleptul învaţă să folosească metafora şi orice altă figură de stil pentru a scoate în evidenţă principiile. Scopul lui nu este să reinventeze Legea, nici să adauge ceva la substanţa revelaţiei, ci doar să armonizeze Cuvântul Domnului cu viaţa de fiecare zi.

Potrivit Vechiului Testament, conceptul de înţelepciune divină „nu trebuie să fie abstractizat din implicaţiile sale practice pentru oameni. Omul cu adevărat înţelept este un om bun, iar omul cu adevărat bun este cel care de la bun început alege înţelept să-I acorde lui Dumnezeu locul cuvenit în viaţa sa.“[17] Acest profil se potriveşte oricărui om înţelept de pe paginile Sfintei Scripturi, dar şi oricărui înţelept ce a trăit de atunci şi până azi. Paradigma nu se schimbă, ci doar personajele şi contextul istoric. Perenitatea ideilor biblice nu trebuie să ne surprindă, atâta vreme cât slujim un Dumnezeu etern, a cărui Cuvânt nu se va devaloriza niciodată. Dacă exprimarea unui om îl defineşte, la fel revelaţia lui Dumnezeu Îi afirmă caracterul. Este tot ce avem aici şi acum, în această condiţie pe care Pavel o numea cândva „departe de casă“.

După cum ne putem imagina, nu există doi înţelepţi la fel. Oamenii sunt diferiţi din punct de vedere al temperamentului, educaţiei şi mediului. Aceste trei elemente influenţează personalitatea fiecăruia, făcându-ne unici şi particulari. Şi totuşi, potrivit Scripturii, există două feluri de înţelepţi. Am putea să le numim „două şcoli ale înţelepciunii“, antagonice în esenţa lor. În primul rând, este vorba de *înţelepciunea omenească,* descrisă impecabil în cartea Eclesiastul. Apreciabilă şi profundă în felul ei, această înţelepciune scrutează realitatea, o supune dreptei judecăţi, dar sfârşeşte în dezamăgire şi relativism. Totul devine, în ultimă instanţă, „o deşertăciune a deşertăciunilor“. Este orizontală, bazându-se pe deducţii logice şi pe aportul experienţei. Poate fi de folos în împrejurări concrete, dar viciată prin lipsa de trans-

15 I. Epstein, *Iudaismul. Origini °i istorie,* Hasefer, Bucureşti, 2003, p. 89.

16 Ibidem.

17 K. S. Kantzer, „Înţelepciune“ în W. A. Elwell (ed.), *Dicţionar evanghelic de teologie,* Cartea Creştină, Oradea, 2012, p. 651.

cendenţă. În acest tip de înţelepciune nu există un *dincolo,* ci doar eternul *dincoace* al omenescului din noi. Să mai menţionăm bruma de moralitate pe care o susţine totuşi. Din raţiuni de cumsecădenie cotidiană, înţelepţii din această categorie au un oarecare standard, însă acesta nu se raportează la o instanţă divină. Este un fel de etică individualistă, orientată mereu spre propria persoană şi atentă la imagine. În al doilea rând, avem *înţelepciunea divină,* atât de apreciată în textul Legii şi în literatura sapienţială. „O asemenea înţelepciune divină respectă poruncile lui Dumnezeu (Pr. 4:11), este caracterizată de prudenţă (Pr. 8:12), discernământ (Pr. 14:8), umilinţă (Pr. 10:8), este bazată pe frica de Domnul (Iov 28:12-13).“[22] După cum ne dăm seama, aceasta din urmă este o înţelepciune ancorată în plan vertical. Ea doar se răsfrânge la nivel terestru, omenesc, dar îşi extrage seva din izvoare mult mai puternice. Iacov nu se sfia s-o numească „înţelepciunea care vine de sus“, opunând-o fără echivoc „înţelepciunii care vine de jos“ (Iac. 3:15-17).

Ce diferenţă uriaşă între prima şi a doua! Prima e rodul educaţiei, a doua e rodul revelaţiei. Prima te scoate dintr-o încurcătură imediată, îţi dă un anumit aplomb în relaţiile cu semenii; a doua te scoate din moarte spirituală, te ajută să-ţi învingi pornirile imorale. Iar aceasta din urmă, ca să fim realişti, I se potriveşte pe de-a-ntregul numai lui Dumnezeu. Doar El *este* cu adevărat înţelept (Iov 12:13), ştiindu-le pe toate şi acţionând în consecinţă. Însă, prin asociere, oricine are o relaţie cu El se poate bucura de beneficiile adevăratei înţelepciuni. Divină prin natură şi conţinut, aceasta „nu poate fi derivată din inteligenţa umană (Iov 28:12-13; Ecl. 7:23). Omul batjocoritor nu o poate găsi niciodată (Pr. 14:6), dar Dumnezeu, al cărui atribut este înţelepciunea (1 Împ. 3:28; Dan. 2:20), o dă cu mână largă celor ce o caută (Pr. 2:6; Ecl. 2:26).“[18] Chemarea este universală, aşadar, mai rămâne ca omul s-o conştientizeze.

Aceleaşi înţelesuri le are şi cuvântul *sophia* în peisajul Noului Testament. Acesta sintetizează „majoritatea sensurilor Vechiului Testament, completate de relaţia pe care Hristos o are cu înţelepciunea divină. Înţelepciunea este un atribut al lui Dumnezeu (Lc. 11:49), revelaţia voii divine pentru om (1 Cor. 2:4-7), o înţelegere religioasă şi spirituală a voii lui Dumnezeu de către om (Mt. 13:54; Iac. 1:5) şi capacitatea intelectuală umană (Mt. 11:25; 12:42).“[19] Cele două testamente ale Scripturii nu se contrazic nici în această privinţă. Sesizăm o corelare providenţială şi o aliniere superbă a conceptelor. Nu sunt două feluri de înţelepciune divină, ci unul singur. Deşi această înţelepciune este descrisă în limbi diferite (ebraică şi greacă), ea continuă să însemne acelaşi lucru şi să ni se ofere ca un dar dumnezeiesc.

Înţelepciune cotidiana

Într-o carte scrisă pe înţelesul creştinului de rând, Tremper Longman III se întreba: „Pentru ce să citim

---

18 Ibidem.

19 *Ibidem.* Precum în Vechiul Testament şi în Noul - potrivit 1 Corinteni 1:19-20 - „există, de asemenea, o înţelepciune umană mândră care nesocoteşte înţelepciunea divină şi care duce numai la nimicire.“

cartea Proverbe, în definitiv?“ Şi tot el răspundea: „pentru a câ°tiga înţelepciune, adică acea abilitate cu ajutorul căreia navigăm prin viaţă.“[20] Viaţa nu e ceva teoretic, o ipoteză pe care o întoarcem pe toate părţile. Sigur, putem să reflectăm la ea, doar că în timp ce o facem trebuie s-o °i trăim. Nimeni nu se poate sustrage concretului vieţii, nici caracterului ei imprevizibil. Orice ni se poate întâmpla °i chiar ni se întâmplă. Nu poţi primi garanţii solide pe niciun palier al vieţii, nu te poţi bizui pe oameni °i împrejurări. Şi totu°i, viaţa merge înainte oarecum. Pentru mulţi ea este o scurgere invariabilă a zilelor, o succesiune de anotimpuri °i evenimente. Dumnezeu însă, în preocuparea Lui vie pentru oameni, ne-a rânduit anumite repere pentru a naviga în siguranţă. O parte din ele, cum se spunea, le găsim în Proverbe. Aceste jaloane morale au scopul de a ne dezvolta o abilitate aparte. Ne con°tientizează de sfinţenia lui Dumnezeu, în timp ce ne arată fără ocoli°uri cine suntem noi.

Adesea cartea Proverbe este văzută ca un monument de teologie cotidiană. Sfaturile ei sunt practice °i directe. Du°ul rece al avertismentului nu cruţă pe nimeni. Purificator până la detaliu, acesta ne pune faţă în faţă cu noi în°ine a°a cum suntem. Textul este o terapie, nu o cosmetizare opţională, iar principiile sunt tran°ante °i autoritare, nu dulcege °i relative. Să apreciem onestitatea autorilor acestei cărţi, indiferent că e vorba de Solomon sau de ceilalţi. Cu sobrietate °i umor, suntem invitaţi să stăm în faţa oglinzii divine, încercând să ne îndreptăm °i să ne înţelepţim. Poate nicio altă parte a Scripturii nu este mai aplicativă decât aceasta. Lectura produce pe alocuri zâmbete copioase, aşa cum alteori produce o sobrietate vizibilă. Treci de la o stare la alta, simţindu-te mereu copleşit de realitate. Nu trebuie mult să constaţi că maximele ţi-au fost adresate personal, că textul te descrie în bună măsură.

Din punct de vedere canonic şi literar, cartea Proverbe (ebr.: *Sefer Mishlei)* este una dintre cele trei cărţi de înţelepciune din secţiunea Scrieri (Hagiographa).[21] Spre deosebire de celelalte două - Iov şi Eclesiastul - elementele de înţelepciune din Proverbe sunt afirmative şi didactice. Deşi operează cu aceleaşi noţiuni, în celelalte două ele sunt exprimate sub formă interogativă şi polemică. Înţelepciunea se pretează, din capul locului, unor abordări speculative, iar Iov şi Eclesiastul nu fac rabat de la această regulă. Ele descriu cele mai adânci frământări ale fiinţei umane, disecând necruţător tot felul de trăiri. Suntem adesea chemaţi la meditaţie şi profunzime, chiar dacă nu întotdeauna avem parte de o rezoluţie clară. În Proverbe însă lucrurile stau diferit. Aici premisele sunt declarate de la bun început, iar rezoluţia este cât se poate de clară şi fără echivoc. Nu ni se lasă loc de interpretare, ci suntem conduşi spre o decizie limpede. Reflecţiile atât de dragi oricăruia dintre noi sunt înlocuite cu sentinţe bine articulate. Tocmai din această cauză ea a fost văzută ca un manual pentru instruirea morală şi religioasă a tinerilor, a celor care se confruntă cu întrebări concrete şi imediate. Scopul central al cărţii este declarat în Proverbe 1:2-6, adică în preambul. Solomon - autorul ei principal - a vrut să ne fie clar încă de la început despre ce este vorba. Precum un ghid priceput şi gentil, autorul ne previne că vor urma lucruri practice, care revendică din partea noastră un răspuns.

Cultura iudaică include două metode de educare a tinerilor (şi nu numai). Prima este cea *autoritativă* (*musar*). Aceasta se bazează pe reguli, porunci şi precepte clare. Este rigidă, însă nu trebuie să vedem în această rigiditate ceva negativ. Dimpotrivă, această metodă mizează pe imperative, iar cartea Proverbe abundă de expresii precum: „să faci“ sau „să nu faci“. A doua metodă este cea *sfătuitoare (ezah).* Aici lucrurile nu se tranşează în alb şi negru, ci se operează cu nuanţe. Frazarea proverbelor este alta, propoziţiile sunt mai lungi, iar bogăţia de metafore mai mare. Stilul se potriveşte în mod deosebit capitolelor 10-22 din Proverbe, secţiune atribuită exclusiv lui Solomon. Astfel, preceptele vorbesc într-un mod imperativ, proverbele într-un mod indicativ, recurgând chiar la

20 T. Longman III, *How to Read Proverbs,* InterVarsity Press, Illinois, 2002, p. 16.

21 Evreii împart Vechiul Testament în trei secţiuni: Tora, Profeţii şi Scrierile. Incluzând şi profeţia lui Daniel, toate cărţile de înţelepciune şi psalmii se includ în Scrieri.

întrebări retorice. Prima urmăreşte să impună voinţa şi cunoaşterea maestrului asupra ucenicului; a doua urmăreşte mai degrabă să obţină un răspuns liber şi pozitiv din partea învăţăcelului. Sunt două stiluri diferite, dar complementare. Mai mult, ambele merg în aceeaşi direcţie şi urmăresc acelaşi scop: să formeze mintea, să construiască un caracter moral şi să exerseze capacitatea de judecată a tinerilor.[22]

22 Robert B. Y. Scott, „Book of Proverbs“ în Fred Skolnik (ed.), *Encyclopedia Judaica,* Keter Publishing House, Michigan, 2007, p. 643.

Ne putem imagina cartea *Proverbe* precum un sanctuar. Pătrundem înăuntru printr-o succesiune de uşi care ni se deschid în primele 9 capitole. Apoi, în sala mare, suntem acompaniaţi de următoarele 22 de capitole (10-31). Aici, în încăperea somptuoasă, lumina cade exact unde trebuie, iar fiecare detaliu îşi spune propria poveste. Ochii ne sunt învăluiţi de imaginea perfectă din care nimic nu lipseşte, iar inimile ne sunt invadate de o stare minunată. Totul se armonizează într-un mod extraordinar, într-o ambianţă deopotrivă gravă şi jovială. Aerul este aspru, dar curat, ridicând principiile la nivel de normă. Pe de altă parte, felul cum acestea sunt expuse lasă în urmă o mireasmă de voioşie. Înţelepciunea biblică este calmă, dezinvoltă şi atrăgătoare. Indiferent în care capitol ai citi, nu te simţi agasat în niciun fel. Nu eşti în faţa unui set de reguli stricte, deşi valoarea lor este eternă, iar chemarea - universală.

Ei bine, când vorbim despre cartea *Proverbe* (sau, mai bine zis, de o parte însemnată a ei), atunci nobleţea autorului şi inspiraţia zicerilor se contopesc. În general, „înţelepţii doreau să aducă ignoranţilor cunoaştere şi înţelepciune, ca ei să trăiască înţelept şi drept şi să dezvolte la cei tineri şi fără experienţă reflecţia şi prudenţa.“[28] Scopul preventiv al maximelor este uşor de observat. Autorii nu încearcă să ne trateze, să ne ofere o reţetă infailibilă, ci mai degrabă să ne educe. Precum în cazul bolilor fizice, profilaxia este mult mai importantă. A te păstra la distanţă de viruşi, a-ţi lua măsuri pentru o bună igienă şi a te informa corect sunt arme care pot anula pericolul.

Această gentileţe a stilului este specifică Proverbelor. Caracterul inedit se vede în nucleul dur al cărţii, în acele teme pe care le dezvoltă. Prin bagajul ideatic şi structură, ea se dovedeşte radical diferită de orice altă formă de înţelepciune. Astfel, „ideea centrală a literaturii sapienţiale ebraice este că lumea lui Dumnezeu are fundamente morale.“[23] Aşa cum gravitaţia şi termodinamica întreţin viaţa universului, legile morale susţin viaţa sufletului în lume. Omul nu poate (şi nu trebuie) să trăiască la întâmplare, pe apucate. Având o existenţă conştientă şi ancorându-se mereu în ambele planuri (vertical şi orizontal), el este expus unei presiuni căreia nu-i poate face faţă. Are necontenit nevoie de factori externi şi siguri, de reguli pe care să şi le asume liber. Prima parte este, aşadar, o pregustare, un fel de prefaţă extinsă pentru ceea ce urmează. Într-un stil inconfundabil, ni se oferă deja detalii care vor fi argumentate mai târziu. Aflăm că adevărata înţelepciune se clădeşte pe „frica de Domnul“ (1:7), dar şi că, în ultimă instanţă, ea este darul lui Dumnezeu (2:6).

Prin urmare, cărţile de înţelepciune ale Vechiului Testament susţin „existenţa unei ordini morale în care virtutea şi răul primesc inevitabila lor răsplată.“[24] Tânărul - căruia i se adresează cartea Proverbe - „este avertizat asupra teribilelor urmări morale, fizice şi spirituale ale unei proaste conduite.“[25] Dar mai presus de această *morală utilitară,* cartea „respiră o moralitate sănătoasă“ care se bazează pe „predicile profeţilor şi psalmiştilor, altfel spus, pe afirmarea existenţei lui Dumnezeu, pe omniscienţa Sa, pe veşnicia Sa şi pe justiţia Sa.“[32] Frivolitatea vârstei întâlneşte înţelepciunea experienţei. Înţelepţii sunt oameni care n-au trecut degeaba prin viaţă, n-au lăsat-o să se „consume“ la întâmplare. Arderea lor a fost mereu controlată, iar fiecare eşec s-a transformat apoi într-o lecţie. Cam la fel au stat lucrurile şi în cazul lui David, omul gata acum să sfătuiască şi să îndrume.

Poemele tatălui... în sfârşit

Ca orice traducere modernă a Bibliei, versiunea Dumitru Cornilescu nu respectă structura strofică a cărţilor poetice. Ebraiştii folosesc pentru unităţile de text cuvântul *stanza,* adică un grup de versuri care sunt delimitate de un spaţiu liber sau de o expresie care se reia la fiecare nou început. Noi alegem să numim aceste porţiuni drept *poeme,* tocmai pentru a le distinge cu uşurinţă şi a nu deveni prea tehnici. De obicei, poemele ebraice au aceeaşi schemă ritmică şi metrică, fiecare urmărind o singură

23 *Idem,* p. 90.

24 Ibidem.

25 Ibidem.

idee reluată prin diferite figuri de stil. Aşa stau lucrurile şi cu *Poemele tatălui,* cum am numit cele cinci fragmente cuprinse în Proverbe 4:4-5:14. Aici avem: (1) Primul poem, 4:4-9; (2) Al doilea poem, 4:10-19; (3) Al treilea poem, 4:20-27; (4) Al patrulea poem, 5:1-6; (5) Al cincilea poem, 5:7-14.

Vom urma această împărţire de-a lungul cărţii. Ea este unanim acceptată de către comentatorii Vechiului Testament şi ne ajută să înţelegem mai bine sensurile

32. Idem, p. 91.

profunde ale textului. Faptul că Solomon a ales să pună sfaturile lui David în aceste poeme este un gest de inteligenţă literară. Ele puteau fi recitate cu uşurinţă, transcrise şi răspândite cu fidelitate. Stilul poetic a fost mereu mai la îndemână pentru transmiterea marilor adevăruri, iar evreii au fructificat avantajul. Multe dintre textele poetice ale Scripturii au fost transformate în cântece fie de cei care le-au scris, fie de urmaşii lor. În spaţiul creştin, psalmodierea a ajuns să fie un gen aparte în muzica sacră, dar şi cântecele care descriu episoade din vremurile biblice. Uşor digerabil, stilul poetic este purtător de sensuri adânci, de învăţături care ar putea fi greoaie. Unii „suportă“ mai greu demersul dogmatic sau legislativ, dar sunt mai deschişi când, aceleaşi lucruri, sunt exprimate altfel.

Fără a intra în prea multe detalii tehnice, e bine să reţinem următoarele lucruri. Cartea Proverbe este alcătuită din mai multe colecţii, iar prima se numeşte *Colecţia introductivă.* Din aceasta face parte şi secţiunea pe care o intitulăm noi „Poemele tatălui“, fiind precedată de alte două secţiuni: „Prologul original“ (1:1-7) şi „Poemele suplimentare“ (1:8-3:35). Aceste două secţiuni pregătesc oarecum învăţăturile din „Poemele tatălui“, asigurându-le un fel de preambul. Învăţăturile lui David sunt prefaţate, aşadar, în mod corespunzător de primele poeme originale ale lui Solomon.[26] Avem apoi, alte „Poeme suplimentare“ (5:15-7.23) şi al doilea set de „Poeme originale" (7:24-9:18), care nu fac decât să exploateze temele deja anunţate. Să remarcăm, aşadar, rolul pivotal al *Poemelor tatălui.* Din punct de vedere textual ele se bucură de cea mai bună „repartizare" în economia întregii cărţi. Nu sunt puse nici prea la început, mult înainte de-a ni se descrie scopul cărţii, dar nici spre final, unde avem mai degrabă o compilaţie de maxime disparate ale lui Solomon şi ale altor înţelepţi. Fiind inserate la „temelia" întregului edificiu, aceste poeme alcătuiesc nucleul dur al cărţii. În jurul lor gravitează învăţăturile ce vor urma, iar comentatorii au făcut multe paralele în acest sens.

Şi totuşi, punând în pagină sfaturile tatălui, Solomon nu inventează un stil. Nicidecum! Egiptenii aveau deja tradiţie în ceea ce priveşte instruirea princiară. Se scriseseră deja multe învăţături pentru educaţia prinţilor şi oficialilor statali care seamănă izbitor cu aceste poeme. Cercetarea recentă arată că şcolile de înţelepciune care fiinţau pe lângă palat copiaseră cu succes organizarea egipteană. Primii împăraţi ai lui Israel (în special Solomon) au simţit nevoia unei „programe" cât de cât organizate şi a unor materiale educaţionale. Învăţaseră şi ei că omul se poate naşte frumos, inteligent şi sănătos, dar niciodată gata educat. Tocmai din această cauză fiecare trebuie să-şi asume propria pregătire şi propria luptă morală. Acest travaliu, deopotrivă mental şi afectiv, se inserează de-a lungul anilor, cizelând caracterul pas cu pas.

În tot cazul, faptul că avem un precedent egiptean al acestei nobile educaţii nu trebuie să ne surprindă. După cum vom vedea, e vorba de similitudini doar la nivelul stilului, nicidecum al conţinutului. Ca popor al lui Dumnezeu, evreii plecau de la premise diferite în procesul educaţional. Monoteismul lor se opunea vizibil polite- ismului egiptean, aşa cum rigoarea morală desfiinţa încă din faşă orice formă de libertinism. Niciun faraon, oricât de înţelept ar fi fost, nu putea atinge asemenea profunzimi, pentru că aici nu e un simplu meşteşug, ci fructul unic al revelaţiei.

Este clar că Solomon a jucat, în cazul Poemelor, rolul unui scrib. El nu face decât să consemneze pentru posteritate învăţătura tatălui său. Cu o smerenie demnă de remarcat, prinţul se pune în slujba unor adevăruri pe care nu le-a conceput, dar care i-au însoţit copilăria şi adolescenţa. Nostalgia unor asemenea momente, încărcătura lor emoţională se poate observa în fiecare propoziţie. El nu redă mecanic vorbe de-ale tatălui, ci elaborează un fel de sinteză. Şi astfel, printr-un mic exerciţiu literar, el ne deschide o fereastră spre inima lui David. Aflăm gândirea acestuia, preocuparea pentru educaţie şi

26 Hermeneuţii văd cartea Proverbe ca pe o succesiune de ediţii. Astfel, avem ediţia lui Solomon (1:1-7; 4:1-5.14; 7:24-9:18) şi ediţia lui Ezechia (1:8-3:35; 5:15-7:23; 10:1-22:16). Ultima secţiune, Proverbe 25:1-31:31, este considerată o colecţie suplimentară care reuneşte proverbe de ale lui Solomon (22:17-27:27), un manual al reformei de pe timpul lui Ezechia (28:1-29:27), cuvintele lui Agur (30:1-33) şi ale lui Lemuel (31:1-31).

dorinţa ca lucrurile să rămână în bună rânduială.

Să-l apreciem, aşadar, pe fiu pentru trecerea de la tradiţia orală la cea scrisă. Cum observăm chiar în textul biblic, oficiul de scrib „apare în descrierea cancelariilor regale din timpul lui David şi Solomon (2 Împ. 8:16-18; 1 Cron. 4:1-6), dar şi mai târziu, în timpul domniei altor regi (Ioas sau Ezechia).“[27] Până când cuvintele nu sunt „încremenite" în pagină, ele se bizuie doar pe interesul şi fidelitatea povestitorilor. Solomon însă - ca un bun

27 M. V. Vladimirescu, *O istorie a Bibliei ebraice,* Polirom, Iaşi, 2006, p. 45.

scrib/scriitor/cărturar - nu se limitează la atât. Deşi prinţ, el ştie că frământările lui sunt împărtăşite de toţi tinerii de vârsta lui, aşa că trebuie transmise cu fidelitate.
Copiii se nasc cu ideea că universul se învârte în jurul lor. Nebunia iraţională se ţine strâns de inima copilului. Părinţii ştiu că dacă ei alimentează orice capriciu al copilului în primii lui ani, vor avea de plătit scump mai târziu. Un mormoloc mic şi răsfăţat curând devine un monstru gigant şi răsfăţat ale cărui cerinţe iraţionale sunt susţinute de muşchi, răutate şi ură.[28]

Pe cât de dură, pe atât de realistă această descriere. Mici regi ai inimilor noastre, copiii ne seduc de-a dreptul. Fără să ne dăm seama, într-un amestec de iubire şi sprijin, pierdem din vedere chiar esenţialul. Uităm că a fi părinte înseamnă mai mult decât a ne hrăni şi adăposti pruncii. Ca şi noi, ei sunt fiinţe psihosomatice, cu trebuinţe şi aşteptări multiple. Joel Freeman ne aduce aminte că, în calitate de părinte, „trebuie să defineşti şi să pui în vigoare anumite limite. Copiii tânjesc după jaloane bine fundamentate. În timp, disciplinarea impusă va ceda locul convingerilor veritabile. Acest lucru este esenţial succesului copiilor noştri în lumea adulţilor.“[29]

Un fel de jalonare a încercat şi David. Câtă vreme Solomon a fost educabil, regele-tată a pus în inima fiului învăţături alese. După cum vom vedea, nu s-a dat înapoi în a-i arăta pericolele, mai ales pe cele de natură sexuală. Pe de altă parte, nu s-a sfiit să-l dojenească, dar a făcut-o cu inimă de părinte. Din toate acestea reiese parcă o îngrijorare. Probabil a presimţit că presiunile vor fi teribile, iar riscul unui derapaj va fi atât de plauzibil. Ce nu ar face un tată să-şi poată preveni fiul?! Ar fi gata să se pună în locul lui, dar lucrul acesta nu se poate. În schimb se poate pleda necontenit pentru moralitate, iar David o face cu prisosinţă.

Jack şi Judith Balswick, doi oameni preocupaţi de subiectul educaţiei, sugerează „părinţilor să se concentreze mai puţin pe tehnicile care îi pot face părinţi buni şi mai mult pe procesul de *a fi părinte."*[1] Într-o lume ultraspecializată, ajungem să credem că „meseria" de a fi părinte se supune unor rigori similare cu orice altă profesie. Dar lucrurile nu stau nici pe departe aşa. Dumnezeu a pus în fiecare dintre soţi o capacitate specială în direcţia aceasta, pe care trebuie doar s-o cizelăm în procesul educaţional.
A fi părinte bun e o chestiune de interacţiune cu copiii zi de zi. Aceste experienţe zilnice sunt acelea care ne construiesc relaţiile cu ei. Cel mai bun sfat pe care îl putem oferi părinţilor este acela de a arunca acele cărţi de iniţiere în creşterea copiilor şi de a deveni pur şi simplu persoane reale pentru copiii lor. Chiar dacă aceste materiale oferă linii călăuzitoare folositoare care contribuie la înţelegerea procesului de creştere a unui copil, este la fel de adevărat că părinţii pot fi mai liberi şi mai deschişi în rolul lor dacă doresc pur şi simplu să fie autentici cu copiii lor.[30] [31]

Probabil orice părinte simte aceste lucruri. Pe măsură ce copiii noştri creşteau, îmi dădeam seama în ce situaţii de excepţie mă găseam. Observam cum despre copiii mei nu scrie în niciuna dintre cărţile citite, pentru că fiinţa umană este unică şi imprevizibilă. Trebuia să mă repliez, să-mi adaptez personalitatea în mod constructiv, să fiu eu însumi. După cum se spunea, marea chemare este cea la autenticitate, iar faptul acesta m-a urmărit de-a lungul anilor. Desigur, subînţeleg aici că sentimentul e universal, că orice părinte rezonează în aceiaşi parametri. Însă, nu putem creşte copii autentici folosind, artificial şi îngust, recomandări livreşti. Fără îndoială că toate informaţiile sunt binevenite. Cu cât sunt mai avizate, cu atât sunt mai utile. Doar că, să nu derapăm într-un asemenea exces, uitând să punem la bătaie resursele pe care Dumnezeu le-a aşezat în fiinţa noastră. Îl apreciez pe David pentru că a cultivat o relaţie educaţională vie. A înţeles la timp valoarea inedită pe care Dumnezeu a pus-o n fiul lui şi a procedat în consecinţă. Sunt convins, aşadar, că această interacţiune l-a amprentat în mod definitiv pe Solomon, chiar dacă de-a lungul vieţii a călcat adesea pe alături. Ca un ecou ce nu se stinge, îndemnurile paterne l-au urmărit de-a lungul întregii vieţi.

Vă invit să explorăm aceste cinci *Poeme ale tatălui* şi să le aplicăm vremii noastre. Făcând asta,

---

28 J. A. Freeman, *Zoologia Împărăţiei,* SPMCR, Oradea, p. 69.
29 *Idem.,* p. 72.
31. J. O. Balswick şi J. K. Balswick, *Familia: o perspectivă creştină asupra căminului contemporan,* Casa Cărţii, Oradea, 2009, p. 102.
31 Ibidem.

aş fi încântat să ştiu că efectul va fi dublu. În primul rând, că inimile taţilor vor fi trezite, conştientizate şi sensibilizate. În al doilea rând, că inimile tinerilor vor fi puse pe jar, iar apoi vor arde pe altarul sfinţeniei lui Dumnezeu. Nimic nu poate fi mai important decât puritatea sufletului. Niciun efort nu e prea mare, niciun preţ nu e prea costisitor.

Fii RECEPTIV, fiule!

Păstrează bine în mintea ta cuvintele mele, păzeşte învăţăturile mele şi vei trăi! Dobândeşte înţelepciune, dobândeşte pricepere; nu uita cuvintele gurii mele şi nu te abate de la ele. N-o părăsi şi ea te va păzi; iubeşte-o şi te va ocroti! Iată începutul înţelepciunii: Dobândeşte înţelepciunea şi, cu tot ce ai, dobândeşte priceperea. Înalţ-o şi ea te va înălţa; ea va fi slava ta, dacă o vei îmbrăţişa. Ea îţi va pune pe cap o cunună plăcută, te va împodobi cu o strălucită cunună împărătească.
Proverbe 4:4-9

NU E SUFICIENT că înţelepciunea există. Nu e suficient nici faptul că strigă prin evenimente şi caractere. Ea trebuie promovată, iar familia reprezintă cadrul ideal rânduit de Dumnezeu. Este vorba de un transfer sapienţial dinspre generaţia adultă spre cea tânără, care nu poate avea loc oriunde şi oricând. Anumite condiţii trebuie totuşi îndeplinite şi o atmosferă optimă trebuie creată. Predecesorii sunt chemaţi să se investească în succesori, aşa cum alergătorii ajunşi la capătul cursei înmânează ştafeta celor care pornesc. Deşi trăiesc în generaţii diferite, cei „mai mari“ sunt chemaţi să fie sfătuitorii celor „mai mici“ într-un mod gentil şi constructiv. Părinţii, pentru că despre ei este vorba, sunt responsabili de educaţia copiilor lor, iar lucrul acesta nu este o opţiune. Este mai degrabă o

chemare clară făcută de Dumnezeu şi aşezată în instinctul nostru patern. În ciuda presiunilor, trebuie să realizăm că nu bunicii sau instituţiile şi nici măcar terţe persoane sunt chemaţi să ne educe copiii. Aceştia pot juca un rol oarecare, pot influenţa în direcţia bună, dar nimeni nu se poate substitui autorităţii parentale. Aşa cum căsătoria este ceva sfânt şi inviolabil, obligaţiile părinteşti se bucură de aceeaşi sacralitate.

Însă, dintre cei doi, sarcina cea mai grea îi revine totuşi tatălui. Imperfect şi temător adesea, tatăl este omul pe care Dumnezeu îl mandatează în această direcţie. Relaţia tată-fiu/fiică nu este doar un mediu potrivit, un canal de comunicare, ci este parte din mesajul educaţional. În taina acestei apropieri, în stilul ei amical şi intim, se ascund seminţele bunei conduite. Precum pământul ce aşteaptă agricultorul priceput, tot aşa inima copilului tânjeşte după adevărata învăţătură. El simte haosul ce se instalează, vede cum o dă mereu în bară şi cum, pur şi simplu, nu reuşeşte. Presat în fel şi chip dinăuntru şi din afară, puberul este într-o luptă continuă cu el însuşi, iar adesea e depăşit de situaţie. Îşi dă seama că pericolele în plan moral nu sunt invenţii de-ale celor în vârstă, ci riscuri cât se poate de reale. E conştient că trebuie să înceapă de undeva, dar nu ştie cum să o facă, aşa că n-ar strica puţin ajutor. Nevoia de orientare şi asistenţă devine tot mai stringentă, mai ales când idealurile par de neatins. Încet-încet, fără prea multe certitudini realizează că experienţa omului matur poate fi soluţia salvatoare. Prins în hăţişurile propriilor impulsuri, agasat de opinii şi măcinat de remuşcări, tânărul nostru se simte neajutorat. Intuieşte că lucrurile nu sunt simple, că viaţa este o provocare de proporţii, aşa că recurge - cu mai mult sau mai puţin entuziasm - la sprijin educaţional. Ei bine, pe acest fundal se profilează chipul iradiant al tatălui.

Primul poem mizează pe atragerea atenţiei, pe o fertilă punere în gardă. Cum îi şade bine oricărei sinteze ilustre, acolo unde subiectele sunt complexe şi delicate, avem aici un început bun şi o retorică impecabilă. Înainte de a spune lucruri aplicabile e bine să se aşeze temelia. Deocamdată nu se intră în amănunte, ci doar se subliniază importanţa învăţăturii. Ni se spune, indirect, că ereditatea (Solomon era prinţ) şi contextul (Solomon trăia la palat) nu înseamnă prea mult. Mediul nu înseamnă totul, aşa cum am fost învăţaţi să credem în ultima vreme. Adevărurile trebuie rostite cu claritate, chiar dacă urmaşul e încă fraged şi neexperimentat. În ceea ce priveşte educaţia şi moralitatea, lucrurile trebuie apoi deprinse în mod personal. Tânărul trebuie să înveţe devreme să fie responsabil de gândurile şi acţiunile lui, să înţeleagă că - în final - este vorba de propria sa viaţă. Se ştie că fără străduinţă şi vigilenţă, nimeni n-a ajuns om de caracter; pentru că nimic din ce este esenţial nu vine de la sine. Inerţia este mai degrabă apanajul păcatului, al apatiei spirituale şi ea n-a produs niciodată oameni de ispravă.

Calm şi persuasiv, tatăl încearcă, aşadar, să-şi conştientizeze fiul. Iată-l pe David punându-şi cuvintele în slujba înaltei înţelepciuni, o înţelepciune de la care şi el abdicase uneori în timpul vieţii. Acum însă, după o îndelungă experienţă de viaţă, tatăl doreşte să-şi prevină fiul. „Nu uita cuvintele gurii mele şi nu te abate de la ele“ - spune el. Sunt două imperative aici: *Nu uita!* şi *Nu te abate!* Aceasta este prima fază prin care se „instalează“ înţelepciunea în inima unui om. O auzi enunţată sub forma unor cuvinte, chiar a unor interdicţii, apoi începi să ţi-o asumi la nivel mental şi emoţional. Încă de pe Sinai (dacă privim Decalogul), Dumnezeu foloseşte mai degrabă negaţia pentru a-Şi afirma standardele. El ştie din ce suntem făcuţi, ştie cât de profund ne-a amprentat căderea adamică, aşa că aplică în ce ne priveşte metoda cea mai sigură. Probabil din această cauză şi aceste poeme se deschid cu precauţii atât de clare. Înainte de-a afla despre ce este vorba, Solomon trebuia să aibă grijă la atitudine, adică să nu se depărteze de la adevărata învăţătură. Cu alte cuvinte, să nu apuce pe căi greşite, abandonând adevăratul itinerar şi, implicit, adevăratul scop al vieţii. Pentru că, aşa cum ştim, ispita derapajului, a rătăcirii este recurentă pentru oricine; dar dacă luăm în calcul frivolitatea vârstei, atunci tinerii trebuie să fie mult mai atenţi.

Cum observam, înţelepciunea trebuie pusă nu doar în felul de trai, ci şi în cuvinte. E important ca tatăl să aibă o viaţă ireproşabilă şi să devină model pentru fiu, dar rostirea trebuie mereu să dubleze trăirea. Pericolele şi virtuţile trebuie afirmate deopotrivă, într-un fel de discurs care să permită dialogul şi dilema. Ne referim aici la o oralitate vie, dinamică şi bine construită. Lucrurile esenţiale trebuie argumentate cu inteligenţă şi repetate de câte ori este nevoie, chiar dacă societatea în care trăim nu mai pune mare preţ pe cuvinte. Datorită unei modernizări excesive, aproape tot ce e demn de crezare trebuie scris, parafat şi oficializat. Însă, spre deosebire de noi, „concepţia evreilor şi a Vechiului Testament despre cuvinte e activă şi dinamică. Cuvintele dau roade. Nu

reprezintă doar vorbărie goală.“ Când aceste cuvinte se inspiră din Legea lui Dumnezeu - aşa cum erau cuvintele lui David - ele capătă forţă şi autoritate. Ele pot deveni pietre de hotar, jaloane bine plasate pe drumul vieţii unui om. Câţi dintre adulţi nu-şi aduc aminte, cu nostalgie, de sfaturile scurte şi limpezi ale tatălui?! Pe lângă gesturi şi evenimente, suntem alcătuiţi în aşa fel încât să reţinem cuvinte cu sens.

De fapt, „întreaga teologie biblică se concentrează în jurul noţiunii de revelaţie divină şi de receptare a ei de către om: Dumnezeu Îşi rosteşte Cuvântul Său, omul îl aude şi i se cere să asculte de el.“[32] [33] Biblia este, în esenţa ei, un mesaj şi o chemare. Înţelept şi iubitor, Dumnezeu ne-a lăsat în textul sacru toate detaliile de care aveam nevoie. În stiluri diferite, dar cu acelaşi patos, El continuă să-l cheme pe om la o relaţie specială. Faptul acesta nu se poate explica decât printr-o iubire divină, pentru că indiferent de reacţie, Dumnezeu continuă să rămână Dumnezeu. Revelaţia face posibilă părtăşia divino-umană, plasându-l pe om pe o poziţie privilegiată.

Prin urmare, legătura dintre auzire şi ascultare este esenţială. Auzirea este privită întotdeauna ca un proces al minţii. Când obiectul auzirii este revelaţia divină, omul trebuie să răspundă cu ascultare (supunere). Relaţia dintre acestea două este exprimată în Biblie mai ales prin limbajul ascultării sau supunerii. Termenul ***Sama*** din

Vechiul Testament comunică atât ideea de „auzire“, cât şi pe cea de „ascultare“ sau „supunere“.[34]

Aşadar, din perspectiva lui Dumnezeu, omul nu duce lipsă de revelaţie. Într-un fel sau altul, divinitatea ni se descoperă. Voia Lui ajunge la fiecare muritor atât ca adevăr propoziţional, cât şi experienţial. Indiferent de epocă sau context, bunul Dumnezeu găseşte pârghii pentru a ajunge în preajma sufletului omenesc, tocmai pentru ca nimeni să nu se poată justifica în Ziua de Apoi. La fel stăteau lucrurile şi pentru omul Vechiului Testament. Legea şi mărturia îşi dădeau mâna, oferind evreului o perspectivă completă. Oameni şi porunci, modele şi prescripţii - toate acestea fuseseră consemnate şi repovestite din generaţie în generaţie. Ca să nu mai spunem de înregistrarea evenimentelor. Începând de la trecerea Mării Roşii, evreii practicau o întreagă pedagogie a providenţei. Pentru ei (şi uneori în ciuda atitudinii lor) Dumnezeu mişcase istoria în repetate rânduri şi tot pentru ei coborâse din cer prin întruparea Domnului Hristos.

David ştia într-o oarecare măsură aceste lucruri. Crescuse într-o ambianţă de pioşenie, într-o familie puternic ancorată în tradiţie. Dar nu le ştia pe toate, deoarece, cronologic, se situa mult înaintea împlinirii lor. Şi totuşi, cele care-i scapă în mod inerent, le intuieşte profetic, uzitând de darul pe care Dumnezeu i l-a dat. Ni-l putem imagina, aşadar, privind spre viitor, visând la ziua când Împărăţia lui Dumnezeu va fi mai aproape ca niciodată. Este o contemplare de fapt, iar psalmii ne stau ca mărturie în această privinţă. Şi iată-l acum, faţă în faţă cu fiul său, pledând în favoarea înţelepciunii.

Dar despre care înţelepciune să fie vorba? Cum se întâmplă termenilor des folosiţi, şi cuvântul înţelepciune poate fi derutant din punct de vedere semantic. În mod clar, nu este vorba de o înţelepciune oportunistă sau uşuratică. Nu e acea descurcăreală tipică omului isteţ, dar fără caracter; nu e nici simpla inteligenţă care citeşte cu luciditate împrejurările. E mai mult decât atât, ba chiar am putea spune că e *altceva.* Descrierea acestei înţelepciuni precede capitolul 4, iar cel puţin două pasaje trebuie remarcate: Proverbe 2:1-22 şi 3:21-35. Primul pledează pentru îmbrăţişarea adevăratei înţelepciuni, care este verticală (are legătură cu Dumnezeu) şi benefică (are legătură cu viaţa). Al doilea pasaj reia aceeaşi temă, arătând atât pericolul anturajului nepotrivit, cât şi al relaţiilor injuste cu semenii. Astfel, adevărata înţelepciune are o finalitate cotidiană şi devine parte din cel care o practică. Nu este nici pe departe o listă de norme care se impun voinţei în mod agresiv, ci o prietenă care-şi

---

32 Martin & Elizabeth Goldsmith, *Ce drum să urmez?,* Discipolul, Cluj-Napoca, 2007, p. 50.

33 G. M. Burge, „Ascultare“, în W. A. Elwell, *Dicţionar evanghelic de teologie,* Cartea Creştină, Oradea, 2012, p. 85.

34Ibidem.

caută prietena, o mamă care-şi caută fiul sau un dascăl care-şi caută ucenicul.

Dar înţelepciunea, ca şi concept, precede cartea Proverbe. Această noţiune nu apare întâia dată în această carte, ci ţine de întreaga revelaţie scripturală. Deuteronom 6, bunăoară, este un fragment profund care descrie nevoia fundamentală de înţelepciune încă înainte ca evreii să păşească în Ţara Promisă. Şi Psalmul 78 (în special versetele 5-8) ne invită în spaţiul bunei rânduieli, al unei vieţi trăite cu discernământ şi cumpătare. De fapt, întreaga poezie ebraică abundă în această privinţă. Scriitori şi-au pus în vers dorurile şi năzuinţele, ţintind mereu spre înaltele culmi ale sfinţeniei lui Dumnezeu. Sub inspiraţia

Duhului, ei au dat glas multor frământări pe care fiecare generaţie de credincio°i le încearcă, pentru că nu există provocare mai mare decât cea a sfinţeniei.

Din punct de vedere structural, primul poem se alcătuie°te din °ase cuplete care sunt dispuse în două părţi: 4:4b-6 °i 7-9. În prima parte (4:4b-6), David îl instruie°te pe Solomon să ia bine seama la cuvintele care i se spun, să le înţeleagă °i să se angajeze în această direcţie. Doar făcând a°a, fiul va avea parte de protecţia înţelepciunii, iar între ei (între Solomon °i înţelepciune) se va cultiva o relaţie profundă. Mai mult, tatăl încearcă să-°i convingă fiul că urmarea înţelepciunii este cu adevărat profitabilă, iar în 2:7-8 o aseamănă chiar cu caracterul lui Dumnezeu: „El dă izbândă celor fără prihană, dă un scut celor ce umblă în nevinovăţie. Ocrote°te cărările neprihănirii °i păze°te calea credincio°ilor Lui.“[35] Aceste binecuvântări care decurg din fiinţa lui Dumnezeu sunt sinonime cu cele care decurg din practicarea înţelepciunii. Partea a doua (v. 7-9) descrie mult mai amănunţit importanţa înţelepciunii. Ea este mai presus de orice altă valoare, dar °i „drumul“ într-acolo va fi mereu diferit. Oricât de dotat ar fi cineva din punct de vedere intelectual, el nu se na°te înţelept. De aici folosirea cuvântului *Gnh* care se referă la o dobândire con°tientă °i asumată. Paragraful este comparat, de obicei, cu strigarea înţelepciunii din capitolul 8, unde aceasta este aşezată pe locul întâi: „Domnul m-a făcut cea dintâi dintre lucrările Lui, înaintea celor mai vechi lucrări ale Lui“ (v. 22). Deşi Cornilescu a tradus prin verbul *a face,* în ebraică avem acelaşi cuvânt ce descrie posesia, aşa că am putea traduce: „Domnul m-a posedat/avut pe când săvârşea primele Sale lucrări“.[36] Creaţia este pusă sub semnul înaltei înţelepciuni, iar ea este parte constitutivă a lui Dumnezeu.

Primul poem se deschide, aşadar, cu o implorare: „Păstrează bine în inima ta cuvintele mele, păzeşte învăţăturile mele şi vei trăi!“ (v. 4). Putem citi propoziţia ca pe o legitimă îngrijorare paternă. Care tată responsabil nu cunoaşte sentimentul?! La fel simţea şi David. Îi era teamă ca fiul să nu întoarcă spatele adevăratei învăţături după ce deja a auzit-o. Prin urmare, el nu-şi făcea probleme de ascultarea imediată a fiului, ci de receptivitatea acestuia. Aici se dă, în fond, prima mare bătălie pentru moralitate. Aşa cum observăm adesea în jurul nostru, nu numai calitatea şi persuasiunea învăţăturii este importantă, ci, în egală măsură, atitudinea cu care aceasta este primită. Câtă vreme tânărul nu-şi cultivă o atitudine corectă, învăţabilă, totul este în van sau de scurtă durată.

A lăsa deoparte sfaturile experienţei este un viciu tipic al tinereţii, o ispită cu care cei în cauză trebuie să lupte necontenit. De reţinut această frivolitate pe care-o sugerează deschiderea poemului. „Înţelepciunea nu este un răspuns unic pentru toate deciziile, ea este un proces. Ea nu este *odată înţelept, pentru totdeauna înţelept,* ci o acumulare continuă, păzind cu străşnicie tezaurul dobândit.“[37] Imoralităţile nu se comit din neştiinţă, pentru că o morală elementară se cultivă aproape în orice familie, ci ele se comit din uşurătate. Lăsată jos, garda principiilor nu mai poate reacţiona corespunzător, iar instinctele se pot desfăşura în voie.

Poemul operează cu verbe elocvente şi motivaţionale. Citim cum fiul trebuie să-şi facă un proiect din *a dobândi* înţelepciune şi pricepere. Nici una şi nici cealaltă nu sunt virtuţi care se moştenesc pe cale ereditară. Ceea ce luăm de la părinţii noştri este o natură păcătoasă şi câteva particularităţi care ţin de personalitate. În rest, toate cele nobile şi folositoare le cultivăm prin efort şi consecvenţă. Nici măcar faptul că Solomon era un prinţ nu-i asigura, din oficiu, darul înţelepciunii. Apoi, odată dobândită, intră în scenă un alt verb: *a uita.* Dacă procesul transmiterii nu poate fi împiedicat, atunci diavolul se va lupta să împingă lucrurile esenţiale undeva la periferie. David ştia că o bună conduită se

---

35 Adesea, în cartea Proverbe, atributele lui Dumnezeu sunt „împrumutate“ înţelepciunii. Din această cauză, cei mai mulţi exegeţi conclud că descrierea înţelepciunii are de-a face, de fapt, cu caracterul lui Dumnezeu. Folosind figuri de stil sugestive, se observă cum înţelepciunea divină este bună, indispensabilă şi binefăcătoare - la fel cum se vorbeşte despre Dumnezeu.

36 W. J. Miller, *Proverbs,* Herald Press, Scottdale, 2004, p. 64.

37 L. Tremper, Proverbs, Baker Publishing Group, Michigan, 2006, p. 212.

bazează întotdeauna pe adevăruri asumate. Să nu vedem aici o memorare mecanică, ci mai degrabă o acumulare vie şi entuziastă. Şi, în fine, ultimul verb din această tiradă este *a părăsi.* Înţeleptul tată ştie cât de tentant este abandonul în plan moral. Cu câtă uşurinţă unii se leapădă de principii pe care le-au învăţat cândva şi pe care poate chiar le-au îndrăgit.

Înţelegem că David era interesat să activeze receptivitatea lui Solomon. Probabil cel mai potrivit sinonim pentru receptivitate este *deschiderea.* Sună simplu, aproape banal, dar în viaţa morală este o piatră de temelie. Fără această adeziune prealabilă sau orientare corectă, nimeni nu îşi poate construi un caracter frumos. Cum observam, acumularea („dobândeşte înţelepciune"), persuasiunea („nu uita cuvintele gurii mele“) şi tenacitatea („n-o părăsi şi ea te va păzi“) sunt trei piloni pe care se clădeşte întregul caracter. Tânărul prinţ este confruntat cu tendinţele inerente ale personalităţii sale, cu acele trădări interioare pe care le încearcă fiecare. El trebuia să-şi asume încă din adolescenţă propria condiţie, iar apoi să pornească pe drumul sinuos al schimbării.

„Cea mai teribilă trăsătură de caracter a omului este aceea de a se ascunde mereu de tot ce i se pare entuziast şi semnificativ din punct de vedere spiritual" - spunea Alexander Schmemann.[38] Apoi el continuă: „e ca şi cum am alege să fim meschini şi triviali la nivelul subconştientului, pentru că e mai uşor să trăim aşa.“[39] Alegem adesea calea facilă, a iresponsabilităţii, iar apoi cădem în ridicol. Punem vina pe oameni sau împrejurări, ne găsim scuze de tot felul, în loc să ne întoarcem cu toată inima spre Dumnezeu.

În fond, acest derapaj în plan spiritual şi moral este un derapaj al atitudinii. De la bun început, prin cuvinte pline de blândeţe şi înţelepciune, David a sădit în inima lui Solomon o atitudine potrivită. Ştia împăratul cât de zburdalnică şi labilă este o inimă de prinţ. Ştia că răsfăţul inerent de la palat s-ar putea să-i dăuneze mai târziu. Mai mult, spre deosebire de adolescenţa lui - petrecută pe câmp, cu turma familiei - primejdiile care se abat asupra fiului său au o altă conotaţie. Intensitatea acestora e mult

38 A. Schmemann, *Tatăl nostru,* Sophia, Bucureşti, 2008, p. 15.
39 Ibidem.

mai puternică, iar riscurile de o dimensiune cosmică. Diavolul va încerca mereu să distrugă atitudinea potrivită, iar celelalte zone ale fiinţei vor cădea precum piesele de domino.
Atitudinea noastră este o combinaţie a gândurilor, sentimentelor şi acţiunilor noastre. Atitudinea noastră este afirmaţia noastră faţă de lume, a ceea ce suntem noi de fapt, fără a lua în considerare ceea ce spunem. Viaţa noastră este doar o reflecţie a atitudinilor noastre. Atitudinea noastră este factorul major care determină dacă vom avea sau nu succes în carieră şi afacere, în zidirea familiilor noastre şi în orice alt domeniu al vieţii noastre. Gândurile pozitive sunt seminţele atitudinilor pozitive, iar atitudinile pozitive sunt seminţele rezultatelor pozitive. (...) Gândurile în care permitem minţii noastre să se scalde determină felul în care ne simţim, ceea ce, în cele din urmă, este reflectat în acţiunile noastre. Dacă nu alegem ce gânduri să avem, vom sfârşi prin a urma gândurile altora.[40]

Acest lucru şi-l dorea şi David de la fiul lui. Să aibă o bună pornire, un start reuşit care să-i asigure o cursă reuşită. Lucrurile începute bine au şanse mai mari să continue bine, iar din punct de vedere moral o bună jalonare a vieţii este importantă. Cu alte cuvinte, înainte de a şti ce şi cum, înainte de a te avânta în imprevizibilul de fiecare zi, asigură-te că ai atitudinea potrivită. Asta nu înseamnă că nu vor exista ezitări sau minusuri, ci doar că mintea îţi va fi mereu conştientă. Principiile vor fi mereu acolo, iar orice abatere va fi corectată în timp optim.
Pentru că, aşa cum vedem mereu, e o mare diferenţă între un om care trăieşte de-a valma, fără nicio grilă morală, şi un altul care-şi rânduieşte toate detaliile după o normă.

Deşi pare o pură tautologie, ideea de fond a poemului este: „Începutul înţelepciunii constă în... a dobândi înţelepciune!" Scopul este acela „de a fi motivaţi, de a fi hotărâţi. Obţinem în viaţă ceea ce urmărim. Să ne străduim să obţinem înţelepciunea cu orice preţ şi în cursul acestei străduanii să căpătăm pricepere şi discernământ. Aceasta înseamnă, printre altele, că vom învăţa să alegem între ceea ce este rău şi bine, între bun şi cel mai bun, între sufletesc şi duhovnicesc, între ce este trecător şi ce este etern.“[41] Niciodată nu ne putem ridica deasupra năzuinţelor noastre, aşa că e înţelept să le punem pe ele cât mai sus cu putinţă.

Istoria cunoaşte multe exemple de păgâni cultivaţi care, treptat, au ajuns să îndrăgească înţelepciunea lui Dumnezeu. Unul dintre aceştia e Augustin de Hippo (345430), episcop şi scriitor creştin care a trăit în amurgul Antichităţii. Rămas orfan la 17 ani, după o tinereţe dominată de studii pe de o parte şi instincte dezlănţuite pe de altă parte, Augustin îşi trăieşte momentul esenţial. Pe când se afla la Cartagina, „a citit *Hortensius* de Cicero şi a fost captivat de îndemnurile conţinute în această lucrare de a căuta înţelepciunea, trezindu-se *cu un foc incredibil în inimă, ca să fugă departe de lucrurile pământeşti spre Tine.* Dar când s-a întors spre Scripturi ca să găsească această Înţelepciune, a constat că stilul şi conţinutul lor era, mai ales în Vechiul Testament, nesofisticat în comparaţie cu filozofia păgână“[u] Aşa a început totul, iar apoi, încetul cu încetul, lucrurile au continuat să se schimbe. Receptivitatea a sporit şi, odată cu ea, interesul pentru Dumnezeu şi Cuvântul Lui. Un alt orizont se deschidea în faţa acestei minţi însetate de cunoaştere. Iar bunul Dumnezeu - aşa cum face cu fiecare dintre noi - a adus în preajma lui Augustin oameni potriviţi şi împrejurări favorabile.

Într-o lucrare de tinereţe - *Despre adevărata religie* - Augustin face apologia căii lui Dumnezeu şi a înţelepciunii Lui. Scrisă pentru a sluji de îndreptare celor care încă pribegeau pe alte căi, lucrarea conţine şi detalii personale. Spirit confesiv, Augustin nu s-a sfiit niciodată să-şi descrie sentimentele şi îndoielile, iar faptul acesta ne e de mare ajutor azi. Bunăoară, privind la experienţa lui trecută, i se părea esenţial că omul are liber arbitru. Era fascinat de ideea că „Dumnezeu a considerat că robii Săi sunt mai buni dacă ei I se supun de bunăvoie, ceea ce în niciun fel nu s-ar putea realiza dacă I s-ar supune nu de bunăvoie, ci din necesitate.“[42] [43] Acest *de bunăvoie* este atât de important în procesul

40 B. Kubassek, *Succes fără prăbuşire,* Shalom, Oradea, 2000, p. 133.
41 W. MacDonald, Comentariul biblic al credinciosului: Vechiul Testament, CLC, Bielefeld, 2002, p. 726.
42 B. J. Gundlach, „Augustin de Hippo“, în W. A. Elwell (ed.), *op. cit.,* p. 98.

educaţional! Să-l poţi convinge pe adolescent că nu e vorba de o instanţă exterioară, ci mai degrabă de autocenzură; că regula trebuie să devină parte esenţială din propria lui existenţă.

43 Augustin, *Despre adevărata religie,* Humanitas, Bucureşti, 2007, p. 73.

Pe viaţă şi pe moarte

Detaliile fac diferenţa, iar în poezie cu atât mai mult. În partea a doua a poemului, David exclamă: „...cu tot ce ai, dobândeşte priceperea“ (v. 7). Avem aici o angajare deplină, fără nicio reţinere sau fandoseală. Cu alte cuvinte, tatăl spune: *Pune totul la bătaie, fiule!* Nimic din ceea ce eşti şi din ceea ce ai să nu rămână pe din afară. Asemenea unui sportiv care se implică în cursă cu toată fiinţa, tânărul este chemat să-şi ia în serios bătălia. Nu există altă cale, iar dacă ea totuşi există e nocivă şi riscantă.

Ce diferenţă între acest îndemn şi situaţia în care ne găsim. „Filosofii din ziua de astăzi atrag bucuroşi atenţia împotriva ideii de înţelepciune, a utilităţii, a interesului pentru cercetarea acesteia. Ei subliniază neîncrederea ce se cuvine să o avem faţă de oricine ar adopta postura de înţelept“ - spunea Christophe Andre.[44] Tinerii moderni se află, mai mult decât generaţiile trecute, în faţa unor îngrădiri aparent de netrecut. Orice iz de normalitate este pus la zid, iar ideea că ai putea trăi fericit şi prudent în acelaşi timp e desuetă. Înţelepciunea nu mai este de mult la modă şi lucrul acesta nu mai sperie pe nimeni. Alte reţete, mai noi şi mai libertine, sunt livrate generaţiei care-şi caută drumul în viaţă, iar lucrul acesta nu duce decât la dezgust.

La fel ca la fericire, termenul de înţelepciune a devenit aproape un cuvânt trivial, bun de adresat proştilor,
inculţilor, necioplţilor sau celor care exploatează naivi-
tatea oamenilor. Cu toate acestea, în ochii celor mai mulţi dintre noi, înţelepciunea este o cale pe care am vrea să o apucăm: nu vrem să ne considerăm „înţelepţi", ci - după nenumărate eforturi şi experienţe de viaţă care ne vor permite apoi să o verificăm - să devenim „mai înţelepţi", ceea ce nu este acelaşi lucru. Am vrea să simţim că progresăm spre ceva mai bun: astfel, greşelile şi rătăcirile noastre vor avea un rost, acela de a ne apropia de ceea ce este mai bine, cu alte cuvinte de mai puţină suferinţă.[45]

Cam acesta este tabloul general. A fi înţelept a devenit sinonim cu a fi slab, prost informat sau rămas în urmă. Virtuţile nu se mai bucură de preţuirea din alte vremuri, iar defectele au suferit o cosmetizare perversă. Trăiri considerate de Scriptură drept imorale ne apar acum acceptabile, după o alchimie nefastă şi dubioasă. Dar, cum citam, nu despre o înţelepciune fariseică este vorba în Cuvântul lui Dumnezeu, ci despre un proces care să ne ducă mereu mai sus. Experienţa ne învaţă pe fiecare că, din punct de vedere etic, suntem mereu în traseu. În cel mai fericit caz ne aflăm pe o cale a sfinţeniei, unde până şi eşecurile noastre au o valoare didactică. Iar drumul continuă, experienţele se înmulţesc, iar vigilenţa noastră spirituală creşte.

Înţelepciunea spre care îl învăţa David pe Solomon să tindă era diferită. Întregul Vechi Testament depune mărturie în această privinţă. Gerhard von Rad (în 1972) o definea drept „cunoaşterea experienţială, înţelegerea lumii şi a vieţii şi, nu în ultimul rând, înţelegerea realităţii." Doi ani mai târziu (1974), un alt biblist de seamă - Roger Whybray - o descria drept „abilitatea de-a te duce în lume, de a te adapta circumstanţelor, de a face faţă situaţiilor dificile..., o calitate intelectuală ce-ţi oferă cheia bucuriei şi a succesului, care-ţi deschide viaţa în sensul deplin... un grad superior de inteligenţă, naturală sau dobândită, care conferă o trăire plenară.“ În 1978, R. E. Murphy spunea că înţelepciunea este „efortul de a descoperi ordine în viaţa umană“, iar trei ani mai târziu acelaşi autor completa: „Înţelepciunea reprezintă lecţiile şi înţelegerile experienţei care se bazează pe conduita umană.“ În fine, James Crenshaw încerca, în 1982, o definiţie mai complexă după cum urmează: Oficial vorbind, înţelepciunea constă în propoziţii şi învăţături proverbiale, dezbatere şi reflecţie intelectuală. Din punct de vedere tematic, ea cuprinde intuiţii privitoare la îmbunătăţirea vieţii, dibuirea secretelor ei mai ales în privinţa suferinţei inocente, precum şi lupta cu fini- tudinea... Când există un mariaj între formă şi conţinut, aceasta este - de fapt literatura de înţelepciune.[46]

---

44 C. Andre, *Stările sufleteşti. învăţarea seninătăţii,* Trei, Bucureşti, 2012, p. 525.

45 *Idem,* p. 525 şi urm.

46 Enumerarea definiţiilor îi aparţine lui James D. Martin şi se referă la hermeneuţii „clasici“ ai Vechiului Testament

Am încercat să oferim aici doar câteva definiţii. Am putea adăuga încă vreo câteva zeci, deşi toate merg cam în aceeaşi direcţie. Să reţinem că înţelepciunea ţinteşte spre înţelesurile vieţii şi furnizează comportamente corecte. Toate cărţile de înţelepciune ale Bibliei tratează aceste subiecte, doar că o fac în forme diferite. Bunăoară, cartea Proverbe conţine rostiri pline de tâlc şi instruiri de tot felul, Iov ne surprinde prin calitatea dezbaterii, iar Eclesiastul printr-o reflecţie intelectuală de excepţie. Aceste nuanţe nu fac decât să dea un plus valoare subiectului şi să ni-l apropie.

Pentru o asemenea înţelepciune Solomon trebuia să lupte pe viaţă şi pe moarte. În prezent lucrurile nu s-au schimbat deloc, ba dimpotrivă, războiul parcă s-a înteţit. Omul nu mai e în aceeaşi situaţie ca în urmă cu sute de ani. „Pentru el - vorba lui C. S. Lewis - „doctrinele nu sunt în primul rând *adevărate* sau *false,* ci *academice* sau *practice, depăşite* sau *la zi, convenţionale* sau *radicale*."[47] Gândirea în alb şi negru este tot mai blamată, iar distincţia dintre virtuţi şi vicii tot mai neclară. În acest amalgam cotidian, copiii noştri sunt chemaţi să-şi croiască un alt drum. Să lupte împotriva curentului, să-şi pună întreaga energie în slujba binelui şi-a adevărului moral.

Girolamo Savonarola (1452-1498) este unul dintre cei mai cunoscuţi martiri creştini. S-a născut într-o familie de nobili italieni, dar încă din copilărie a fost atras de lectură şi meditaţie. Învaţă filosofie, logică şi medicină de la tatăl şi bunicul său, însă îşi doreşte mereu mai mult. Aşa se face că, în 1475, se alătură ordinului dominican, devenind călugăr. Acesta a fost momentul când Savonarola şi-a găsit liniştea. Aici avea timp pentru studiu şi slujire, impresionându-i pe cei din jur. Începe să predice regenerarea Bisericii Catolice şi să arate fraţilor cât de necesară este o întoarcere la origini. „Cu un devotament înflăcărat şi cu putere, Savonarola L-a predicat pe Hristos în mijlocul decăderii morale, a unei vieţi nereligioase, a unor credinţe şi practici extrabiblice ale clericilor, în mod special a familiei de Medici."[48] Cum era de aşteptat, devine suspect şi indezirabil, iar în cele din urmă sfârşeşte pe rug la 23 mai 1498. În faţa morţii grele, a supliciului public la care a fost supus în mijlocul Florenţei, Girolamo a rostit o rugăciune ce a ajuns până la noi. *O, Domnul meu* - spunea el - *de multe ori mi-ai şters păcatul. Nu mă bizuiesc pe neprihănirea mea, ci doar pe mila Ta!*

Aşa se încheia o viaţă dedicată sfinţeniei şi înţelepciunii. Savonarola a plătit preţul suprem pentru că, tânăr fiind, şi-a dorit mai mult. Nu s-a mulţumit cu aflarea adevărului, ci a militat pentru ca întreaga biserică să fie reformată. A îndemnat şi-a încurajat pentru o credinţă biblică şi aplicată, pentru că el însuşi a fost pătruns de ea. Încă înainte de reformatori, acest tânăr bărbat lăsa în urmă un exemplu izbitor. El dovedea că, în ciuda opresiunilor, se poate merge împotriva curentului. Cu tot ce-a avut, cu viaţa însăşi, a dobândit înţelepciune şi a promovat-o.

Un alt exemplu, de data aceasta feminin, este cel al Annei Askew (1520-1546). Aparţinea unei familii onorabile - tatăl său fiind Sir William Askew - şi a avut parte de o educaţie aleasă. La vârsta cuvenită s-a căsătorit bine, cu un băiat de ispravă care s-a dovedit, pentru o vreme, un soţ şi-un tată excelent. Am spus *pentru o vreme,* deoarece, la câţiva ani după căsătorie, Anne a fost atrasă de ideile Reformei protestante, renunţând în mod voluntar şi definitiv la crezul catolic. Cum vă puteţi imagina, atunci au început necazurile. A fost izgonită de acasă, a pribegit pe la prieteni, s-a îmbolnăvit şi, în cele din urmă, a fost arestată. Interogată pe teme teologice stricte, i s-a cerut să renunţe la autoritatea deplină a Scripturii şi la experienţa ei protestantă. Supusă torturii psihice şi fizice, această copilă a Domnului n-a cedat deloc. Şi-a reafirmat credinţa cu demnitate şi curaj, iar acest lucru i-a adus condamnarea la moarte prin ardere pe rug. Martiriul ei s-a consumat în anul 1546, la 25 de ani, anul în care Martin Luther îşi sfârşea şi el călătoria pe pământ.[49]

Pentru aceste două personaje „pe viaţă şi pe moarte" nu este doar o figură de stil. Istoria creştină

(*Proverbs*, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1995, p. 17).

47 C. S. Lewis, *Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr,* Humanitas, Bucureşti, 2003, p. 213.
48 G. Fedele, *Eroi ai credinţei,* Casa Cărţii, Oradea, 2004, p. 135.
49 Pentru alte detalii vezi G. Fedele, *op. cit.,* p. 165-168.

abundă de exemple în acest sens. Adevărata înţelepciune - aceea care te mută de pe tărâmul răului pe cel al binelui - costă mult, uneori chiar totul. Aceia dintre tineri care trăiesc *altfel* vor plăti preţul imediat al marginalizării. Tot ei, perseverând pe o cale puţin umblată, vor fi ironizaţi şi apostrofaţi. Uneori vor avea de suferit pentru că refuză compromisul şi vor gusta pelinul nedreptăţii. Dar, ce poate fi mai îmbucurător decât să te ştii pe calea cea dreaptă, mergând cutezător spre singura destinaţie valabilă?!

O iubire altfel

De obicei ne gândim la iubire în termeni personali. Iubim *pe cineva* pentru că este cumva sau face ceva pentru noi. Dar mai este un motiv: iubim persoane pentru că ele, fiind vii, pot să răspundă, să reacţioneze la sentimentele noastre. O iubire adevărată presupune, aşadar, reciprocitate şi susţinere. Cu toate acestea, David îl învaţă pe Solomon să iubească înţelepciunea, deci îl îndeamnă la o iubire impersonală. În desfăşurarea poemului citim la un moment dat: „n-o părăsi şi ea te va păzi, iubeşte-o şi ea te va ocroti". Ce perspectivă caldă şi personală! Nu doar persoanele pot fi iubite, ci o relaţie de felul acesta se poate realiza şi pe alte planuri. Există oameni care iubesc plăcerea, păcatul sau o idee oarecare. Să ne aducem aminte că, în istorie, nu puţini au murit pentru un concept, iar acesta n-a fost neapărat creştin (şi uneori nici măcar just). Fiinţa umană este capabilă să-şi extindă iubirea dincolo de zona personală, îndreptând-o spre realităţi impersonale şi abstracte.

Prin urmare, Solomon nu trebuia *doar* să fie de acord cu prerogativele înţelepciunii. Nu trebuia *doar* să le simpatizeze de la distanţă, să aibă cu ele o relaţie formală. Pentru ca înţelepciunea să devină parte din viaţa lui, el trebuia s-o iubească pur şi simplu. Adică, într-o explicaţie sumară, să nutrească faţă de înţelepciune sentimente dintre cele mai nobile şi intense. Cine a văzut iubire bazată exclusiv pe raţiune?! După cum ştim, adevărata dragoste pune în mişcare toate resorturile fiinţei umane, dar mai ales partea emoţională a ei. Cam acest lucru trebuia să se întâmple cu tânărul prinţ, cel care urma să devină împărat al lui Israel.

În lumea creştină, sentimentele au căpătat pe nedrept o proastă întrebuinţare. Au fost etichetate în toate felurile, de la lipsite de importanţă la fireşti sau trupeşti. În acelaşi timp, ne parvin nenumărate exemple care dovedesc că sentimentele joacă un rol extrem de important în motivarea şi comportamentul nostru. De câte ori n-aţi văzut oameni care fac lucruri necuvenite faţă de alţii, din cauza unor sentimente rănite? Sau de câte ori n-a trebuit cineva să fie spitalizat cu diagnosticul de depresie, după ani şi ani la rând în care a încercat să ignore felul cum se simţea - până când a început să nutrească gânduri sinucigaşe? Sentimentele n-ar trebui nici ignorate, nici lăsate să preia controlul.[50]

Iar dacă lucrurile stau aşa, cu atât mai mult trebuie să ne îndrăgostim de înţelepciune. Să dăm sentimentelor noastre o temă grea, dar binefăcătoare. Să înţelegem că, înainte de toate, inima trebuie să ne fie aplecată spre Cuvântul etern al lui Dumnezeu şi să crească în har. Dacă Dumnezeu ne-a iubit aşa de mult, încât *a dat* pe Fiul Său, atunci şi noi să răspundem cu o iubire de-o asemenea puritate. A noastră nu va fi perfectă, adesea va fluctua, dar dominanta nu are voie să sufere modificări.

Francis Asbury (1745-1816), părintele metodismului în Statele Unite, a avut revelaţia convertirii la 13 ani. Era atât de tânăr, dar Duhul l-a mişcat cum ne-ar plăcea să se întâmple şi cu pruncii noştri. Deşi provenea dintr-o familie săracă, a avut parte de o bună educaţie din punct de vedere spiritual. Minor fiind, a început să predice cu pasiune, iar când John Wesley căuta misionari pentru America (în 1771), Francis a răspuns cu entuziasm. „Dorinţa lui Asbury de a răspândi Evanghelia l-a determinat să călătorească toată viaţa, parcurgând aproape 500.000 de km, mai ales călare. A traversat munţii Apalaşi de peste 60 de ori pentru a ajunge la americanii care trăiau izolaţi. Probabil a cutreierat America mai mult decât orice alt om din generaţia sa şi a fost probabil cel mai cunoscut om din America de Nord."[51]

---

50 H. Cloud & J. Townsend, *Graniţe în relaţii,* Logos, Cluj-Napoca, 2012, p. 40.

51 M. A. Noll, „Francis Asbury (1745-1816)", în W. A. Elwell (ed.), *op. cit.,* p. 83.

Oare ce l-a mânat pe acest om să facă ceea ce-a făcut? Dacă ar fi fost preocupat de imagine ar fi rămas în Anglia acelor vremuri, iniţiind o afacere sau dedicându-se studiilor universitare. Dacă ar fi fost preocupat de bani, ar fi recurs la alte activităţi decât predicarea Evangheliei. Dacă ar fi fost preocupat de explorare şi aventură, s-ar fi investit în această direcţie. Şi totuşi, în mod cu totul neobişnuit, Francis a plecat misionar din tinereţe. Destinul lui s-a contopit cu destinul celor care s-au convertit prin slujirea sa. A devenit un model pentru mii de oameni, a fost mentor pentru o întreagă generaţie de predicatori. Şi toate acestea au început devreme, foarte devreme. Pasiunea lui pentru Scriptură, rigoarea morală şi înţelepciunea de zi cu zi au fost ingrediente de mare preţ.

Acest exemplu - şi multe altele - dovedesc un adevăr fundamental: nu împlinim cu adevărat decât ceea ce iubim cu adevărat. În providenţa Lui, Dumnezeu ne-a creat cu capacitatea de-a îndrăgi idei, de-a avea cu ele o relaţie de mare afectivitate. Când aceste idei sunt adevăruri eterne, când pasiunea noastră creşte faţă de ele, atunci totul începe să se schimbe. Celelalte bucurii ale vieţii devin secundare, iar priorităţile se aşază în mod corespunzător. A-L iubi pe Dumnezeu cu toată inima şi voinţa ta înseamnă a-ţi asuma caracterul şi gândul Său. Făcând o pasiune din relaţia noastră cu El, noi facem de fapt o pasiune pentru ceea *ce este* El.

Suprema încoronare

Poemul se încheie cu următoarea promisiune: „Ea (înţelepciunea) îţi va pune pe cap o cunună plăcută, te va

împodobi cu o strălucită cunună împărătească" (v. 9). Educaţia se face, printre altele, prin *legea recompensei.* Din vremea primei copilării, pe când pruncul încă nu vorbeşte, obişnuim să-i luăm din mâini un obiect nepotrivit oferindu-i în schimb o jucărie sclipitoare. Mai târziu, tranzacţia cu pricina capătă alte conotaţii şi este acompaniată de conversaţie. În tot cazul, ideea rămâne aceeaşi: copilul primeşte ceva în schimbul ascultării, a bunei alegeri şi a înţelegerii de care-a dat dovadă. Ei bine, în mod similar, înţelepciunea aduce cu sine o recompensă uriaşă. Roadele ei se transformă în binecuvântări pe termen lung, iar aceste binecuvântări se răsfrâng şi asupra celorlalţi. David îl învăţa pe Solomon că, odată ce pune în practică prescripţiile morale, efectele vor fi pe măsură. Este vorba de acel principiu potrivit căruia „ce seamănă omul, aceea va secera". Înţelepciunea îl întronează pe posesorul ei, îl suie pe podium. Ea îl ridică în ochii săi, în ochii semenilor şi - mai ales - în ochii lui Dumnezeu. Înţelegem de aici că îi conferă demnitatea de om şi-l face capabil pentru lucrări şi mai mari, lucrări pe care Dumnezeu nu le aşază pe umerii celor iresponsabili.

Simbolismul coroanei/cununii ţine de următorii factori: *locul* (aşezată pe creştetul capului), *forma* (faptul că e circulară) şi *materia* (tipul de metal folosit). În ceea ce priveşte locul, coroana este pusă întotdeauna pe capul persoanei, iar semnificaţiile sunt multiple. Astfel, încoronarea „include nu numai valorile capului - culme a trupului omenesc, ci şi valorile a ceea ce se află mai presus de cap, un dar venit de sus."[52] Nimic nu este deasupra coroanei, motiv pentru care aceasta se pune ultima pe capul regelui sau reginei. Ea este cu adevărat un apogeu existenţial şi „marchează caracterul transcendent al unei împliniri.“[53] De asemenea, încoronarea are de-a face şi cu forma întotdeauna circulară a coroanei. Dintotdeauna cercul a indicat „perfecţiunea şi participarea la natura cerească.“[54] În chip vizibil şi foarte elocvent, „ea uneşte în persoana celui încoronat ceea ce se află dedesubtul lui şi ceea ce se este deasupra, marcând însă limitele care, în oricare altcineva, separă terestrul de ceresc, umanul de divin.“[55] Precum inelul sau verigheta care vorbesc despre caracterul infinit al iubirii, circularul a avut întotdeauna acest înţeles al continuităţii. Încoronarea purta în sine mesajul longevităţii, al vieţii încărcate de sens şi al responsabilităţii. În fine, mai avem şi materia primă din care se realiza coroana. De origine vegetală (flori, lauri etc.) sau minerală (argint, aur etc.), aceasta se rafina de la o domnie la alta, devenind tot mai strălucitoare. Prin materialul folosit, dar şi prin procedeele de şlefuire, coroana trebuie să iasă în evidenţă sau, mai degrabă, să-l pună în evidenţă pe cel care-o poartă.

Şi analiza ar putea continua. Este fascinant să observăm cum detaliile Scripturii pot să trimită spre atâtea înţelesuri. Dacă ar fi să rezumăm însă cele spuse, atunci am putea considera următoarele: „coroana simbolizează o demnitate, o putere, o domnie, accesul la un rang şi la nişte forţe superioare.“[56] Ea descrie superioritatea, valoarea şi autoritatea. Cine poartă coroană este „obligat“ să trăiască într-un anumit fel şi să năzuiască spre alte orizonturi. Niciodată nu va fi atras de nimicuri, nu se va pierde în detalii. De fapt, spiritele înalte se remarcă prin acest recurs la esenţial. Grila de valori va fi mereu acolo şi nu o vor negocia cu niciun chip. Demnitatea joacă şi ea un rol esenţial în acest cadru. Caracterul naşte o imagine favorabilă, aşa cum imaginea favorabilă oferă credibilitate. Până la urmă, toate se leagă una de cealaltă, printr-o îmbinare perfectă.

Spiritual vorbind, înţelepciunea face din noi regi şi regine. Ea ne transformă copiii în prinţi ai Celui Preaînalt, atâta vreme cât reuşim să implementăm în mintea lor adevăratele valori. De aceea nu-i deloc greşit să vorbim celor mici despre beneficiile unei vieţi trăite lângă Dumnezeu. Pe măsură ce cresc, ei vor înţelege că nimic nu rămâne nerăsplătit pe lumea asta (ca să nu mai amintim de

---

52 J. Chevalier & A. Gheerbrant, *Dicţionar de simboluri,* vol. 1, Artemis, Bucureşti, 1995, p. 371.

53 Ibidem.

54 Ibidem.

55 Ibidem.

56 Ibidem.

răsplătirile viitoare). Ceva bun sau rău, frumos sau urât, fericit sau nefericit se ascunde în fiecare acţiune de-a noastră. Totul are un efect, atâta vreme cât a avut o cauză. Urmările vin peste noi indiferent dacă suntem sau nu pregătiţi, aşa că de ce n-am alege calea cea bună?!

Atunci când copiii, rebeli fiind, încalcă în mod flagrant normele, au parte de reversul medaliei: păcat, ruşine şi dezamăgire. Nu puţini sunt cei care, cuprinşi de remuşcări, îşi amintesc vorbele înţelepte ale tatălui. Află atunci, pe propria piele, cât de dureroase pot fi consecinţele unei vieţi trăite haotic. Deşi au fost sortiţi coroanei, deşi asupra lor s-a exercitat cea mai aleasă influenţă şi au crescut într-un mediu optim, au eşuat în mod lamentabil. Iar această cădere poate fi văzută, cum spuneam, ca *o abdicare.* Câtă vreme înţelepciunea ne aşază pe tron, păcatul ne destituie de pe el.

Aşa cum reiese din întregul poem, ne aflăm aici pe tărâmul atitudinii. Ceea ce face dintr-un tânăr obişnuit un învingător nu e cunoaşterea exhaustivă a lucrurilor. Nimeni nu le ştie pe toate şi nici măcar nu le ştie la timp. Viaţa (inclusiv cea spirituală) ne ia mereu pe nepregătite. De aceea, nu înmagazinarea de cunoştinţe se află în avangarda bătăliei spirituale (deşi e importantă!), ci mecanismul interior. Combustia sufletească oferă forţa acţiunilor de mai târziu, aşa cum se întâmplă în cazul unui motor de maşină. Fără acea ardere controlată, dar intensă, niciun vehicul n-ar putea fi pus în mişcare. Ar fi naiv să credem că maşina se deplasează din cauză că are roţi, fără să ne gândim mai întâi la forţa nevăzută ce-o propulsează. Ceva fundamental se întâmplă sub capota ei şi o ştiinţă care nu e accesibilă tuturor o pune în mişcare.

Exact la fel stau lucrurile şi din punct de vedere educaţional. Strădania noastră ar trebui îndreptată spre acest detaliu: să cultivăm în mintea copiilor noştri atitudinea potrivită. Asta nu înseamnă că nu vom amenda cu seriozitate abaterile, dar întotdeauna vom vedea dincolo de corecţia în sine. Vom conduce lucrurile spre o schimbare din interior, înţelegând că acolo se poartă - de fapt - adevărata bătălie. David îşi imploră fiul să revină mereu - chiar în ciuda derapajelor - la ceea ce este cu adevărat valoros. Marile pierderi nu sunt cele pasagere (deşi sunt pierderi!), ci cele pe termen lung. Un soldat rănit este mai mult decât unul care nu mai doreşte să lupte. Această din urmă atitudine este cea mai periculoasă, cea care-l scoate pe individ din mare bătălie pentru caracter.

A fi receptiv, aşadar, e rodul unei alegeri. Mereu vor exista oferte concurente, mereu te vei simţi ademenit într-o parte sau alta. Binele şi înţelepciunea trec aproape neobservate, iar adevărul şi moralitatea abia că se mai aud în larma generală. Zgomotul opiniilor va depăşi de multe ori glasul cristalin al absoluturilor. Dar a-l auzi pe acesta din urmă înseamnă mult. De fapt, a-l auzi bine înseamnă totul. Oare vom reuşi noi să dăm glas unei asemenea înţelepciuni?! E o provocare care o întrece pe cea conjugală, dar e o provocare ce vine de la Dumnezeu. Resorturile fine ale conştiinţei se află, oarecum, în mâinile noastre câtă vreme copiii ne sunt în preajmă. Pe de altă parte, şi pentru pruncii noştri ascultarea e o provocare de proporţii. Oare vor putea ei să facă faţă exigenţelor pe care le vor găsi tot mai nepotrivite cu propriile lor porniri?! Iată şi aici o întrebare grea şi delicată. Însă, atâta vreme cât spiritul va rămâne treaz, cât conştiinţa se va rafina şi mintea va fi conectată la principii, şansele există.

PRINCIPIILE RECEPTIVITĂŢII

- Între ereditate şi adevărata înţelepciune nu există nicio relaţie de fond;
- Persuasiunea în ale educaţiei nu face decât să descopere o nevoie latentă din inima copilului;
- Cuvintele trebuie să acompanieze faptele pentru ca mesajul să fie coerent;
- Ultima redută a fiinţei care trebuie să accepte principiile este voinţa;
- Apatia poate deveni cel mai mare pericol pentru educaţia morală de calitate;
- Înţelegerea normelor conferă mai mult succes aplicării lor practice;
- Diavolul va încerca mereu să perturbe procesul de asimilare a principiilor;
- Divagaţiile trebuie mereu luate în calcul în procesul educaţional;
- Dumnezeu ne asistă în procesul transmiterii înţelepciunii, aşa cum îi asistă şi pe pruncii noştri în procesul de asumare a ei.

Fii PRUDENT, fiule!

Ascultă, fiule, primeşte cuvintele mele şi anii vieţii tale se vor înmulţi. Eu îţi arăt calea înţelepciunii, te povăţuiesc pe cărările neprihănirii. Când vei umbla, pasul nu-ţi va fi stânjenit şi când vei alerga, nu te vei poticni. Ţine învăţătura, n-o lăsa din mână; păstreaz-o, căci ea este viaţa ta. Nu intra pe cărarea celor răi, nu trece pe ea; ocoleşte-o şi treci înainte! Căci ei nu dorm dacă n-au făcut răul, le piere somnul dacă nu fac pe cineva să cadă; căci ei mănâncă pâine nelegiuită şi beau vin stors cu sila. Dar cărarea celor neprihăniţi este ca lumina strălucitoare, a cărei strălucire merge mereu crescând până la miezul zilei. Calea celor răi este ca întunericul gros: ei nu văd de ce se vor poticni.
Proverbe 4:10-19

CARTEA PROVERBE foloseşte frecvent apelativul: *Ascultă, fiule!* „Poemele Tatălui“ nu fac nici ele rabat de la regulă, iar atmosfera caldă în care se poartă dialogul este surprinsă cu fidelitate. Prin acest apelativ, Solomon este pus în gardă şi chemat la vigilenţă. Pe de altă parte, nicio altă expresie nu s-ar potrivi mai bine în gura unui tată. Amical, dar solemn, maestrul se apropie de învăţăcel pe calea suavă a iubirii, pentru că întotdeauna iubirea deschide inima. Aşezată la temelia lucrurilor, această virtute creează o atmosferă propice, făcând posibilă relaţia şi creşterea. Deşi într-o poziţie superioară de autoritate, înţeleptul tată alege să-şi cucerească fiul, să-l determine. Nu-l obligă, nici nu-l ameninţă, ci mai degrabă îl imploră să-i primească învăţăturile. Face apel la voinţa acestuia, ştiind că dacă voinţa nu este mişcată în direcţia bună, totul este în zadar.

După cum vom vedea, acest poem face un pas mai departe. Spre deosebire de primul, acesta intră în detalii pe care nu le-am întâlnit încă. Dacă până acum tatăl doar atrăgea atenţia, aici înţelepciunea devine mult mai specifică. Abia acum fiul va afla de dualitatea lucrurilor: „cale bună / cale rea“. Tot acum va înţelege că în viaţă există o sumedenie de tentaţii şi că, odată aleasă calea sfinţeniei, o bătălie de proporţii se va declanşa în inima lui. Dar îşi mai dă seama şi de-o altă realitate: că nimeni nu-l poate înlocui. Înaintaşii nu vor răspunde pentru faptele lui, aşa cum nici circumstanţele nu sunt suficiente pentru a-l absolvi de vină. În faţa lui se vor profila mereu ambele variante - binele şi răul - iar el va trebui să aleagă mereu. Binele şi răul nu sunt doar cuvinte dintr-un discurs înţelept, ci realităţi care se vor impune ochilor săi, obligându-l să ia o decizie clară.

Tocmai în această privinţă, tatăl îşi îndeamnă fiul să fie prudent. Deşi foarte tânăr, el trebuie să-şi exerseze capacitatea de analiză, să ia în calcul fiecare detaliu şi, mai ales, să se gândească la consecinţe. Păcatul nu trebuie gustat pentru a-i cunoaşte amărăciunea, ci mai degrabă evitat cu înţelepciune. Prevenţia este mai de dorit decât îndreptarea, aşa că lecţia prudenţei nu trebuie trecută cu vederea. Pentru educaţie, prudenţa este precum fundaţia pentru o casă. Cu atât clădirea va fi mai sigură şi va rezista în timp, cu cât fundaţia este mai solidă.

Principiile pe care copiii noştri le asimilează în familie au tocmai acest scop: să-i împiedice în a comite păcatul. Acţionând corect - adică în acord cu Legea lui Dumnezeu - tânărului i se promite longevitate: „anii vieţii tale se vor înmulţi“. Noua Traducere a Bibliei propune varianta: „acceptă ce îţi spun şi vei avea o viaţă lungă“. De unde această alăturare? Să depindă lungimea zilelor de atenţia acordată moralităţii? Încă din timpul patriarhilor Dumnezeu stabilea o legătură între bine şi viaţă, între curăţia de inimă şi tihna cotidiană. Omul tânjeşte după nemurire şi tocmai de aceea longevitatea este la mare căutare. Cu toate acestea, în poemul de faţă ea nu înseamnă ani mulţi, ci mai degrabă ani cu sens, cu folos, cu împlinire. A fi bun şi-a face binele este primordial şi superior. În Eden, înainte de Cădere, protopărinţii noştri trăiau binele absolut, starea de inocenţă. De atunci încoace lucrurile s-au schimbat, iar bătălia spirituală începe întotdeauna cu puterea de a discerne. Aici se aleg învingătorii dintre învinşi, cei înţelepţi dintre cei neînţelepţi, cei maturi dintre infantili. Tocmai de aceea trebuie să legăm existenţa binelui de natura şi caracterul lui Dumnezeu, iar apoi să-L urmăm cum se cuvine.

Omul bun este cel care trăieşte în părtăşie cu Domnul şi care acţionează potrivit cu poruncile lui Dumnezeu pentru asigurarea comunităţii umane (Mica 6:8). Cel care face bine este de la Dumnezeu (3 Ioan 11) şi de aceea credincioşii sunt îndemnaţi să aleagă binele (Is. 7:15); să se lipească tare de bine (Rom. 12:9); să urmărească binele (Pr. 11:27); să iubească binele (Amos 5:15); să înveţe să facă binele (3 Ioan 11). Binele, însă, este posibil numai prin ajutorul divin, întrucât niciun om nu face bine întotdeauna, ci numai rău (Rom. 3:12). Aşa cum a insistat Isus, oamenii trebuie să fie făcuţi buni mai înainte ca să poată produce roade bune (Mt. 12:33-35)3

Un asemenea profil îşi dorea şi David. Solomon este invitat să priceapă că binele nu vine niciodată de la sine, ci numai răul. Că inerţia nu favorizează moralitatea, ci mai degrabă alunecarea spre vicii. În consecinţă, el trebuia să dezvolte o atitudine critică faţă de tot ce este dubios şi reprobabil, însă niciodată să nu se sfiască în a îmbrăţişa nobleţea sufletească. Oferta lumii avea să fie abundentă şi seducătoare, mult mai opulentă decât putea bănui, dar el trebuia să-i facă faţă întotdeauna.

Într-o aplicaţie imediată, prudenţa înseamnă trei lucruri: „prevedere", „precauţie" şi „circumspecţie". *Prevedere,* adică a intui pericolele dinainte; *precauţie,* adică a acţiona în baza bunei intuiţii şi *circumspecţie,* adică a cultiva o vigilenţă sporită. Printre sinonime avem: atenţie, grijă, băgare de seamă, luare-aminte, fereală, veghere, pază. Cuvântul „prudenţă" provine din latinescul *prudentia,* al cărui sens primar este cel de „providenţă", ceea ce face etimologia şi mai interesantă. Prin urmare, a fi prudent se referă la a prevedea lucrurile, a le intui din punct de vedere moral. Desigur că, în mod deplin, doar Dumnezeu poate să le vadă pe toate mai dinainte, doar El poate ţine lucrurile într-o armonie perfectă. Şi totuşi, fiind creaţi după chipul Său, şi noi putem fi prevăzători şi

1. D. J. Miller, „Bine, binele, bunătate", în A. W. Elwell (ed.), *Dicţionar evanghelic de teologie,* Cartea Creştină, Oradea, 2012, p. 137.

vigilenţi, chiar dacă într-o manieră limitată. Bazându-ne pe principii şi călăuzirea Duhului, putem observa ispitele atunci când vin şi le putem anihila încă din faşă.

La o analiză mai atentă, lucrurile nu ţin de împrejurări sau acţiuni exterioare. Trăirile noastre depind de noi înşine, aşa cum faptele noastre sunt originate de propria voinţă. În sensul acesta (şi doar în sensul acesta!), noi suntem chemaţi să dovedim prezenţă de spirit. Anticii spuneau că „prudenţa este mama siguranţei", iar lucrurile nu s-au schimbat deloc de atunci. Printr-o intuiţie energizată de Duhul lui Dumnezeu, noi suntem chemaţi să „simţim" (de fapt, să prevedem) pericolul ce ne paşte. Ispitele sunt uneori extrem de subtile şi nu de puţine ori se deghizează în lucruri acceptabile, aşa că nu ne putem permite să ne riscăm prea mult. A ne considera invincibili, prea siguri pe noi sau autosuficienţi nu face decât să ne ducă la necaz şi durere. Şi mai mult, această atitudine ar dovedi mai degrabă aroganţă şi infantilism spiritual!

Pentru a înţelege aceste detalii, poemul ne oferă imperative bazate pe negaţie. Tânărului i se cere să nu se complacă în apatie („când vei alerga, nu te vei poticni"), să nu abandoneze educaţia („ţine învăţătura, n-o lăsa din mână") şi să nu intre în anturaje nepotrivite („nu intra pe cărarea celor răi"). Trei idei se desprind din aceste precauţii. Prima este legată de *caracterul itinerant al vieţii.* Întreaga existenţă este văzută ca un drum, iar demersul moral ca o alergare. Metaforă dragă psalmiştilor, reluată cu succes în epistolele pauline, alergarea se potriveşte cel mai bine năzuinţelor sufletului. Odată ce-L cunoaşte pe Dumnezeu, omul îşi doreşte mai multă curăţie de inimă şi-L urmează cu mai multă abnegaţie. A doua idee are de-a face cu *importanţa principiilor.* Nu există educaţie fără principii, aşa cum fără lemne nu există foc. Odată obţinută, învăţătura cea bună trebuie păstrată cu orice preţ, aşa că niciun efort nu e prea mare. În fine, a treia vizează *pericolul anturajului.* Deşi pornit pe calea lui Dumnezeu, tânărul va auzi mereu ecouri care-l cheamă în cealaltă direcţie. Seducţia anturajului este o realitate care nu trebuie ignorată niciodată, iar Biblia o confirmă cu prisosinţă. Contextul în care ne învârtim, oamenii de care ne înconjurăm şi valorile pe care le împărtăşim ne definesc în bună măsură.

Profesorul Epstein - citat deja de noi - introduce în ecuaţie tema iubirii. Aplicată elitei, care avea un alt grad de educaţie, această iubire transforma rigorile morale într-un mod de viaţă. Cei care şi-au însuşit principiile şi le-au văzut cum „lucrează" în viaţa de zi cu zi sunt gata acum să facă totul fără constrângeri exterioare. Spre deosebire de aceştia, oamenii de rând sunt însă într-o altă fază de dezvoltare. Pentru ei, iubirea înţeleasă ca un act liber de supunere şi conduită este încă departe (dar totuşi accesibilă). Datorită unei lipse de educaţie, poate chiar datorită unui context nefavorabil, aceştia din urmă iau totul ca o corvoadă, ca ceva impus din exterior. Şi totuşi, „marea masă, cu meschinăriile, vanităţile şi slăbiciunile sale, cu dispoziţiile şi instinctele rele, cu invidia, lăcomia şi senzualitatea, restanţă a copilăriei din punct de vedere moral, conduita sa riscă să nu mai fie modificată de niciun alt motiv decât de sfânta teamă de Dumnezeu."[57] Aşa se face că acei săraci şi marginalizaţi pot să ajungă, printr-o corectă raportare la Dumnezeu, la o iubire superioară celor avantajaţi din punct de vedere social.

Nu insistăm prea mult asupra acestui detaliu pentru a nu cădea în elitism. Totuşi, nu putem trece cu vederea că educaţia şi prudenţa erau adesea asociate cu pătura superioară a societăţii. Nu dorim să generalizăm, pentru că mereu se vor găsi excepţii şi de o parte şi de alta. Însă, în cultura antică (şi nu numai), ereditatea nobilă „obliga" la o altă ţinută în plan moral. Precum Solomon, mulţi alţi prinţi şi prinţese aveau mai multe posibilităţi pentru a-şi croi un drum frumos prin viaţă. Aveau parte de mentori şi educatori, de întâlniri esenţiale cu oameni înţelepţi şi eruditi, de un cadru optim pentru a-şi prelucra stările sufleteşti. În comparaţie cu marea masă de oameni, cu mulţimea ignoranţilor care-şi trăiesc viaţa de pe o zi pe alta, celor dintâi li se oferă şi li se pretinde mai mult. Dar, cum spuneam,

57 I. Epstein, *Iudaismul. Origini °i istorie,* Hasefer, Bucureşti, 2003, p. 91 şi urm.

surprizele pot să apară de ambele părţi ale baricadei.

Cu atât mai mult, David încerca să-şi educe fiul într-o manieră impecabilă. Nu era vorba de un băiat oarecare, ci de un prinţ-moştenitor. În scurgerea anilor, umerii lui aveau să poarte poveri grele şi îndatoriri legate de conducerea ţării, deci era important ce fel de om devenea. Presiunea urma să crească şi, odată cu ea, să se înmulţească şi riscurile. A rămâne vertical şi curat avea să implice o bătălie tot mai crâncenă, iar Solomon trebuia să-i facă faţă. Din această cauză considerăm că există multă viziune în sfaturile tatălui. El priveşte dincolo de momentul prezent, de faţa inocentă a unui adolescent şi de zburdălnicia vârstei. El ştie că vremurile vor apăsa greu

asupra lui Solomon, că instinctele îşi vor cere dreptul, iar tocmai de aceea îi sensibilizează mintea şi-i canalizează voinţa.

Prudenţa revendică, aşadar, multă responsabilitate. Un om prudent va fi întotdeauna un om responsabil de propriile fapte. El va anticipa păcatul ce pândeşte la uşa inimii, iar dacă s-ar întâmpla să cedeze în faţa ispitei, va recunoaşte şi se va îndrepta. Acesta este profilul unui om care crede în existenţa şi supremaţia lui Dumnezeu. Însă Biblia ne oferă şi exemple negative. Adam şi Eva, bunăoară, au dovedit o crasă lipsă de responsabilitate gustând din fructul oprit, ca să nu mai spunem nimic despre atunci când au dat vina unul pe altul. Samson a procedat la fel când a cedat farmecelor Dalilei, aşa cum şi David s-a făcut vinovat de acelaşi lucru lăsându-se purtat de instinctele sexuale când a văzut trupul gol al Batşebei. Iar exemplele ar putea continua atât în spaţiul Scripturii, cât şi în istoria creştinismului. Este vorba de o meteahnă care primejduieşte viaţa noastră spirituală din prima până în ultima zi, lăsând în urmă haos şi durere.

Ei bine, ca părinţi, suntem chemaţi la o dublă responsabilitate. Pe de o parte să ne îngrijim de noi înşine, de evoluţia noastră spirituală. Pe de altă parte, să veghem la formarea conştiinţei copiilor noştri, la cadrul propice pentru ca ei să se maturizeze corect. Dacă în ce ne priveşte lucrurile sunt oarecum de la sine înţelese, în privinţa copiilor facem adesea concesii. Prea uşor punem derapajele lor pe seama vârstei sau a împrejurărilor, iar diavolul speculează această atitudine. Desigur că nu se poate vorbi de o vârstă fixă de la care copilul este responsabil, pentru că aceasta depinde de maturitatea conştiinţei morale a fiecăruia în parte, însă putem furniza date aproximative. „Vârsta responsabilităţii este considerată în general ca stadiul cronologic din viaţă când o persoană este responsabilă pentru propriul comportament înaintea lui Dumnezeu.“[58] Când apar remuşcările şi tendinţa de a repara lucrurile, când citim pe chipul copiilor noştri regret şi dorinţă de îndreptare, înseamnă că discernământul începe deja să lucreze.

Indicatorii pentru această dezvoltare la nivel individual sunt adesea găsiţi în abilitatea de a discerne binele de rău: când premisele generale pentru bine şi rău pot primi o aplicaţie specifică. Mai precis, individul ar putea raţiona pornind de la principiul etic universal până la atingerea unei concluzii specifice. Condiţionarea socială şi părintească poate învăţa adesea un comportament care este numai imitaţie, motiv pentru care accentul trebuie întotdeauna pus pe alegerea morală liberă. În adevărata gândire biblică, libertatea aduce cu ea cunoaşterea binelui şi răului şi, în mod esenţial, cunoaşterea lui Dumnezeu şi posibilitatea respingerii Sale. În orice caz, cerinţa lui Dumnezeu pentru a da socoteală stă în spatele chemării biblice repetate la luarea unei decizii.[59]

Dacă ar fi să-i ascultăm pe psihologi, atunci vârsta responsabilităţii coboară de la o generaţie la alta. Prin urmare, copiii sunt tot mai precoce în ceea ce priveşte simţământul moral, ceea ce nu poate fi decât îmbucurător. „Şantierul“ nostru educaţional (ca părinţi) poate să debuteze devreme şi astfel vom câştiga timp. Prin urmare, să nu-i subestimăm pe copiii noştri, să nu le găsim scuze gratuite. Cu cât îi vom învăţa mai devreme lecţia prudenţei, cu atât sensibilitatea lor spirituală va creşte. Apoi, pe măsură ce cresc, le vom oferi o tot mai mare libertate care îi va ajuta mai târziu să ia decizii esenţiale. Vor înţelege că, în ultimă instanţă, întreaga miză a vieţii se poartă între Dumnezeu şi ei înşişi, iar prevenţia este mai de dorit decât regretele ulterioare. Vor observa că disciplina nu a fost decât drumul spre adevărata libertate, iar asumarea fiecărui detaliu i-a maturizat.

Pledoaria pentru responsabilitate se bazează însă pe Sfânta Scriptură. Copiii noştri trebuie să afle devreme că singura carte normativă este Cuvântul scris al lui Dumnezeu. „Oamenii nu pot decide ce este şi ce nu este păcat. Dumnezeu, Cel care a făcut cerul şi pământul, ne descoperă care este calea pe care trebuie să mergem. Normele morale nu le putem fixa noi. Noi putem doar să acceptăm sau să respingem normele pe care ni le-a rânduit Dumnezeu şi să le înlocuim cu ale noastre, care sunt

---

58 G. M. Burge, „Vârsta responsabilităţii'[4], în W. A. Elwell (ed.), *op. cit.,* p. 1242.

59 Ibidem.

false.“[60] Trebuie să existe un „punct fix“ din punct de vedere moral, o instanţă superioară căreia să ne raportăm cu toţii: părinţi şi copii. Iar faptul că acest punct există nu face decât să transforme educaţia în ceva palpabil şi eficient.

Deşi lumea în care trăim încearcă să ne spună că binele şi răul sunt mai degrabă simple percepţii, că totul depinde de epocă şi de starea interioară, Cuvântul lui Dumnezeu ne avertizează că lucrurile nu stau deloc aşa. Cele două realităţi sunt obiective, iar răspunsul omului trebuie să fie clar şi fără echivoc. Când cineva se subordonează acestor principii, el nu face decât să rămână în planul sfinţeniei lui Dumnezeu.

În acest caz, „minţile noastre sunt ca pământul fermierului. În creştini Dumnezeu a lucrat şi a relucrat pământul. El ne-a dat un potenţial mare de producere a unei recolte excelente, însă noi trebuie să ne hrănim pământul cu această sămânţă.“[61] Această investiţie constantă ar trebui s-o deprindă şi generaţia tânără. De ce? Pentru că, oricând facem aşa „noi limităm în mare parte abilitatea vrăjmaşului de a aduce ispita în calea noastră.“[62] Şansele răului scad vertiginos, în vreme ce ale binelui devin tot mai vizibile.

Naturi căzute, suntem conştienţi că păcatul va folosi orice fisură spirituală pentru a se insera în viaţa noastră. Diavolul nu va ezita să ne atace acolo unde suntem mai vulnerabili, iar faptul acesta ar trebui să-l luăm ca pe o provocare. Explicând toate acestea, Thomas de Kempis spunea cu multă înţelepciune:

Procesul se desfăşoară astfel. Mai întâi, admitem pătrunderea gândului în mintea noastră. În al doilea rând, imaginaţia se aprinde din cauza gândului. În al treilea rând, simţim un sentiment de plăcere cauzat de fantezie şi îl întreţinem. În al patrulea rând, şi ultimul, ne angajăm în acţiuni rele, cedând îndemnurilor lui. Iată cum, puţin câte puţin, ispitele câştigă intrarea şi ne învinge dacă nu le opunem rezistenţă de la început. Cu cât lăsăm să ne biruiască mai mult, cu atât devenim mai slabi şi cu atât devine mai tare vrăjmaşul împotriva noastră.[63]

Mereu va fi aşa. Când noi suntem tari, diavolul e slab; când noi ne împotrivim, el fuge de la noi. Este un fel de „care-pe-care“, un război tranşant în care nu se poate ca ambele părţi să câştige. Face parte din strategia lui să ne ia uşor, să ne încerce, să tatoneze tot felul de variante, pentru ca numai în final să dea lovitura decisivă. Tocmai din acest motiv prudenţa este atât de valoroasă, chiar indispensabilă, pentru că numai ea ne ajută să evităm pierderile de la urmă.

În zorii secolului XIX, teologul englez Adam Clarke reuşea o analiză extrem de practică a cărţii Proverbe. Referindu-se la acest poem, autorul apreciază cât de onest era David cu fiul său. Fără nicio ezitare, fără să camufleze pericolele, acesta îi spune că „viciul şi lipsa de temperanţă afectează sănătatea şi scurtează zilele omului. Pe de altă parte, adevărata religie, sobrietatea şi temperanţa îmbunătăţesc sănătatea şi prelungesc zilele. Deoarece, aşa cum se observă de-a lungul întregii cărţi, majoritatea dezastrelor noastre sunt cauzate de indolenţă, imprudenţă şi pasiuni nelegitime.“[64] Iată cât de clar erau prezentate lucrurile. David era conştient că nu-l are pe Solomon „în mână“ zeci de ani. Educaţia este cu atât mai urgentă cu cât se desfăşoară într-un timp determinat, iar un prinţ indolent, imprudent şi mânat de instincte ar fi o nenorocire pentru naţiune, pentru familie şi, nu în ultimul rând, pentru el însuşi.

Şi alţi scriitori şi-au pus problema aceasta. *Plictisit în epoca divertismentului* este o carte scrisă de Richard Winter şi încearcă să depisteze problema de fond a

60 V. Danion, *Între iubire °ipăcat,* Lucman, 2006, p. 125.
61 T. E. Trask & W. I. Goodall, *Bătălia,* Life, Oradea, 2003, p. 211.
62 Ibidem.
63 Thomas de Kempis citat în T. E. Trask & W. I. Goodall, *op. cit.,* p. 215.
64 A. Clarke, *Proverbs & Song of Solomon,* Wesleyan Heritage Publishing, 1998, p. 24.

generaţiei tinere. Întreaga analiză gravitează în jurul a două concepte: „plictisitor" şi/sau „captivat". Autorul consideră că în spatele acestei antiteze se ascunde întreaga dramă a tinerilor care, prinşi în iureşul vieţii, se află mereu în faţa provocărilor. Astfel, *plictisitor* înseamnă „apatic, mohorât, indiferent, insipid, banal, searbăd, nesfârşit, obositor, neînsufleţit, letargic, monoton, uniform, repetitiv, obişnuit, învechit, greoi, anost, supărător, neinteresant, şters, agasant."[65] Recitiţi acest şir de cuvinte! Dacă aţi făcut-o, atunci tocmai aţi identificat solul în care creşte buruiana imprudenţei, a lipsei de reacţie, a slăbiciunii morale. Într- un astfel de mediu interior, tânărul este mai vulnerabil ca niciodată şi cedează în faţa celei mai mici ispite. Dar, din fericire, există şi reversul medaliei. *A fi captivat,* adică pasionat de lucrurile esenţiale, înseamnă „interesant, cuceritor, amuzant, atractiv, carismatic, convingător, desfătător, antrenant, fermecător, exotic, fascinant, palpitant, pasionant, provocator, încântător."[66] Aici lucrurile se schimbă. Orientate corect, toate aceste stări de spirit primenesc solul inimii. Abia acum pot rodi faptele cele bune ale înţelepciunii, abia acum tânărul se poate dedica în totalitate voii lui Dumnezeu. Frivolităţile vârstei sunt depăşite cu brio, iar în sufletul lui se instalează un devotament durabil şi sănătos.

Mai mult decât credem sau ni se spune, ca părinţi, suntem chemaţi să aprindem în inimile copiilor noştri această flacără. Să nu-i confruntăm doar cu regula, cu principiul, cu interdicţia, fără a pune toate acestea în cadrul potrivit. Dacă nu vom face aşa, atmosfera din familie va deveni tot mai apăsătoare, plictisul se va instala de ambele părţi, iar greşelile nu vor întârzia să apară. După cum ştim, nu puţini adolescenţi vor să plece sau chiar pleacă de acasă, crezând că aceasta este soluţia salvatoare. Unii mai aşteaptă, însă fără a se schimba, iar după ce au serviciul, banii şi viaţa lor, se dedau la cele mai josnice grozăvii.[67] Din păcate, aceştia din urmă n-au înţeles niciodată că a alege bine, a face bine şi a răspândi binele poate să fie ceva plăcut. Au văzut totul ca o corvoadă amplificată de autoritatea paternă, dar nimic mai mult. Poate n-au avut unde să vadă că a-L urma pe Hristos nu este doar sănătos, ci şi îmbucurător; poate n-a avut cine să le arate că înţelepciunea divină produce o satisfacţie suficientă prin ea însăşi. Cât de importantă este prezenţa activă a părinţilor în această ecuaţie!

Alergând pe calea cea dreapta

După ce-i arată calea înţelepciunii, David îl invită pe Solomon să păşească pe ea. În felul acesta, întreaga viaţă devine o călătorie sigură şi fericită. Orientată corect - atât ca şi traseu, cât şi ca destinaţie - această călătorie este marcată de împliniri: „Când vei umbla, pasul nu-ţi va fi stânjenit; şi când vei alerga, nu te vei poticni“ (v. 12). Nicio piedică, aşadar! Drumul înţelepciunii se arată neted şi lipsit de capcane, un drum binecuvântat, care-şi recompensează drumeţul. Nu doar că duce spre o destinaţie sublimă, dar şi alergarea reprezintă o plăcere în sine.

Simbolic vorbind, călătoria are conotaţii multiple. Ea se referă adesea la „căutarea adevărului, a păcii, a nemuririi, la căutarea şi descoperirea unui centru spiritual.“[68] În mai toată literatura antică şi modernă, călătoria „exprimă o dorinţă profundă de schimbare interioară, o nevoie de noi experienţe, mai degrabă decât o deplasare locală.“[69] Viaţa este văzută ca un itinerar, iar anii ei ca un mod de-a calcula această distanţă. Omul, fiinţă călătoare, află adevărul despre sine şi despre semeni *doar* în acest parcurs al vieţii. Nu i te poţi sustrage în niciun fel, pentru că drumul înseamnă de fapt propria existenţă. Face să mergi pe el odată ce te-ai născut, iar diferenţa e dată de modul în care alegi să călătoreşti.

---

65 R. Winter, *Plictisit în epoca divertismentului,* Scriptum, Oradea, 2011, p. 17.

66 Ibidem.

67 William Anderson, directorul unei şcoli de corecţie din America, declara: „Văd în tinerii care ajung în închisoare astăzi ceva ce n-am mai văzut niciodată înainte. Văd copii de şaptesprezece, optusprezece sau nouăsprezece ani cărora nu le pasă de nimic, nici măcar de ei înşişi. Nu au absolut niciun fel de respect pentru niciun fel de autoritate. Nu au nicio direcţie în viaţa lor. (Citat în Ron Powers, „The Apocalypse of Adolescence“, Atlantic Monthly, martie 2000, p. 68.)

68 J. Chevalier & A. Gheerbrant, *op. cit.,* vol. 1, p. 268.

69 J. Chevalier & A. Gheerbrant, *op. cit.,* vol. 1, p. 269.

În acelaşi fel, viaţa spirituală ni se prezintă drept o cărare a neprihănirii, un drum împărătesc şi de mare nobleţe. În Predica de pe Munte, Domnul Isus foloseşte noţiunea de „cale îngustă“ pe care-o pune în antiteză cu o alta, cea de „cale largă“. Prima aparţine principiilor, a doua - plăcerii. Prima e jalonată de poruncile eterne ale lui Dumnezeu, a doua e străjuită de libertinismul efemer al lumii. Cei dintâi urmaşi ai lui Hristos nu s-au numit *creştini* de la bun început; ei doar umblau pe „Calea credinţei“ (Fapte 9:2). Iată cum se reia aceeaşi metaforă a

drumului, care înseamnă din punct de vedere spiritual să-ţi asumi credinţa în Hristos şi să împlineşti poruncile Lui. Aşadar, din orice unghi am privi-o, avem de-a face cu o *altfel* de cale decât cea a lumii, o alternativă pe care Dumnezeu o propune istoriei umane.

Stăruinţa intensă a tatălui se îndreaptă exact în această direcţie. Fiul său nu avea voie să meargă pe calea majorităţii, ci mai degrabă pe cea a minorităţii. Într-o lume care, şi atunci, se adâncea în păcat şi fărădelege, Solomon trebuia să fie un om diferit. Şi acesta nu este un moft patern, ci planul lui Dumnezeu care se naşte odată cu istoria. Poporul evreu a fost chemat să marcheze diferenţa de-a lungul veacurilor, aşa cum Biserica lui Hristos (care nu mai este etnică) e chemată să împlinească pe deplin acest deziderat. Deşi scris în perioada vechi-testamentară, textul induce ideea uceniciei spirituale. Se dovedeşte că, dintotdeauna, discipolul trebuie să-şi urmeze maestrul, să-l copieze şi să i se supună. Referindu-se la Predica de pe Munte, Dietrich Bonhoeffer spunea:

Drumul pe care ucenicii îl urmează este îngust. Uşor poţi trece pe lângă el, uşor îl poţi încurca, uşor îl poţi pierde, chiar dacă ai păşit deja pe el. Este greu de găsit. Este într-adevăr îngust, iar de ambele părţi pândeşte pericolul prăbuşirii. Să fii chemat să înfaptuieşti extraordinarul şi totuşi să nu vezi şi să nu ştii că l-ai înfăptuit - iată un drum îngust. Să ateşti şi să mărturiseşti adevărul lui Isus, şi totuşi să-l iubeşti pe duşmanul acestui adevăr, duşmanul Lui şi al nostru, cu o iubire necondiţionată - iată un drum îngust.[70]

Un astfel de traseu i se propune şi lui Solomon. „Înţelepciunea nu se câştigă printr-o decizie luată o singură dată, într-un moment înălţător, ci printr-o decizie urmată de disciplină pe viaţă. Este o trăire riguroasă care implică deopotrivă studiu şi autocontrol, mai ales sub presiunea tentaţiilor din jur.“[71] Deasupra tânărului planează acest *pericol al prăbuşirii,* adică abdicarea morală. Pentru a evita dezastrul, el trebuie să apuce calea dispreţuită a interdicţiilor şi precauţiilor, dar să o facă plin de entuziasm. Evitată şi desconsiderată mereu, această cărare este totuşi cea mai sigură, mai dreaptă şi mai binecuvântată. Dar mai presus de toate acestea, ea este unică, astfel încât, cine o ratează nu pierde *ceva,* ci pierde *totul.*

În strategia lui, diavolul foloseşte o sumedenie de tertipuri. Pericolul nu se vede încă de la început, iar dezastrul de la urmă pare la început o glumă. E ca un fel de joacă, de inerţie a vieţii, ceva normal şi care nu cere o mare concentrare. De fapt, în spatele unor asemenea lucruri se ascunde un plan mârşav al lui Satan. Însă, cum fiecare ştim, acest plan trebuie iniţial intuit, chiar înainte ca războiul spiritual să se înteţească. Este o acuitate a sufletului pe care trebuie să şi-o dezvolte orice tânăr printr-o bună educaţie şi rigoare. Iată cum descria teologul ortodox Dumitru Stăniloae acest tablou:

Satana aruncă în mintea noastră un gând de păcat, aşa-zisul atac (pe care credem că putem să-l traducem şi prin momeală). El este prima răsărire a gândului simplu că am putea săvârşi cutare faptă păcătoasă, înfaţişându-se în faţa minţii ca o simplă posibilitate. El nu e încă un păcat, pentru că noi încă n-am luat faţă de el nicio atitudine. E parcă în afară de noi, nu l-am produs noi şi nu are încă decât un caracter teoretic, de eventualitate neserioasă, care parcă nici nu ne priveşte serios pe noi, care suntem preocupaţi cu toată fiinţa de altceva. Nu ştim cum a apărut, parcă cineva s-a jucat aruncându-ne pe marginea drumului pe care se desfăşoară preocuparea cugetului nostru, această floare, fără niciun interes, ca să o privim o clipă şi să trecem mai departe. Are prin urmare toate caracteristicile unui gând aruncat de altcineva şi de aceea este corect să-l atribuim Satanei.[72]

Diavolul nu sperie pe nimeni. Iniţial el trimite semnale aparent nevinovate, face aluzii subtile şi tatonează terenul. Este modul lui de-a ne „cântări“, de-a vedea unde suntem vulnerabili şi care sunt

70 D. Bohhoeffer, *Costul uceniciei,* Pelegrinul, Cluj-Napoca, 2009, p. 174.

71 L. Tremper, *Proverbs,* Baker Publishing Group, Michigan, 2006, p. 215.

72 D. Stăniloae, *Spiritualitatea ortodoxă — Ascetica °i mistica,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, p. 84.

lucrurile care ne atrag. Abia apoi foloseşte metode mai aprige, dar şi atunci nu face altceva decât să speculeze slăbiciunile noastre şi să ne doboare în acel punct. Şi astfel, din inamic sau combatant, creştinul devine o pradă; din soldat, el devine un prizonier. Cunoscându-i strategia, prudenţa devine cu atât mai importantă.

Benedict de Nursia (480-547) a fost unul dintre cei mai renumiţi gânditori şi mistici din spaţiul italian. De la o vârstă fragedă s-a dedicat rugăciunii, studiului şi înţelepciunii. A fondat apoi o comunitate monahală pentru care a scris un fel de îndrumar supranumit *Regula.* Azi această lucrare este cunoscută drept *Regula Sfântului Benedict,* iar în paginile ei găsim următorul îndemn:
Nu te lăsa niciodată intimidat de frică şi nu fugi de pe calea care duce la mântuire. La început trebuie să fie îngustă. Dar pe măsură ce înaintăm în acest mod de viaţă şi în credinţă, vom ajunge să alergăm pe calea poruncilor lui Dumnezeu, cu inimile inundate de plăcerea inexprimabilă a dragostei. Atunci, fără să ne abatem de la instrucţiunile Sale, ci rămânând credincioşi învăţăturii Sale până la moarte, vom fi părtaşi la suferinţele lui Hristos ca să meritãm astfel să fim părtaşi şi la Împărăţia Sa.[73]

Riscul dezertării este uriaş. Numai cei instabili şi frivoli, cei care desconsideră înţelepciunea îl pot subestima. Deşi la început calea cea dreaptă încorsetează sufletul şi-l temperează - iar faptul acesta e greu de suportat - în timp, după ce ne disciplinăm, această cale devine o împlinire în sine. Inimile ne vor fi inundate tot mai mult de *plăcerea inexprimabilă a dragostei* - cum se spunea. Tânărul care alege să păşească pe această cale va simţi că funcţionează, că i se potriveşte. Pentru că, după cum ştim din întreaga Scriptură, trupul nu ne-a fost dat pentru păcat şi nici mintea pentru perversiune. Planul iniţial a fost cu totul altul, după cum citim în primele capitole ale Bibliei. De la început am fost rânduiţi sfinţeniei şi curăţiei de inimă, iar lucrul acesta nu trebuie să-l uităm niciodată.

Mistica creştină a introdus, de-a lungul timpului, trei noţiuni de bază: „calea curăţirii“, „calea iluminării“ şi „calea unificării“. Deşi această carte nu-şi propune o analiză strict teologică, merită să aruncăm o privire. Această trilogie devoţională se regăseşte în tradiţia

73 G. Fedele, *op. cit.,* p. 67.

oricărei confesiuni creştine, chiar dacă nu întotdeauna în aceiaşi termeni. Aşadar, *calea curăţării* (sau „via purgativa“) susţine că „mai înainte ca omul să-L poată vedea (în chip mistic) pe Dumnezeu, el trebuie să se cureţe de orice păcat şi de orice piedică spirituală. Această purificare începe cu îndreptarea oricărui păcat exterior şi a oricărei senzualităţi şi continuă cu o coborâre lăuntrică printr-o serie de «nopţi întunecate» pe măsură ce straturile de păcate mai profunde sunt descoperite şi mărturisite.“[74] Este primul stadiu al unei pocăinţe sincere şi al unei spiritualităţi mature. Fără o recunoaştere sinceră şi agonizantă a păcatului, totul este o spoială religioasă care nu rezistă în timp.

Următorul pas ne conduce spre *calea iluminării* (sau „via illuminativa“). „Acest al doilea stadiu, numit, de asemenea, „Calea proficienţei“, îl găseşte pe om dezlegat de ataşamentul său faţă de lucrurile lumii, chiar şi de acelea care sunt bune sau care sunt asociate cu semnificaţii religioase. În schimb, sufletul este iluminat cu privire la lumea pură a spiritului şi în felul acesta este pregătit să-L aprecieze mai profund pe Dumnezeu.“[75] Această detaşare de cele lumeşti este posibilă datorită iertării pe care Dumnezeu o acordă omului. Odată ce şi-a învins instinctele şi are o inimă liberă, creştinul poate să îşi igienizeze relaţia cu Dumnezeu până la detaliu. Abia acum el învaţă că în locul celor rele trebuie puse cele bune. Că viaţa de credinţă nu înseamnă doar renunţarea la păcat, ci şi o sete constantă după neprihănire.

A treia este *calea unificării* (sau „via unitiva“), adică un fel de culme a spiritualităţii creştine. Este visul oricărui urmaş al lui Hristos, un ţel spre care tinde de la începutul vieţii de credinţă. Ea „trece direct la contemplarea lui Dumnezeu, concepută de obicei în termenii dragostei. În această călătorie omul trece prin noaptea întunecată a sufletului în care este privat de orice răsplătiri sau binecuvântări spirituale. Pe măsură ce omul continuă contemplarea, singurul lucru care rămâne este dragostea pură faţă de Dumnezeu. Această dragoste contemplativă, dezinteresată şi nelumească este răsplătită de Dumnezeu cu o comuniune spirituală profundă cu El.“[76] Aici sufletul este iertat şi eliberat, iar acum se poate odihni în Hristos. Nu există o stare mai înaltă decât aceasta, afară de ceea ce vom trăi în cer, în prezenţa nemijlocită a lui Dumnezeu. Este bolta cea mai înaltă pe care o poate atinge sufletul nostru aflat încă în trup şi supus slăbiciunilor omeneşti.

Dar aceste trei căi sunt, de fapt, *aceeaşi* cale. În sfaturile lui, David o punea sub semnul înţelepciunii autentice, însă ea apare sub diferite denumiri de-a lungul Scripturii. O resimţim, de asemenea, în propria noastră existenţă şi - mai ales - ne dăm seama de valoarea ei când am derapat. Purificare, iluminare şi unire mistică nu sunt noţiuni pur teoretice, deşi ele pot fi analizate cu multă erudiţie. Pentru noi însă, aici şi acum, toate însumează provocarea supremă. Acest parcurs de-a lungul căii, acest ritm al sfintei alergări trebuie să ne stăruie mereu în minte. Ca părinţi, noi suntem o privelişte pentru copiii noştri. Fără să ne-o spună, copiii vor să vadă în noi oameni maturi din punct de vedere spiritual, un fel de înainte-mer- gători pe aceeaşi cale.

A nu te lăsa distras

După ce-i prezintă avantajele cărării neprihănirii, tatăl devine tot mai intransigent. Cum am văzut şi în primul poem, se recurge la imperative bazate pe negaţie, acele *nu-uri* care întregesc tabloul. Stăruitor şi chiar patetic, David îi spunea lui Solomon: „Nu intra pe cărarea celor răi şi nu umbla pe calea celor nelegiuiţi“ şi „Fereşte-te de ea, nu trece pe ea; ocoleşte-o şi treci înainte“ (v. 14-15).

---

74 P. H. Davids, „Calea curăţirii“, în A. W. Elwell, *op. cit.,* p. 195. Doctrina a fost dezvoltată în special de Ioan al Crucii şi Teresa de Avila, dar ideile au fost preluate şi de către teologia protestantă. Ne referim aici la concepte precum abandonarea, golirea de sine şi zdrobirea lăuntrică indispensabile oricărei evoluţii spirituale.

75 P. H. Davids, „Calea iluminării“, în A. W. Elwell, *op. cit.,* p. 195. Elemente ale acestei doctrine le întâlnim deja la Vasile cel Mare (330-379), fiind totuşi dezvoltate cel mai mult de Ioan al Crucii în *Noaptea întunecată a sufletului.*

76 P. H. Davids, „Calea unificării“, în A. W. Elwell, *op. cit.,* p. 196. Doctrina a fost dezvoltată de timpuriu în Istoria Bisericii. O găsim în scrierile lui Evagrie Ponticul şi Augustin, chiar dacă ea ajunge la maturitate abia în scrierile lui Ioan al Crucii.

Aceste două versete se construiesc prin metoda repetiţiei: *nu intra / nu umbla; fereşte-te / ocoleşte-o.* Specifică poeziei evreieşti, această metodă s-a dovedit extrem de reuşită mai ales în relaţia paternă. Fără a fi vorba de cicăleală, ideea de a spune acelaşi lucru folosind sinonime este extraordinară. „Versetele 14 şi 15 nu oferă motive pentru care fiul să nu se ducă pe calea cea rea, ci doar îl bombardează cu imperative care-i spun ce să *nu* facă.“[77]

Repetiţia se dovedeşte, şi aici, de mare folos. Nu e suficient să afirmăm adevăruri, ci, în egală măsură, să identificăm pericole. Deşi interdicţia în educaţia copiilor nu este la modă, ea continuă să fie la fel de eficientă ca pe vremea când s-a scris cartea Proverbe. Folosită corect şi gentil, ea nu deformează personalitatea copilului, ci, dimpotrivă, o înnobilează. Capacitatea de a rămâne pe calea cea dreaptă este direct proporţională cu capacitatea de a refuza calea cea strâmbă. Fidelitatea faţă de bine se hrăneşte din rezistenţa faţă de rău, iar acest adevăr nu se va schimba niciodată. A nu intra pe calea celor nelegiuiţi înseamnă a te ţine departe, fiind prudent cu fiecare detaliu. Cam acelaşi lucru însemnă şi a o ocoli, adică a trece mai departe fără niciun regret.

Aceste imperative ne trasează drumul spre sfinţenie, spre acea punere deoparte pentru Împărăţia lui Dumnezeu. Niciun om nu poate ajunge la această stare fără interdicţii clare, pe care să le înţeleagă şi să le aplice la viaţa de zi cu zi. Doar făcând aşa va înţelege că sfinţenia presupune nu doar promisiuni şi răsplată, ci şi prohibiţie. Că, în ultimă instanţă, acesta este punctul în care se face diferenţa între cei care-L urmează pe Hristos şi cei care s-au lăsat de mult învinşi de anturaj. După cum spunea Dietrich Bonhoeffer, „viaţa sfinţilor se evidenţiază prin contrast cu un fundal tenebros şi înspăimântător."[78] Acest fundal nu poate fi eradicat, oricât de mult ne-am strădui noi s-o facem. Însă, deşi dominată de diavolul, această lume face posibilă - indirect - sfinţenia noastră. Pentru că unde se vede mai bine lumina dacă nu în mijlocul întunericului?! Copiii trebuie mereu conştientizaţi de acest lucru. Ca şi creştini suntem trimişi precum oile în mijlocul lupilor, integraţi social, dar totuşi inadaptaţi standardelor acestei lumi. O flacără ce arde necontenit în sufletul nostru ne particularizează şi declanşează în noi trăiri diferite.

Cu viclenia exersată de secole, diavolul va încerca mereu să ne distragă. „Nu-ţi dai seama cât de înrobiţi sunt impulsurilor celor mai banale!“ - spunea, în *Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr*, Sfredelin lui Amărel.[79] În această logică, marile ispite nu sunt decât lovitura de graţie ce ni se administrează. Până să fim răpuşi în mod fatal, suntem hărţuiţi de ispite minore şi care se succed cu o frecvenţă uimitoare. Vulpi mici care strică viile-n floare, aceste impulsuri banale fac mai multe victime decât am crede. De ce? Ei bine, tocmai din cauză că le subestimăm. Sunt „ieşiri“ pasagere, afinităţi aparent nevinovate, ocazii în care uităm de noi. Ne lăsăm furaţi de anturaj, de iureşul evenimentelor sau de caracterul irezistibil al unui moment anume. Din păcate însă, toate aceste lucruri „mici“ - cum ne place să le definim - prevestesc drama finală.

În *Regula* sa, Benedict îşi îndemna copii în credinţă:

Fii cu luare aminte, fiul meu, la învăţăturile Stăpânului şi ascultă cu urechea inimii tale. Sfatul acesta vine din partea unui părinte care te iubeşte; primeşte-l şi pune-l în practică cu credincioşie. Strădania ascultării te va aduce înapoi la El de pe calea pe care te-ai abătut prin indolenţa neascultării. Acest mesaj al meu este valabil pentru oricine. Înarmează-te cu armele puternice şi nobile ale ascultării pentru a lupta sub stindardul adevăratului Rege: Hristos Domnul.[80]

Prin urmare, credincioşie şi ascultare ni se cere. Standardul moral nu poate acţiona prin el însuşi,

---

77 Ibidem.

78 D. Bonhoeffer, *op. cit.,* p. 258.

79 C. S. Lewis, *Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr,* Humanitas, Bucureşti, 2003, p. 14. Vom reveni la scrisorile pe care experimentatul Sfredelin (unchiul) le trimite novicelui Amărel (nepotul). Pentru supleţea textului, vom opera cu numele lor proprii, alese cu atâta inspiraţie de autor. Cititorul va şti deja despre cine e vorba şi, mai ales, la ce carte se face referire.

80 G. Fedele, *op. cit.,* p. 67.

ci doar când este asumat în mod personal. Benedict foloseşte pentru acest lucru metafore militare: „armele puternice şi nobile ale ascultării“. Pentru că, de fapt, aşa este. Bătălia spirituală nu e un mit, ci o realitate constantă a vieţii, în care suntem angajaţi fie că vrem, fie că nu vrem. Învingători sau învinşi, suntem parte dintr-un război din care nimeni nu poate dezerta, iar dacă lucrurile stau aşa, de ce n-am pleda pentru victorie?!

Dar calea cea rea nu se referă numai la comiterea răului. Biblic vorbind, „păcat nu este numai comiterea unui rău, ci este şi înstrăinarea de Dumnezeu.“[81] Prin urmare, putem fi distraşi nu doar prin păcatele de comitere, ci şi printr-o fisură a verticalei. „Marii profeţi ai lui Israel au privit păcatul ca un fapt mult mai grav decât violarea unui tabu sau încălcarea unei porunci exterioare. Păcatul reprezintă ruperea unei relaţii personale cu Dumnezeu, o trădare a încrederii pe care El o are în noi.“[82] Când le cerem copiilor noştri să rămână pe cale, de fapt nu le cerem doar să nu comită lucruri rele. Educaţia trebuie să ţintească mult mai sus, anume spre cultivarea *unei relaţii dinamice* cu Dumnezeu. Tocmai din această cauză se consideră, pe bună dreptate, că „esenţa păcatului este necredinţa sau împietrirea inimii“ ceea ce provoacă derapajele vizibile.

81 D. G. Bloesch, „Păcat“, în A. W. Elwell, *op. cit.,* p. 909.

82 Ibidem.

Odată cu abdicarea interioară, constatăm că „principalele manifestări ale păcatului sunt mândria, senzualitatea şi frica“, iar „alte aspecte semnificative sunt compătimirea de sine, egoismul, invidia şi lăcomia.“[83]

Iată întreaga pleiadă de rele care dau târcoale omului de la pubertate şi până la bătrâneţe. Indiferent despre care este vorba, toate acestea întinează în egală măsură. Calea celor răi, a oamenilor nelegiuiţi şi ignoranţi, reprezintă o tentaţie pentru toţi care aleg să fie diferiţi. Numai un om uşuratic va subestima puterea anturajului, mai ales în cazul adolescenţilor. „Noi nu numai că suntem născuţi într-o lume păcătoasă, ci noi suntem născuţi cu o înclinaţie spre păcat“[84], ceea ce înseamnă că presiunea vine din două părţi: din exterior şi din interior. Dar, dintre acestea două, înclinaţia nativă spre păcat ar trebui să fie în mod deosebit în atenţia noastră, ca părinţi.

Dar să nu subestimăm nici presiunile exterioare. Mai ales în domeniul sexualităţii, tinerii sunt asaltaţi de frivolitate, flirt şi consum de pornografie. Asta pentru a nu aminti şi pericolele reale, adică tentaţia de-a comite pur şi simplu actul sexual. „Presiunea din partea grupului şi a mediei pentru ca tinerii să devină activi din punct de vedere sexual este zguduitoare. Indiferent dacă eşti sau nu conştient de acest lucru, tinerii simt această presiune. Ei au nevoie ca cineva să intre în lumea lor şi să-i îndrume cu dragoste prin arena ispitelor sexuale.“[85] Iar această nevoie trebuie să le-o împlinească, în primul rând, părinţii. Aşa a rânduit Dumnezeu şi este cel mai bine. Toţi pot da o mână de ajutor, însă nimic nu poate feri un tânăr de efectele nefaste ale anturajului decât o familie închegată şi temătoare de Dumnezeu.

Lumina °i întunericul

Poemul se încheie cu o antiteză: „Cărarea celor neprihăniţi este ca *lumina* strălucitoare...; calea celor răi este ca *întunericul* gros“ (v. 18-19). De fapt, ni se oferă detalii despre cele două cărări: una care aparţine *celor neprihăniţi,* cealaltă care aparţine *celor răi.* De fapt, sunt două moduri de viaţă diametral opuse, aşa cum lumina şi întunericul sunt două realităţi distincte. Apoi ni se adaugă o nuanţă: lumina celor neprihăniţi are o intensitate („strălucire“) care „merge mereu crescând până la miezul zilei“, în timp ce întunericul celor răi le cauzează orbire spirituală: „ei nu văd de ce se vor poticni“. Nu e vorba, aşadar, de o lumină oarecare, ci una care învinge şi iradiază plenar; aşa cum nu e doar întuneric, ci unul care distruge totul semănând haos.

Un contrast mai plastic nici că se putea. Glasul tatălui trage încă un semnal de alarmă la urechea neiniţiată a tânărului. După îndemnuri specifice, acesta oferă fiului un subiect de reflecţie pe care l-am putea parafraza astfel: „Priveşte, fiul meu, la traseul sinuos al celor răi şi compară-l cu traseul neted al celor buni. Priveşte-i pe primii cum se împleticesc şi bâjbâie, dar priveşte-i şi pe ceilalţi cum aleargă de voioşi şi siguri pe cale!“ David îndreaptă privirea lui Solomon spre deznodământul vieţii celor neprihăniţi, dar şi spre deznodământul vieţii celor răi. Fiul trebuia să observe că ei sunt diferiţi nu doar prin traseul ales, ci şi prin soarta de la urmă.

Lumina înseamnă, în primul rând, cunoaştere. Mereu ea este asociată cu soarele, iar simbolismul creştin interpretează acest corp ceresc prin Domnul Hristos. El este văzut drept sursa care luminează pe orice om venind în lume (după cum citim în prologul ioanin), Singurul care deţine ştiinţa tuturor lucrurilor. De asemenea, „lumina urmează întunericului, atât în ordinea manifestării cosmice, cât şi în cea a iluminării interioare.“[86] Chiar în cazul creaţiei, întâi a fost întunericul şi haosul, apoi a venit lumina şi ordinea. În ceea ce priveşte viaţa spirituală, întâi este întunericul Căderii (în care ne naştem), iar apoi vine lumina omului nou în Hristos (a doua naştere). „Lumina simbolizează necontenit viaţa,

83 *Idem,* p. 910.

84 Ibidem.

85 J. McDowell, *Generaţia...,* p. 186.

86 J. Chevalier & A. Gheerbrant, *op. cit.,* vol. 2, p. 237.

mântuirea, fericirea date de Dumnezeu, care este El însuşi lumină. Legea lui Dumnezeu este o lumină pe calea oamenilor. Mesia aduce şi El lumina (Is. 42:6; Lc. 2:32).“[87]

Soarta eternă a celor neprihăniţi este pusă şi ea sub semnul luminii. Sfântul Bernard spunea că, după ce sufletele se vor fi despărţit de trupurile celor credincioşi, ele vor fi „cufundate într-un ocean nesfârşit de lumină veşnică şi într-o veşnicie luminoasă. Polul luminii este amiaza care, în sens simbolic, este clipa neclintită..., ora prestigioasă a inspiraţiei divine..., intensitatea luminoasă a aflării faţă în faţă cu Dumnezeu.“[88] Lumina spirituală însoţeşte, aşadar, viaţa credinciosului până dincolo de mormânt. Niciodată Dumnezeu n-o va ascunde sub obroc - aşa cum ni se cerea şi nouă în Predica de pe Munte - ci o va desfăşura înaintea oricărei inimi deschise. Ea este lumina revelaţiei care se potriveşte oricărui om, pentru că este „croită“ pe tiparul fiecărei personalităţi.

Cu toate acestea, „pentru a simboliza valorile complementare sau alternative ale unei evoluţii, lumina este pusă în relaţie cu întunericul.“[89] Precum un corolar, întunericul este „simbolul răului, al nenorocirii, pedepsei, pierzaniei şi morţii (Iov 18:6,18; Amos 5:18).“[90] Antiteză a luminii, întunericul moral descrie natura şi caracterul lui Satan. Prin esenţa lui, acesta se împotriveşte lui Dumnezeu, calcă în picioare poruncile Sale şi-I sfidează planurile. Din punct de vedere spiritual, un om care trăieşte în întuneric se află tocmai în această situaţie. Prin gândurile, cuvintele şi faptele lui, acesta alege să trăiască departe de Dumnezeu.

Întunericul mai poate fi comparat şi cu proastele obiceiuri. Bezna păcatului înseamnă, de fapt, o comitere repetată a răului, o premeditare vinovată şi perversă. Nelegiuiţii persistă în fapte de ruşine, pentru că păcatul nu constă doar în înfăptuire, ci şi în repetare. El înrobeşte fiinţa umană, iar atunci când devine un obicei o controlează de-a dreptul. Niciodată păcatul nu se va mulţumi cu o poziţie discretă, ci va încerca să preia cârma vieţii noastre, pupitrul de comandă.

87 *Idem*, p. 240.

88 Sfântul Bernard, *Une traite de la fie solitaire: Lettre aux Freres du Mont-Dieu*, Paris, 1940-1946; apud J. Chevalier & A. Gheerbrant, *op. cit.*, p. 241.

89 Idem, p. 236.

90 Idem, p. 240.

Istoria consemnează o descriere plastică a obiceiului. Iat-o:
Eu sunt compania ta constantă.
Eu sunt cel mai mare ajutor al tău sau cea mai grea povară de-a ta.
Eu te împing înainte sau te trag în jos spre eşec. Sunt la dispoziţia ta completă.
Jumătate din lucrurile pe care le faci mi le-ai putea încredinţa şi mie,
Şi le-aş face pe cât de repede, pe atât de corect. Sunt administrat cu uşurinţă; trebuie doar să fii ferm cu mine.
Arată-mi cu exactitate cum trebuie făcut ceva,
Iar după câteva lecţii o voi face automat.
Sunt servitorul tuturor oamenilor mari.
Şi, vai, dar şi al tuturor eşecurilor.
Cei ce sunt mari i-am făcut mari.
Cei ce-s faliţi i-am făcut faliţi.
Nu sunt o maşină, deşi lucrez
cu toată precizia unei maşini,
Plus inteligenţa unui om.
Mă poţi folosi spre profit sau rutină;
Pentru mine nici nu contează.
Ia-mă, pregăteşte-mă, fii ferm cu mine,
Şi-ţi voi pune lumea la picioare.
Fii relaxat cu mine şi apoi te voi distruge.
Cine sunt eu?
Eu sunt OBICEIUL![91]

Autorul acestei meditaţii şi-a rezervat dreptul la anonimat. N-a vrut să ştim cine este, pentru a nu asocia aceste rânduri cu o persoană, ci doar cu subiectul în sine. Şi-a dorit numai atât: să ne pună în faţă, în mod plastic, întreaga realitate. Ne-a arătat cum, pe nesimţite, obiceiurile rele pun stăpânire pe mintea noastră şi ne fac din ce în ce mai vulnerabili. În ciuda a ceea ce ştim, suntem totuşi atât de slabi şi nehotărâţi, iar diavolul are câştig de cauză. Uneori simţim că lucrurile nu sunt în ordine, dar totuşi nu avem capacitatea să acţionăm în forţă. Preferăm mai degrabă să cedăm, crezând că situaţia se va rezolva de la sine. Dar cât de costisitoare este această iluzie! Firea noastră, comodă şi superficială, o preferă, deşi riscurile sunt enorme.

Consecinţele păcatului nu pot fi evitate decât prin prudenţă. Odată înfăptuit, urmările nu mai ţin de noi, aşa că am face bine să fim preventivi. Or, tocmai acest lucru şi-l dorea David de la Solomon. Era interesat să priceapă aceste subtilităţi şi apoi să le pună în practică, indiferent de ceea ce se întâmplă în jur. Aşa cum strategia este importantă într-un război, în plan spiritual lucrurile stau la fel. E fundamental să nu zăboveşti, să nu te iluzionezi inutil, atunci când poţi acţiona în mod concret. Când lucrurile par a fi negative, când semnalele vagi ale răului îşi fac simţite prezenţa, înţeleptul trebuie să ia măsuri. Scurgerea timpului va trece din acel moment în defavoarea lui, dând câştig de cauză Celui Rău.

Acestea fiind spuse, iată-ne ajunşi pe tărâmul *discernământului.* În faţa celor două căi - bună şi rea - tânărul trebuie să ia mereu o decizie. Contemplarea e importantă, dar bătălia spirituală pretinde mai mult decât atât. E bine să reflectăm necontenit la importanţa înţelepciunii - aşa cum am fost îndemnaţi în primul poem - dar e la fel de important să fim fermi. Cunoaşterea e necesară, dar devine cu adevărat utilă abia când o punem la lucru. A pune mereu vina pe împrejurări sau pe ceilalţi nu sunt decât scuze ieftine care dovedesc lipsă de responsabilitate. Dumnezeu ne cheamă să punem în mintea copiilor noştri mai mult decât atât. Oricum fiinţa umană are tendinţe de victimizare, de ce n-am creşte

91 Preluare din B. Kubassek, *Succes fără prăbuşire,* Shalom, Oradea, 2000, p. 158.

copiii în mod diferit?! Primul păcat din istorie a fost rodul imprudenţei, aşa că ce-ar fi să nu mai repetăm istoria.

PRINCIPIILE PRUDENŢEI

- A intui răul este o capacitate ce se declanşează încă din adolescenţă şi care se rafinează de-a lungul întregii vieţi;
- Deciziile morale presupun cunoaştere, iar cunoaşterea presupune principii solide;
- Consecinţele păcatului nu pot fi evitate decât printr-o evitare a acestuia;
- Uneori diferenţa dintre bine şi rău nu este atât de clară, ceea ce solicită acuitatea spirituală foarte mult;
- A atitudine laxă faţă de rău generează, mai devreme sau mai târziu, derapaje morale;
- Viaţa este o succesiune de alegeri, iar faptul acesta se vede cel mai bine în deciziile noastre în plan spiritual;
- A pune mereu vina pe împrejurări sau terţe persoane e dovada unei slăbiciuni care nu ajută în procesul de maturizare.

//0 Ghifă Mocan

Fii STATORNIC, fiule!

Fiule, ia aminte la cuvintele mele, pleacă-ţi urechea la vorbele mele! Să nu se depărteze cuvintele acestea de ochii tăi, păstrează-le în fundul inimii tale! Căci ele sunt viaţă pentru cei ce le găsesc şi sănătate pentru tot trupul lor. Păzeşte-ţi inima mai mult decât orice, căci din ea ies izvoarele vieţii. Izgoneşte neadevărul din gura ta şi depărtează viclenia de pe buzele tale! Ochii tăi să privească drept şi pleoapele tale să caute drept înaintea ta. Cărarea pe care mergi să fie netedă şi toate căile tale să fie hotărâte: nu te abate nici la dreapta, nici la stânga şi fereşte-te de rău.
Proverbe 4:20-27

DUPĂ CE AM păşit pe calea *atitudinii* şi a *discernământului,* iată-ne în faţa unei alte provocări: cea a *voinţei.* Era important ca Solomon să fie receptiv, aşa cum la fel de important era să fie prudent, dar înţelepciunea înseamnă mult mai mult. Ajuns pe drumul bun, atent la orice abatere, tânărul prinţ marchează un început promiţător. Spre deosebire de alţii care, probabil, erau crescuţi într-un context idolatru şi politeist, el are parte de o educaţie cu adevărat privilegiată. Ceea ce i se „predă“ într-un limbaj cât se poate de accesibil este exact ceea ce are nevoie. Într-o continuă luptă cu ispitele vârstei, el trebuie să se dovedească un erou. Scopurile trebuie să-i fie

clare, strategia bine articulată şi curajul să nu-i lipsească niciodată. Pentru că - aşa cum vom vedea - acest poem îl cheamă pe tânărul nostru la *statornicie.*

Cu sensul de perseverenţă, substantivul „stăruinţă" apare doar o singură dată în textul biblic. Este vorba de Efeseni 6:18, unde apostolul scria: „Faceţi în toată vremea, prin Duhul, tot felul de rugăciuni şi cereri. Vegheaţi la aceasta, cu toată stăruinţa şi rugăciune pentru toţi sfinţii." Ca verb însă, cuvântul apare în repetate rânduri şi transmite „ideea de persistenţă, de continuare, de răbdare."[92] Mereu suntem chemaţi să stăruim în bine, în cultivarea virtuţilor şi în întreţinerea părtăşiei. Încă din perioada Vechiului Testament, poporul trebuia să-şi manifeste în mod constant loialitatea faţă de Lege şi să înţeleagă că marile adevăruri morale nu trebuie doar acceptate, ci păzite cu sfinţenie. Din cele mai vechi timpuri, Dumnezeu a încercat să-şi conştientizeze oamenii despre pericolul instabilităţii. Apostolii - în special apostolul Pavel - îşi îndemnau frecvent enoriaşii în această privinţă. Entuziasmul deschiderii unor noi biserici era o stare trecătoare, pe când rămânerea pe cale era o binecuvântare pe termen lung. Ultima carte a Bibliei, Apocalipsa, mizează şi ea pe aceeaşi idee. Nu de puţine ori găsim acolo expresia „până la sfârşit", adică o rezistenţă morală şi spirituală care să nu cedeze cu niciun chip.

Calitatea demersului moral se clădeşte nu doar pe entuziasmul de la început sau pe rezultatele imediate, ci - mai ales - pe capacitatea omului de a rămâne ferm.
Dumnezeu nu agreează ideea unor perioade bune, urmate apoi de altele deplorabile. Nu este deloc impresionat de hotărârile gălăgioase pe care le luăm uneori, atâta vreme cât ele nu sunt urmate de procese veritabile. Dacă trăirile noastre nu au finalitate, acestea rămân doar experienţe fericite, dar fără niciun efect pe termen lung. Dumnezeu nu încurajează un asemenea mod de viaţă şi nici nu se poate folosi de astfel de oameni. E o stare minimală din punct de vedere spiritual, o slăbiciune care ne face vulnerabili în bătălia ce-o avem de purtat. Tocmai de aceea statornicia se impune cu necesitate, nicidecum ca o virtute suplimentară sau rezervată numai unora dintre noi. Ea este la fel de necesară ca toate celelalte detalii, iar insistenţele tatălui nu sunt deloc întâmplătoare.

Spre deosebire de primele două, metaforele acestui poem sunt mai dense şi mai expresive. O simplă lectură ne dezvăluie referiri la „părţi ale corpului şi la simţuri, acompaniate de verbe care descriu poziţia şi mişcarea fizică“[93]. Spre exemplu, *inima* este descrisă ca un izvor nesecat care irupe cu forţă, ceva atât de viu şi evident, încât nimeni nu-i poate ignora existenţa. Dar şi alte organe ale corpului sunt inserate în poem, mai ales cele care au legătură cu receptivitatea. Astfel, a fi atent la inimă înseamnă a avea grijă de *ochi, gură* şi *urechi,* adică a veghea la ceea ce priveşti, vorbeşti şi asculţi. Avem aici o aluzie la principalele simţuri ale fiinţei umane, la acele „punţi“ de legătură cu realitatea înconjurătoare. De fapt, sunt mecanismele prin care omul ia act de ceea ce se întâmplă, de binele şi răul ce-l împresoară, fiind mereu în faţa unei alegeri. Ele devin astfel oportunităţi prin care cel înţelept înmagazinează binele şi apoi, cu îndârjire, păstrează ce-a ales.

Sunt acele simţiri tainice ale sufletului descrise de apostolul Pavel atunci când spunea: „De aceea, nu judecaţi nimic înainte de vreme, până va veni Domnul, care va scoate la lumină lucrurile ascunse în întuneric şi va descoperi *gândurile inimilor*" (1 Cor. 4.5). Sunt acele profunzimi ale fiinţei, nucleul ei dur, o zonă în care numai Creatorul ştie să intre. Şi ce bine că pătrunde acolo unde nimeni n-o poate face fără să producă pagube imense. Încercând să-i conştientizeze pe efeseni de realitatea spirituală a lucrurilor, apostolul îi îndemna: „Căci noi n-avem de luptat împotriva cărnii şi a sângelui, ci împotriva căpeteniilor, împotriva domniilor, împotriva stăpânitorilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutăţii care sunt în locurile cereşti" (Efes. 6.12). Or, *stăpânitorii acestui veac* sunt forţele

92 R. E. O. White, „Perseverenţă" în A. W. Elwell (ed.), *Dicţionar evanghelic de teologie,* Cartea Creştină, Oradea, 2012, p. 930.

93 D. J. Treier, *Proverbs & Ecclesiastes,* BrazosPress, Michigan, 2011, p. 92.

răului care acţionează în lumea spirituală, încercând să preia mereu controlul. Nu întâmplător se ruga autorul Psalmului 119: „abate-mi ochii de la vederea lucrurilor deşarte, înviorează-mă în calea Tal" (v. 37).

Cum sugeram, David se apropie de nucleul dur al fiinţei fiului său. Prin metafore bine alese, el afirmă că cele mai importante lucruri se întâmplă la nivelul inimii şi nu în planul vizibil al corporalităţii. Ceea ce se vede în afară nu este decât efectul celor ce se petrec înăuntru, adică un fel de ecou care justifică sunetul primordial. Citim despre o *ureche* sensibilă („pleacă-ţi urechea la vorbele mele"), apoi de *ochi* vigilenţi („să nu se depărteze

cuvintele acestea de ochii tăi“), dar şi de un *trup* integru („ele sunt viaţă pentru cei ce le găsesc şi sănătate pentru tot trupul lor“). Ernest Bernea ar fi văzut în toate aceste detalii o chemare la simplitate, adică la „acea stare morală a omului care se mişcă esenţial şi sincer.“[94] Înţelept fiind, omul acesta înţelege realitatea lucrurilor şi nu se lasă sedus de nimicuri. El face din propria statornicie un mod de viaţă şi, chiar dacă nu este perfect, rămâne autentic şi silitor. „Simplitatea în etică, întocmai ca şi în estetică, înseamnă linie mare, trăsătură esenţială şi definitorie. Liniile mari dau chipul făpturii, liniile mari constituie şi aduc definirea.“[95] Or, tocmai această definire şi-o dorea David pentru fiul său. Şi-l dorea bine înrădăcinat în solul principiilor şi neclintit în bătaia vânturilor ce vor veni.
Îndepărtând poverile podoabelor inutile, simplitatea dă omului echilibru interior, îi dă putere şi o mare stăpânire de sine. Omul simplu rămâne cu sine, curat şi întreg, liber în faţa elementelor adăugate, exterioare. Omul simplu trăieşte viaţa în plin şi esenţial; o trăieşte astfel pentru că rămâne în ea, nu în artificiu. Simplitatea dă siguranţă şi certitudine interioară, dă putere de depăşire a contingenţelor şi evită viciul. Pe calea simplităţii, omul se împlineşte pentru că trăieşte firesc şi esenţial. Simplitatea este starea morală prin care o seamă de posibilităţi se deschid; firescul şi armonia ei ne facă să experimentăm o stare plină de prospeţime şi înţeles, aceea a orizontului deschis. Sensul lucrurilor şi al vieţii este prins mai uşor şi adevărat de către omul simplu decât de omul complicat, deoarece primul păstrează legătura
directă cu izvoarele şi are, totodată, puterea să distingă şi să înţeleagă datele aparente şi ascunse ale realităţii.[96]

Statornicia este dată, în text, de expresii ca: „ia aminte“; „să nu se depărteze cuvintele acestea“; „păzeşte-ţi inima“; „cărare netedă / cale hotărâtă“ şi, mai ales, „nu te abate nici la dreapta, nici la stânga“. Se ştie că tinereţea este vârsta instabilităţii, iar poemul nu face abstracţie de acest adevăr. Trăiri amestecate, principii încă necimentate, produc o anumită labilitate comportamentală în viaţa tânărului. Conştientă sau nu, această lipsă de echilibru se răsfrânge asupra gândirii, a deciziilor şi a acţiunilor, iar Solomon era pândit şi el de aceeaşi ispită. Dacă luăm în calcul posibilităţile generoase ale unui prinţ, atunci riscul alunecării este mai pregnant. Nu întâmplător David, tatăl său, îi spune: „nici la dreapta, nici la stânga“. Solemnitatea acestor cuvinte este evidentă, iar fiul nu îşi poate permite dezertarea oricât de tentantă ar fi aceasta.

Trei sinonime corespund statorniciei: *fermitatea, neclintirea* şi *durabilitatea.* Fiecare dintre ele nuanţează în mod fericit semantica acestui concept, precum faţetele unui diamant preţios. *Fermitatea* are de-a face cu imboldul inimii, adică acea orientare corectă într-o situaţie dată. În numele ei, tinerii bravi rămân fideli principiilor, chiar dacă lumea din jur trădează din punct de vedere moral. *Neclintirea* indică spre o tenacitate a spiritului, adică acea capacitate de a nu renunţa oricât de încrâncenată ar fi bătălia. Virtute larg apreciată în tradiţia creştină, ea îl ajută pe tânăr să rămână consecvent învăţăturilor primite şi să-şi cultive o etică solidă. În fine, *durabilitatea* se referă la rezistenţa în timp a moralităţii. N-ar fi de niciun folos dacă cineva, după o vreme, ar ceda în faţa presiunii! O victorie scurtă, urmată de o înfrângere de proporţii adaugă o frustrare în plus. Prin antiteză, a fi statornic înseamnă a imprima longevitate fiecărei concepţii şi fiecărui tipar corect.

Pentru ca lucrurile acestea să devină realitate, omul trebuie să exerseze *moderaţia* (sau cumpătarea). Aşezată cel mai adesea în dreptul tinerilor, această componentă a vieţii spirituale este de neînlocuit. Ea „reprezintă o dispoziţie sufletească ce reprimă şi înfrânează pornirile spre acele lucruri pe care este ruşinos să le dorim.“[97] Dar să nu înţelegem prin cuvântul „dispoziţie“ - foarte drag lui Augustin - un fel de stare trecătoare. Dimpotrivă, ea se referă la o tărie a caracterului, la capacitatea de a nu ceda în faţa exceselor şi a imoralităţii. „Aşadar, oricine are o voinţă bună, numai pe aceasta s-o

94 E. Bernea, *Preludii,* Predania, Bucureşti, 2010, p. 14.
95 *Ibidem.*
96 *Idem,* p. 15.
97 Augustin, *De libero arbitrio,* Humanitas, Bucureşti, 2004, p. 107.

preţuiască în cel mai înalt grad, fiindcă, până una alta, nu are nimic mai bun decât ea; deci, cu aceasta să-şi petreacă el timpul în mod plăcut; de aceasta să se folosească şi să se bucure pe deplin, reflectând asupra ei şi gândind cât este ea de importantă şi cât de greu îi poate fi smulsă pe furiş ori răpită în pofida voinţei sale.“[98] Utilitate şi entuziasm, aşadar! Voinţa trebuie pusă la bătaie atât printr-o exersare continuă, cât şi printr-o stare de bine care să crească mereu.

O altă componentă importantă a statorniciei este *cunoaşterea.* Ancorată mai degrabă în raţionalitate decât în emoţie, aceasta oferă un fundament stabil moralităţii

98*Idem,* p. 109.

oricărui om. Înţeleptul va şti mereu să îşi canalizeze întreaga energie în direcţia adevăratei învăţături şi şi-o va asuma cu dragă inimă. El va şti că nu există nimic mai important decât „cunoaşterea existenţei lui Dumnezeu, cunoaşterea caracterului lui Dumnezeu şi cunoaşterea relaţiilor lui Dumnezeu cu lumea, inclusiv intenţiile şi acţiunile lui Dumnezeu.“[99] Dacă, prin comparaţie, Dumnezeu cunoaşte într-o manieră „imediată, nediluată, cuprinzătoare şi infailibilă“[100], atunci şi reversul trebuie să fie posibil. El a deschis omului accesul la revelaţie şi Se descoperă oricui Îl caută cu sinceritate. Evident că nu-L vom putea cunoaşte pe deplin în condiţia noastră umană, dar faptul acesta nu ne împiedică să tindem într-acolo. Din această cauză percepţia noastră în ce-L priveşte pe Dumnezeu este asemenea unui drum, a unui itinerar sau a unui ideal suprem. Felul în care-L cunoaştem noi diferă în intensitate şi profunzime de felul în care ne cunoaşte El. Şi totuşi, bizuindu-ne pe Cuvântul Său, dar şi pe lucrarea tainică a Duhului Sfânt, noi putem să creştem în fiecare zi. Stabilitatea se leagă în mod nemijlocit de această cunoaştere. Pe măsură ce ştim mai multe despre cine este El, vom şti mai bine cine suntem noi şi ce avem de făcut.

În ultimă instanţă, statornicia înseamnă fidelitate, iar în această privinţă Dumnezeu rămâne modelul suprem. Încă din Eden El continuă să fie credincios legământului Său. Indiferent de oscilaţiile omului (şi mai târziu ale întregului popor), Dumnezeu îl iubeşte cu o „încăpă- ţânare“ uimitoare. Ca o culme a acestei iubiri, la vremea cuvenită, Îl trimite în lume pe singurul Său Fiu, dovedindu-Şi astfel credincioşia faţă de neamul omenesc. Nu stă în caracterul lui Dumnezeu să-Şi abandoneze creaţia. N-ar putea-o face, pentru că acest lucru ar aduce atingere propriei Sale naturi. Este prea bun şi prea înţelept ca să cedeze în faţa păcătoşeniei umane, tocmai de aceea îl caută pe om cu o mai mare îndârjire. Din zorii istoriei, Adam se ascunde printre copaci, însă tot de atunci, Dumnezeul credincios îl caută iar şi iar. Ei bine, în aceiaşi termeni, omul trebuie să-I răspundă lui Dumnezeu cu propria sa fidelitate. „În teologia biblică, credincioşia este în miezul relaţiei legământului. Dumnezeu promite fidelitate consecventă cu privire la promisiunile Sale şi acesta este motivul pentru care El se exprimă în legăminte. Dumnezeu promite o relaţie permanentă şi noi suntem invitaţi - sau chemaţi - să ne dedicăm vieţile cu o credin- cioşie corespunzătoare."[101] Omul nu poate plăti niciodată preţul propriei răscumpărări, pentru că această răscumpărare este opera exclusivă a lui Dumnezeu. O viaţă întreagă nu-i suficientă pentru a înfăptui binele şi a putea compensa harul divin. Şi totuşi, gestul suprem poate fi „întors" doar printr-o fidelitate sinceră şi constantă. Imperfect şi limitat, între nostalgia cerului şi atracţia pământului, omul poate să-şi cultive un ataşament deplin faţă de Dumnezeu. Pentru că, de felul nostru, respectăm doar lucrurile pentru care avem pasiune, iar celelalte devin amănunte. Practicăm o adeziune selectivă şi preţuim doar ceea ce valorizăm. Or, dacă punem în centrul vieţii revelaţia divină, dacă facem din ea ţinta căutărilor şi împlinirilor noastre, atunci priorităţile vor fi altele şi rezultatele la fel.

Daniel J. Treier consideră că această „cale a tatălui“ - de fapt calea înţelepciunii - poate fi interpretată cel puţin în două feluri. Ea poate fi înţeleasă, în primul rând, printr-o asociere între *cuvinte °i viaţă* („ele sunt viaţă pentru cei ce le găsesc“ - v. 22). Într-o lume în care cuvintele nu mai înseamnă mare lucru, este o surpriză să observăm acest detaliu. Astfel, spusele tatălui nu sunt ceva opţional şi relativ, un fel de dojană inofensivă, ci învăţătură aducătoare de viaţă spirituală. Educaţia parentală se identifică aici cu Legea lui Dumnezeu, cu acel corpus al poruncilor divine după care evreii trebuiau să-şi croiască existenţa. Chiar şi apostolul Pavel recunoaşte în epistolele sale acest adevăr. Citând din Levitic 18:5, el scrie creştinilor din Roma: „În adevăr, Moise scrie că omul care împlineşte neprihănirea pe care o dă Legea va trăi prin ea“ (Rom. 10.5). Din nou aceeaşi legătură indisolubilă între înţelepciune şi viaţă. Chiril din Alexandria interpretează calea paternă prin

99 R. D. Geivett, „Cunoaştere“, în A. W. Elwell, *op. cit.,* p. 311.
100 Ibidem.
101 G. M. Burge, „Credincioşie", în A. W. Elwell, *op. cit.,* p. 282.

afirmaţiile lui Pavel din Filipeni 3:13-14. Într-un stil confesiv şi încurajator, apostolul spunea: „Fraţilor, eu nu cred că l-am apucat încă; dar fac un singur lucru: uitând ce este în urma mea şi aruncându-mă spre ce este înainte, alerg spre ţintă, pentru premiul chemării cereşti a lui Dumnezeu, în Hristos Isus."

Dar cum poate o astfel de viaţă să devină realitate? Există mulţi creştini care privesc spre asemenea texte cu resemnare. Le consideră extrem de idealiste, ceva la care nimeni nu poate ajunge în situaţia dată. Şi totuşi, Scriptura şi experienţa creştină confirmă că omul poate să atingă nivele înalte de moralitate. Trebuie doar să înţeleagă secretul, să observe că ceea ce leagă înţelepciunea şi Legea de Noul Testament este *frica de Domnul.* O altă cale nu există! Numai temătorii de Dumnezeu pot accede la adevărata înţelepciune şi doar ei pot rămâne fideli până la capăt. Poporul evreu trebuia să cultive această atitudine în faţa revelaţiei începând cu momentul Sinai, indiferent de circumstanţele istoriei. Ce trist că au abdicat adesea, aşa cum mulţi dintre creştini o fac şi azi. Pe de altă parte, istoria confirmă suficiente exemple lăudabile. Ne gândim la atâţia oameni care au dat dovadă de reverenţă când, în chip teofanic, Dumnezeu li s-a arătat şi le-a vorbit. Înţelepciunea acestora din urmă s-a dovedit exact printr-o atitudine temătoare de Cel Preaînalt. „Astfel, începutul devine definitiv pentru întreaga viaţă, iar riscul derapajului este din ce în ce mai mic. În Proverbe, frica de Domnul iniţiază calea spre înţelepciune, dar rămâne - în acelaşi timp - un ingredient al înţelepciunii la fiecare pas (Pr. 1:1-7)."[u] Să nu uităm că în pasaje precum Proverbe 4:2 pentru „învăţătură" se foloseşte cuvântul ebraic *torâ,* de unde noi avem titlul celor cinci cărţi ale lui Moise: Geneza, Exod, Levitic, Numeri şi Deuteronom. Prin urmare, învăţătura tatălui era normativă pentru fiu, aşa cum Legea era normativă pentru naţiunea lui Israel.

În al doilea rând, mai ales datorită limbajului, putem face o analogie între *Biserică şi creştin.* Aşa cum observă teologii, când familia este afectată de excese, idolatrie sau alte derapaje morale, comunitatea de credinţă este profund afectată. Există o legătură clară între atmosfera de acasă şi cea de la biserică. Devoţiunea personală se împleteşte în [102]

102D. Treier, *op. cit.,* p. 93.

mod vizibil cu cea colectivă. Nivelul individual de curăţie şi maturizare personală amprentează viaţa noastră comunitară şi-o determină în bună măsură. Copiii pe care-i educăm azi în intimitatea propriei familii, mâine devin membri în comunităţile locale. Ei vor fi adulţii anilor care vin, închinătorii şi slujitorii Împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ. Ce responsabilitate imensă! „Părinţii, prin urmare, sunt nevoiţi să alinieze eforturile lor educaţionale idealurilor şi resurselor catehetice ale Bisericii. Pe de altă parte, dacă Biserica se dovedeşte plină de devotament şi-i susţine pe părinţi, atunci familiile vor fi mult mai aproape de acest set de valori precum cel descris în Proverbe 4. Casa este grupul mic al Bisericii, iar părinţii au responsabilitatea de a transfera înţelepciunea creştină copiilor lor.“[103]

O precauţie permanentă a inimii conduce, aşadar, la o statornicie mai mare. După cum ştim, există două feluri de oameni. Unii sunt „aceia care se tem de pedepsele lui Dumnezeu şi care din această pricină duc o viaţă nevinovată“, dar există şi aceia care - „s-au învârtoşat atât de mult în răutate, încât pedepsele lui Dumnezeu nu-i fac să se îndrepte“ - după cum ne spune Grigorie cel Mare.[104] Ce diferenţă între aceste două categorii. Primii sunt vigilenţi la cel mai mic detaliu, iar când alunecă se întorc plini de căinţă, implorând iertarea lui Dumnezeu; ceilalţi fac din decăderea lor un mod de viaţă şi nici măcar nu-i mai interesează de consecinţe. Sigur că, puse în balanţă, doar cea dintâi este acceptabilă, deoarece îl ţine pe om departe de păcat. Însă Dumnezeu aşteaptă mai mult de la ai Săi, Îşi doreşte ca, ferindu-se de rău, aceştia să ajungă la maturitatea credinţei. Anume, să folosească acest sentiment de reverenţă doar ca mijloc, în vreme ce scopul să rămână iubirea totală pentru El. Deoarece, „dacă numai teama de pedeapsă ne ţine departe de faptele rele, atunci desigur că nu se poate afla în suflet nicio libertate a spiritului... Căci binele trebuie iubit pentru el şi nu trebuie săvârşit din ameninţarea pedepselor.“[105]

Aşadar, ţinta statorniciei rămâne iubirea necondiţionată faţă de Dumnezeu. Stabilitatea n-ar trebui să fie o nesfârşită competiţie cu noi înşine sau cu ceilalţi, un fel de încrâncenare pentru a ne menţine pe linia de plutire. Dimpotrivă, în timp ce conştientizăm pericolul şi ne luptăm cu propriile impulsuri, să cultivăm un ataşament total pentru Dumnezeu. Dincolo de prescripţii şi porunci, El aşteaptă încă din zorii istoriei acest lucru. Nu are nevoie de vorbe sau de ritualuri, pentru că demagogia gratuită sau gesturile mecanice nu Îl bucură, ci - din înaltul cerului - El tânjeşte după o relaţie vie cu ai Săi. Îi doreşte mai devotaţi ca niciodată, chiar dacă presiunea morală se înteţeşte cu fiecare zi.

Bătălie pentru adâncul inimii

După ce pomeneşte de „ureche“ şi „ochi“, poemul aduce în discuţie *inima.* Prevăzător, David îi spune lui Solomon: „Păzeşte-ţi inima mai mult decât orice, căci din ea ies izvoarele vieţii“ (v. 23). Versiunea ebraică foloseşte pentru „a păzi“ cuvântul *miSmSr,* care are o conotaţie militară. Se folosea, de obicei, pentru supravegherea unui prizonier sau a unui deţinut, dar apare şi când e vorba de prada de război care trebuie păzită cu străşnicie. Prin firescul lucrurilor, orice persoană privată de libertate încearcă mereu să scape, urmărind orice fisură în sistemul de supraveghere. În acelaşi fel, inima tânărului va încerca necontenit să evadeze de sub autoritatea poruncilor lui Dumnezeu. Prerogativele divine i se vor părea adesea nişte constrângeri care-i închid viaţa, un fel de corvoadă nefericită, iar înţelepciunea paternă vrea să prevină aceste lucruri. Prin urmare, nu e vorba de a păzi în mod pasiv, dezinteresat sau amical, ci de a veghea la orice semnal nepotrivit al inimii, adică la orice intenţie păcătoasă, la orice plan neconform cu Legea lui Dumnezeu.

Fiind organ vital, inima „corespunde în mod foarte general noţiunii de *centru.“*[li] Simbolic vorbind, societatea modernă - în special cea occidentală - consideră inima drept sediu al

---

103 *Idem,* p. 95.

104 Grigorie cel Mare, *Cartea regulei pastorale,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1996, p. 119.

105 *Idem,* p. 120.

sentimentelor, acea combustie a emoţiilor fără de care viaţa omului ar fi de neconceput. Civilizaţiile tradiţionale însă - cum e şi cazul civilizaţiei ebraice - „localizează în inimă inteligenţa şi intuiţia“[106] [107] ceea ce nu exclude afectivitatea, ci doar o întregeşte. Definiţiile antice par, aşadar, mai cuprinzătoare decât cele moderne, în vreme ce cunoaşterea nu este legată doar de informaţie şi teorie, ci presupune o asumare afectivă a adevărului.

În termeni biblici, „inima simbolizează omul interior, viaţa lui afectivă, sediul inteligenţei şi al înţelepciunii.“[108]

Cei care citesc regulat Sfânta Scriptură au observat că ea operează cu „doi oameni“: cel interior şi cel exterior. În această ecuaţie, primul îl susţine pe al doilea şi niciodată invers, ceea ce înseamnă că interiorul constituie cauza, iar exteriorul efectul. Ca organ corporal, inima, apare de aproximativ zece ori, dar ca sediu al fiinţei apare de peste o mie de ori. Înţelesul metafizic este mult mai accentuat decât cel fizic, ceea ce arată că viaţa sufletului este mult mai importantă decât cea a trupului. De asemenea, „memoria şi imaginaţia ţin de inimă, la fel ca şi vigilenţa. Inima ocupă un loc central în viaţa spirituală: ea gândeşte, decide, face proiecte, îşi afirmă răspunsurile.“[109] Câtă vreme acest spaţiu vital este protejat, viaţa însăşi va fi în afara oricărui pericol.

Cuvântul ebraic pentru inimă este *l@b* şi, într-o traducere aplicată, el înseamnă *conştiinţă.* Este vorba de „responsabilitatea morală în ce priveşte normele recunoscute. Conştiinţa reflectă (deşi imperfect în fiinţele umane căzute) normele divine «scrise în inimile lor» (Rom. 2:15) ca un aspect al oamenilor care-L oglindesc pe Dumnezeu, trăind *cor am Deo,* «în prezenţa lui Dumnezeu».“[110] Facultate specifică omului, conştiinţa îl ridică pe acesta deasupra regnului animal, dând şanse bătăliei cu instinctele. Spaţiu al confruntării, inima devine „ringul“ unde se tranşează soarta noastră morală: ca învingători sau învinşi. Aici se poartă adevărata confruntare, iar Solomon trebuia să înţeleagă acest lucru cât se poate de clar.

De-a lungul istoriei, concepţiile privitoare la conştiinţă au variat. Bunăoară, Augustin subliniază contrastul între senzualitate şi dragostea lui Dumnezeu, considerând că ideea de conştiinţă se rezumă la această tensiune. „Toma de Aquino a legat conştiinţa de intelect, nu de voinţă, făcând distincţie între *synderesis,* înclinaţia spre judecată morală, şi conştiinţă, actul ei.“[111] La rândul lui, Jean Calvin - călcând pe urmele lui Luther - „a legat-o de persoană ca întreg în faţa lui Dumnezeu“[112], arătând că lucrurile nu trebuie disociate în niciun fel. Acţiunile omului sunt o emanaţie naturală a concepţiilor lui, aşa cum totul se subordonează, în ultimă instanţă, voinţei. Immanuel Kant „a văzut autoritatea ei ca vocea interioară a *legii morale* (deontologice)“[113], în timp ce Sigmund Freud a blamat-o ca fiind represivă pentru dezvoltarea individului. Iată o paletă largă de interpretări, ceea ce înseamnă că niciodată conştiinţa n-a fost ignorată. Centralitatea ei revendică o poziţie clară şi corectă, iar revelaţia Scripturii o face posibilă.

Într-un „decalog al părinţilor“, Ed Young spunea că nu e suficient să avem o familie funcţională şi să ne iubim copiii. Pe lângă acestea, e nevoie să le oferim o învăţătură bine aplicată şi să devenim cei mai buni profesori pentru ei. Cartea Proverbe oferă, în ansamblul ei, cel puţin opt principii pe care părinţii trebuie să le transmită copiilor lor. *Frica de Domnul* ar trebui să fie prima lecţie pe care să o punem în mintea celor mici. Apoi, legat de aceasta, copilul nostru trebuie să înveţe *importanţa*

---

106 J. Chevalier & A. Gheerbrant, *op. cit.,* vol. 2, p. 150.
107 Ibidem.
108 Ibidem.
109 *Idem,* p. 152.
110 S. R. Spener, „Conştiinţă“, în A. W. Elwell, *op. cit.,* p. 266.
111 *Idem,* p. 267.
112 Ibidem.
113 Ibidem.

ascultării. Respectul faţă de Dumnezeu se traduce în supunerea faţă de propriii părinţi. În acelaşi timp, el trebuie să înveţe *puritatea.* Într-o lume impură, nu e uşor să îţi păstrezi o igienă a gândurilor şi faptelor, însă aceste lucruri trebuie promovate. A-i învăţa pe pruncii noştri cum *să se raporteze la bani* este o altă lecţie necesară. Prevalenţa economicului în societatea noastră nu trebuie să ne intimideze, ci mai degrabă să ne facă mai realişti. *Semnificaţia adevăratei iubiri* - iată încă o prioritate. Pervertită cum n-a mai fost niciodată, iubirea trebuie din nou apărată şi exprimată în cuvinte potrivite. La fel de important este să-i învăţăm cum *să-şi controleze vorbirea.* Fiinţe sociale, gata să ia cu asalt marea de relaţii ce-i aşteaptă, ei trebuie să-şi însuşească bine principiile vorbirii cu har. De asemenea, într-o lume a progresului şi competiţiei, ei trebuie învăţaţi *să muncească*. Cele mai bune momente din istoria creştinismului au valorizat munca şi au plasat-o sub ochii suverani ai lui Dumnezeu. În fine, trebuie să-i sfătuim pe copiii noştri *să-şi aleagă prieteni credincioşi.* Anturajul este un element fundamental pentru ei, mai ales în perioada adolescenţei. Cu cât acesta va fi mai sigur, cu atât şansele pentru echilibru sunt mai mari.[114]

Pentru ca aceste lucruri să fie posibile, trebuie să introducem conceptul de *graniţă.* Există limite peste care nu putem trece, oricât de mare ar fi tentaţia.
Graniţele ne ajută să deosebim clar proprietatea noastră,
astfel încât să ne putem ocupa de ea. Ele ne ajută „să ne
păzim inima mai mult decât orice". Trebuie să păstrăm înăuntrul gardurilor noastre acele lucruri care ne vor hrăni, iar pe cele care ne-ar putea răni, să le ţinem în afară. Pe scurt, *graniţele ne ajuta să ţinem binele înăuntru °i răul afară.* Ele ne păzesc comorile (Mt. 7.6), ca să nu ne fie furate de alţii. Ele ţin mărgăritarele înăuntru, iar porcii afară.[115]

Nicio alunecare morală nu se întâmplă din senin. Derapajele au mereu o cauză nevăzută, un fel de rădăcină ascunsă în pământul ce-o acoperă. Noi vedem abia efectele şi ne îngrijorăm, dar adevărata pricină este în altă parte. În învăţăturile sale, David îi spunea lui Solomon: „să nu se depărteze cuvintele acestea de ochii tăi, păstrează-le în adâncul inimii tale". Înţelegem, aşadar, că inima are două niveluri: unul este *superficial,* la suprafaţă; altul este *profund,* în adâncime. Nu toate lucrurile sunt la fel de importante, aşa că nu trebuie puse pe acelaşi palier. Ceea ce ţine de viaţa pământească, de materie, poate să rămână în primul „sertar", acolo unde nivelul de analiză este scăzut. Ceea ce ţine însă de viaţa spirituală, de fundamente, va trebui aşezat într-un alt „sertar" al inimii. Este vorba de locul cel mai intim al fiinţei, de unde acest tezaur să nu poată fi răpit niciodată. Aşa cum se spunea, „cele mai bune dovezi despre ceea ce simt şi cred oamenii cu adevărat vin mai puţin din vorbele lor şi mai mult din faptele lor. Observatorii care încearcă să afle ce fel de persoană este cineva îi analizează atent acţiunile. Comportamentul său îi vorbeşte despre sine; este o sursă esenţială de informaţii despre credinţele, valorile şi atitudinile sale."[116]
Caracterul a fost definit cel mai adeseori ca o *pecete* sau *amprenta* ce se imprimă în comportament, ca un *mod de a fi* al omului, ca o *structura psihica complexa,* prin intermediul căreia se filtrează cerinţele externe şi în funcţie de care se elaborează reacţiile de răspuns. Întrucât caracterul exprimă valoarea morală personală a omului, a mai fost denumit şi *profilul psihomoral* al acestuia, evaluat, în principal, cupă criterii de unitate, consistenţă şi stabilitate. Caracterul reprezintă configuraţia sau structura psihică *individuala, relativ stabila* şi *definitorie* pentru om, cu mare *valoare adaptativa,* deoarece pune în contact individul cu realitatea, facilitându-i stabilirea relaţiilor, orientarea şi comportarea potrivit specificului său individual.[117]

Iată o definiţie riguroasă. Tehnică şi cuprinzătoare, ea ne descrie în mod plastic întregul caracter. Privit ca o amprentă a personalităţii, acesta se bazează pe *unitate, consistenţă* şi *stabilitate.* Doar

114 Pentru detalii vezi: E. Young, *Cele 10 porunci pentru părinţi,* Casa Cărţii, Oradea, 2007, p. 83-97.
115 H. Cloud & J. Townsend, *Graniţe în relaţii,* Logos, Cluj-Napoca, 2012, p. 31.
116 R. B. Cialdini, *Totul despre psihologia persuasiunii,* Business Tech, Bucureşti, 2008, p. 84.
117 M. Zlate, Eul şi personalitatea, Trei, Bucureşti, 2002, p. 35.

împreună aceste trei elemente pot să funcţioneze cu adevărat. O inimă păzită de principii sănătoase va conduce la o viaţă plenară, la acea deplinătate a valorilor. De asemenea, va fi întotdeauna consistentă şi stabilă, precum muntele care rămâne în picioare chiar în faţa celui mai cumplit uragan.

Tentaţia (auto)înşelării

Duplicitatea este cel mai mare duşman al statorniciei.

David ştia asta destul de bine. Probabil o văzuse în viaţa tumultoasă a lui Saul, iar acum îşi dorea s-o curme de la rădăcină: „Izgoneşte neadevărul din gura ta şi depărtează viclenia de pe buzele tale! Ochii tăi să privească drept şi pleoapele tale să caute drept înaintea ta“ (v. 24-25). Cu alte cuvinte, părintele îi spune fiului: „Nu te autoamăgi! Nu îţi permite niciun decalaj între teorie şi practică! Nu lăsa ca discursul s-o ia înaintea faptelor şi nici nu încerca să recurgi la compromis! Fii mereu atent, fii perspicace şi nu te lăsa abătut!“

Pentru „viclenie“, avem, în originalul ebraic, cuvântul *Iszut* care se referă la un viciu al vorbirii. Cel mai adesea descrie *necinstea* - adică o vorbire mincinoasă, ezitantă şi interpretabilă, dar şi *perversitatea* - adică o vorbire vulgară, arogantă şi insuportabilă. Prin urmare, nu e suficient să găseşti drumul, nici măcar s-apuci pe el cu entuziasm. Odată aşezat pe traiectoria corectă, bătălia dintre *adevăr °i viclenie* devine tot mai acerbă. Aceasta din urmă - viclenia - va face mereu presiuni. Ea va specula momentele noastre vulnerabile, slăbiciunile şi ezitările noastre, tocmai pentru a ne face duplicitari. Dar cum e posibil aşa ceva?

Cred că un neajuns al moralităţii contemporane este punerea ei sub semnul opţiunii. Dacă vrei faci, dacă nu vrei nu faci! Dacă simţi într-un anumit fel atunci e bine, dacă nu simţi e tot bine! Fiind o opţiune, îndatorirea morală devine relativă şi extrem de fragilă. Citind însă Biblia - şi cartea Proverbe în special - moralitatea se impune ca un imperativ al vieţii. Omul este, prin creaţie şi răscumpărare, îndatorat din punct de vedere etic în raport cu Dumnezeu. Din această cauză datoria reprezintă „ceea ce este necesar din punct de vedere moral; ceea ce ai obligaţia morală să faci, spre deosebire de ceea ce îţi face plăcere sau tinzi să faci.“[118] Acest *trebuie* intră în conflict deschis cu firea noastră pământească şi se războieşte mereu cu impulsurile ei. Tocmai de aceea omul se eschivează mereu, alegând calea uşoară a plăcerii. „Datoriile sunt motivate de acţiune. În această calitate ele nu funcţionează ca nişte cauze. Omul poate avea datoria să acţioneze într-un anumit fel, fără ca el să acţioneze sau măcar să tindă să acţioneze în acel fel.“[119] În ultimă instanţă, fiecare trebuie să-şi pună la bătaie voinţa şi să acţioneze în consecinţă.

Aceasta nu înseamnă că, a fi creştin, presupune un set de norme şi atât. Deşi filosofi precum Ludwig Wittgenstein au văzut în esenţa religiei dedicarea faţă de reguli, creştinismul este mult mai mult. Aici primează relaţia personală cu Hristos care, într-adevăr, este acompaniată de o înaltă ţinută morală. Dar nimeni nu trebuie să-şi facă din propria moralitate un dumnezeu şi să piardă din vedere esenţialul. „Deşi datoriile morale par să ocupe un loc central, ne îndoim că această interpretare a dedicării religioase poate explica importanţa evenimentelor istoriei pentru religia creştină sau relaţia personală cu Dumnezeu.“[120] El nu-şi va dori niciodată o subordonare impersonală, ci o iubire bazată pe fidelitate.

Pentru a înţelege toate acestea, trebuie să tratăm păcatul ca pe o realitate spirituală. „În Biblie sunt folosiţi mai mulţi termeni pentru a-i descrie natura. Îi putem grupa în două categorii, în funcţie de cum este văzută fărădelegea, la modul negativ sau pozitiv. La modul negativ, păcatul este un neajuns. Un termen îl redă ca pe un fel de cădere, alunecare, gafă. Altul îl prezintă ca fiind eşecul de a atinge o ţintă. Altul îl arată ca fiind o răutate interioară, un caracter care nu este bun.“[121] După cum vedem, păcatul este ceva complex şi nuanţat, mai mult decât o succesiune de căderi. El ne înstrăinează de Dumnezeu şi ne înrobeşte mintea. „Este mai mult decât suma lucrurilor rele pe care le facem. Este o boală lăuntrică, adânc înrădăcinată. De fapt, păcatele pe care le comitem sunt doar indiciul exterior şi vizibil al acestei boli lăuntrice şi invizibile, simptomele unei maladii morale. Imaginea folosită de Isus

118 P. de Vries, „Datorie“, în A. W. Elwell, *op. cit.,* p. 326.
119 Ibidem.
120 *Idem,* p. 327.
121 J. Stott, *Esenţa credinţei creştine,* Discipolul, Cluj-Napoca, 2010, p. 97.

este aceea a pomului cu roade. El a spus că roadele pe care le aduce pomul (de exemplu, smochine) şi starea lor (bune sau rele) depind de natura şi de sănătatea pomului în sine.“[122] Iar faptul acesta nu trebuie să ne sperie, ci doar să ne trezească la realitate. Nimeni care a subestimat viclenia diavolului şi puterea păcatului nu a rămas fără urmări, aşadar, să fim atenţi!

Şi cu toate acestea, nu există doar o statornicie a inocenţei - adică o luptă continuă pentru a nu cădea - ci şi o statornicie a sfinţirii. Odată trecut prin travaliul căderii şi al ridicării, tânărului i se cere „să privească drept“ - cum spune poemul. Cu alte cuvinte, să rămâi în condiţia cea nouă şi binecuvântată a iertării, încercând să te ţii tare în viitoarele ispite. Joshua Harris povesteşte într-una dintre cărţile sale despre Chelsea, o tânără dependentă de pornografie şi masturbare, dar care se luptă din răsputeri pentru a scăpa. Printre lacrimi, ea mărturisea:
Nu mai ştiu cine sunt. Sunt atât de speriată. Fac ceea ce ştiu că este rău. Am încercat să mă opresc - zău că am încercat. Am plâns şi am suspinat nopţi întregi. M-am rugat şi am scris în jurnal, am citit cărţi, dar, sincer, sunt pierdută. Îl iubesc pe Dumnezeu, dar nu pot să tot cer iertare mereu şi mereu pentru acelaşi lucru. Ştiu că am nevoie de ajutor, dar nu ştiu cum să găsesc ajutorul acesta. Ştiu că Dumnezeu a pregătit mult mai multe pentru viaţa mea decât atât, dar păcatul continuă să mă înfrângă.[123]

Imaginaţi-vă că această mărturie nu e singulară. Sunt mulţi tineri - băieţi şi fete - care ar putea scrie texte similare. Unii o fac, recunoscându-şi înfrângerile, alţii bravează fiind mai preocupaţi de imagine. Dezvoltarea tehnologiei şi a comunicării are şi un revers al medaliei. Este vorba de acele păcate ale singurătăţii, ceea ce face drama şi mai apăsătoare. Chelsea, după cum aţi văzut, îşi dorea să scape, să fie izbăvită, dar în timp ce dorinţa ei ţinteşte atât de sus, adicţia o copleşeşte iar şi iar. E o agonie care, omeneşte, are un final incert. Tânăra noastră pare a-şi pierde speranţa şi este pe punctul de a abandona. Ea trece prin momente succesive de căinţă, dar şi prin căderi care se repetă într-un mod înfiorător. Este un război de gherilă pe care poftele dezlănţuite îl poartă cu mintea ei. La nivel de principiu se ţine tare, dar la nivel de trăire este înfrântă din nou.

---

122 *Idem,* p 115.
123 J. Harris, *Pradă ispitei,* Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2005, p. 14 şi urm.

Se spune, pe bună dreptate, că atunci când pierdem bătălia cu poftele există cel puţin trei motive. În primul rând, un *standard* eronat în ceea ce priveşte sfinţenia. Presaţi de mici tradiţii familiale sau confesionale, avem uneori impresii aproximative despre sfinţenia lui Dumnezeu. Pendulăm - uneori fără să ne dăm seama - între libertinism şi legalism, găsind aşa de greu calea de mijloc. În al doilea rând, o *sursă* greşită de putere transformatoare. Este vorba de acele hotărâri care pun la bătaie mai degrabă propria voinţă şi putere, şi mai puţin o bizuire constantă pe autoritatea lui Dumnezeu. De aici o grămadă de frustrări ulterioare, pentru că nimeni nu e atât de tare ca să nu se dezamăgească pe sine însuşi. În al treilea rând, o *motivaţie* greşită a luptei cu păcatul. Se manifestă, de obicei, prin tendinţa ca, odată ce biruiesc, să-i arăt lui Dumnezeu cât de bine rezist eu. Este un fel de egolatrie aplicată în viaţa spirituală, un infantilism jenant prin care omul încearcă să-L impresioneze pe Dumnezeu.[124]

Standardele noastre pot fi uneori mai eronate decât am crede. Sursa poate fi incorectă, aşa cum şi cum motivaţia poate fi iluzorie. Dorinţa e bună, doar că ne împotmolim la detalii şi uităm că spiritualitatea operează cu nuanţe. În ciuda acestui fapt, Biblia are precepte foarte clare şi care nu lasă loc de interpretare. „Nu se acceptă nici măcar puţină ispită. Iată de ce Dumnezeu impune regula cumplită a lui *nici cât e negru sub unghie.* Conform acestui principiu, poftele nu au voie să pătrundă liniştite în vieţile noastre. Trebuie să ne luptăm cu ele oriunde s-ar strecura, în orice cotlon al sufletului nostru s-ar afla.“[125]

Sufletul care se lasă atras spre lucrurile exterioare de o grijă bolnăvicioasă pierde delicateţea unei temeinice vieţi interioare. (...) Sufletul care se ocupă mai mult decât trebuie de activităţi exterioare e ca un călător care, din cauză că are în vedere necesităţile călătoriei, uită pe drum de adevărata ţintă a vieţii. Sufletul care a pierdut obişnuinţa cunoaşterii de sine nu reuşeşte să vadă relele de care suferă şi nu cunoaşte nici măcar în câte chipuri a păcătuit.[126]

Ce frumos descria Grigorie cel Mare acest tezaur spiritual! Îl numeşte „delicateţea unei temeinice vieţi interioare“, o zonă atât de intimă şi de sensibilă a fiinţei. Asemenea unui diamant de mare preţ, sufletul nu poate fi lăsat la întâmplare şi nici tratat cu indiferenţă. El este ultima redută a vieţii noastre spirituale, prin urmare nicio străduanie nu trebuie să ni se pară în plus. E prudent ca acel „care nu poate sta în picioare şi se clatină chiar şi pe pământ drept să nu pretindă a pune piciorul pe prăpăstii“[127], pentru a nu comite un gest regretabil. Nimeni n-a câştigat vreodată un război fără echipament şi bizuindu-se doar pe impulsul de moment. Prin urmare, să fim vigilenţi cunoscând tehnicile subtile ale diavolului şi să ne încredem necontenit în Dumnezeu.

Dar cum putem ajunge la asemenea performanţe? Cu siguranţă că orice tânăr creştin aspiră la aşa ceva. Majoritatea celor la care ne referim sunt crescuţi în biserică, familiarizaţi cu textul şi personajele Scripturii. Au un „bagaj“ de informaţii care-i fac diferiţi de la bun început şi totuşi decalajul dintre *ceea ce trebuie* şi *ceea ce se întâmplă* este imens. Poate nimic nu se compară cu această frustrare pe care ar vrea s-o rezolve cu tot dinadinsul. Tocmai de aceea recurg la tot felul de metode care se dovedesc mai mult sau mai puţin eficiente. Adesea însă, după eforturi uriaşe, sfârşesc dezamăgiţi - alături de părinţii lor - văzând că rezultatele nu sunt pe măsura străduaniei. De ce? Pentru că, în vastul proces al autocenzurii, cei mai mulţi pierd din vedere că „numai motivaţia harului - încrederea în bunăvoinţa nemeritată a lui Dumnezeu - ne poate da putere să căutăm acea sfinţenie lipsită de frică sau de ruşine.“[128]

Un astfel de standard nu se poate atinge, aşadar, prin forţe proprii, iar acest lucru trebuie înţeles pe deplin. Iluzia autoînşelării pândeşte la uşa inimii fiecăruia dintre noi, ademenindu-ne să ne bizuim pe bunele noastre intenţii mai mult decât pe harul lui Dumnezeu. Adesea tinerii sunt lăsaţi singuri în

124 Pentru detalii vezi: J. Harris, *op. cit.,* p. 15-17.
125 *Idem,* p. 18.
126 Grigorie cel Mare, *op. cit.,* p. 35.
127 *Idem,* p. 37.
128 J. Harris, *op. cit.,* p. 20.

acest travaliu, fără ca cineva mai experimentat să le ofere sprijin. Aşa se face că, fără a-şi da seama, ei se alienează din punct de vedere spiritual, sperând de la o zi la alta că va fi mai bine, iar în final culegând atâta dezamăgire. E un fel de centrifugă periculoasă din care nu se poate ieşi decât printr-o abandonare în braţul suveran al lui Dumnezeu.

Nu ne putem mântui singuri şi nici nu ne putem schimba singuri. Numai credinţa în Hristos poate să ne scoată din închisoarea păcatelor. Numai Duhul ne poate transforma. Noi nu avem decât să Îl chemăm la lucru, să luăm parte la acest efort şi să Îi supunem Lui tot mai multe gânduri, fapte şi dorinţe.[129]

Oare transmitem copiilor noştri acest mesaj? Îl facem noi cât se poate de clar şi-l dovedim prin vieţile noastre? Pe zi ce trece, ei trebuie să înţeleagă marele deziderat al bunei învăţături, anume educarea dorinţelor proprii. Să supună lui Hristos acea parte a fiinţei lor care declanşează gesturile, vorbele şi faptele. Doar în felul acesta vor rămâne în echilibru şi vor putea deveni modele pentru ceilalţi. Aşa cum marii oameni din Vechiul Testament umblau cu Dumnezeu, iar acest detaliu îi definea în faţa celorlalţi, aşa cum creştinii Noului Testament se bucurau de aceeaşi apreciere, tinerii noştri sunt chemaţi să-şi dorească la fel. Câtă vreme pupitrul de comandă al fiinţei lor este predat pe de-a-ntregul lui Dumnezeu, iar voinţa lor Îi este supusă Lui, nimic nefericit nu se poate întâmpla.

Joshua Harris, în cartea sa *Pradă ispitei*[39], oferă la final o sumă de minciuni pe care tinerii creştini le acceptă uneori în mod conştient. Sunt, de fapt, modalităţile clasice de autoînşelare, iluzii pe care diavolul le speculează în bătălia cu noi. *A pofti nu e ceva grav* - sună prima minciună. Este acea tehnică diabolică de a minimaliza pericolul şi stilul clasic în care începe întreaga bătălie. O alta spune că *o mică fantezie păcătoasă nu poate face rău.* Păcatul se deghizează în ceva nevinovat, într-un fel de joacă, ceva care nu poate produce nici dependenţă, nici consecinţe. Aceasta o atrage după sine pe următoarea: *nu e nevoie de gesturi radicale pentru a combate poftele.* E o doctrină tot mai larg răspândită în mediul evanghelic. Se manifestă printr-o relaxare morală, un fel de apatie [130] spirituală care ne dă o linişte iluzorie. Radicalismul este abandonat pentru atitudini mult mai comode cum ar fi: permisivitatea, lentoarea şi superficialitatea. Acest derapaj face posibil un altul care poate fi pus sub sintagma: *Dumnezeu acceptă un mic compromis.* Tânărul începe să gândească moralitatea în termeni cantitativi (mult/puţin), în loc să o gândească în termeni calitativi. Sub presiunea ispitei (mai ales a celei sexuale), uită că Dumnezeu doreşte să trăim o viaţă deasupra oricărui reproş. De aici se ajunge la variante şi mai delicate cum ar fi: *E trupul meu, fac ce vreau cu el.* O altă amnezie se strecoară din nou: să uiţi că, prin creaţie şi răscumpărare, aparţii pe de-a-ntregul lui Dumnezeu. Că până şi rebeliunea este o formă de relaţie cu El, atâta vreme cât eşti onest cu tine însuţi şi cu reacţiile tale. Dacă viaţa este un dar şi, implicit, trupul este un dar, nu poţi face tot ce îţi trece prin cap cu el. Pe această pantă a decăderii, o altă filosofie amăgeşte inima: *Nu-mi pot stăpâni pornirile sexuale.* Este un fel de abdicare, de victorie a impulsurilor asupra voinţei. Este momentul în care tânărul devine o pradă sigură pentru diavolul, în această arenă de luptă. Apoi, graţie faptului că avem acces la internet, o altă şoaptă se profilează la orizont: *Faptul că mă uit la câteva imagini pornografice nu mă va afecta.* Minciuna aceasta minimalizează efectul imaginii, deşi orice tânăr ştie cum stau lucrurile. E ştiut faptul că, mai ales pentru băieţi, imaginea suprimă cuvântul, iar impulsurile odată dezlănţuite anulează principiile. În fine, cea din urmă ispită - poate cea mai filosofică - sună cam aşa: *Prea multă curăţie mă împiedică să văd °i să mă bucur de frumuseţe.* Acesta e argumentul tinerilor cărora le pare puţin rău că au ales calea purităţii şi privesc cu invidie spre ceilalţi. Este ca şi cum abstinenţa ar produce nefericire, iar hedonismul ar produce fericire, ceea ce este total fals. Însuşi termenul „fericire“ e complicat şi nu are corespondent imediat în limbajul bibic, dar ce să mai spunem că

129 *Idem,* p. 48.
130 Aqua Forte, Cluj, 2005.

adesea este înţeles exclusiv prin plăcere. În loc să se bucure de siguranţa ce le-o oferă înţelepciunea şi prudenţa, tinerii ajung să îşi deformeze concepţiile şi apoi viaţa însăşi.[131]

Rabinul Eliot Malomet explică întreaga strădanie a părinţilor prin semnele de circulaţie.[132] Dintre acestea, cel mai important este indicatorul de oprire: *Stop!* Cu alte cuvinte, părinţii trebuie să renunţe la a mai satisface nevoile copilului şi atât. Să facă un pas mai departe, impunându-le restricţii de bun simţ. Da, chiar aşa! Dacă lucrul acesta nu se întâmplă, copiii înţeleg că părinţilor nu le pasă „Deşi nu vor spune niciodată acest lucru, copiii au nevoie ca adulţii să le impună anumite graniţe şi reguli. Părinţii trebuie să fie nişte adevăraţi adulţi, adică să-şi asume responsabilitatea pentru fericirea copiilor lor şi să ia decizii bazate pe înţelepciunea, experienţele şi valorile proprii.“[133] Educaţia va rămâne mereu un mecanism dinamic şi care trebuie optimizat mereu.

O moralitate care rezistă în timp

Trăinicia este ideea ultimă a poemului: „Cărarea pe care mergi să fie netedă, toate căile tale să fie hotărâte“ (v. 26). Văzută ca un itinerar, viaţa morală are nevoie de continuitate. Nu e suficient să găseşti calea cea dreaptă şi nici să începi cu entuziasm. Se cere mai mult! Se cere perseverenţă, adică acea stăruinţă continuă în împlinirea poruncilor. Fiecare pornire trebuie bine strunită prin autocontrol, aşa cum trebuie să facem cu fiecare gest nepotrivit. Textul introduce două elemente: cărare *netedă* şi cale *hotărâtă.* Sensul afirmaţiei induce ideea de stabilitate şi siguranţă, nicidecum de uşurinţă sau frivolitate. N-a fost niciodată facil a urma calea înţelepciunii, mai ales în mijlocul unei societăţi dedată plăcerii. Pentru „hotărât“ („căile tale să fie hotărâte“), avem originalul *kun* care se traduce de obicei prin „sigur“. Calea înţelepciunii este în afara oricărui pericol, pentru că se află la adăpostul Legii lui Dumnezeu şi a protecţiei Lui. Pe de altă parte, calea nebuniei se situează mereu la polul opus. Aceasta e riscantă şi dubioasă, având un traseu nesigur şi sinuos. Ce diferenţă uriaşă! Prima urcă vertiginos spre viaţă, a doua alunecă dramatic spre moarte.

Să nu confundăm această hotărâre cu ambiţia omenească. Nu e vorba de acea sforţare pasageră de care orice tânăr este în stare în momentele lui bune. Tatăl nu-şi dorea „momente strălucite“ pentru fiul său, ci o stare continuă de vigilenţă. Nu victorii sporadice acompaniate de căderi repetate, ci un mod de viaţă echilibrat, care să ţintească mereu spre poruncile lui Dumnezeu. Standardul pe care-l imprimăm trăirii noastre ne defineşte în cele din urmă, pentru că ne provoacă necontenit şi ne arată unde trebuie să ajungem.

Sfinţenia fără de care nimeni nu-L poate vedea pe
Dumnezeu reprezintă un mod de viaţă. Apostolul Petru
exprimă lucrurile astfel: „Fiţi sfinţi în toată purtarea voastră" (1 Pt. 1.15). Desigur că aceasta presupune abţinerea de la rău sau de la necurăţie, însă trăirea în sfinţenie este un mod de viaţă prin care se reflectă frumuseţea caracterului lui Hristos şi calităţile veritabile dovedite prin trăirea Sa. (...) Păstrarea în curăţie şi evitarea întinării morale reprezintă o parte esenţială a sfinţeniei în viaţa creştinului. Aceasta reprezintă o disciplină lăuntrică.[134]

Dacă stăm bine să ne gândim, întreaga cale a înţelepciunii se reduce la *disciplină.* Nimeni nu rezistă asalturilor în plan moral fără a-şi educa mintea. Cu siguranţă, a face din sfinţenie un mod de viaţă cere timp şi sârg, iar cine crede că vine de la sine greşeşte amarnic. Doar răul vine din inerţie, sfinţenia însă nu „se întâmplă", ci mai degrabă este ceva ce „se construieşte". Cărămidă cu cărămidă, asemenea unei case trainice, moralitatea cere atenţie şi răbdare. Thomas Watson, unul dintre puritanii celebri, spunea: „Face ca Dumnezeu şi îngerii să se îndrăgostească de noi. Sfinţenia este ceva amplu: cuprinde omul în ansamblul fiinţei sale. Sfinţirea reprezintă ceva supranatural: este insuflată divin.

131 *Idem,* p. 133-138.

132 Citat în M. J. Elias, S. T. Tobias & B. S. Friedlander, *Inteligenţa emoţională în educaţia copiilor,* Curtea Veche, Bucureşti, 2007, p. 55-64.

133 *Idem,* p. 56.

134 E. Hulse, *Doctrina °ipracticarea sfinţeniei,* Făclia, Oradea, 2012, p. 59, 61.

Este ceva progresiv: avansează şi creşte. Este ceva cuprinzător: implică experienţa noastră creştină de la început şi până la final."[135]

Disciplina trebuie să aibă, însă, un fundament pe care să se clădească, iar acest factor esenţial este *sentimentul de vinovăţie.* Deşi lumea se străduieşte să-l anihileze, iar filosofiile moderne să-l arunce în derizoriu, el continuă să

135 Citat de E. Hulse, *op. cit.,* p. 67.

fie o binecuvântare pentru orice muritor. Cum ne-am mai pocăi cu adevărat fără acest sentiment? Unde ar fi agonia legitimă a oricărui păcătos, acea zbatere precum a vameşului din pildă, fără mustrările de conştiinţă? Fără culpabilizare, cum ar mai curge lacrimile regretului şi cum ne-am mai mistui cerând iertarea divină? Şi câte fapte bune ar rămâne pe din afară dacă nu ne-ar apăsa vinovăţia propriei apatii? Sentimentul de culpabilizare este, aşadar, o necesitate.

Dacă ar fi să încercăm o definiţie, vinovăţia este „starea unui agent moral după violarea intenţionată sau neintenţionată a unei legi, principiu sau valoare stabilită de o autoritate căreia îi este supus agentul moral.“[136] În imperfecţiunea lui, omul are nevoie de acest impuls interior, care se traduce printr-o reacţie profund emoţională. După cum ştim, nimeni nu se sfinţeşte din inerţie, deci toţi avem nevoie să simţim ruşine fără de care viaţa morală n-ar fi posibilă. Ca reacţie, ruşinea este cea mai legitimă atitudine faţă de păcat, împreună cu remuşcările care apasă inima. Pentru că, să fim rezonabili, fără toate acestea, cine s-ar mai pocăi vreodată?! Care dintre noi am găsi calea de reabilitare fără a simţi cum părerea de rău ne sfredeleşte inima?! Aşadar, nu durerea păcatului ar trebui să ne terifieze, ci mai degrabă insensibilitatea şi împietrirea.

Situându-ne de partea binelui, fiecare alunecare se transformă într-un prilej de ridicare. Prin harul nespus al lui Dumnezeu, ne reaşezăm pe drumul credinţei, înnoindu-ne promisiunile şi principiile. Teologii vorbesc despre o progresie a sentimentului de vinovăţie de-a lungul Scripturii. Astfel, dacă în perioada premonarhică evreii aveau concepţia unei vinovăţii mai degrabă colective (a poporului), în cea monarhică accentele sunt tot mai personale. Mesajele profeţilor ţintesc spre o reformă naţională, dar pretind o schimbare la nivel individual. Apoi, ca un apogeu, învăţătura lui Isus merge cel mai departe în acest demers. „El nu a fost preocupat doar de faptă şi atitudinea lăuntrică (Mt. 5:21-22), ci a observat grade diferite de vinovăţie în funcţie de cunoaştere şi motivaţie (Lc. 11:29-32; 12:47-48). El a făcut şi mai clar faptul că Legea a fost dată în folosul omului (Mc. 2:27), şi că ceea ce l-a făcut vinovat nu aducea suferinţă numai infractorului şi poate unei alte fiinţe umane, ci producea durere în inima lui Dumnezeu.“[137]

După cum putem observa, sentimentul de vinovăţie este „un conglomerat de emoţii care include de obicei o neliniște în anticiparea pedepsei; ruşine, cu senzaţia ei de umilire, întinare şi nevoia de a te ascunde; şi întristare sau depresie, pentru senzaţia diminuată de valoare, demnitate şi respect faţă de sine.“[138] Prin urmare, nu este vorba de depresie sau pierderea stimei de sine. Această *neliniște* nu are drept scop să ne anihileze voinţa, ci dimpotrivă s-o canalizeze în direcţia corectă. Anticipând consecinţele, omul înţelept va şti mereu să-şi remedieze viaţa, iar această stare de spirit serveşte ca „un sistem de alarmă lăuntric care provoacă în noi o conştienţă profundă că am violat propriul nostru sistem de valori.“[139] Şi iată-ne în plin proces de maturizare spirituală, angajaţi pe o cale dreaptă şi cu un final binecuvântat.

Când David pretinde de la Solomon o moralitate de lungă durată, el nu presupune că acesta nu va greşi niciodată. Avem de-a face cu un tată realist! El ştie că educă un copil care este sânge din sângele lui, iar moştenirea genetică dă multe bătăi de cap. Prevăzător, tatăl ia în calcul posibile derapaje, le subînţelege, dar nu abandonează nicidecum. Ceea ce-şi doreşte el, dincolo de prescripţii şi reguli, este să cultive o dominantă spirituală în viaţa fiului său. Este interesat ca standardul să nu fie niciodată coborât şi chiar dacă vor exista „accidente de traseu“, preţuirea pentru Legea lui Dumnezeu să rămână constantă. Pentru că, aşa cum spuneam, nu alunecarea este cea mai mare problemă în demersul moral, ci incapacitatea de reabilitare. Şi tocmai aici ţinteşte educaţia paternă: spre o statornicie a principiilor

136 W. G. Justice Jr., „Vinovăţie“ în W. A. Elwell (ed.), *op. cit.,* p. 1258.
137 *Idem,* p. 1259.
138 Ibidem.
139 Ibidem.

şi a concepţiilor. Este acea cunoştinţă care-l ajută pe tânăr să se smerească şi să implore graţia divină, ancorându-şi întreaga speranţă într-un Dumnezeu iubitor şi veşnic. Acesta era visul lui David, acesta este visul tainic al oricărui părinte.

PRINCIPIILE STATORNICIEI

- Demersul moral apelează în primul rând la voinţă, nu doar la raţiune şi sentimente;
- Consecvenţa revendică un standard pe care trebuie să ni-l asumăm în mod personal;
- Căderile repetate afectează stabilitatea noastră şi ne periclitează ritmul spiritual;
- Nimic nu este mai preţios decât adâncul inimii, dar nimic nu este mai sensibil decât acel loc;
- Sfinţenia adevărată nu înseamnă o succesiune de momente, ci un mod de viaţă;
- Incoerenţa spirituală produce frustrare şi distruge credibilitatea în faţa celorlalţi;
- Limitele şi alunecările ar trebui să constituie provocări, nicidecum obstacole;
- O educaţie sănătoasă ia în calcul toate simţurile şi dimensiunile fiinţei umane.

Fii LUCID, fiule!

Fiule, ia aminte la înţelepciunea mea şi pleacă urechea la învăţătura mea, ca să fii cu chibzuinţă şi buzele tale să aibă cunoştinţă. Căci buzele femeii străine strecoară miere şi cerul gurii ei este mai lunecos decât untdelemnul; dar la urmă este amară ca pelinul, ascuţită ca o sabie cu două tăişuri. Picioarele ei coboară la moarte, paşii ei dau în Locuinţa morţilor.
Aşa că ea nu poate găsi calea vieţii, rătăceşte în căile ei şi nu ştie unde merge.
Proverbe 5:1-6

ANDRE COMTE-SPONVILLE spunea că înţelepciunea nu este decât *maximum de fericire în maximum de luciditate.* Iată o asociere destul de rar întâlnită în viaţa obişnuită. Oameni percep fericirea tocmai prin absenţa normelor, prin acea boemie a sentimentelor ce scapă adesea de sub control. Totul e permis dacă nu face rău celuilalt, pentru că trăim în cea mai frumoasă dintre lumi, iar pretenţia la fericire este legitimă. Din acest punct de vedere, luciditatea văzută ca un apel la rânduială pare a încurca lucrurile şi a ne strica dispoziţia. Este un fel de piedică spre destinaţia atât de frivolă a propriei fericiri, ceva care încetineşte ritmul spre ţinta dorită. Şi totuşi, aşa cum observăm în textul biblic, lucrurile nu stau aşa!

Calm şi răbdător, tatăl îşi cheamă fiul la vigilenţă. În vâltoarea ispitelor, el trebuie să rămână tare, fără a face vreo concesie. Precum un soldat ce se află în misiune, asumându-şi pericole de tot felul, mintea lui Solomon trebuie să fie mereu trează. Orice distragere a atenţiei, orice abdicare de la normă l-ar putea prăbuşi din punct de vedere moral, iar apoi, ca un tăvălug, l-ar putea secătui din punct de vedere spiritual. Ingredientele oferite până acum sunt necesare, dar nu suficiente. Receptivitatea, precauţia şi statornicia îşi au locul lor, dar fără luciditate ele vor sfârşi în cădere şi lacrimi. Pentru că, prin definiţie, luciditatea înseamnă să fii tare atunci când ispita loveşte, să învingi în concretul necruţător al vieţii. David ştia ce spune. Ştia cum, cândva, sedus de frumuseţea Batşebei şi robit de poftă, a comis cel mai ruşinos păcat din existenţa lui. Şi acum, cu toată puterea şi stăruinţa, ar vrea să-şi cruţe fiul, să-l facă mai înţelept decât el însuşi.

Pentru a ajunge la această înţelegere a lucrurilor, Solomon trebuia - în primul rând - să ia în serios pericolele. Cuprins de aroganţa vârstei şi de gălăgia anturajului, să nu braveze când vine vorba de instinctul sexual. Mândria are o notă de plată usturătoare şi niciunul dintre cei care s-au încrezut în ei înşişi n-au învins până la capăt. Priviţi la exemplul lui Samson, acel băiat născut prin făgăduinţă, chemat să scrie istorie, dar care zădărniceşte întreaga investiţie. Derapajul lui confirmă, încă o dată, că smerenia merge întotdeauna înaintea victoriei, aşa cum trufia anunţă dezastrul. Instinctele nu sunt o poveste, iar fiecare băiat sănătos ştie asta din proprie experienţă. Reale şi subtile, acestea se manifestă indiferent de starea socială, educaţie sau mediu. Niciodată nu se vor sfii să preseze asupra celui neexperimentat, ci vor zgândări dorinţele cele mai intime ale fiinţei umane. Ispitele vârstei n-au odihnă, iar dacă lucrurile stau aşa, înseamnă că nici alerta interioară nu trebuie să cedeze. Prinţul trebuie să fie mereu cu garda sus, fără codeli şi concesii.

Luciditatea se descrie drept o calitate a gândirii. Este acea limpezime a ideilor şi principiilor, acea claritate şi bună ierarhizare a valorilor. Omul lucid îşi stabileşte bine priorităţile, face diferenţa între esenţial şi neesenţial, între valoare şi non-valoare. Cuvântul provine din latinescul *luciditas* care se traduce prin „strălucire“, ceea ce înseamnă că mintea lucidă este întotdeauna luminată. Transparentă şi clară, ea va înţelege în timp optim cum stau lucrurile, dar şi decizia ce se impune. Prin comparaţie, mintea lipsită de luciditate este sinonimă cu întunericul. Aceasta din urmă este confuză, mereu dilematică şi neputincioasă în faţa ispitelor. Prin urmare, bătălia pentru luciditate nu se poartă între galben şi portocaliu, ci între alb şi negru; ea nu operează cu amurguri şi răsărituri, ci cu noapte şi zi. Etimologia ne ajută şi în acest caz. Cuvântul în sine introduce ideea de radicalitate, de alegere fermă între bine şi rău. A fi lucid înseamnă, de fapt, a fi cu totul de partea albului într-un peisaj dominat de

negru. Înseamnă a alege cu băgare de seamă principiile, într-o lume care se lasă în voia pornirilor păcătoase.

Poemul se deschide cu acelaşi *qâSab*: *Fiule, ia aminte!* - pe care l-am mai întâlnit şi în Proverbe 4:1 şi 20. Expresie predilectă în comunicarea tată-fiu, ea creează premisele unui dialog cordial pe de o parte şi benefic pe de altă parte. Este un fel de retorică a bunăvoinţei, o captare a atenţiei pe

care David şi-o ia drept măsură de siguranţă. Ca oricare părinte, el doreşte să se asigure că fiul va fi cu urechile ciulite şi va sorbi totul. Ar vrea să fie sigur că nu vorbeşte în van, că fiecare propoziţie îşi găseşte un loc sigur în inima zburdalnică a tânărului. Această temă a *luării-aminte* o vom întâlni şi în Proverbe 7:24; 17:4; 29:12, fiind - pe bună dreptate - un laitmotiv al acestei cărţi.

Nu este vorba, aşadar, de o simplă informare (o luare la cunoştinţă), ci de o asumare a principiilor. Solomon nu trebuie doar să reţină, să memoreze în mod mecanic, ci să mediteze asupra acestor cuvinte, să facă din ele un subiect care să-l urmărească întreaga viaţă. Apoi, cu perseverenţă, să le aplice oricând va fi nevoie, mai ales atunci când vânturile reci ale ispitelor îl vor ajunge din urmă.

În ultimă instanţă, întreaga Scriptură este o chemare la ascultare. De îndată ce omul a dezertat din prezenţa lui Dumnezeu, prin păcat, el este mereu aşteptat să se întoarcă. În această ecuaţie, Dumnezeu rămâne punctul fix, imuabil, Cel care a plătit preţul întregii răscumpărări. Dar oare va pricepe omul acest mesaj? Se va lăsa el pătruns de iubirea lui Dumnezeu, şi-o va asuma cu toată inima? Sau va continua să se încăpăţâneze, dând frâu liber pornirilor sale rebele?

După ce împăratul Saul cade în neascultare aducând jertfa nepermisă (1 Sam. 15:13-14), Domnul îi adresează cuvinte aspre de mustrare. Ca un fel de apogeu, împăratul îndărătnic aude următoarele cuvinte din gura lui Samuel: „Îi plac Domnului mai mult arderile-de-tot şi jertfele decât ascultarea de glasul Domnului? Ascultarea face mai mult decât jertfele şi păzirea cuvântului Său face mai mult decât grăsimea berbecilor“ (1 Sam. 15:22). Textul foloseşte acelaşi *qasab* despre care tocmai am vorbit. Ceea ce-i impută Dumnezeu lui Saul nu este un exerciţiu complex de ascultare, ci o pură (dar sănătoasă) luare- aminte. Întrebarea retorică a lui Samuel străbate, de fapt, întreaga istorie a monarhiei lui Israel, uimindu-ne prin simplitatea şi directeţea ei. Pur şi simplu, Domnul Şi-ar fi dorit ca împăratul să ia seama, să aibă o minimă reţinere în faţa unui gest care nu trebuia făcut. Nu-l chemase Dumnezeu să aducă jertfe, deci trebuia să rămână fidel unui principiu pe care-l ştia atât de bine. Nu era vorba de chestiuni interpretabile, de subtilităţi metafizice, ci doar de o luciditate a momentului. I se ceruse doar să fie treaz şi să nu cedeze în faţa presiunilor.

În contextul Vechiului Testament ascultarea nu este un termen vag, un cuvânt care poate însemna aproape orice. Dimpotrivă, acest concept se raportează întotdeauna la Legea divină, la acea normă care nu ţine cont de timp şi spaţiu. Prezentă în cele două variante, scurtă (Decalogul) şi lungă (întregul text legislativ), Legea lui Dumnezeu guverna întreaga viaţă şi pretindea un răspuns personal. Sinteza pe care o găsim în Exod 20, formulată în Cele Zece Porunci, era fundamentul eticii ebraice, iar neglijarea lor însemna un afront adus direct lui Dumnezeu. Spre deosebire de noi, creştinii moderni, evreii citeau întreg Decalogul în termenii unei interdicţii. Pe scurt ar fi cam aşa: (1) Interdicţia de a avea alţi dumnezei afară de Domnul (Ex. 20:3; Dt. 5:7); (2) Interdicţia de a face imagini ale divinităţii (Ex. 20:4-6; Dt. 5:8-10); (3) Interdicţia folosirii nepotrivite a Numelui lui Dumnezeu (Ex. 20:7; Dt. 5:11); (4) Interdicţia de a munci în Sabat (Ex. 20:8-11; Dt. 5:12-15); (5) Interdicţia de a-ţi nesocoti părinţii (Ex. 20:12; Dt. 5:16); (6) Interdicţia crimei (Ex. 20:13; Dt. 5:17); (7) Interdicţia adulterului (Ex. 20:14; Dt. 5:18); (8) Interdicţia furtului (Ex. 20:15; Dt. 5:19); (9) Interdicţia mărturiei false (Ex. 20:16; Dt. 5:20); (10) Interdicţia lăcomiei (Ex. 20:17; Dt. 5:21)7

În baza acestui cod moral trebuia trăită viaţa, iar de atunci încoace lucrurile nu s-au schimbat. Luciditatea nu înseamnă reflexie goală, suspendată într-un haos meditativ, ci ancorare în ţărmul sigur al poruncilor divine. Trebuie să ne cercetăm mereu, să identificăm în noi acele tendinţe păcătoase, apucături care ne pot duce la rău. Deşi „cercetarea lăuntrică pentru a determina starea spirituală, motivele şi atitudinile este în mare măsură o învăţătură a Noului Testament“[140] [141], ea apare şi în

140 Pentru detalii vezi P. C. Craigie, „Cele Zece Porunci“, în W. A. Elwell (ed.), *Dicţionar evanghelic de teologie,* Cartea Creştină, Oradea, 2012, p. 227-229.

141 V. R. Edman, „Cercetare de sine“, în W. A. Elwell, *op. cit.,* p. 231.

gândirea vechi-testa- mentară. Nu doar Dumnezeu cercetează gândurile şi intenţiile omului, ci şi omul trebuie să facă acest lucru. O viaţă reuşită din punct de vedere moral este, de fapt, o viaţă marcată de introspecţie. Nimeni nu se poate maturiza în credinţă fără această autoanaliză permanentă. „Scopul cercetării de sine este întotdeauna pozitiv - să se cunoască pe sine, slăbiciunile şi limitările sale, aşa încât să-şi însuşească harul lui Dumnezeu în Hristos.“[142]

Deşi textul nostru se află în Vechiul Testament, iar învăţătura despre Căderea adamică încă nu era dezvoltată, putem vedea aceste precauţii şi în aceşti termeni. Oricine doreşte mai mult de la viaţă şi se străduie întru bine

142 Idem.

resimte acut această tiranie a impulsurilor. „După Cădere, omenirea suferă în mare măsură de pe urma decăderii spirituale“[143] - iar această realitate trebuie recunoscută în mod personal. Nu e greşit să vorbim de un *înainte* şi un *după,* iar noi trăim în cea de-a doua dimensiune.
Deşi chipul lui Dumnezeu s-a păstrat în om (Gen. 9:6), raţiunea nu mai este sănătoasă (2 Cor. 4:4), voinţa nu mai este liberă să-L aleagă pe Dumnezeu şi binele (In. 8:34) iar omul este orb spiritual (1 Cor. 2:14) şi mort spiritual (Ef. 2:1,5). La început omul a fost în stare să nu păcătuiască *(posse non peccare),* dar acum păcătosul nu poate să nu păcătuiască *(non posse non peccare)* (Ier. 13:23; 2 Pt. 2:14).[144]

Acesta e punctul de plecare: *non posse non peccare.* Omul este, într-un fel, captiv în propria sa greşeală, prins în chingile unor instincte cu care se luptă pe viaţă. Probabil sună descurajant, însă doar înţelegând aceste adevăruri putem să facem faţă. Orice copil trebuie să audă cel târziu în adolesenţă despre faptul că s-a născut în păcat şi că fără decizii clare, acompaniate de harul lui Dumnezeu, nimic bun nu se poate întâmpla.

După cum observăm, *chibzuinţa* şi *cunoaşterea* sunt scopurile cele mai înalte ale sfătuirii paterne („ca să fii cu chibzuinţă şi buzele tale să aibă cunoştinţă“). Pentru „chibzuinţă“ avem ebraicul *mezimmSh* care se referă la discreţie, plan, scop sau intenţie; iar pentru „cunoştinţă" avem cuvântul *daat* unde putem citi: înţelegere, învăţare sau abilitate.

Recursul la cunoaştere nu este întâmplător. Încă din zorii istoriei lor, evreii au învăţat pe propria piele ce înseamnă ignoranţa. Prea repede au crezut că ştiu, că înţeleg, dar în definitiv totul era o iluzie. Temeinicia învăţăturii Domnului era adesea departe de inima lor, în vreme ce se mulţumeau cu surogate şi lucruri de nimic. Mesajele profeţilor ne uimesc şi azi prin stil şi conţinut. Metaforele sunt aşa de puternice, iar chemarea atât de clară. Totul pare o punere în cuvinte a unei drame spirituale. Deşi au fost scoşi din robie pentru a primi darul libertăţii, ei au rămas în continuare sclavii propriei rebeliuni. Examenele istoriei i-au găsit mereu nepregătiţi, incapabili să facă alegerea corectă.

Sfredelin - des pomenit de noi - atrăgea atenţia lui Amărel în legătură cu „pacientul" său: „Cel mai bine e să-l fereşti complet de lecturi ştiinţifice şi să-l laşi cu impresia generală că pricepe tot şi că ce-a mai prins după ureche sunt *rezultate ale investigaţiilor moderne*."[145] Aţi sesizat nuanţele? Este vorba de *impresii* şi *superficialitate.* Deşi creată pentru justeţe şi claritate, mintea umană se poate complace în haos şi neorânduială. Opiniile şi simţămintele devin mai importante decât principiile şi voinţa. Un fel de ceaţă densă pune stăpânire pe inteligenţa noastră nativă, producând un amalgam de idei şi concepţii. Devenim nesiguri şi ezitanţi, iar această stare anunţă deja lipsa
noastră de luciditate. Intuim că nu e bine şi ceva dinăuntrul nostru ne avertizează, însă confuzia devine tot mai atractivă. Nu mai chibzuim corect şi nu mai cunoaştem adevărat. Nuanţele sunt atât de năucitoare, aşa încât nu mai putem alege lucrurile în justeţea lor. Pe acest fond intră în scenă instinctele. Ele au deja cadrul perfect pentru a acţiona şi cu cât ne trezim mai târziu cu atât pagubele sunt mai mari. Dar, aşa după cum observăm,
cuvântul „inteligenţă" nu înseamnă numai a avea o minte ageră şi rapidă, capabilă să rezolve, corespunzător unor algoritmi universali matematici, o problemă. Soluţia dată unei probleme poate fi corectă, dar aceasta nu înseamnă că însăşi problema era necesară sau corect formulată. Inteligenţa, în sensul modern al termenului, pare să nu fie interesată decât de corectitudinea şi rapiditatea cu care rezolvă o problemă pusă şi mai puţin de natura sau oportunitatea problemei în sine. Inteligenţa se dezvoltă azi mult mai mult în sensul de a permite subiectului să reacţioneze la mediu şi nu să

143 B. A. Demarest, „Căderea rasei umane“ în W. A. Elwell, *op. cit.,*
p. 221.

144 *Idem.* „Viaţa sumbră de păcat a omului după cădere este schiţată de Pavel în Romani 1:21-32 şi 3:9-18. Ca răspuns la faptul că oamenii au iubit păcatul şi au trăit în păcat, Dumnezeu „i-a lăsat“ să sufere consecinţele dureroase ale rebeliunii lor spirituale (Rom. 1:24,26,28).

145 C. S. Lewis, Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr, Humanitas, Bucureşti, 2003, p. 16.

acţioneze adecvat, cu prezenţă de spirit.[146]

Această *prezenţă de spirit* o dorea şi David pentru fiul său. Niciun părinte nu poate lua din calea copilului ispitele în plan moral. Oricât am fi de bine intenţionaţi, nu putem lupta în locul urmaşilor noştri. Singurul lucru pe care-l putem face este să le oferim echipamentul necesar. Să ne asigurăm că nu le lipseşte nimic, aşa cum un căpitan este atent la ţinuta soldaţilor săi. Să ne asigurăm că stăpânesc bine teoria, că au înţeles despre ce este vorba în sensul adânc al cuvântului. Dar această teorie nu devine efectivă decât atunci când e aplicată. Cum sabia nu luptă singură, iar simplul fapt că o ai nu te salvează, tot aşa nici principiile nepuse la lucru nu facilitează victoria. Abia încercarea propriu-zisă, acel ceas al presiunii teribile, ne transformă în învingători sau învinşi. Ispita va modifica în mod radical identitatea noastră spirituală. Nimic nu mai este ca înainte şi tocmai de aici decurge importanţa uriaşă a vegherii.

Este cunoscută relaţia privilegiată dintre *tată °i fiică,* respectiv dintre *mamă °i fiu.* S-a scris enorm despre „băiatul mamei“ şi „fetiţa tatălui“, deşi deocamdată specialiştii nu s-au pus de acord. Nu e simplu să explici pe cale raţională o asemenea apropiere! Randy Carlson, unul dintre cei mai cunoscuţi terapeuţi, ia această realitate aşa cum este, fără să se piardă în detalii teoretice. Spirit practic, el arată cum părinţii sunt atât de diferiţi unul de altul, iar această diferenţă se vede inclusiv în educaţia copiilor. Astfel, tatăl are o influenţă covârşitoare asupra fiicei lui şi determină, indirect, succesul sau eşecul de mai târziu. Tot el îi oferă acesteia, încă din copilărie, imaginea corectă a lui Dumnezeu. Pentru fetiţe însă, exemplul tatălui este definitoriu. De asemenea, el îşi fereşte fiica de căderi riscante în braţele altor bărbaţi, într-o căutare frenetică după afecţiune. De obicei fetele vor căuta în altă parte „doza“ de afecţiune pe care n-o primesc pe cale paternă. Şi, în fine, taţii îşi ajută fiicele să-şi dezvolte o imagine sănătoasă faţă de sine. O adolescentă este adesea terifiată de complexe şi frustrări pe care mai târziu le regretă, iar în această bătălie interioară prezenţa tatălui devine indispensabilă.[147]

Pe de altă parte, mama î°i influenţează în mod hotărâtor fiul. Alegerea pe care acesta o va face în privinţa viitoarei soţii depinde, indirect, de profilul mamei lui. Până °i percepţia pe care o are asupra sexului opus va fi creionată, în linii mari, de comportamentul matern. Mai mult, din punct de vedere educaţional, mamele sunt chemate să înrădăcineze (prin sfat °i repetiţie) adevăratele principii în inima viitorului bărbat. Ca °i în cazul precedent, mama contribuie decisiv la făurirea imaginii de sine a băiatului, ajustând-o pentru a fi conformă cu realitatea. Nu în ultimul rând, o mamă credincioasă va cre°te fii credincio°i, capabili să treacă peste toate încercările vieţii °i încrezători în puterea nelimitată a lui Dumnezeu.[148]

Prin urmare, fiecare dintre cei doi este responsabil. Nu doar tata, nu doar mama! Educaţia presupune sinergie, adică punerea în comun a resurselor °i orientarea spre acela°i scop. Părinţii trebuie să tragă împreună la acela°i jug, fără să calculeze cât de „dator“ este celălalt °i fără să evalueze în mod subiectiv rezultatele. Dacă întreg procesul reu°e°te, amândoi se bucură; dacă e°uează, amândoi plâng °i au remu°cări. Şi totu°i, „afecţiunea este importantă °i în relaţia dintre părinte °i copil... O familie afectuoasă face ca un copil să se simtă aproape, în siguranţă °i iubit.“[149] Rigorile vieţii morale trebuie plasate în acest mediu, la fel

146 F. Munteanu, *Seminţe pentru altă lume,* Eagle, Bucureşti, 2000, p. 48 şi urm.

147 R. Carlson, Tânjirea după afecţiune, Imago Dei, Oradea, 2011, p. 48 şi urm.

148 *Idem.,* p. 49 şi urm.

149*Idem,* p. 106.

cum trebuie să se întâmple şi cu exersarea principiilor. Familia nu trebuie devină un fel de şcoală de corecţie, iar părinţii nu trebuie să se transforme în vânători de greşeli. Mediul şi atitudinea sunt foarte importante. Nu în orice atmosferă se poate face educaţie şi nu în orice stare suntem capabili să-i învăţăm pe cei mai tineri decât noi.

Aşa cum vom vedea, sfaturile lui David sunt specifice. Ispita sexuală nu este o ipoteză cu şanse mici de-a deveni realitate. Dimpotrivă, este o ipoteză cât se poate de reală, o avertizare asupra unui aspect ce se va întâmpla negreşit. Biologia îşi va spune cuvântul şi, odată cu ea, stimulii din exterior vor deveni tot mai apăsători. Atunci, în tăvălugul luptei, numai luciditatea fermă aduce victoria, restul fiind detalii. Hrănită cu principii corecte, numai vigilenţa va transforma inima biciuită de pofte a tânărului într-o fortăreaţă sigură şi de neînvins.

O minte mereu trează

Limbajul lui David este foarte plastic. Contrar multor taţi ai vremii noastre, el nu se jena să-i vorbească lui Solomon despre *buzele* străinei care „strecoară miere“ şi de *cerul gurii ei* „mai lunecos decât untdelemnul“. Astfel, părţi ale trupului devin metafore puternice în procesul educaţional. Mult râvnitele buze livrează o plăcere imediată şi năucitoare, iar trupul desfrânatei promite extaze nebănuite. Totul este atât de ademenitor la prima vedere, iar în această seducţie se ascunde marea ispită. „Femeia stricată ne pare mai întâi ca o fiinţă atât de minunată, plină de graţie, de amabilitate şi respect.“[150]

Numai că, aşa cum practica o dovedeşte, „căile ei nu sunt lesne de priceput pentru tânărul naiv, însă ele duc întotdeauna la pierzare.“[151] Această femeie cu porniri nepotolite, mereu dornică să cucerească, poate fi descrisă în următorii termeni:

Se ghemuieşte la pândă asemenea jivinelor, aşteptând să-i iasă în cale victima (Pr. 23:28). Întinde cursa cu vorbă ademenitoare şi linguşitoare (Pr. 2:16; 6:24; 7:5,21). Îşi cheamă prada să se bucure de plăcerile pe care ea i le-a pregătit (Pr. 7:16-18). „Mă preocupă fiinţa ta. Vreau să ai parte de toate plăcerile şi bunurile ce le meriţi. Vreau să te bucuri de mine şi de legătura noastră.“ Deşi are bărbat, ea îl asigură pe noul partener că toate circumstanţele le sunt favorabile, garantându-i că nu vor putea fi prinşi (Pr. 7:19-20). Femeia stricată e ca o groapă adâncă, ca o fântână strâmtă, ce face imposibilă evadarea celor căzuţi în cursă (Pr. 23:27). Casa ei este drumul spre locuinţa morţilor (Pr. 7:27). După ce îşi satisface poftele, această femeie se debarasează fără păreri de rău de cei pe care i-a momit şi folosit după bunul ei plac, păstrând capul sus ca şi cum ar fi fără vină (Pr. 30:20).[152]

Deşi pare misogin, discursul lui David trebuie înţeles în spiritul lui. Nu se încearcă nici pe departe o demonizare a femeii - reflex des întâlnit în istorie - ci doar o aplicaţie practică atunci când vine vorba de un băiat. La fel stau lucrurile şi în situaţia când băiatul este cel care seduce, unde, poate, agresivitatea e mai vizibilă. Mereu ispita sexuală va veni în mod natural prin cineva de sex opus, iar această dovadă e de necontestat. Cartea Proverbe foloseşte metafore de tot felul pentru a ne pune în gardă şi, ca părinţi, pentru a ne oferi materialul necesar. Trebuie doar să ne uităm cu atenţie la detalii şi, la fel de direct, să le comunicăm celor ce abia păşesc în viaţă despre cum stau lucrurile.

Tot ce funcţionează se află într-o stare de alertă, iar ceea ce nu funcţionează este într-o stare de inerţie. Din punct de vedere moral, vitalitatea înseamnă o conştiinţă vie. Poemul introduce idei-forţă, cum ar fi: „înţelepciune"; „învăţătură"; „chibzuinţă" şi „cunoştinţă". Primul se referă la *discernământ.* Cum spuneam deja, înţelepciunea biblică nu înseamnă genialitate lipsită de caracter, ci capacitatea de a-ţi rândui viaţa după normă. Al doilea se referă la *principii.* Învăţătura nu este ceva fluid, fără o consistenţă reală, ceva pur subiectiv. Nicidecum! Învăţăturile Domnului gravitează în jurul poruncilor Lui, iar acestea sunt la fel de imuabile precum legile fizicii. Al treilea concept se referă la

---

150R. Wenger, *Tiparul divin pentru viaţa de familie,* Christian Aid Ministries, Ohio, 2006, p. 54.
151Ibidem.
152*Idem,* p. 55.

autocontrol. Rod al Duhului, stăpânirea de sine validează discernământul şi principiile. Este, am putea spune, finalitatea actului moral, acea capacitate care ne transformă în învingători.

E mare lucru să poţi pune în practică lucruri de care alţii se sperie, crezându-le atât de teoretice şi de idealiste. O viaţă chibzuită e visul multora, dar mereu puţini ajung să-l transforme în realitate. În fine, al patrulea concept se referă la *ştiinţă.* Deşi termenul e folosit cel mai des în variantă carteziană, aici alegem să-l atribuim vieţii de credinţă. Acea cunoştinţă pe care-o invocă poemul e, de fapt, cea mai înaltă dintre toate ştiinţele. Este acea înţelegere corectă şi subtilă a lucrurilor, acea iluminare de care nu poate să aibă parte omul imoral. Atunci când ispita sexuală este învinsă - dar nu numai aceasta - creştinul îşi formează deja deprinderi şi capătă experienţă. El dovedeşte că a depăşit stadiul acumulării de informaţii, iar lucrurile încep să se lege. Pentru că, aşa cum deducem, scopul nu este *doar* să nu păcătuim, ci să ne dezvoltăm un anumit fel de a fi. Să devenim oameni duhovniceşti, gata să cunoaştem voia lui Dumnezeu şi să fim de folos celor din jurul nostru.

Aşadar, cele patru concepte - înţelepciunea, învăţătura, chibzuinţa şi cunoştinţa - se referă la conştiinţă. „Dar ce este conştiinţa?“, se întreba Alexander Schmemann, iar apoi răspundea:
Nu este pur şi simplu o voce lăuntrică, vocea care ne spune ce e bun şi ce e rău. Nu este pur şi simplu o capacitate înnăscută de a deosebi binele de rău - este ceva mult mai profund şi mai puternic. Se poate ca cineva să nu fi comis niciun rău, să nu fi călcat nicio lege, să nu fi lezat pe nimeni şi totuşi să aibă o conştiinţă încărcată. (...) Conştiinţa este, deci, convingerea profundă a vinovăţiei, a conştientizării implicării - nu neapărat într-o crimă sau în ceva rău ca atare, ci în acel rău lăuntric, cu rădăcini adânci, în acea depravarea morală din care izvorăsc toate crimele de pe pământ, în faţa cărora orice lege este neputincioasă.[153]

Cât de simplişti suntem uneori! Pentru a o putea domina, am redus conştiinţa la un simplu ecou nedefinit sau la o vagă trăire emoţională. Pe de altă parte, lumea în care trăim e tot mai insensibilă în adevăratul sens al cuvântului, tot mai dispusă la compromisuri de tot felul.

153 A. Schmemann, *Tatăl nostru,* Sophia, Bucureşti, 2008, p. 66.

Câtă vreme conştiinţa e doar o şoaptă, ceva aproape insesizabil, cum s-ar mai putea auzi în vacarmul instinctelor dezlănţuite?! Au avut grijă făuritorii modernităţii să o arunce în derizoriu, să o transforme în ceva ridicol şi depăşit. Însă acest fapt nu schimbă, din fericire, esenţa lucrurilor. Acea „convingere profundă a vinovăţiei" despre care vorbeam continuă să fie o realitate şi o binecuvântare. Nimeni nu s-ar putea pocăi fără un asemenea simţământ. Pentru că „oamenii nu au atâta nevoie de o ordine exterioară, ci de o conştiinţă lăuntrică curată, de acea lumină lăuntrică în absenţa căreia nu poate exista fericire autentică".[154]

Ioan Gură de Aur a fost unul dintre cei mai îndrăgiţi predicatori. A strălucit cum nimeni altul în perioada patristică a Bisericii, dar nu numai prin predici. Şi-a dublat talentul oratoric printr-un caracter solid şi printr-o moralitate pilduitoare. A păstrat un acord deplin între cuvinte şi fapte, încercând mereu să se ţină departe de orice compromis. N-a slujit într-o perioadă uşoară, cum biografia lui ne-o arată, însă niciodată nu a lucrat împotriva propriei conştiinţe. A ştiut că, dincolo de prestaţia publică, propria conduită va influenţa în cele din urmă. Într-o predică, pe când sute de oameni erau numai ochi şi urechi, el spunea:

Am văzut săbiile soldaţilor şi m-am gândit la ceruri, am aşteptat moartea şi am avut în minte Învierea! Am privit pătimirile pământeşti şi am numărat răsplătirile cereşti! Am privit duşmăniile şi m-am gândit la cununa cerească! Pentru că realitatea luptelor a fost de ajuns pentru întărirea şi mângâierea mea. Am fost exilat, dar aceasta n-a fost ocară pentru mine, pentru că un singur lucru este ocară: PĂCATUL. Şi dacă întreaga lume te insultă, dacă tu nu te-ai jignit pe tine, n-ai fost jignit. Trădare înseamnă numai trădarea conştiinţei. Să nu-ţi trădezi conştiinţa şi nimic nu te trădează![155]

Nimic nu mânjeşte sufletul mai straşnic decât păcatul! Orice suferinţă emoţională, orice necaz care vine peste noi produce multă durere. Dar această durere e totuşi suportabilă, în sensul că e trăită într-o conştiinţă curată. Când însă conştiinţa e murdară, îmbibată cu pofte nebiruite şi episoade obscure, durerea capătă o altă dimensiune. Păcatul nu este necaz, adică ceva ce se petrece independent de voinţa noastră, ci o pervertire conştientă a inimii. Tocmai din această cauză el reprezintă problema cea mai mare a omului. Jignirile celor din jur, împrejurările nefavorabile şi situaţiile delicate sunt doar incidente de traseu în raport cu urmările nefaste ale păcatului.

Cineva trebuie să-i vegheze pe tinerii bântuiţi de ispite sexuale şi e logic să căutăm aceşti călăuzitori cât mai aproape de ei. Ei bine, pe această listă imaginară părinţii ocupă locul dintâi, pentru că sunt la îndemână. Nimeni nu îi cunoaşte mai bine pe copiii noştri decât noi, aşa cum nimeni nu ar putea să-i înţeleagă mai bine. Orice ajutor din afară este binevenit, atâta vreme cât se adaugă pe deasupra şi completează în mod fericit educaţia din familie. Niciodată sprijinul exterior nu trebuie să se substituie implicării noastre, pentru că aşa a rânduit Dumnezeu să fie.

Scriind părinţilor, Josh McDowell sfătuia: „Regulile şi limitele stabilite de tine în ceea ce priveşte comportamentul sexual, prezentate în contextul unei legături apropiate în relaţia cu adolescenţii, va duce de obicei la o reacţie pozitivă."[156] Să nu avem, aşadar, nicio reţinere! Orice sfat privitor la pericolul virtualităţii, al întâlnirilor prea lejere şi al vocabularului dubios este binevenit. Cu cât învăţătura noastră va fi mai clară şi mai bine argumentată, cu atât şansele de izbândă vor fi mai mari. Copiii noştri trebuie să ştie, pe măsură ce cresc, toate aceste lucruri. Stimulii sexuali se „ascund" acum în mai multe locuri decât în trecut, iar pornografia cunoaşte o multitudine de faţete. Nimeni nu-şi mai permite să fie naiv într-o lume în care diavolul face asemenea ravagii. Buzele străinei din Proverbe ni se arată în cea mai banală reclamă, dar şi în cea mai jenantă obscenitate.

Miere °i pelin

Plăcerea sexuală ilegitimă promite mult, dar oferă puţin. De fapt, nu oferă nimic din ceea ce

154 *Idem,* p. 67.

155 Ioan Gură de Aur, *Două sute cincizeci de parabole,* Egumenita, Bucureşti, 2011, p. 23.

156 J. McDowell, *Generaţia înstrăinată,* Scriptum, Oradea, 2005, p. 195.

promite, ci exact opusul. Mierea de la început se transformă în pelin, iar acest lucru furnizează una dintre cele mai mari iluzii în plan moral. Ceva ce pare atât de îmbietor şi plăcut, devine atât de real şi frustrant: „Buzele femeii străine strecoară miere..., dar la urmă este amară ca pelinul“ (v. 3-4). Până aici, Poemele au fost mai generale, operând mai degrabă cu concepte decât cu aplicaţii. Sfaturile dinainte au avut menirea să ne introducă, să ne prevină şi să ne îndrume.

Antiteza din poemul precedent - „cale bună / cale rea“ - n-a făcut decât să ne pună în gardă pentru lucruri mult mai concrete. Acum însă, mult mai apăsat, David îi spune lui Solomon: *Păzea!*

Ispita sexuală nu este o idee filosofică întâmplătoare, faţă de care poţi manifesta un interes teoretic. O, nu! Această ispită este înrădăcinată adânc în fiinţa noastră, iar rădăcinile ei se întind peste tot: trup, suflet şi duh. Nimic nu rămâne pe din afară. Faptul că în zilele noastre sexualitatea este privită drept ceva exclusiv trupesc nu dovedeşte altceva decât degradarea pe care o trăim. A recurge la sex fără nicio implicare emoţională este una dintre cele mai mari minciuni pe care ni le furnizează diavolul. Omul nu e asamblat din bucăţi, ci creat ca un tot unitar, după chipul Creatorului. Perspectiva distorsionată a culturii populare asupra dragostei şi sexualităţii transmite copiilor noştri semnale amestecate cu privire la ce este şi ce nu este dragostea. Prea des adolescenţii confundă intensitatea sexuală cu intensitatea dragostei. Dacă există un domeniu în care tinerii au nevoie de părinţii lor, de liderii de tineret şi de educatorii creştini, atunci acest domeniu este cel al călăuzirii pentru ca ei să-şi însuşească perspectiva biblică asupra dragostei şi sexualităţii. Ei au nevoie să intri în lumea lor aflată între dragoste şi sex, pentru a rămâne apropiat de ei şi pentru a le da sfaturi concrete, practice, după voia lui Dumnezeu.[157]

Să nu fugim de realitate: „pentru mulţi copii dragostea chiar *face* pământul să se învârtă.“[158] Dacă noi, adulţi fiind, avem un spectru mult mai larg şi mai aşezat, nu înseamnă că cei care vin după noi gândesc la fel. Ei se află la vârsta marilor căutări, iar această vârstă presupune un reducţionism recurent. Fără să-şi dea seama, adolescenţii noştri reduc totul la o singură dimensiune. Încearcă să trăiască năvalnic, indiferent de costuri şi riscuri. Când primele sentimente se înfiripă, când avalanşa hormonală se dezlănţuie, ei cred că acesta e cel mai important lucru de pe pământ. Istoria e suspendată de ceea ce simt ei, de apetitul sexual pe care nu ştiu cum să-l domolească. N-au cum să mai vadă şi altceva. Capacitatea de concentrare scade, devin apatici, iar rezultatele la şcoală sunt tot mai îngrijorătoare. Ei bine, tocmai atunci suntem chemaţi să acţionăm în lumina Sfintelor Scripturi, promovând cu delicateţe adevărurile ei.

„Toţi cei care au decăzut în păcat au crezut că se pot bălăci în continuare în mocirla în care se află fără a plăti pentru încălcarea legilor lui Dumnezeu. Dezastrul totuşi e sigur, ca şi cum ai lua foc în sân ori a umbla pe cărbuni aprinşi şi te-ai aştepta să nu ţi se întâmple nimic, dar de fript te vei frige (Pr. 6:27-29).“[159] Efectele păcatului sexual sunt amare precum pelinul. Stropul de plăcere naşte un ocean de durere, aşa cum scânteia naşte focul mistuitor. Un tată înţelept va accentua suficient de bine aceste lucruri, iar un fiu înţelept le va primi. De altă parte,
bărbatul ce intră într-o relaţie ilicită deschide poarta larg nenorocirilor, poartă ce nu o va mai putea închide. Drumul acesta nu are întoarcere (Pr. 7:27). El intră în ecluza acelor ispite ce nu apar în viaţa celor ce trăiesc în curăţie. Bărbatul care alege să se bucure de plăcerile păcatului alege calea pierzării. El a înghiţit momeala ce-i va grăbi distrugerea. De acum înainte va mărşălui spre măcelăria în care mulţi oameni puternici şi-au găsit pierzarea (Pr. 7:22-27).[160]

Spiritul lumii în care trăim se împotriveşte, aşadar, învăţăturii lui Dumnezeu. Pe măsură ce anii trec, prăpastia „ceea *ce trebuie* să se întâmple şi ceea *ce se întâmplă“* este tot mai mare. Când ne propunem, în sfârşit, să-i învăţăm pe copiii noştri, ne lovim de „un neîntrerupt lanţ al slăbiciunilor: părinţii privesc la şcoală, profesorii privesc la biserică şi biserica la părinţi. Adevărul este că părinţii sunt responsabili în primul rând să-i înveţe pe copii despre sexualitate şi căminul este locul cel mai potrivit pentru asta.“[161] David a înţeles acest lucru, iar Solomon a consemnat. Fiul ştia că nimeni nu-i doreşte cu adevărat binele mai mult decât părinţii.

---

157 J. McDowell, *Generaţia...,* p. 168.
158 *Idem,* p. 169.
159 R. Wenger, *op, cit.,* p. 55.
160 *Idem,* p. 56.
161 Chuck & Jenni Borsellino, *Cum să creşti nişte copii minunaţi,* Samuel, Mediaş, 2004, p. 156.

Într-o lume saturată de instituţii, riscurile sunt mai mari decât în trecut. Şi, cu toate acestea, în loc să fim mai vigilenţi, parcă suntem tot mai apatici. Ne bizuim iluzoriu pe şcoală, asociaţii şi biserică, uitând că noi trebuie să fim primii care trag semnalul de alarmă. „Familia este locul potrivit unde trebuie să învăţăm copiii că abstinenţa reprezintă totuşi cel mai bun mod de abordare a sexualităţii înainte de căsătorie - în ciuda lucrurilor pe care le aud la şcoală sau la televizor.“[162] Aşa a rânduit Dumnezeu lucrurile, iar când spunem că *familia este locul*

162 Ibidem.

potrivit înţelegem că ea are capacitatea, resursele şi atmosfera propice. Ar trebui să ne îndoim cu inteligenţă de orice se întâmplă în afara sferei familiale, să punem totul sub semnul întrebării, să verificăm şi să combatem, însă niciodată să nu ne îndoim de eficienţa propriului cămin. „Educaţia sexuală la şcoală îi învaţă pe copiii noştri cât de departe pot merge şi cât de repede pot merge cu maşina până la marginea prăpastiei - şi să aibă încă timp să oprească. Aceasta nu este o bună educaţie sexuală şi nici o lecţie bună de şoferie!“[163]

Tocmai din această cauză, ca părinţi, trebuie să-i învăţăm pe copiii noştri ce *nu* este dragostea adevărată. Să ne asigurăm, întâi de toate, că au înţeles latura negativă, cea de care trebuie să se ferească de-a lungul vieţii. Ei trebuie să înţeleagă că dragostea adevărată nu este totuna cu *pofta trupească.* Deşi confundate mereu, să nu uităm că „dragostea dăruieşte, pofta pretinde. Dragostea apreciază, pofta se foloseşte de alţii. Dragostea durează, pofta dispare.“[164] Ceea ce oferă apetitului sexual legitimitate este legământul sfânt al căsătoriei, iar faptul acesta nu se votează în parlament. Tinerii mai trebuie să priceapă şi un alt detaliu: că dragostea adevărată nu este totuna cu *romantismul.* Nu spunem că romantismul este o himeră sau că ar fi rău în sine, spunem doar că - atâta vreme cât se consumă în afara căsătoriei - el este imoral şi nociv. „Emoţia şi căldura romantismului nu pot fi identificate drept dragoste. Romantismul este un sentiment; dragostea este mult mai mult.“[165] Tinerii din preajma noastră ar trebui să „se prindă“ de această nuanţă şi să nu confunde partea cu întregul. Romantismul este doar o scânteie, dar niciodată o scânteie nu se substituie unui foc mare. Ai noştri mai trebuie să priceapă şi un alt adevăr: că dragostea adevărată nu este totuna cu *pasiunea.* Definită ca „o fascinaţie şi un interes pentru o persoană de sex opus“[166], pasiunea este la mare căutare în zilele noastre.[167] Aşa se face că, nu de puţine ori, fenomenul îndrăgostirii este confundat cu cel al iubirii profunde. Or, tinerii ar trebui să ştie că pasiunea datorată atracţiei este mai degrabă un risc, atâta vreme cât nu este consumată corect, în sânul căsniciei.

Nu în ultimul rând, ei trebuie să mai afle că dragostea adevărată nu este totuna cu *sexualitatea.* „Relaţia sexuală şi dragostea sunt distincte. Poţi să ai relaţii sexuale fără dragoste şi poţi să iubeşti fără să ai relaţii sexuale. Dragostea este un proces; relaţia sexuală este un act. Dragostea se învaţă; relaţia sexuală este instinctivă. Dragostea cere atenţie constantă, relaţia sexuală nu cere un efort continuu. Dragostea are nevoie de timp pentru a se dezvolta şi a se maturiza; relaţia sexuală nu are nevoie de timp pentru a se dezvolta. Dragostea cere o interacţiune emoţională şi spirituală; relaţia sexuală cere doar o interacţiune fizică. Dragostea adânceşte o relaţie; relaţia sexuală fără dragoste strică o relaţie.“[168]

Sunt atâtea diferenţe între una şi cealaltă! Atracţia fizică dezlănţuită nu e dragoste, iar tot ce trece peste acest adevăr e pură amăgire. Instinctele noastre nu pot primi binecuvântarea lui Dumnezeu decât în cadrul pe care El l-a stabilit. „Cultura de azi - ne previne Stephen Arterburn - nu mai pune preţ pe integritatea şi puritatea sexuală, în schimb pune preţ pe gratificaţia şi plăcerile de moment, indiferent de cost. Unele fete au început să trăiască deja conform valorilor acestei culturi.“[169] Poate e prea mult să numim acest derapaj drept cultură. Mai degrabă ar trebui să-l numim *un tipar,* un fel de standard pervertit. Este acel „chip al veacului“ despre care scria Pavel celor din Roma şi faţă de care trebuie să fim mereu diferiţi. „Multe fete“, continuă autorul, „au abandonat ceea ce ştiu că este bine şi corect. Au

---

163 Ibidem.

164 J. McDowell, *Generaţia...,* p. 170.

165 Ibidem.

166 *Idem,* p. 171.

167 Americanii au numit această eroare drept puppy love („dragoste de căţeluş“). Ce înseamnă asta? „Gândurile ei şi ale lui pot fi atât de captivate de persoana celuilalt, încât niciunul nu se mai poate concentra la altceva.“ *(Ibidem.)*

168 *Idem,* p. 172.

169 S. Ethridge şi S. Arteburn, *Lupta fiecărei fete,* Metanoia, Oradea, 2008, p. XVIII.

încetat să mai asculte de vocea cea blândă care vrea să le îndrume spre puritate şi o viaţă de respect de sine.“[170]

Preţul cedării în faţa presiunilor sexuale este imens. Specialiştii consideră că efectele pot fi puse în două categorii:
În primul rând, avem de-a face cu consecinţe fizice evidente, care pot complica sau pune în pericol viaţa unui tânăr pentru mai mulţi ani, cum ar fi pierderea virginităţii, o sarcină neplanificată, o căsătorie forţată sau bolile cu transmitere sexuală. Pe lângă aceste complicaţii fizice tragice, există şi probleme psihologice şi relaţionale devastatoare care apar în urma relaţiilor sexuale premaritale.[171]

Acestea din urmă - *urmările sufleteşti* - sunt parcă mai teribile decât cele dintâi. Aşa se naşte sentimentul de vină, pentru că relaţiile în afara căsătoriei sunt împotriva moralităţii şi a conştiinţei. O formă acută de suferinţă emoţională se instalează după aceea, urmată în cele mai multe cazuri de depresie. Statisticile arată că o viaţă haotică din punct de vedere sexual conduce la tot felul de tulburări psihice. Mai mult, relaţiile cu semenii sunt afectate de păcat, pentru că cei în cauză devin tot mai suspicioşi şi irascibili. Băiatul sau fata care au căzut nu se vor mai simţi bine cu ei înşişi, pentru că se vor simţi mai tot timpul murdari şi impostori; nu se vor mai integra bine din punct de vedere social, pentru că se vor simţi judecaţi şi excluşi; iar în relaţia cu Dumnezeu vor simţi o condamnare permanentă, un fel de răceală incomodă şi dureroasă.[172]

În zorii anului 1812, într-o regiune uitată a Franţei şi într-o familie la fel de neînsemnată, se năştea Victor de Laprade. Băieţelul n-avea posibilităţi materiale şi nici un mediu propice dezvoltării intelectuale. Avea doar un singur tezaur: pioşenia părinţilor săi. Aceasta avea să îi

---

170 Ibidem.

171 J. McDowell, *Generaţia...,* p. 192.

172 Josh McDowell citează mărturia scrisă a unei tinere care a comis păcatul sexual: „Relaţiile sexuale au fost cea mai groaznică experienţă din viaţa mea. Nu a fost deloc experienţa împlinitoare pe care lumea m-a făcut să cred că o voi avea. Am simţit ca şi cum exteriorul meu ar fi fost expus, în timp ce interiorul a rămas neatins... Ştiu că Dumnezeu m-a iertat pentru acest păcat care mă bântuie, dar mai ştiu şi că nu voi putea să-mi recapăt virginitatea niciodată. Mă gândesc cu groază la ziua în care va trebui să-i spun bărbatului pe care-l iubesc cu adevărat şi cu care doresc să mă căsătoresc că nu este singurul, chiar dacă aşa mi-aş fi dorit... Mi-am pătat viaţa - şi asta este o pată care nu va ieşi niciodată." *(Idem,* p. 193.)

furnizeze viitorului poet resurse nebănuite, fiind un fel de sămânţă a roadelor de mai târziu. După ce şi-a terminat studiile, la Lyon, Victor a oferit publicului primul său volum: *Parfumurile Magdalenei* (1839). Erau versuri creştine care dezvoltau teme din evanghelii şi din viaţa de zi cu zi. De fapt, avem aici debutul unei opere impresionante care va sta mereu sub semnul înţelepciunii. Iată o „porţie“ de speranţă ce ne-o oferă acest poet:

Mai sus! Tot mereu mai sus, către înălţimile senine Unde dorinţele noastre nu mai au nici flux şi nici reflux, Unde zgomotul pământului, unde cântecul sirenelor,
Unde dubiile batjocoritoare nu te vor mai ajunge.
Mai sus în dispreţul bunurilor false care sunt adorate,
Mai sus din această luptă unde cerul este în joc.
Mai sus în dragostea ta! Urcă, urcă mereu,
Pe această scară de aur care se pierde în Dumnezeu![173]

Drumul fără întoarcere

Poemul se încheie cu o dramă iremediabilă: „Aşa că ea nu poate găsi calea vieţii, rătăceşte în căile ei şi nu ştie unde merge“ (v. 6). Femeia seducătoare, cea care s-a dedat pe deplin plăcerilor şi păcatului, şi-a pierdut pacea interioară şi reperele morale. Dacă liniştea profundă a minţii înseamnă „starea de armonie o dată cu atingerea unui echilibru... stabilit între trup, inimă şi raţiune“[174], atunci personajul de care vorbim se află exact la polul opus. Forul interior este corupt, iar haosul moral s-a instalat fără nicio oprelişte. Străina trăieşte în păcat şi întinează totul în jur, iar sintagma pe care o foloseşte poemul este cea *a rătăcirii totale.* Ea nu mai poate găsi „calea vieţii“, pentru că a ales un alt drum şi merge spre o destinaţie total opusă. Şansele unei remedieri sunt nule, atâta vreme cât direcţia este greşită.

Ce bine se potriveşte această descriere cu lumea în care trăim! După cum ştim, „omul în general cunoaşte mult mai bine starea de conflict decât pe aceea de armonie“.[175] Diavolul va fi mereu interesat să spulbere echilibrul pe care Dumnezeu l-a rânduit între corp, inimă şi raţiune. Acesta e mediul predilect în care acţionează el şi pe care se instalează cele mai teribile vicii. După cum spunea Grigorie cel Mare, „trupul devine o rană neplăcută: fiindcă atâta vreme cât nu se înfrânează plăcerea care e în cuget, ea ajunge să stăpânească şi în faptă.“[176]

În termenii obişnuiţi, experienţa descrisă mai sus se numeşte *alunecare de la credinţă.* Deşi Noul Testament nu cunoaşte expresia (dar cunoaşte fenomenul), în Vechiul Testament avem patru sintagme, folosite mai ales în literatura profetică. Astfel, a aluneca de la credinţă însemna „ducere în rătăcire“ (Ier. 8:5), „abatere“ (Ier. 5:6), „îndepărtare de la Dumnezeu“ (Osea 11:7) şi „neascul- tare“ (Osea 14:4). „Între cauzele concrete care duc la alunecarea de la credinţă se numără uitarea lui Dumnezeu (Ez. 23:35), necredinţa (Ev. 3:12), amărăciunea sau revolta (Ev. 12:15), preocuparea pentru lumea prezentă (2 Tim. 4:10), iubirea de bani (1 Tim. 6:10) şi filosofiile seducătoare (Col. 2:8).“[177]

Realitatea spirituală cunoaşte şi o asemenea finalitate. Nu toate sfârşiturile sunt fericite, aşa cum ni se sugerează adesea. Nu puţine sunt situaţiile în care iubirea, înţeleasă şi aplicată greşit, are consecinţe de-a dreptul usturătoare.

Imaginea dragostei promovată de mass-media tinde să fie egoistă. Când un bărbat vede o tânără drăguţă, o doreşte pentru satisfacţia şi mulţumirea sa personală. Dar noi, creştinii, credem că dragostea doreşte fierbinte binele şi fericirea celuilalt. Dorim să-i facem plăcere partenerului nostru şi să-l slujim

---

173 Victor de Laprade, *apud* L. Riboulet, *Formarea morală °i intelectuala pentru viaţă,* Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpu, 2006, p. 24.

174 F. Munteanu, *op. cit.,* p. 54.

175 Ibidem.

176 Grigorie cel Mare, *op. cit.,* p. 47.

177 B. A. Demarest, „Alunecare de la credinţă“, în W. A. Elwell, *op. cit.,* p. 30.

cu smerenie, pentru binele lui. Acesta este semnul iubirii adevărate. Când ne întrebăm dacă iubim pe cineva sau dacă altcineva ne iubeşte cu adevărat, acesta e testul biblic.[178]

A apuca pe drumul fără întoarcere înseamnă, de fapt, a cultiva starea de depravare totală în care te-ai născut. Nu trebuie decât să lăsăm lucrurile să „curgă“ şi vom vedea cum iureşul lor va duce spre păcat şi moarte. Nu există detenţie sau robie mai cumplită decât cea a dependenţei. Atunci când cedează prima dată, un lung şir de alunecări stă să înceapă. Din punct de vedere spiritual este o rătăcire de la drumul cel drept, o abatere care produce multă frustrare şi suferinţă. Apoi, nu după multă vreme, omul constată că nu se mai poate izbăvi.

Datorită efectelor Căderii, relaţia originală de părtăşie cu Dumnezeu a fost ruptă şi întreaga natură a omului a fost infestată. Ca rezultat al acestui fapt nimeni nu mai poate face ceva, nici măcar fapte bune, care să aibă vreun merit soteriologic înaintea lui Dumnezeu. Prin urmare, putem defini concis depravarea totală ca fiind totala lipsă de merit a omului înainte lui Dumnezeu datorită stricăciunii păcatului originar.[179]

Niciunul nu putem revendica vreo calitate salvatoare. Mântuirea se centrează exclusiv în lucrarea lui Hristos, iar nouă ni se cere o acceptare deplină. Prin urmare, „omul nu are capacitatea de a se mântui singur. El poate face bine şi are libertate de alegere, dar el nu se poate regenera singur, nu se poate naşte din nou prin puterea sa (In. 1:13). Dacă nu intervine Duhul Sfânt ca să-l ilumineze pe om, el rămâne în întuneric (1 Cor. 2:14).“[180] E nevoie de o putere mult mai mare decât cea a păcatului, de o mână fermă care să-l scoată pe om din acea stare. În providenţa Lui, Dumnezeu ne cunoaşte neputinţa şi nu pariază pe noi. Suntem vulnerabili şi oscilanţi, iar El ştie bine lucrul acesta, de aceea ne propune ajutorul. Alege să ne ridice printr-un gest suveran, atunci când voinţa noastră e subjugată şi gesturile noastre sunt insuficiente. Prin puterea Lui, ne aşază într-o stare de neprihănire care ne redă speranţa şi ne umple de bucurie. Şi, cu toate acestea, parcă tot mai puţini oameni trec peste mândria lor și acceptă. Păcătosul nu e doar păcătos, ci şi grozav de orgolios. Această infatuare plină de prejudecăţi stă la baza multor căderi şi, mai ales, la baza unei vieţi rebele.

Josh McDowell identifică tinerii de azi prin sintagma:

178 M. & E. Goldsmith, *Ce drum sa urmez?,* Discipolul, Cluj-Napoca, 2007, p. 134.
179 C. C. Ryrie, „Depravare totală“, în A. W. Elwell, *op. cit.,* p. 335.
180 *Idem,* p. 336.

generaţia înstrăinată. Poate sună alarmist, însă eticheta e cât se poate de adevărată. Pe măsură ce anii trec, ne dăm seama că-i înţelegem tot mai greu pe cei ce vin după noi. Decalajul dintre generaţii se deschide ca un hău de netrecut, dezvăluind o prăpastie peste care trebuie făcute punţi. În toată această ecuaţie, responsabilitatea este în primul rând a părinţilor. Adulţii trebuie să întreţină legăturile, ei trebuie să preia iniţiativa şi să controleze întreaga acţiune. Aşa cum David încerca să intre în „lumea" lui Solomon, identificându-i zbaterile şi ispitele, oricare dintre noi trebuie să facem la fel. Cu dragoste şi înţelepciune, „trebuie să intrăm în lumea lor şi să facem acei paşi necesari pentru a-i ajuta pe copiii care suferă să-şi refacă legătura pierdută, astfel încât să nu fie atraşi în vârtejul autodistrugerii/[442]

Acesta e riscul ultim: „vârtejul autodistrugerii". Sexualitate nepermisă, consum de alcool şi droguri, anturaje dubioase, pornografie şi multe altele nu sunt decât cele mai vizibile dintre ispite. Într-o lume a adulţilor fără teamă de Dumnezeu, tineretul are şanse atât de firave. Bătălia morală devine tot mai acerbă, iar păcatul este mai accesibil ca oricând. Generaţia care vine după noi pare mai debusolată ca niciodată. Pendulează între două realităţi - cea virtuală şi cea fizică - dar nu se mai regăsesc în niciuna. Zilnic se simt precum un ring de box în care se încaieră, pe viaţă şi pe moarte, două forţe uriaşe. De aici şi riscurile enorme la care sunt expuşi, dar şi nevoia lor de consiliere. Uneori fără cuvinte, ei „strigă" după noi cu o disperare pe care le-o citim în ochi. Duşi la biserică,

42. J. McDowell, *Generaţia* ..., p. 142.

obişnuiţi cu textul biblic, capabili să interpreteze cântece de laudă, ei vor totuşi să iasă biruitori. Ceva în sufletul lor le spune că au fost sortiţi victoriei, şi nu eşecului. Şi ce bine că, în ciuda aparenţelor, ei gândesc în felul acesta!

David a înţeles bine cum stau lucrurile. Nu şi-a supraevaluat fiul. Nu l-a crezut în stare, prin el însuşi, de mari isprăvi. A ştiut că instinctele sunt mai puternice decât Solomon, cu toate că era inteligent şi educat. Din această cauză, fără menajamente, împăratul mizează pe luciditate. Pe clipa aceea în care se decide bătălia spirituală, momentul când ispita loveşte cu sete, iar tânărul trebuie să reacţioneze prompt. Atunci nu împrejurarea sau emoţiile trebuie să decidă, ci principiul care naşte învingătorii.

PRINCIPIILE LUCIDITĂŢII

- Bătălia morală se tranşează în punctul ei maxim de tensiune: atunci când omul alege să fie slab sau puternic;
- Există o legătură clară între luciditate şi iluminarea Duhului lui Dumnezeu;
- A te bizui pe forţele proprii sau a avea o părere prea bună despre tine însuţi e o greşeală fatală în raport cu primejdia;
- Când ai suficiente semnale despre păcătoşenia unei situaţii, prezenţa de spirit îţi este de mare folos;
- Luciditatea ne ajută să facem diferenţa dintre aparenţă şi realitate, dintre plăcerea vinovată şi asceza binecuvântată;
- Vigilenţa ar trebui să crească direct proporţional cu stimulii sexuali ai lumii în care trăim;
- Ambianţa spirituală în care trăim, disciplina şi principiile sănătoase cresc şansele victoriei în bătălia morală.

Fii CONSECVENT, fiule!

Şi acum, fiilor, ascultaţi-mă şi nu vă abateţi de la cuvintele gurii mele: depărtează-te de drumul care duce la ea şi nu te apropia de uşa casei ei, ca nu cumva să-ţi dai altora vlaga ta şi unui om fără milă anii tăi; ca nu cumva nişte străini să se sature de averea ta şi tu să te trudeşti pentru casa altuia; ca nu cumva să gemi, la urmă, când carnea şi trupul ţi se vor istovi şi să zici: „ Cum am putut eu să urăsc certarea şi cum a dispreţuit inima mea mustrarea? Cum am putut să n-ascult de glasul învăţătorilor mei şi să nu iau aminte la cei ce mă învăţau? Cât pe ce să mă nenorocesc de tot în mijlocul poporului şi adunării!“
Proverbe 5:7-14

LEONARDO DA VINCI spunea că *este mai uşor să rezişti la început decât să te împotriveşti la sfârşit.* Cât de adevărat! Nu de puţine ori constatăm acest lucru, deşi nu prea ştim să-l punem în cuvinte potrivite. Totuşi, câteva experienţe de viaţă sunt suficiente pentru a ne convinge de valoarea „rezistenţei de la început“, de acea tenacitate înţeleaptă şi binefăcătoare. O nostalgie dureroasă face ca abaterile noastre să fie acompaniate de această lecţie venită uneori prea târziu. Trebuie să admitem, aşadar, că cel mai profund regret pe care-l încearcă omul înfrânt de păcat este că n-a putut să se oprească la timp. A existat un moment favorabil pe care nu l-a fructificat aşa cum trebuia, fapt care-l îndurerează şi mai mult. Această slăbiciune iniţială, incapacitatea de a spune un „nu“ hotărât şi alte gânduri îi biciuiesc mintea fără nicio cruţare. Nevegherea şi uşurătatea au un preţ imens, au consecinţe amare pe care niciunul dintre noi nu ar trebui să le ignore vreodată.

Şi iată-ne ajunşi la secţiunea finală. Avem aici ultima trăsătură de condei a lui David pe caracterul lui Solomon. Asemenea unui râu de munte ce-şi sporeşte viteza, cuvintele tatălui se intensifică în mod vizibil. Precauţia şi dojana se împletesc mai aprig decât înainte. Consecinţele sunt postulate şi ele fără nicio ezitare, iar fiul este chemat la vigilenţă maximă. Orice abatere atrage după sine o rătăcire, aşa cum orice rătăcire prevesteşte o pierdere a direcţiei. Deşi cade „punctual“ în păcat, omul, de fapt, se împovărează cu el. O sumedenie de trăiri negative, de sentimente amestecate şi ruşine invadează inima slăbită a păcătosului. Imoralitatea ruinează întregul edificiu spiritual şi reinventează haosul. Pe de altă parte, consecinţele nu sunt doar directe şi previzibile, ci mai degrabă aluzive şi colaterale. Suferinţa se insinuează pe căi nebănuite, iar frustrarea de la urmă devine tot mai crâncenă. ei bine, cam aceasta e atmosfera ultimelor sfaturi pe care David i le oferă lui Solomon.

Câteva detalii preliminare ar fi binevenite. În primul rând, vom observa modificarea apelativului. Dacă până aici textul foloseşte singularul *fiule,* de data aceasta avem pluralul *fiilor*. O schimbare aproape insesizabilă, dacă te laşi sedus de poezia fragmentului. Astfel, stilul direct al singularului este abandonat în favoarea unui stil mai degrabă general-pedagogic. David pare a-şi extinde sfera

destinatarilor, incluzându-i pe toţi cei de-o seamă cu Solomon. El intuieşte că frământările unui tânăr sunt, în definitiv, frământările unei generaţii. Doar mici amănunte marchează diferenţa dintre oamenii de aceeaşi vârstă, în vreme ce noianul de ispite rămâne acelaşi. Diavolul a inventat capcane pentru fiecare perioadă din viaţă, aşa că nu trebuie să lăsăm garda jos niciodată. Ar fi un gest neînţelept să ne bizuim pe bruma de experienţă pe care o acumulăm de-a lungul timpului şi să nu ne împotrivim constant. Mereu tentaţiile se vor înmulţi şi ne vor cere inima pe de-a-ntregul. Totuşi, nu trebuie să vedem în acest plural o generalizare facilă. Mai degrabă să apreciem generozitatea limbajului, candoarea cu care sfătuitorul doreşte să cuprindă cât mai mulţi ucenici. Problema lui Solomon este, în fapt, problema tuturor tinerilor din vremea lui. Cum spuneam, niciun individ nu trăieşte ispite şi bătălii unice, ci doar se raportează la ele într-un mod particular. Prin urmare, toţi trebuie să ia seama, atâta vreme cât se confruntă cu aceleaşi situaţii şi îi pasc aceleaşi riscuri.

În al doilea rând, să reţinem rapiditatea cu care tatăl introduce subiectul. Deja în versetul 8 (al doilea din poem), David ne oferă ideea întregului pasaj. Citim despre *un drum* cu o destinaţie riscantă („drumul care duce la ea"), iar apoi despre *o uşă* care trebuie ocolită („uşa de la casa ei"). Avem aici metafore pline de forţă şi extrem de sugestive. Mintea fragedă a lui Solomon trebuia să primească învăţătura într-o manieră deopotrivă plăcută şi convingătoare. Aşadar, pe de o parte avem sensul propriu al precauţiei; pe de altă parte avem sensul figurativ. Cel propriu se referă la a merge pur şi simplu la adresa femeii uşuratice, acea ispită concretă care răsare în faţa oricărui tânăr (şi nu numai). Cel figurativ înţelege „drumul" ca pe o metaforă a direcţiei, iar „uşa" ca pe o metaforă a destinaţiei. Prin urmare, o direcţie greşită va conduce, invariabil, spre o destinaţie greşită. Nu te poţi aştepta ca, pornind pe drumul păcatului să ajungi la oaza neprihănirii, ci dimpotrivă. Pe măsură ce te afunzi în plăcerile cele păcătoase, ispitele vor fi din ce în ce mai aprige şi consecinţele pe măsură. Din această cauză, paşii trebuie ţinuţi departe de casa acelei străine, dar şi gândul şi mintea. Păcatul propriu-zis survine întotdeauna după un derapaj interior şi nevăzut.

În al treilea rând, asistăm la o lărgire a sferei semantice. Versetele 9 şi 10 completează imperativul, adăugându-i o fervoare aparte. De ce să nu apuci pe drumul care duce la ea? Pentru că odată căzut în mrejele erotismului, tânărul îşi va pierde *vlaga,* adică „vitalitatea". Paragraful are o şi o notă patetică ce nu trebuie trecută cu vederea. Gestul tânărului captiv şi biciuit de senzualitate este privit ca o sinucidere morală. De ce o sinucidere? Pentru că îşi oferă pe tavă vigoarea propriului trup, într-un mod atât de naiv. În ebraică textul foloseşte pentru „vitalitate" cuvântul *hod* care se traduce prin „splendoare" sau „majestate". Aşadar, e mai mult decât o epuizare fizică pricinuită de sex, e o secătuire interioară profundă. Nu doar trupul este pus în joc - aşa cum ni se inoculează adesea - ci întreaga fiinţă. Sfânta Scriptură priveşte omul întotdeauna într-o manieră holistică, integrală. Prin urmare, prin comiterea păcatului sexual, este pusă în joc propria demnitate, stima de sine şi trăirile cele mai adânci.
Pentru că, aşa cum explică psihologii, omul este o fiinţă complexă, iar fiecare parte se relaţionează cu întregul.[181]

Exegeţii s-au străduit de-a lungul timpului să stabilească identitatea misterioasei femei din Proverbe. Ea ar putea fi *o anonimă necăsătorită* care, sub presiunea instinctului sexual, îşi seduce partenerii într-un mod agresiv. Ne putem imagina o tânără ahtiată după relaţii intime, într-o căutare maniacală a plăcerii. Dar, la fel de bine, ar putea fi *o femeie măritată* care trăieşte în infidelitate. Adultera cu pricina se dovedeşte mai perversă decât prima variantă, prin faptul că păcatul ei aduce

181 Exegeţii au identificat acelaşi cuvânt şi în Daniel 10:8, unde - descriind un moment înălţător - profetul recunoaşte: „Am rămas singur şi am văzut această mare vedenie. Puterile m-au lăsat, culoarea mi s-a schimbat, faţa mi s-a sluţit şi am pierdut orice vlagă." Aceste două ocurenţe pot fi puse în oglindă, pentru că descriu două realităţi total opuse. În vreme ce Daniel rămâne inert şi epuizat datorită prezenţei divine, tânărul inconsecvent şi decăzut este vlăguit de propriul păcat.

atingere deopotrivă soţului şi, dacă este mamă, copiilor. O altă variantă ar fi cea *a prostituatei,* adică femeia care îşi oferă trupul în schimbul unor avantaje materiale. Fără nicio ruşine, cu o dezinvoltură specifică acestui gen de femei, ea acţionează cu tupeu şi nesimţire. De mult şi-a înăbuşit sentimentele, devenind un fel de corp-maşină care-şi caută plăcerea şi câştigul. Ipotetic vorbind, aici poate fi şi o aluzie la *prostituatele sacre,* atât de răspândite în păgânismul epocii. Anumite religii politeiste practicau sexualitatea ritualică într-un fel de ofrandă pe care-o aduceau zeilor, iar, în acest cadru, nu puţine femei îşi sacrificau trupurile într-un fel de închinare perversă, iar cu timpul ajungeau dominate de acest mod de viaţă.[182] Sigur, fiecare dintre variantele de mai sus reprezintă pure speculaţii. Dar personajul e mult prea prezent în Proverbe pentru a nu-i acorda această atenţie. În fond, indiferent care era identitatea propriu-zisă a femeii, ea rămâne, peste veacuri, un simbol al seducţiei.

Să nu înţelegem greşit. Faptul că e pomenită femeia, şi nu bărbatul are de-a face cu dialogul în sine. Conversaţia are loc între un tată şi un fiu, deci e normal ca ispita să vină printr-o femeie. Dacă dialogul s-ar fi purtat între un tată şi o fiică, atunci un băiat/bărbat ar fi fost introdus în ecuaţie. Important e să înţelegem principiul în sine, aşa cum reiese din textele nou-testamentare. Atunci când descrie posibila decădere, apostolul Petru îi previne pe fraţi: „Le scapără ochii de preacurvie şi nu se satură de păcătuit. Momesc sufletele nestatornice, au inima deprinsă la lăcomie, sunt nişte blestemaţi“ (2 Pt. 2:14). Iată o descriere plastică a derapajului moral, o punere a minţii şi a trupului în slujba răului.

Derapajul sexual atinge în mod fundamental fiinţa celui în cauză, pentru că lucrurile nu mai pot fi ca înainte. Deşi în versetele 9 şi 10 „limbajul devine mai degrabă nedefinit şi impersonal“[183], adulterul este prezentat în gravitatea lui. David nu-şi menajează deloc fiul, ci-l sfătuieşte cu francheţe. Nu există numai pedeapsa ruşinii - suficient de terifiantă, ci şi o diminuare drastică a duratei de viaţă. Nu de puţine ori în Proverbe înţelepciunea este asociată cu longevitatea, iar nebunia cu împuţinarea zilelor. Apoi, aşa
cum arătam, trupul este vlăguit întru căutarea plăcerii, iar câştigul muncii se risipeşte în van. După cum putem observa, consecinţele se răsfrâng pe toate planurile posibile. Frustrarea din suflet se citeşte pe faţă şi îmbolnăveşte apoi trupul întreg. Relaţiile sociale sunt afectate la rândul lor, iar eficienţa în ceea ce priveşte munca este mult diminuată. Un sentiment puternic de vinovăţie cuprinde inima celui căzut şi îl face atât de neputincios.

Ei bine, în faţa unor asemenea drame, se impune un antidot pe măsură: *consecvenţa.* Nu există leac mai bun pentru răul moral decât o căutare necontenită a binelui. Este acea fidelitate faţă de principii care apare frecvent pe paginile Sfintei Scripturi. Încă din zorii istoriei, Dumnezeu a dorit ca primii oameni să fie consecvenţi în raport cu porunca. Apoi, după momentul Sinai, Dumnezeu Şi-a dorit ca poporul Israel să fie perseverent în supunerea faţă de Lege. Apostolii au cerut, prin predici şi epistole, ca proaspeţii convertiţi să rămână până la capăt în voia lui Dumnezeu. Texte precum: „cine stă în picioare să ia seama să nu cadă“ şi „ia seama la tine însuţi, ca să nu fii ispitit şi tu“, sau previziuni mult mai sumbre precum „mulţi vor cădea şi credinţa celor mai mulţi se va răci“ au scopul de-a ne ţine mintea trează. Pentru că, după o viaţă trăită lângă Dumnezeu, oare ce-ar putea fi mai dramatic decât o apostazie fatală?! Şi totuşi, „orice creştin ştie că nu ar fi putut rămâne în credinţă (după cum nu ar fi putut porni pe calea credinţei) dacă nu ar fi fost harul nemeritat al lui Dumnezeu care a intrat în viaţa lui şi care i-a fost arătat în nenumărate moduri.“[184]

---

182 Pentru mai multe detalii vezi: R. E. Murphy şi E. Huwiler, *Proverbs, Ecclesiastes, Song of Songs,* Backer Publishing Group, Michigan, 2012, p. 53 şi urm.

183 E. C. Lucas, *Proverbs,* Eerdmans Publishing, Michigan, 2015, p. 126.

184 R. E. O. White, „Perseverenţă“ în A. W. Elwell (ed.), *Dicţionar evanghelic de teologie,* Cartea Creştină, Oradea, 2012, p. 932.

Ca un epilog, suntem invitaţi să privim spre deznodământul ruşinos al păcatului sexual. Regretele de la urmă vor sfârşi, în definitiv, sub incidenţa oprobriului public. Rebeliunea atrage după sine remuşcări tăioase: „Cum am putut eu să urăsc certarea şi cum am dispreţuit în inima mea mustrarea? Cum am putut să n-ascult glasul învăţătorilor mei şi să nu iau aminte la cei ce mă învăţau?“ (v. 14). Iată o serie de lamentări care îţi sfâşie inima, dar consecinţele nu mai pot fi stăvilite. Gura cea slobodă a lumii, privirile încruntate ale comunităţii se îndreaptă spre cel care a comis greşeala. Pe lângă rana interioară, el are de suportat acum jena produsă de cei din jur. Un deznodământ tragic şi dureros, dar totuşi previzibil.

Scriptura se dovedeşte realistă până la ultimul ei detaliu. Suita celor cinci poeme nu se încheie dulceag, haotic sau derutant. O, nu! David este mai ferm ca niciodată. Când alunecarea se adânceşte, iar robia devine tot mai crâncenă, nu urmează altceva decât tăvălugul unor consecinţe inerente. Precum efectul bulgărelui de zăpadă, la fel agonia produsă de relaţiile ilegitime vlăguieşte şi deprimă. „Oamenii se comportă în mod compulsiv când răspund la o forţă interioară sau la o compulsiune care scurtcircuitează raţiunea. Nu aleg în mod conştient sau deliberat să facă astfel. Se îndreaptă în mod compulsiv spre un comportament autodistructiv datorită credinţelor şi motivelor inconştiente care reflectă traumele de care au suferit în copilărie - teama, durerea, foamea, vinovăţia, ruşinea, singurătatea sau pierderea pe care au suferit-o în familia lor de origine.“[185]

În ultimă instanţă, lecţia consecvenţei este cea mai grea dintre toate. Ne luptăm cu ea şi la vârste adulte, cu toate că trebuie să o deprindem în copilărie. Visul oricărui părinte este ca sămânţa educaţiei să rodească mai târziu şi să ajungă la maturitate. Numai că, aşa cum ne sugerează psihologii, copilăria are vârstele ei. Este vorba de acele perioade specifice în care personalitatea se formează, iar impactul nostru, ca părinţi, depinde de înţelepciunea cu care acţionăm. Prima începe de la naştere şi durează până la *şapte luni.* Este perioada în care nu putem vorbi de educaţie în adevăratul sens al cuvântului, pentru că bebeluşul are încă nevoie de îngrijire directă şi permanentă. Urmează apoi vârsta de la *opt la paisprezece luni,* când deja copilul începe să testeze autoritatea părintelui. Deşi încă foarte mic, el ia act de existenţa unei autorităţi superioare şi încearcă să se raporteze la ea. După acest stadiu, avem perioada cuprinsă între *cincisprezece şi douăzeci şi patru de luni,* când se instalează negativismul. Aproape totul devine NU, ceea ce declanşează prima provocare educaţională. Părinţii ajung la limita puterilor, pentru că orice cuvânt sau gest ce vine din partea lor se loveşte de un zid al respingerii. Copilul creşte însă, ajungând la vârsta de la *doi la trei ani.* Abia acum micuţii noştri încep să ia act de realitatea înconjurătoare. Este ceea ce specialiştii numesc „interacţiunea cu obiectele“ care poate să capete uneori nuanţe dramatice. Curiozitatea este cuvântul de ordine, iar părinţii trebuie să facă faţă acestei porniri cât mai bine cu putinţă. Avem apoi vârsta cuprinsă între *patru şi opt ani,* când disciplinarea nu trebuie să se concentreze doar asupra comportamentului copilului (ca în perioada precedentă), ci şi asupra atitudinii lui. Când deja ajungem la următoarea etapă, adică între *nouă °i doisprezece ani,* se consideră că am pus temelia. Se recomandă deja o slăbire a liniilor de autoritate, reducerea de la un an la altul a numărului de reguli, diminuarea disciplinării directe şi o independenţă mai mare pe care să i-o dăm copilului.[186] Deşi astfel de scheme sunt mult discutate, principiul este că educaţia trebuie făcută din vreme. Niciun părinte înţelept nu lasă anii să treacă, ci încearcă să înrădăcineze în mintea copilului său principii care durează.

Se pare că David a înţeles aceste detalii, de vreme ce fiul său şi-a amintit învăţăturile lui. O lege a firii, cu mult înainte ca psihologia să devină ştiinţă, insufla celor din antichitate acest simţ educaţional. În cazul părinţilor evrei, o importanţă uriaşă o constituia Legea Domnului, care era însămânţată în inima copilului de la vârste fragede. Pledoaria pentru consecvenţă începea devreme, înainte ca băiatul

---

185 C. Cannon, Imperfect într-o familie perfectă: cum să ieşi din cercul vicios al codependenţei şi adicţiei, Majesty Press International, Arad, 2011, p. 33.

186 Pentru detalii vezi: J. Dobson, *Copilul îndărătnic,* Noua Speranţă, Timişoara, 2012, p. 132-156.

sau fata să conştientizeze acest lucru. Au înţeles încă din vechime că educaţia înseamnă mai mult decât situaţia în care este aplicată şi ţinteşte spre un fel de a fi. Făcând binele în mod concret, adultul de mâine îşi asigură un caracter impecabil. Tocmai din această cauză, David îşi dorea ca Solomon să rămână stabil în bătălia morală, indiferent de presiunea ispitelor ce vor veni. Asemenea oricărui tată responsabil, el nu se mulţumea cu o victorie incipientă care să fie urmată de căderi succesive, pentru că impulsurile sexuale urmăresc omul până la adânci bătrâneţi, chiar după ce potenţa fizică s-a topit. Puse în scenă de creier, aceste impulsuri au o durată de viaţă deplină şi se manifestă în cele mai subtile moduri.

Cum te poţi vlagui pe tine însuţi

„Nu cumva să-ţi dai altora vlaga ta“ - rosteşte David cu îngrijorare. Păcatul sexual este văzut ca o vlăguire a trupului cu implicaţii uriaşe asupra sufletului. Viciul solicită întreaga fiinţă, extenuând-o până la ultima picătură de energie. Dezarmant de directă, Biblia confirmă şi aici (pentru a câta oară!) că nimic nu secătuieşte viaţa unui om mai mult ca imoralitatea. Aşa cum neprihănirea are consecinţe imediate şi durabile, viciul nu se lasă nici el mai prejos. Repetatele căderi vor degrada spiritualitatea, transformându-l pe om într-o pradă sigură. Şi totuşi, consecvenţa ne învaţă că este întotdeauna o problemă de alegere. Dacă cineva preferă calea păcatului, el preferă - de fapt - această pantă descendentă a autodistrugerii. Răul săvârşit nu este decât agentul care-i macină trupul şi sufletul, însă întotdeauna cu acordul celui în cauză.

„Carnea şi trupul tău se vor istovi“ - continuă tatăl. Din nou aceeaşi idee, rostită mai plastic decât înainte. Prin urmare, ceea ce Dumnezeu a creat întru sfinţire şi binecuvântare se transformă, pas cu pas, în adicţie şi blestem. Universul interior se prăbuşeşte, stima de sine anchilozează şi nefericirea pune stăpânire pe inimă. Cel căzut obţine o cantitate tot mai mare de plăcere care, din nefericire, este invers proporţională cu împlinirea. Căutările lui devin tot mai febrile, eforturile tot mai mari, în timp ce rezultatele rămân mereu insuficiente.

Ray Wenger crede că „de cele mai multe ori bărbaţii cad în ispită pentru că au păcătuit de nenumărate ori în inima lor. Au privit şi au poftit în loc să întoarcă privirile.

Astfel de priviri strică inima.“[187] Dar acelaşi adevăr se potriveşte şi femeilor. Indiferent de sex, oamenii vor comite carnal ceea ce trăiesc deja la nivel mental. Inconsecvenţa la nivelul gândurilor atrage după sine un altfel de inconsecvenţă: la nivelul faptelor. Fiind cel mai laborios dintre păcatele pe care le poate săvârşi omul, păcatul sexual presupune o premeditare îndelungă. De aici şi gradul uriaş de vinovăţie şi frustrare. Până la consumarea propriu-zisă a păcatului, omul decade progresiv la nivel conceptual, iar finalul nu e decât o rezultantă a parcursului. Doctrina sănătoasă de la început se alterează, iar apoi voinţa devine tot mai vulnerabilă.

Acest poem însă ne învaţă altceva. El ne instruieşte cum să fim tari la început şi să ne păstrăm o luciditate vie în orice împrejurare. Să nu ne bizuim copilăreşte pe forţele proprii, ci să rămânem în gardă până la sfârşit. Se ştie că inconsecvenţa depinde de impresia pe care o avem despre noi înşine, iar faptul acesta nu mai are nevoie de nicio demonstraţie. Cu cât suntem mai siguri pe noi, cu atât devenim mai vulnerabili. De aceea, experienţele spirituale nu trebuie să „lucreze“ aroganţă în inima noastră, ci smerenie. Faptul că am reuşit să ne modelăm bine atitudinea, că ne-am exersat discernământul şi ne-am controlat voinţa nu trebuie să ne facă egocentrici. Propriul caracter să ne rămână intact indiferent cât de redutabile sunt victoriile noastre, pentru că, de obicei, marile înfrângeri urmează marilor biruinţe.

Vă aduceţi aminte ce-i spunea Sfredelin lui Amărel? Vicleanul demon îl sfătuia pe novice: „Fă-l să creadă că e puternic, sau intransigent, sau curajos - că e filosofia viitorului. De aşa ceva îi pasă lui.“[188] Iată cum, printr-o falsă impresie de sine, tânărul îşi pierde ultimul dram de luciditate. Diavolul îi strecoară în minte o sumedenie de minciuni şi îl măguleşte într-un mod fatal. Iar omul, naiv şi ispitit, nu face altceva decât să intre în acest vârtej al autoînşelării. Se crede invincibil într-un moment atât de vulnerabil; se bizuie pe ceea ce simte, în loc să facă ceea ce trebuie să facă. Nu e deloc puternic, nici intransigent, nici curajos, dimpotrivă se dovedeşte slab, indecis şi fricos.

Gustav Zidler, unul dintre cei mai îndrăgiţi poeţi francezi, îndemna cândva:
Da, înaintează către ideal; ridică-ţi ochii şi urcă;
Efortul fără succes nu lasă nicio ruşine;
Cerul pe care nu-l atingi nu oferă nimic decât ce este pur. Caută limpezimi de aur noaptea printre ramuri,
Pentru visul tău, ziua caută culmile senine,
Soarele şi imensul azur.
Gândurilor tale, vorbelor tale, pune-le aripi! înaintează, tânăr pelerin al gloriilor veşnice,
Şi ridicând drept steag o bucată a cerului albastru, Deasupra umbrei noastre, deasupra ta însuţi,
Urcă încrezător până la treapta supremă Unde vei putea contempla pe Dumnezeu.[189]

Această înaintare este soluţia victoriei. Gândul bine cârmuit, vorba bine aleasă şi fapta corectă ar trebui să fie
dezideratele oricărui „tânăr pelerin al gloriilor veşnice“. Arborând mereu steagul cerului albastru, el trebuie să se ridice cu mult deasupra atmosferei generale. Chiar dacă semenii lui abdică lamentabil, chiar dată atmosfera morală lasă de dorit, el să-şi păstreze mereu conştiinţa trează şi spiritul înflăcărat. Niciun păcat nu-l poate atinge pe cel care, în fiecare zi, îşi primeneşte inima şi-L contemplă pe Dumnezeu. Precum în urcuşul spiritual, noi trebuie să păşim încrezător „până la ultima treaptă“. Este treapta unirii noastre mistice cu Hristos care o prevesteşte pe cea finală, când Îl vom vedea faţă în faţă.

Plânsul de la urma

Pedagogia paternă nu trebuie să se oprească la prezentarea principiilor, iar David a înţeles acest

187 R. Wenger, *Tiparul divin pentru viaţa de familie,* Christian Aid Ministries, Ohio, 2006, p. 58.

188 C. S. Lewis, Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr, Humanitas, Bucureşti, 2003, p. 14.

189 Versuri citate în Louis Riboulet, Formarea morală şi intelectuală pentru viaţă, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpu, 2006, p. 23.

lucru foarte bine. După ce-şi exprimă temerile şi aşază regulile, el face un pas mai departe, avertizându-şi fiul printr-o serie de precauţii. În fond, orice tânăr are nevoie să audă expresia: „ca nu cumva să gemi, la urmă“. Este important să vorbim copiilor noştri despre consecinţe. Dumnezeu ne-a creat ca fiinţe logice, aşa că trebuie să recurgem mereu la această abilitate înnăscută. Principiul cauză-efect este probabil cel mai eficient, pentru că nimeni nu poate să culeagă decât ceea ce a semănat. Dincolo de sfaturile specifice, Solomon a auzit cum gândurile nasc fapte, iar faptele nasc urmări dintre cele mai concrete. Nu-i totuna dacă trăieşti în sfinţenie sau în păcat, aşa cum nu-i totuna dacă primeşti răsplată sau pedeapsă. Eşti diferit nu doar prin ceea *ce faci,* ci şi prin *ceea ce ţi se întâmplă.* Responsabilitatea propriilor decizii este chiar o problemă personală, de aceea a fi prevăzător este un gest de mare nobleţe şi înţelepciune.

Plăcerile trupeşti sfârşesc invariabil cu plânsul de la urmă. Cât de important este ca băieţii şi fetele să înţeleagă acest lucru! Vine o vreme în viaţa oricărui părinte când doar apelul la consecinţe mai poate schimba ceva. Nu poţi avea aşteptarea ca propriul copil să se teamă de tine aşa cum o făcea când era preşcolar. Autoritatea are multe faţete, iar adolescenţa anunţă schimbări semnificative. A cultiva consecvenţa copilului tău este un proiect dificil, dar care merită întregul efort. Niciodată n-ar trebui să obosim când e vorba de consecinţe, arătându-le celor mai puţin experimentaţi că întotdeauna există un timp pe care David îl numeşte: *la urmă.* Niciodată lucrurile nu rămân la fel, aşa cum nici clipa aceea de plăcere nu îngheaţă pur şi simplu, ci atrage după sine o avalanşă de urmări pe care nimeni n-o mai poate stăvili.

Unul dintre marii oameni ai creştinismului a fost, fără îndoială, Sfântul Patrick (386-459). De origine scoţiană, crescut într-o familie cu frică de Dumnezeu, acesta a oscilat totuşi între întuneric şi lumină. În ciuda sfaturilor mamei sale, a ales plăcerea viciilor şi a unei vieţi trăite pe apucate, iar pubertatea i-a fost marcată de durere. A gustat amarul remuşcărilor, dar şi consecinţele inevitabile ale unui comportament imprudent. Şi totuşi, lucrurile n-au rămas aşa. În providenţa Lui, cu delicateţea unui tată, bunul Dumnezeu i-a ieşit înainte. Pe când era încă adolescent, după ce a fost capturat de nişte piraţi irlandezi, Patrick îşi trăieşte marea sa experienţă. Iată ce spunea în *Confesiuni:*
Eram de şaisprezece ani şi nu-L cunoşteam pe adevăratul Dumnezeu, când am fost luat prizonier; dar în ţara aceea ciudată (Irlanda) Domnul mi-a deschis ochii necredincioşi şi, chiar dacă destul de târziu, mi-am adus aminte de

păcatele mele şi m-am întors cu toată inima la Domnul Dumnezeul meu, care, în ciuda stării mele decăzute, a avut milă de tinereţea şi de nepăsarea mea şi m-a mângâiat aşa cum îşi mângâie un tată copiii... Ei bine, în fiecare zi aveam grijă de turma de oi şi obişnuiam să mă rog de mai multe ori. Dragostea şi teama de Dumnezeu creşteau tot mai mult în inima mea. Credinţa a început şi ea să-mi crească, iar duhul meu s-a înflăcărat, astfel că am ajuns să mă rog de o sută de ori pe zi şi cam de tot atâtea ori noaptea. Chiar şi atunci când mă aflam în locuri împădurite sau în munţi, obişnuiam să mă scol la rugăciune înainte de crăpatul zorilor, pe zăpadă, pe ger, pe ploaie, şi nu m-a atins nicio boală şi nu mă simţeam deloc vlăguit. Acum îmi dau seama că, de fapt, era Duhul Sfânt care ardea în mine.[190]

Această experienţă a durat aproximativ şase ani. După acest „calvar binecuvântat", tânărul a evadat din sclavie şi s-a reîntors în Britania. Dar n-a mai avut linişte, pentru că niciun tânăr care-L cunoaşte pe Dumnezeu nu mai poate fi ca înainte. În anul 432 d.Hr., Patrick s-a înapoiat în Irlanda pentru a li-L predica pe Hristos celor care l-au capturat, punând în locul urii o dragoste sinceră şi lipsită de fariseism. Focul interior pe care-l pomenise („Duhul Sfânt care ardea în mine“) era prea mare pentru a mai putea rămâne în pasivitate. Acolo a petrecut mai bine de 30 de ani, predicând şi botezând, iar peste timp istoria l-a perceput, pe drept cuvânt, *Apostolul irlandezilor*. Dintr-o văgăună existenţială, Dumnezeu l-a scos cu braţul Său puternic, aşezându-l pe stâncă şi făcând din el unul dintre cei mai mari slujitori ai Bisericii.

De ce n-am crede acest lucru posibil pentru noi şi copiii noştri?! Finalul dovedeşte începutul, dar şi suveranitatea iubitoare a lui Dumnezeu. Nimeni nu este prea jos pentru a nu fi ridicat de El, aşa cum nimeni nu este prea neştiutor pentru a nu fi educat. Istoria aduce suficiente mărturii în această direcţie, iar părinţii ar face bine să ia seama. Copiii noştri nu ar trebui totuşi să treacă printr-o cădere pentru a se redresa mai apoi. Nu e necesară valea patimilor, înainte de a urca pe muntele neprihănirii. Putem să le conferim un astfel de mediu, încât să prevină toate acestea, iar flacăra Duhului poate să ardă încă de la început, lucrând consecvenţă în noi în fiecare zi.

Oamenii nu aleg să devină dependenţi. Niciun dependent nu a aspirat să joace acest rol; ţinta lui nu este drojdia societăţii. Iniţial, optează pentru un comportament pe care îl consideră sau nu riscant, după mediul în care a crescut şi sistemul său de credinţe. Din motive proprii - legate de durerea reziduală din copilărie - decide că a bea acel prim pahar sau a lua prima doză de droguri merită riscul. După cum spunea un dependent, ştie că îşi asumă un risc. Atâta doar că nu-i pasă.[191]

La fel stau lucrurile şi în ceea ce priveşte sexualitatea. Prin urmare, „într-o societate saturată de sex şi imoralitate, trebuie să dăm mai multă atenţie avertismentelor din Proverbe. Adulterul este o problemă atât de serioasă, încât Dumnezeu o alege pentru a ilustra dreptatea judecăţii Sale (Ap. 17-18).“[192] Pedeapsa şi durerea de la urmă sunt consecinţe logice ale actului săvârşit. De aceea, aşa cum ne sfătuiesc medicii, prevenţia este calea cea mai sigură şi care cultivă în noi o mentalitate de învingători. E atât de simplu: pentru a nu avea urmări, nu permite cauzei să se instaleze.

„Psihologii au înţeles de mult puterea principiului consecvenţei în direcţionarea activităţii umane. Teoreticieni remarcabili ca Leon Festinger, Fritz Hieder şi Theodor Newcomb au văzut în nevoia de consecvenţă o forţă motivatoare centrală a comportamentului nostru.“[193] Finalu- rile fericite sunt întotdeauna produsul vigilenţei. Luciditatea prevede consecinţele, dar face chiar mai mult: reuşeşte să ofere putere asupra ispitei. Gândul captiv va fi întotdeauna slab, aşa cum gândul eliberat va avea o altă putere.

„Pentru a înţelege de ce consecvenţa este un factor motivator atât de puternic, este important să recunoaştem că în majoritatea situaţiilor consecvenţa este valoroasă şi oportună. De obicei, inconsecvenţa este văzută ca o trăsătură de caracter nedorită. Persoana ale cărei credinţe şi cuvinte nu

190G. Fedele, *Eroi ai credinţei,* Casa Cărţii, Oradea, 2004, p. 61.
191C. Cannon, *op. cit.,* p. 56.
192R. Wenger, *op. cit.,* p. 60.
193R. B. Cialdini, *Totul despre psihologia persuasiunii,* Business Tech, Bucureşti, 2008, p. 65.

se potrivesc cu faptele poate fi considerată ca fiind nehotărâtă, confuză, cu două feţe sau chiar bolnavă mintal. Pe de altă parte, un grad înalt de consecvenţă este asociat în mod normal cu o personalitate şi un intelect puternic. Consecvenţa stă la baza logicii, raţiunii, stabilităţii şi onestităţii.“[194] Iată câte binecuvântări care decurg

194*Idem,* p. 66. Autorul oferă şi un exemplu în care consecvenţa poate fi folosită şi într-o formă ironică şi umoristică. Se aminteşte de fizicianul britanic Michael Faraday care, după o conferinţă, a fost întrebat în privinţa unor declaraţii ale sale privitoare la un rival academic. Iscoditoarea întrebare viza o anume răutate din parte lui Faraday şi suna cam aşa: „Aţi vrut să insinuaţi că rivalul dvs. n-a avut niciodată dreptate în teoriile lui?“ La care fizicianul a răspuns: „Individul nu este chiar atât de consecvent“.

dintr-o astfel de stare! A aplica în mod hotărât principiile Scripturii, a privi fiecare ispită cu seriozitate °i curaj cresc °ansele tinerilor în bătălia spirituală.

Dar, „odată ce înţelegem că puterea consecvenţei este formidabilă în direcţionarea comportamentului uman, apare imediat o întrebare practică: «Cum poate fi activată această forţă? Ce anume produce declicul care porne°te banda consecvenţei?»" Sociologii cred că °tiu răspunsul: *angajamentul.* Dacă reu°esc să te fac să-ţi iei un angajament (adică să iei o poziţie în public), atunci va fi pregătită scena pentru declan°area consecvenţei reflexe, negândite, în acord cu angajamentul deja făcut. Odată ce ţi-ai asumat o poziţie, există tendinţa naturală de a te comporta cu încăpăţânare în acord cu acea poziţie."[15] Pentru a evita urmările nefaste ale păcatului, orice tânăr trebui să recurgă la angajament. Virginitatea nu se păstrează decât printr-o decizie fermă °i susţinută, iar acest lucru se potrive°te oricărei virtuţi.

Disciplina cea prevăzătoare

În încheierea poemului, David dore°te să-l prevină pe Solomon. Dar e mai mult decât o prevenţie, e un fel de implorare paternă. Prin ultimele detalii parcă vrea să-i spună: *Trăieşte în aşa fel, încât să nu regreţi niciodată.* Posibilitatea unui asemenea comportament nu e o iluzie, ci stă la îndemâna oricui îi pasă de propriul suflet. Urmărind textul biblic, observăm cum tatăl îi pune în faţă cea mai nefericită ipoteză: aceea de a fi căzut °i a gusta apoi amarul dezamăgirii. „Cât pe ce să mă nenorocesc de

15. Idem, p. 74.

tot în mijlocul poporului şi a adunării!“ - aşa sună tragedia maximă pe care o poate trăi cineva. Adică să ajungi într-o asemenea degradare şi tristeţe, încât sfaturile să nu-ţi fie decât un cuţit în rana ce sângerează tot mai abundent. Deşi ai fost bine sfătuit, bine acompaniat şi bine observat, să sfârşeşti totuşi în adicţie şi dispreţ. Cu alte cuvinte, să ai toate ingredientele unei reuşite, dar să aluneci atât de dureros şi ireversibil înspre un deznodământ incert.

Această realitate - ipotetică în sfaturile lui David, însă atât de practică în viaţa lui Solomon - ar trebui să ne facă pe toţi mai înţelepţi. „Nimeni nu este imun ispitei. Toţi bărbaţii trebuie să se smerească şi să fie tot timpul la postul de pază, chiar şi când ispita constă doar dintr-o privire neruşinată. Ei trebuie să-şi întoarcă privirea de la femeile ce caută să incite imaginaţia şi poftele bărbaţilor, trebuie să fugă de hrănirea poftelor netrebnice prin cărţi, filme, programe de televiziune ori reviste pornografice.“[195] Iată standardul pe care ar trebui să-l impunem minţii noastre, iar apoi şi trupul ne-ar fi curat.

Ideea de consecvenţă o introduce, inevitabil, pe cea de *disciplină.* În copilărie o deprindem greu, în tinereţe o menţinem cu efort, iar la vârstă adultă o promovăm cu dificultate. „Disciplina reprezintă setul fundamental de instrumente cerut pentru a soluţiona problema vieţii“ - spunea Scott Peck.[196] Nu e un subiect comod indiferent de unghiul din care priveşti. Ştiindu-se falimentar, David se îngrijorează pentru fiul său şi-l conjură să nu abandoneze. Îşi doreşte să fie mai bun decât el, să-i „răzbune“ căderile printr-o viaţă deasupra oricărui reproş. Care părinte n-ar vrea acelaşi lucru?! Moralitatea nu e un dat înnăscut, ci consecinţa unui demers asiduu şi temerar, aşa că trebuie luată foarte în serios. Pentru orice adult înţelept, această trăsătură de caracter este de neînlocuit, iar a o transmite mai departe este un mandat nobil de la care nu are voie să abdice. Nimeni nu-şi poate construi o viaţă morală din pură întâmplare sau dintr-o inerţie facilă. Luptăm să ne menţinem, dar şi să promovăm acest fel de trăire, transmiţând valorile creştine de la o generaţie la alta.

Într-o carte dedicată capacităţii omului de a alege, Augustin vorbeşte la un moment dat despre disciplină. El o asociază cu binele/moralitatea, iar lipsa ei o asociază cu răul/păcatul. Pentru el, disciplina este *a învăţa de la altul* şi se aplică exclusiv binelui. Răul se săvârşeşte dintr-o inerţie a firii pământeşti, iar când omul ajunge în această stare înseamnă că „s-a întors şi s-a înstrăinat pe sine de la disciplină, adică de la a învăţa.“[197] Acest refuz trebuie privit ca o rebeliune pe care diavolul o cultivă în mintea multora. Tipic adolescenţei, omul spune pur şi simplu: „Nu vreau!“, uitând că în spatele acestei atitudini se ascunde o serie întreagă de căderi. Deoarece, aşa cum s-a mai spus, nimeni nu se poate salva de unul singur, nici nu poate trăi o viaţă sfântă în afara unui standard care se află mai presus de el. Cuvântul lui Dumnezeu rămâne îndreptarul creştinului şi cel care, în ultimă instanţă, îl disciplinează pe cale. Drept consecinţă, un om disciplinat şi serios într-ale Domnului poate fi numit - aşa cum o face Augustin - un om *atotrânduit.* Acesta nu-şi rânduieşte doar lucrurile,

---

195Ibidem.

196M. S. Peck, *Drumul către tine însuţi,* Curtea Veche, Bucureşti, 2001, p. 14.

197Augustin, *Despre adevărata religie,* Humanitas, Bucureşti, 2007, p. 65.

activităţile şi subalternii, ceea ce n-ar fi prea greu. El face un pas mai departe şi se rânduieşte pe sine însuşi cu aceeaşi exigenţă. La acest punct, Augustin depăşeşte socraticul „Cunoaşte-te pe tine însuţi!“, îndemnând la un alt dicton: „Rânduieşte-te pe tine însuţi!“. Iată un citat elocvent în această privinţă: Constatăm că avem multe în comun nu numai cu turmele de animale, dar chiar şi cu pomii şi cu mărăcinii, întrucât observăm că a-şi dobândi hrana trupului, a creşte, a naşte, a-şi spori puterea este o caracteristică şi a plantelor, care sunt menţinute de o formă infimă de viaţă; şi la fel a vedea, ori a auzi, ori a simţi prin miros, prin gust şi prin atingere lucrurile concrete, pe toate acestea şi animalele le pot percepe, iar pe cele mai multe dintre ele chiar într-un mod mai pătrunzător decât noi; aşadar, pe toate cele materiale le observăm şi le recunoaştem. Adaugă la acestea şi vigoarea şi soliditatea membrelor, agilităţile şi mişcările extrem de mobile ale corpului, toate cele prin care noi le întrecem pe unele dintre ele, pe altele le egalăm, iar de unele suntem chiar întrecuţi. Totuşi, în mod sigur, avem în comun cu animalele acelaşi gen de însuşiri; dar, cu precădere, a căuta plăcerile trupului şi a evita neplăcerile reprezintă întreaga activitate a vieţii de animal.[19]

Câtă vreme omul îşi urmează plăcerile şi trăieşte viaţa doar prin prisma trupului, se află într-un stadiu inferior sau - cum spune Augustin - *infim.* Aşadar, micimea umană constă în această întoarcere la starea animalică şi la imposibilitatea de a-şi depăşi instinctele. Şi când te gândeşti că omul a fost destinat să escaladeze alte culmi ale sufletului! Fiinţa umană a fost deschisă, prin creaţie, altor orizonturi, bucurii şi plăceri; iar cine a gustat din Dumnezeu ştie că există mai mult decât ceea ce ne oferă cotidianul. Prin structură şi aspiraţii, omul trebuie să fie mult deasupra lumii animale, să se deosebească de aceasta şi să scruteze în permanenţă lumea de dincolo.

În aceeaşi logică, Augustin ne vorbeşte şi despre „însuşiri care nu par a caracteriza şi pe animale, dar care ating culmea numai în fiinţa umană: a glumi şi a râde; adică două calităţi specifice, într-adevăr, numai omului; însă oricine emite judecăţi asupra naturii umane găseşte că aceste însuşiri sunt cel mai puţin onorabile din om.“[20] Să nu înţelegem în aceste însuşiri „mai puţin onorabile“ o atitudine posacă, mereu încruntată şi nesuferită. Nicidecum! Aici nu umorul este pus la zid, ci frivolitatea. Spre deosebire de animal, omul poate să fie distrat şi uşuratic până acolo încât să-şi piardă cumpătul. Învăluit de un bine imediat sau de inerţia confortabilă a vieţii, acesta devine vulnerabil din punct de vedere spiritual. Lasă garda jos - cum am spune - iar consecvenţa lui are de suferit. Şi iată cum, dacă urmarea instinctelor este un rău „împrumutat“ din lumea animală, atunci frivolitatea este ceva inedit, creat şi promovat exclusiv de fiinţa umană.

Dar lucrurile pot sta şi mai rău, în sensul că pot atinge un rafinament fatal. Augustin ne aduce aminte de „iubirea de laudă şi de glorie şi de dorinţa de a domina, însuşiri care, deşi nu sunt specifice animalelor, totuşi nu prin faptul de a le avea trebuie să se considere că noi suntem mai buni decât animalele. Căci şi acest imbold pătimaş, când nu este subordonat raţiunii, ne face nefericiţi, însă nimeni n-a socotit că ar trebui să se pună mai presus de cineva din cauza nefericirii lui. De unde rezultă că atunci când raţiunea este stăpână pe stările sufleteşti, omul trebuie considerat bine întocmit.“[198] Cu alte cuvinte, e ridicol să te bucuri că nu eşti hedonist, câtă vreme aroganţa ta se vede de la o poştă. Ce folos că cineva îşi înfrânge poftele şi-şi ţine în frâu tumultul instinctelor, atâta vreme cât este răpus de păcatul mândriei. Pentru că, aşa cum putem constata, infatuarea a condus pe mulţi la pierderea lucidităţii. Nu puţini dintre noi au ştiut ce este bine, chiar au simţit un impuls moral puternic în această direcţie, dar au acţionat exact invers. Orgoliul a fost mai tare decât principiul, iar presiunea celor din jur a tras mai greu în cântar.

Considerându-L însă pe Dumnezeu drept Raţiunea Supremă, Cel care toate le rânduieşte şi le ţine în fiinţă, omul trebuie să fie mereu racordat la „sursă“. Dacă în Dumnezeu avem puterea, înţelepciunea şi ştiinţa, atunci mintea noastră ar trebui capacitată în mod deplin. Nu pornirile să deţină controlul, ci un cuget iluminat de Duhul şi mereu atent la fiecare provocare. „Aşadar, când această

198 Ibidem.

19. Idem, p. 91, 93.

raţiune, sau inteligenţă, sau spirit domină pornirile iraţionale ale sufletului, este de bună seamă dominat în om acel lucru asupra căruia se impune dominaţia prin această lege, o lege pe care noi am recunoscut-o a fi eternă.“[199] Intr-un mod uşor alambicat, cum era scriitura în epocă, Augustin subordonează mintea credinciosului Legii lui Dumnezeu. Dacă nimeni nu mai are, după Cădere, capacitatea de-a se menţine de unul singur din punct de vedere moral, atunci

199 Ibidem.

numai raportarea la o instanţă superioară ne mai poate salva. Doar privind mereu spre ceea ce este desăvârşit putem fi constanţi în deciziile noastre bune.

Finalul poemului ne propune o ipoteză dramatică: cea a neascultării. Dacă nu va fi atent, alunecând pe panta erotismului ilegitim, fiul va suferi profund. *Vlaga* şi-o va da altuia, *anii* îi va da cu împrumut, *averea* i se va risipi, *munca* îi va fi fără spor şi *trupul* epuizat până la maxim (v. 9-11). Nici că se poate o descriere mai plastică! Soarta celui care ştie, dar totuşi nu face e cumplită. E mai dureroasă decât a celor care n-au avut parte de învăţătură, care n-au fost sub incidenţa adevăratelor principii.

Această stare însă nu vine din senin. Ea se profilează, de obicei, prin căderi repetate şi nerezolvate la timp. Apoi se instalează pe fondul unei dezamăgiri, chiar disperări, când tânărul îşi dă seama că a pierdut teren. Diavolul este expert în a specula în favoarea lui astfel de stări. Şi abia după ce toate acestea se vor fi întâmplat, se va produce alunecarea fatală. Spiritual vorbind, este o alunecare de la credinţă, care în Vechiul Testament se exprimă prin expresii de tipul: „ducere în rătăcire“ (Ier. 8:5), „abatere“ (Ier. 5:6), „îndepărtare de Dumnezeu“ (Osea 11:7) şi „neascul- tare“ (Osea 14:4). După cum observăm, acestea descriu un derapaj grav şi costisitor, o răceală în relaţia cu Dumnezeu. Este acea tendinţă de a coborî standardele, de a-ţi adormi conştiinţa şi a ignora atenţionările celorlalţi. Biblia enumeră între cauzele acestei alunecări „uitarea lui Dumnezeu (Ez. 23:35), necredinţa (Ev. 3:12), amărăciunea sau revolta (Ev. 12:15), preocuparea pentru lumea prezentă (2 Tim. 4:10), iubirea de bani (1 Tim. 6:10) şi filosofiile seducătoare (Col. 2:8).“[200] O sumedenie de neajunsuri care au, invariabil, acela°i efect. Şi totu°i, slăbiciunile tinereţii au un leac. Printr-o bizuire deplină pe puterea lui Dumnezeu, în ascultare de Cuvântul Lui °i cu tenacitate de fier, ele pot fi învinse. Inclusiv acest poem ne lasă această impresie: înainte de posibila nenorocire („era să mă nenorocesc de tot...“), tânărul are °ansa unei străfulgerări.

Într-o carte ce se ocupă de temperamentul uman în raport cu autoritatea Duhului, Tim LaHaye oferă câţiva pa°i în această direcţie.[201] El pleacă de la premisa că nu există slăbiciune imposibil de învins, ci doar atitudini nepotrivite. Într-o bătălie, importante nu sunt doar armele °i numărul soldaţilor, ci °i strategia. A°adar, primul pas este *să-ţi accepţi slăbiciunile ca fiind păcate.* Foarte mulţi î°i scuză abaterile, găsind termeni suportabili °i care să nu-i jeneze în niciun fel. „Prea mulţi cre°tini sunt mae°tri ai evadărilor intelectuale °i refuză să se confrunte cu laturile lor negative privindu-le ca păcate.“[202] Fiecare avem asemenea exemple în jurul nostru. Mulţi semeni de-ai no°tri pun vina pe vremuri, pe degradarea generală sau pe ereditate. Con°tient sau nu, ace°tia nu fac decât să fugă de realitate, uitând că atunci când cineva Îl cunoa°te pe Dumnezeu va spune NU oricărei forme de alienare. Un astfel de om nu-°i mai permite lucruri ieftine, utopii gratuite °i minciuni bine cosmetizate. „Indiferent care ar fi slăbiciunea ta, fă primul pas uria° spre vindecare, recunoscând-o ca păcat, apoi apelează la Dumnezeu pentru minunatul Său remediu.“[203]

Al doilea pas constă în *mărturisirea păcatelor oricând e nevoie.* Două extreme se profilează şi aici: aceia care n-o practică deloc şi cei care o fac din pură obişnuinţă. Unii se ascund, alţii se exhibă, dar în mod cert ambele categorii au pierdut bucuria trăirii cu Hristos. Calea de mijloc este, şi aici, cea optimă. Când vinovăţia atinge pragul critic, atunci când simţi că riscurile spirituale cresc sau când culegi deja fructele amare ale căderii, recursul la căinţă devine obligatoriu. A merge înaintea lui Dumnezeu, a-ţi exprima regretul şi a lua noi hotărâri devin stringenţe absolute. Apoi, oricând e cazul, să povesteşti cu cineva matur în credinţă cele întâmplate ajută enorm şi conferă siguranţă. Fără îndoială că există multă binecuvântare în iertarea divină, dar mai ales când acest lucru se întâmplă

---

200 B. A. Damarest, „Alunecarea de la credinţă“, în W. A. Elwell, *op. cit.,* p. 30.

201 T. LaHaye, *învingând temperamentul prin Duhul Sfânt,* Casa literaturii creştine, Bucureşti, 1999, p. 152.

202 Ibidem.

203 *Idem,* p. 153.

într-o relaţie de mentorat.

Al treilea pas se referă la *îndepărtarea obiceiului nefast.* „Atunci când cerem Domnului să ne vindece de obiceiurile noastre rele, putem fi siguri că El o va face.“[204] Iată o premisă de la care trebuie să pornim, pentru că ea se întemeiază pe caracterul lui Dumnezeu. Întotdeauna El este interesat de stabilitatea noastră în timp şi nu se mulţumeşte cu simple victorii, indecise şi sporadice. Acesta este motivul pentru care trebuie să învingem proastele obiceiuri care stau la rădăcina răului din noi. Pocăinţa nu-şi poate face lucrarea fără această măsură extremă, după care valorile credinţei trebuie reaşezate corect.

204 *Idem,* p. 155.

Al patrulea pas presupune *credinţa în victoria oferită de Dumnezeu.* Deşi pare ciudat, există creştini de o asemenea aroganţă, încât refuză să-L vadă pe Dumnezeu atât de mare pe cât este. Unii merg şi mai departe, aşteptând confirmări emoţionale pentru a crede că Dumnezeu i-a eliberat. Cu alte cuvinte, ei caută înăuntrul lor ceea ce, de fapt, ar trebui să caute în natura şi caracterul lui Dumnezeu. Şi totuşi, „sentimentele noastre nu au nimic de-a face cu asta. Noi trebuie să ne bazăm pe promisiunile lui Dumnezeu şi să ne aşteptăm la victorie.“[205] Suntem chemaţi să facem mereu diferenţa între ceea ce simţim şi ceea ce scrie; între subiectivismul nostru şi infailibilitatea Cuvântului divin. „Cea mai bună cale pe care o cunosc de a accepta victoria - conchide LaHaye - după ce ai întrunit condiţiile, este de a-I mulţumi Lui prin credinţă pentru victorie.“[206]

Al cincilea pas revendică *plinătatea continuă a Duhului Sfânt.* Oricât de bine am cunoaşte principiile, oricât de tare ne-am ţine, fără plinătatea Duhului suntem vulnerabili. Deşi într-o cultură centrată pe om - cum este cea a noastră - această dependenţă pare o slăbiciune, ea continuă să fie secretul învingătorilor. Privită cu suspiciune într-o lume în care cel tare supravieţuieşte şi-l domină pe cel slab, ideea de dependenţă este puternic ancorată în revelaţia Cuvântului lui Dumnezeu. Şi astfel, ceea ce pentru mulţi pare o nebunie, pentru adevăraţii credincioşi este calea cea bună. Călăuzirea Duhului trece dincolo de iertarea păcatelor şi abandonarea obiceiurilor greşite, oferindu-ne speranţă pentru viitor. Mai mult,

---

205 Ibidem.
206 Ibidem.

această nouă stare ne împuterniceşte pentru slujire, făcându-ne de folos Împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ. Abia atunci, cu precauţie şi smerenie, vom putea folosi în scop didactic până şi alunecările din trecut, arătând altora cât de vulnerabilă este fiinţa umană şi cât de mare este harul lui Dumnezeu.

Al şaselea pas atinge dimensiunea *rămânerii în Hristos indiferent de împrejurări.* Aici vorbim deja de o stabilitate care rezistă în timp. Precum mlădiţa care trebuie să rămână în viţă pentru a aduce rod, tot aşa suntem şi noi altoiţi în Hristos. Este o stare nouă, o deschidere unică spre orizontul credinţei şi o concepţie adecvată în ceea ce priveşte viaţa şi slujirea. „Umblarea prin Duhul este un mod de viaţă. Să admitem că este un mod supranatural de viaţă, dar este rezultatul sălăşluirii în om a Duhului Sfânt al lui Dumnezeu care este supranatural. Ne puteam aştepta la orice fel de rezultate în urma acceptării Domnului Isus în viaţa noastră.“[207] Nicio clipă să nu ne îndoim de intenţiile, puterea şi înţelepciunea lui Dumnezeu, ci mai degrabă de capacitatea noastră de-ai fi supuşi şi ascultători.

Ray Kroc a fost un anonim când a renunţat să mai lucreze ca vânzător pentru Lily Tulip Company. Şi-a luat maşina de făcut iaurt de fructe şi a acţionat pe cont propriu. Se înţelege că a fost foarte greu la început, pentru că s-a lovit de temeri şi de oameni dubioşi. Toţi cei care riscă au parte de aşa ceva, însă în cele din urmă a învins. Afacerea lui a prins contur, iar astăzi ar fi imposibil să ne gândim la viaţă fără acest răsfăţ culinar. Ei bine, pe unul dintre pereţii biroului său găsim următoarea inscripţie:

Continuă! Nimic în lume nu poate înlocui perseverenţa. Talentul nu o poate înlocui... sunt atâţia indivizi cu talent, dar fără succes.

Geniul nu o poate înlocui... geniile neînţelese sunt peste tot. Educaţia nu o poate înlocui... lumea e plină de oameni educaţi, însă superficiali.

Doar cu perseverenţă şi hotărâre vei reuşi.

Toţi părinţii înţelepţi ştiu aceste lucruri. Ştiu pentru că le-au aplicat în viaţa lor, dar, mai mult, pentru că şi le-au dorit mereu. Acum însă, faţă în faţă cu fiii sau fiicele lor, năzuiesc să transmită acest tezaur mai departe. Orice tată credincios şi puternic simte că lumea s-ar prăbuşi fără perseverenţă şi hotărâre. Ştie că viitorul ar fi compromis dacă fiecare ar face exact ce-ar simţi, fără să ţină cont de nicio lege morală. Talentul şi educaţia nu reprezintă totul, oricât am fi de impresionaţi de aceste lucruri. Fără moralitate, geniul fiinţei umane nu este decât un spectacol trist printre ruine. Curăţia de inimă trebuie păstrată şi normele respectate indiferent de împrejurări. Inconsecvenţa noastră nu este scuzabilă, orice am spune în favoarea ei.

Acest ultim poem ţinteşte spre neprihănirea care rezistă în timp, asemenea unei stânci care nu se clinteşte. Asta vrea să ştie David: că fiul său e gata să plătească preţul şi să lupte până la sfârşit. Nu un an sau doi, nu o dată sau de două ori, ci întotdeauna şi cu sorţi de izbândă. Deşi, ca tată, va pleca mai repede, ceea ce a pus în inima lui Solomon poate să aducă rod. Dacă va fi aşa sau nu, dacă se va ridica la înălţimea sfaturilor primite sau le va călca în picioare, ţine în exclusivitate de acesta din urmă.

PRINCIPIILE CONSECVENŢEI

- Viaţa însăşi, cu imprevizibilul şi monotonia ei, face tot posibilul ca să anuleze disciplina ce ne-am impus-o;
- Existenţa principiilor nu e suficientă în raport cu marile provocări, trebuie să ne dorim cu adevărat victoria morală;
- Consecinţele sunt o urmare logică a deciziilor, de aceea trebuie să alegem mereu corect, scriptural şi vizionar;
- Comiterea păcatului fragmentează viaţa noastră spirituală şi ne anihilează voinţa pentru bătăliile viitoare;
- A ne impune un standard înalt din punct de vedere moral ne ajută în lupta cu păcatul sexual;
- Consecvenţa se hrăneşte dintr-o relaţie profundă cu Dumnezeu şi dintr-o asumare zilnică a

207 *Idem,* p. 159 şi urm.

principiilor;

• Nimeni în afară de tine nu este responsabil pentru alunecările tale, dar asta nu înseamnă că nu vei cere ajutor pentru a te ridica.

d

La ce

I J ~

lor doua cai

ÎNCEPÂND CU ADAM, continuând cu patriarhii, judecătorii şi regii, Biblia ne prezintă o pleiadă de taţi. Ai impresia că Sfânta Scriptură este o carte pentru bărbaţi care-şi asumă legământul căsătoriei şi responsabilitatea educaţiei. Şi, de fapt, cam aşa este! Pe ei i-a rânduit Dumnezeu să-şi îndrume urmaşii, să le croiască un drum pe care aceştia să păşească nestingheriţi. Din cele mai vechi timpuri, tatăl a fost un „simbol al procreării, al posesiei, al dominaţiei, al valorii.[u1] în jurul lui se învârte întreaga miză a vieţii, pentru că lui i-a dat Dumnezeu autoritate. Deşi predispus la abuz şi alte derapaje, el are totuşi prerogativa conducerii şi a discernământului.

Paul Ricoeur, leagă figura tatălui de ideea de transcendenţă. „El este izvorul oricărei instituţii: întocmai ca stăpânul şi cerul, el este o imagine a transcendenţei ordonate, înţelepte şi drepte.“[208 209] înţelegând aceste lucruri, reflectând asupra lor, nu putem să fim decât onoraţi de responsabilitatea ce ni se aşază pe umeri. într-o lume a multor căi ce par bune, tatăl va încerca să-şi povăţuiască bine fiul. Rectitudinea drumului adevărat nu trebuie niciodată confundată cu şerpuirea drumului fals, aşa cum nici cei care merg pe unul sau pe altul nu trebuie amestecaţi. Pentru că şerpuieşte, drumul greşit este înşelător şi conduce spre o destinaţie fatală. Pentru că e drept şi neted, drumul cel bun are coerenţă şi finalitate fericită.

Aceeaşi metaforă apare şi în cântarea lui Moise. Citim, bunăoară, că „El este stânca, lucrările Lui sunt desăvârşite, căci toate căile Lui sunt drepte; El este un Dumnezeu credincios şi fără nedreptate, El este drept şi curat“ (Dt. 32:4). Aceste căi sunt trainice pentru că derivă din natura imuabilă a Lui. Şi ucenicul lui Moise, Iosua, vorbind poporului în asfinţitul vieţii, le spune: „Aveţi grijă numai să păziţi şi să împliniţi poruncile şi legile pe care vi le-a dat Moise, robul Domnului: să iubiţi pe Domnul, Dumnezeul vostru, să umblaţi în toate căile Lui, să ţineţi poruncile Lui, să vă alipiţi de El şi să-I slujiţi din toată inima voastră şi din tot sufletul vostru“ (Ios. 22:5).

La senectute David aminteşte şi el de aceste căi: „Domnul mi-a răsplătit după nevinovăţia mea, mi-a făcut după curăţia mâinilor mele; căci am păzit căile Domnului, nu m-am făcut vinovat faţă de Dumnezeul meu“ (2 Sam. 22:21-22). Apoi, în aceeaşi cântare, regele afirmă: „Căile lui Dumnezeu sunt desăvârşite, Cuvântul Domnului este curăţit; El este un scut pentru toţi cei ce caută adăpost în El“ (v. 31). Când Domnul i se arată în vis lui Solomon, tema căilor sfinte se reia din nou. „Şi dacă vei umbla în căile Mele, păzind legile şi poruncile Mele, cum a făcut David, tatăl tău, îţi voi lungi zilele“ (1 Împ. 3:14). Amănuntul mi se pare esenţial: „cum a făcut David, tatăl tău“. Cu alte cuvinte, parcă i-ar spune: „Priveşte la modelul părintelui şi culege din el învăţăminte. Nu trebuie să te uiţi prea departe, nu trebuie să reinventezi căile cele drepte. Ele deja există, sunt bătătorite de înaintaşi, tu doar păşeşte cu îndrăzneală!"

Probabil a auzit rugăciunile sau cântecele tatălui şi a înţeles că Dumnezeu pretinde sfinţenie de la poporul Său. Aşa se face că în momentul cel mai strălucitor al domniei, când inaugurează Templul, Solomon mijloceşte: „Ascultă-i din ceruri, din locul locuinţei Tale; lucrează şi răsplăteşte fiecăruia după căile lui, Tu, care cunoşti inima fiecăruia, căci numai Tu cunoşti inima tuturor copiilor

208 J. Chevalier şi A. Gheerbrant, *Dicţionar de simboluri,* vol. III, Artemis, Bucureşti, 1995, p. 335.

209 Ibidem.

oamenilor" (1 Împ. 8:39). În aceeaşi rugăciune citim: „să ne plece inimile spre El, ca să umblăm în toate căile Lui şi să păzim poruncile Lui, legile şi rânduielile Lui, pe care le-a poruncit părinţilor noştri" (1 Împ. 8:58). Iată cum, cel puţin la nivel de intenţie, de acum regele Solomon încearcă să se alinieze cerinţelor lui Dumnezeu, promovând căile Sale printre neamuri.

Apoi, ca autor principal al cărţii Proverbe, Solomon „vorbeşte ca un părinte către fiul său. El vrea să-l instruiască, adică să-i transmită rodul experienţei generaţiilor trecute, dar şi să-i stimuleze capacitatea de reflecţie, pentru a deveni capabil să înţeleagă limbajul raţiunii, să descopere drumul în hăţişul de căi ce-i apar în faţă şi să poată pătrunde maximele enigmatice ale înţelepţilor."[210] Iată-l pe fiu preluând stilul cald şi personal al tatălui, un Solomon plămădit din David şi care încearcă, la rândul lui, să aducă puţină lumină în întuneric. „El se adresează, totodată, oamenilor simpli, neexperimentaţi, celor tineri, precum şi tuturor celor ce au o minte deschisă, *oameni pricepuţi* care îşi pot îmbogăţi cunoştinţele punând la inimă sfaturile sale.“[211] Mereu la răscruce, tânărul are nevoie de călăuzire permanentă, pentru că întotdeauna calea determină destinaţia.

Redusă la esenţe, ecuaţia acestor căi se rezumă la două variante care se resping una pe cealaltă. Orice formă de neutralitate este imposibilă, aşa că, părinţi şi copii, trebuie să luăm o decizie. Cele două căi operează cu conceptul de alb şi negru, deci sunt inconfundabile. Sunt aşa de diferite, încât niciodată nu poţi să spui „mi s-a părut asta... sau asta...“. Aşa le-a rânduit Dumnezeu pentru a ne fi la îndemână şi pentru a ne putea decide fără niciun dubiu.

Una sfânta, una păcătoasă

„Dumnezeule, căile Tale sunt sfinte!“ - exclama psalmistul entuziast. Iar apoi se întreba retoric: „Care Dumnezeu este mare ca Dumnezeul nostru?“ (Ps. 77:13). Observaţi vă rog un detaliu: *măreţia lui Dumnezeu derivă din sfinţenia Lui.* Pentru psalmist Dumnezeu nu este mare din cauza creaţiei sau a miracolelor, ci din cauza caracterului Său. Intenţiile şi lucrările Lui sunt întotdeauna juste, indiferent cum se văd acestea din perspectiva omului. A ne îndoi de acest adevăr, a încerca să relativizăm lucrurile este o slăbiciune cu multe repercusiuni în viaţa noastră de credinţă.

De-a lungul cărţii Proverbe, sfinţenia şi păcătoşenia sunt puse în antiteză aproape în fiecare verset. Prin procedee literare de toată frumuseţea, autorii ne oferă o paletă largă de vicii şi virtuţi. Contradicţia dintre bine şi rău este probabil cea mai utilizată din punct de vedere stilistic, pentru că ea corespunde cel mai bine scopului. Etica sexuală ocupă, între subiecte, un loc de frunte, iar faptul acesta nu trebuie să ne mire. E unanim recunoscut că instinctul sexual este cel mai puternic, iar acest adevăr se reia inclusiv în Noul Testament. Să amintim doar Predica de pe Munte rostită de Mântuitorul sau listele cu păcate alcătuite de apostolul Pavel. Toate converg spre aceeaşi concluzie: sfinţenia şi păcătoşenia se încrâncenă în fiecare zi pentru trupurile noastre. Dar găsim şi pasaje despre lăcomie, lene, minciună, furt şi multe altele, pentru că viaţa morală e mai complexă decât pare la prima vedere. În fond, este aceeaşi exigenţă a Legii, doar că apare într-o formă poetică mult mai accesibilă şi mai uşor de aplicat.

Problema esenţială care îi preocupa pe înţelepţii de altădată era: cum să reuşim în viaţă, pentru că este alcătuită dintr-o multitudine de decizii, unele minore, iar altele cruciale, în confruntarea cu problemele de fiecare zi. Astfel, Proverbele ating toate domeniile existenţei noastre: viaţa personală, familială, socială, economică, politică, relaţiile părinţi-copii, bărbat-femeie, superiori- subordonaţi, buni-răi, bogaţi-săraci... Căci înţelepciunea se poate demonstra în toate aceste domenii: ea ne ajută să obţinem, prin adorarea şi ascultarea de Dumnezeu, rezultatele logice pentru viaţa de toate zilele. Ea ne dă capacitatea de a judeca ce este just (2:6-22) şi de a lua o atitudine corectă faţă de bunurile materiale (3:9-10), de muncă (6:6-11), de vecini (3:27-29), de femeia fidelă (31:10-31) sau frivolă (6:20-35;

---

210 A. Kuen, 66 în una. *O mică enciclopedie biblică,* Casa Literaturii Creştine, Bucureşti, 1997, p. 91.
211 *Ibidem.*

9:13-18) etc.[212]

212 A. Kuen, *op. cit.*, p. 91.

Nicio zonă a fiinţei noastre nu trebuie să rămână descoperită. A păşi pe calea cea sfântă, o cale ce reflectă caracterul lui Dumnezeu, înseamnă a fi atent în permanenţă. Curăţia trupului se împleteşte în mod armonios cu cea a vorbirii. Aceasta din urmă se logodeşte apoi cu cea a faptelor, într-o unitate pe care greu o putem descrie în cuvinte. Omul nu este făcut din piese detaşabile, de aceea trebuie înţeles holistic, integrator. A fi sfânt înseamnă a te pune cu totul deoparte, fără niciun rest. Inclusiv relaţiile trebuie sfinţite, puse în ordine şi supravegheate cu grijă. Cât depinde de noi, în ciuda multor slăbiciuni şi inconsecvenţe, suntem chemaţi să trăim în pace cu toţi oamenii. Ca să nu mai spunem de familie, de acest atelier în care Dumnezeu ne şlefuieşte caracterul şi ne oţeleşte speranţa.
Experienţa sfinţeniei este o întâlnire mistică cu lumile de dincolo, o vedere rapidă a frumuseţii pure, care nu ne face viaţa mai uşoară, ci mai grea; ajungem uneori să-i invidiem pe cei ce sunt pur şi simplu scufundaţi în agitaţia şi preocupările vieţii de zi cu zi, fără să fie sfâşiaţi de lupte lăuntrice. Cu toate acestea, numai astfel de lupte îl ajută pe om să-şi împlinească vocaţia sa superioară; numai în astfel de lupte şi eforturi, în urcuşuri şi coborâşuri, omul se poate considera persoană, cu adevărat.[213]

Abia când se angajează pe calea cea sfântă, omul îşi împlineşte *vocaţia sa superioară.* Doar în felul acesta se desprinde de regnul inferior, animalic, şi păşeşte temerar spre noi orizonturi. Printr-o bună orientare a voinţei şi bizuindu-se necontenit pe harul lui Dumnezeu, el poate atinge sfinţenia care i-a fost pregătită. Seducţia păcatului se
va intensifica, furia diavolului va atinge cote alarmante, însă relaţia profundă cu Hristos va învinge în cele din urmă. Deşi fiinţe căzute, tânjim necontenit după sfinţenia lui Dumnezeu. Iar cu cât acest demers este mai anevoios, cu atât binecuvântarea de la urmă o savurăm cu mai multă bucurie.

Una directa, una ocolita

Anticii o numeau *calea împărătească* sau *regală.* Expresia se referă întotdeauna la acel drum drept, care nu şerpuieşte ocolind dealurile sau stâncile. Construit cu mari sacrificii, acest drum este dovada măiestriei şi a curajului. Orice călător intuia greutăţile pe care le-au îndurat constructorii, eforturile şi riscurile inerente. Şi mai este ceva: întotdeauna un astfel de drum conduce spre o destinaţie importantă. Nimeni n-ar fi făcut o investiţie de-o asemenea anvergură care să ducă spre nicăieri. Comparat cu celelalte tipuri de drum - secundare şi anevoioase - el este preferabil din toate punctele de vedere. Pericolele nu pândesc la fiecare pas, starea tehnică este cea mai bună, iar călătoria se poate desfăşura în siguranţă.

„Calea regală este deci considerată ca un drum direct, care, neîngăduind nicio abatere, exclude întârzierile. Calea regală va mai fi interpretată şi ca un drum ce duce spre capitala regatului unde este reşedinţa regelui.“[214] Filon din Alexandria, unul dintre cei mai mari învăţaţi ai Antichităţii, îndemna: „Să păşim pe drumul împărătesc, noi care gândim că trebuie să lăsăm la o parte lucrurile lumeşti, să păşim pe calea nestăpânită de nimeni în afară de Cel care împărăţeşte cu adevărat. Cel care a apucat pe acest drum împărătesc nu va osteni până nu-L va întâlni pe Împăratul.“

La polul opus avem calea ocolită, ezitantă. Este drumul acela fără demnitate şi vehemenţă, care se furişează printre obstacole în loc să le străpungă. Întotdeauna marginal şi într-o stare tehnică lamentabilă, acesta prezintă tot felul de riscuri. Călătorul ce se aventurează pe un astfel de drum este într-o permanentă confuzie, iar incertitudinea legată de destinaţie îl îndurerează şi mai mult. Deşi cultivă o boemie aparentă, un fel de relaxare suavă, acest itinerar furnizează o grămadă de iluzii. Acea pretinsă stare de bine nu este decât o momeală cu care se hrăneşte drumeţul, iar preţul ei poate fi fatal. Şi mai este ceva: pe acest drum umblă oamenii care de mult şi-au pierdut stima de sine şi care au uitat să se mai respecte pe ei înşişi. Niciodată n-ai să vezi pe aici un om de viţă nobilă, conştient de originea şi devenirea sa, ci doar neaveniţi şi dezorientaţi. Traseul şi traseiştii îşi dau mâna, semănând izbitor de bine unii cu alţii, iar spiritual vorbind, tocmai am descris calea păcatului şi a depărtării de

213 A. Schmemann, *Tatăl nostru,* Sophia, Bucureşti, 2008, p. 28.
214 J. Chevalier şi A. Gheerbrant, *op. cit.,* vol. I, Artemis, Bucureşti, 1995, p. 237.

Dumnezeu.

Nu degeaba se lamentează psalmistul: „O! De M-ar asculta poporul Meu, de ar umbla Israel în căile Mele!“ (Ps. 81:13). Evreii cunoscuseră bine standardele, doar că se abătuseră de la ele. Dumnezeu „Şi-a arătat căile Sale lui Moise şi lucrările Sale copiilor lui Israel“ (Ps. 103:7), aşa că nu se pot scuza în niciun fel. Înainte ca ei să apuce pe calea ocolită a păcatului şi idolatriei, au avut în faţa ochilor calea directă a sfinţeniei lui Dumnezeu. Au ales greşit, dar în cunoştinţă de cauză. Niciodată evreii nu pot pune vina pe cosmos sau pe istorie şi nu pot fugi fără

vinovăţie de propria răspundere. Bunul Dumnezeu a desenat iar şi iar calea cea directă înaintea lor, dar ei au ales alte trasee, mai dragi inimii lor. Ştiau bine care este traiectoria corectă, însă au preferat drumul cel lung şi incert, calea ruşinoasă a degradării.

Înţelepciunea, la rândul ei, este văzută în cartea Proverbe ca o cale dreaptă, sigură şi încântătoare. Tânărul care îşi pleacă urechea la învăţăturile ei, va „înţelege dreptatea, judecata, nepărtinirea, toate căile care duc la bine“ (Pr. 2:9). Iată un drum cu final fericit, cu o satisfacţie imediată şi o binecuvântare garantată pentru viitor. „Recunoaşte-L în toate căile tale şi El îţi va netezi cărările“ (Pr. 3:6) - sună un îndemn asemănător. Avem aici o legătură tainică între calea cea bună şi providenţa lui Dumnezeu. Lejeritatea călătoriei, confortul interior şi curajul se ascund toate în gentileţea lui Dumnezeu. El ne promite însoţire şi protecţie, ne asigură de prezenţa Sa şi nu ne uită niciodată. „Căile ei (ale înţelepciunii) sunt nişte căi plăcute şi toate cărările ei sunt nişte cărări paşnice“ (Pr. 3:17), ni se confirmă din nou.

Dan Allender[215] enumeră undeva marile bătălii ale creştinului care-a pornit pe calea directă. Întâi de toate, creştinul luptă cu *lumea,* cu standardele ei viciate şi cu imprevizibilul propriei vieţi. Apoi, într-un plan mai adânc, el luptă cu *firea.* Pe măsură ce înaintează pe cale, îşi dă seama că marile pericole se ascund în el, nu în afara lui. Constată că e slab şi labil, că trebuie să se menţină într-o continuă vigilenţă. Nu în ultimul rând, creştinul luptă cu *diavolul.* Este „capcana supranaturală“ - cum o numeşte autorul - acea încleştare între viaţa nouă care înfloreşte şi cea veche care-şi revendică drepturile. Războiul spiritual se poartă concomitent pe aceste trei fronturi. Nu avem niciun răgaz, dar faptul acesta nu ar trebui să ne sperie. Dimpotrivă, cunoscând aceste realităţi, ar trebui să fim mai determinaţi. Preţul nostru este mare în Hristos, iar diavolul este conştient de întreaga miză.

Oare vom reuşi noi, ca părinţi, să punem în mintea copiilor noştri aceste lucruri? Într-o lume care inventează scuze pentru orice, care încurajează iniţiativa personală până la paroxism, mai găsim resurse pentru alternativa corectă? Şi totuşi trebuie s-o facem. Ocolişului vinovat al minciunii trebuie să-i opunem drumul direct al adevărului. Laşităţii care se sustrage întâlnirii frontale trebuie să-i opunem îndrăzneala smerită a inimii. Sunt drumuri cu traiectorii şi destinaţii diferite!

Una îngusta, una largă

Cele două căi pot fi privite inclusiv sub raport spaţial. Cea bună este, cu necesitate, îngustă şi anevoioasă; cea rea este, prin contrast, largă şi permisivă. Avem din nou o antiteză foarte clară, un fel de vedere în oglindă a două realităţi distincte. Astfel, calea cea îngustă e calea principiilor; calea cea largă e calea opiniilor. Pe prima mergi adesea cu suferinţă şi oftaturi, pe a doua eşti liber ca pasărea cerului, pentru că oricând îţi poţi schimba părerile. Când urmezi principiile, te simţi constrâns şi neputincios, dar tocmai această stare prevesteşte biruinţa şi libertatea. Când urmezi opiniile, te simţi liber, doar că această libertate este iluzorie. Se constată că nimic nu este mai frustrant decât absenţa normei, a rigorii morale. Un om care trăieşte cum vrea el este mult mai robit decât un altul care, de bunăvoie, se supune lui Hristos. Aceasta din cauză că, afară de poruncile lui Dumnezeu, nimic nu poate scoate ceva bun din noi. Afară de hotărâri ferme şi principii clare, nimic nu ne poate defini cu adevărat ca oameni.

Dar lumea în care trăim arată exact invers. Permi- sivitatea şi haosul domnesc peste tot, iar moralitatea a fost de mult scoasă din ecuaţie. Disciplina şi rigoarea au fost anulate în favoarea unei boemii prost înţelese, a unei frivolităţi care ne cauzează enorm. Suntem alergici la spaţiile strâmte pe care le considerăm inoportune. Calea îngustă pare a ne strivi entuziasmul şi personalitatea, deşi realitatea este exact opusă. Poruncile lui Dumnezeu doresc să ne educe, să ne înveţe lupta şi să ne oţelească din punct de vedere spiritual. De fapt, avem aici capacitatea de a renunţa la plăceri imediate şi imorale, în favoarea unor plăceri mult mai mari. E drept că acestea din urmă nu vin atât de rapid,

215 D. Allender, *Calea spre vindecare,* Peregrinul, Cluj-Napoca, 2010, p. 89-96.

însă niciodată să nu ne îndoim de existenţa lor. Fiecare demers moral este onorat de Dumnezeu şi recompensat cu o bucurie spirituală unică.

James Dobson - un cunoscut specialist pe probleme de familie - spunea că „sfaturile greşite despre creşterea copiilor au predominant în literatura de specialitate a ultimilor 75 de ani".[216] În sprijinul acestei afirmaţii, el citează un clasic al genului, în persoana lui John Caldwell Holt. Acesta din urmă, în 1974, a scris o carte ce a declanşat dezbateri îndelungi (este vorba de *Escape from Childhood* - „Evadarea din copilărie"). Într-o recenzie scrisă de Jim Stingley citim:
Holt se pronunţă pe faţă avocatul renunţării la autoritatea părintească aproape în toate domeniile. El susţine că toţi copiii, indiferent de vârstă, au dreptul să experimenteze sexul, să bea şi să folosească droguri, să conducă maşina, să voteze, să-şi aleagă singuri tutorii, să decidă ce să înveţe şi să aibă responsabilităţi legale şi financiare. Pe scurt, Holt propune ca părinţii să renunţe la poziţia lor protectoare exercitată asupra copiilor în ţara noastră şi în alte ţări, poziţie tradiţională în ultimii 700 de ani şi să-i arunce - sau, mai degrabă, să le permită să se arunce singuri - în lumea reală atunci când doresc.[217]

Pe zi ce trece observăm cum autoritatea părintească e subminată. De la o generaţie la alta se erodează tot mai mult, cu implicaţii teribile asupra celor mici. Se promovează largheţea, şi nu îngustimea, iar libertatea timpurie e pusă în locul disciplinei sănătoase. Pe măsură ce ne apropiem de celălalt capăt al istoriei, preceptele biblice devin tot mai exotice. Învăţătura lui Isus despre *calea îngustă °i cea largă* par mai degrabă metafore inofensive şi subiect de predică. Ei bine, cu atât mai mult părinţii sunt chemaţi să fie pe ziduri, asemenea unor străjeri. Să nu abdice niciodată, oricât de mare ar fi diferenţa dintre învăţătura pe care o exprimă şi cea a lumii. Pentru că, aşa cum spunea Ray Wenger, „părinţii care refuză să-şi îndeplinească această slujbă, încercând să arunce responsabilitatea pe umerii bisericii, educatorilor, păstorului ori învăţătorului, refuză de fapt să urmeze poruncile şi legile din cartea Proverbelor."[218]

„Credinţa nu o vei afla meditând, ci făptuind. Nu cuvintele şi speculaţiile ne învaţă ce este Dumnezeu, ci trăirea" - spunea Fritjof Tito Colliander.[219] Într-acolo ţinteau şi sfaturile lui David. Nu l-ar fi mulţumit un băiat deştept şi întreprinzător, atâta vreme cât viaţa lui ar fi lăsat de dorit. N-ar fi fost încântat nici de un băiat meditativ şi poetic, dar cu fapte nedemne. De aceea educaţia trebuie aplicată la vârste fragede, pentru ca sămânţa să poate încolţi şi aduce rod. Cu cât e mai îngust drumul, cu atât regulile trebuie respectate mai riguros. Cu cât riscul derapajului este mai mare, cu atât pasul trebuie să ne fie mai ferm. O potecă nu oferă luxul divagaţiilor, a ieşirilor în decor, însă tocmai din această cauză este autentică şi sigură. Nu ne putem permite să gândim, să vorbim şi să acţionăm la întâmplare, dar tocmai aceste restricţii ne oferă libertatea deplină.

Una uşoară, una grea

De când suntem mici fugim de dificultate. Tot ce ne solicită ne repugnă. Mai mult sau mai puţin conştient, alegem lucrurile uşor accesibile şi care, dacă se poate, să ne aducă satisfacţii uriaşe. Or, fiecare ştim că aceste aşteptări sunt irealiste, chiar infantile. Întotdeauna lucrurile autentice şi care rezistă în timp au un grad ridicat de dificultate, iar atingerea lor presupune voinţă şi efort. În plan sufletesc ecuaţia rămâne aceeaşi. Cu cât vrei să trăieşti mai sfânt, cu atât te vei lovi de inconveniente dintre cele mai supărătoare. Prima confruntare e cu propria fire pământească, apoi cu ispite venite din afară şi,

---

216 J. Dobson, *Copilul îndărătnic,* Noua Speranţă, Timişoara, 2012, p. 59.
217 *Idem,* p. 60.
218 R. Wenger, *Tiparul divin pentru viaţa de familie,* Christian Aid Ministries, Ohio, 2006, p. 66.
219 F. T. Colliander, *Calea asceţilor,* Scara, Bucureşti, 2002, p. 4.

în cele din urmă, cu oameni care nu înţeleg trăirea ta. Ca într-o simfonie fatidică, parcă toate s-au unit să te doboare, într-un fel de acţiune concertată şi adesea descurajantă.

Scriitorii primelor secole au atras mereu atenţia că suferinţa e un semn al virtuţii. Dar nu numai ei. Autori contemporani de mare succes în spaţiul evanghelic precum Philip Yancey, John Ortberg sau Larry Crabb merg în aceeaşi direcţie. De îndată ce păşim pe calea cea dreaptă ne confruntăm cu o luptă lăuntrică nemaiîntâlnită. Dincolo, pe cea uşoară, lucrurile stau complet diferit. Nimic nu te solicită şi nu-ţi creează frustrare în primă fază. Toate par roz, poleite cu aurul îmbătător al micilor plăceri. Simţi că viaţa merită trăită şi te zoreşti cu ea, uitând pentru moment socoteala de la final. Însă lucrurile nu rămân niciodată aşa cum par la prima vedere. În mod sistematic, printr-o alchimie ce ne scapă, plătim fiecare uşurătate a vieţii. O plătim concret, aici pe pământ, ca să nu mai spunem că există şi o judecată de apoi, care va tranşa în mod definitiv lucrurile. Prin urmare, bucuria frivolă de la început se transformă într-un calvar continuu după aceea.

În anul 1987, doi psihiatrii - Stella Chess şi Alexander Thomas - publicau o carte despre temperamentul copiilor. Este vorba de *Know Your Child* („Cunoaşte-ţi copilul“), unde autorii identificau trei categorii. Avem, aşadar, copilul *dificil.* Cei care aparţin acestui gen sunt „caracterizaţi de reacţii negative faţă de oameni, schimbări bruşte de dispoziţie, somn neregulat şi program neregulat de hrănire, perioade frecvente de plâns şi crize atunci când sunt frustraţi.“[220] Dar nu toţii copii au personalităţi dificile, aşa că mai avem şi tipul *docil.* Acesta „are reacţii pozitive faţă de oameni, se adaptează uşor la situaţii noi, doarme şi mănâncă regulat şi este dispus să accepte regulile.“[221] A treia categorie descrie copilul *timid.* De obicei, timizii „reacţionează negativ în faţa situaţiilor negative şi se adaptează încet. Totuşi, nu au aceleaşi reacţii agresive ca şi copiii dificili şi, în general, respectă un program regulat de somn şi de hrănire. Când sunt supăraţi sau frustraţi, reacţia lor tipică este retragerea, iar comportamentul lor este mai blând, lipsit de explozii de mânie şi de revoltă.“[222]

Bebeluşii îşi dezvăluie de timpuriu temperamentul, aşa că părinţii pot să ia atitudine. Pe măsură ce cresc, pruncii noştri nu fac decât să confirme un bagaj genetic şi temperamental cu care au păşit în această lume. Şi mai mult, indiferent din care categorie fac parte, ei trebuie învăţaţi cu calea cea grea a principiilor lui Dumnezeu. Am oferit clasificarea de mai sus pentru a înţelege că fiecare părinte are provocările lui şi fiecare copil este unic. Arsenalul educaţional trebuie să fie bine aplicat pentru ca rezultatele să fie cele dorite. Nu poţi miza pe un impact decisiv în viaţa copilului tău fără a lua în calcul particularităţile lui. Pentru că, aşa cum ştim deja, îndărătul fiecărui temperament se ascunde o natură căzută în păcat, o tendinţă continuă spre rău. Pe măsură ce copilul devine tot mai conştient de viaţa lui, i se deschid în faţă cele două căi: una rea şi una bună.

Calea păcatului va fi mereu mai facilă şi, prin urmare, mai la îndemână. De cealaltă parte, calea neprihănirii i se va părea mereu inaccesibilă şi va avea tendinţa s-o ignore.
Atât dificilii, cât şi docilii trec prin aceleaşi frământări. Timizii la fel. Nicio categorie nu e scutită de această bătălie, iar un tată înţelept va şti să pună accentele unde trebuie. Viaţa în sine este o aventură plină de riscuri, dar cu cât ne expunem mai mult cu atât e mai primejdios. Uşor nu înseamnă corect, aşa cum greu nu înseamnă greşit. Soluţiile simple, trăirea pe apucate şi haosul moral nu fac decât să ne înrobească pe termen lung. Precum urcuşul unui munte, satisfacţia de la urmă confirmă efortul pe care l-am depus. Din înaltul cerului, Dumnezeu va onora pe cel care-a îndurat zăduful zilei şi a rămas lângă El în mijlocul superficialităţii generale.

În ultimă instanţă, „cutremurătoarea putere a răului nu rezidă în răul în sine, ci în faptul că răul

---

220 S. Chess şi A. Thomas, *Know Your Child*, Basic Books, New York, 1987; *apud* J. Dobson, *op. cit.*, p. 65.
221 Ibidem.
222 Ibidem.

distruge credinţa noastră în bine, distruge convingerea noastră că binele este mai puternic decât el.“[223] Deşi plăcut la început, păcatul sfârşeşte prin a-l arunca pe om în prăpastia dezamăgirii. Iar apoi, fără drept de apel, acesta îşi pierde complet discernământul. Binele şi răul sunt amestecate, iar viaţa este trăită de-a valma şi fără nicio coerenţă. Din această cauză, „atitudinea creştină faţă de rău constă cu precizie în a înţelege că răul nu are nicio explicaţie, nicio justificare, nicio bază - el fiind rădăcina răzvrătirii împotriva lui Dumnezeu, a desprinderii de El, a ruperii de plinătatea vieţii.“[224] Or, tocmai pentru aceasta a venit Hristos: să ne ofere viaţă din belşug. Să putem atinge, prin depărtarea de rău şi alipirea de bine, acea *plinătate a vieţii* rânduită oricărui om.

Una îmbietoare, una discretă

„Ce este omul?“ - se întreba, la începutul secolului trecut, Iustin Popovici.[225] „Este un pumn de ţărână sângerie, şi în el se află plămada tuturor nemărginirilor. Dacă se va îndrepta spre înălţimi, omul se va face nevăzut în infinităţi dumnezeieşti; dacă se apleacă spre adâncimi, se afundă în infinităţi demonice. Omul? Un mic dumnezeu în noroi, iar uneori un demon în haine somptuoase. Nu există principiu mai firesc decât acesta: fiţi desăvârşiţi asemenea lui Dumnezeu, fiindcă nu există nimic mai vătămător decât iubirea omului faţă de rău şi de abisurile sale.“[226]

Fraza de mai sus ne introduce magistral în temă. Prins între *infinităţile dumnezeieşti* şi cele *demonice,* omul se află într-o necontenită luptă. Pe de o parte calea cea rea care se dovedeşte mereu îmbietoare; pe de altă parte, calea cea bună care se manifestă cu discreţie. Prima este invazivă până la agresivitate, creează presiuni de tot felul şi forţează nota. A doua se camuflează adesea şi nu urlă niciodată în urechile noastre. Mai degrabă ne şopteşte suav şi ne impulsionează în direcţia corectă. Din această cauză aceasta din urmă poate fi uşor ignorată sau chiar insesizabilă. Dumnezeu mizează întotdeauna pe receptivitatea noastră interioară, pe deschiderea voluntară a inimii. Deşi ar putea să ne manipuleze cum doreşte, refuză să o facă pentru că ne respectă. El însuşi ne-a creat cu posibilitatea de a alege, iar a ne forţa acum într-o anumită direcţie contravine planului iniţial.

223A. Schmemann, *op. cit.*, p. 75.
224*Idem*, p. 76.
225I. Popovici, Abisurile gândirii °i simţirii umane: studii teologice, Sophia, Bucureşti, 2013, p. 223.
226Ibidem.

Ar mai fi câteva diferenţe. Bunăoară, calea cea îmbietoare operează cu tertipuri, î°i pune haine sclipitoare °i, mai ales, folose°te un discurs atrăgător. Nu trebuie să ne mirăm că orice păcătos se consideră în°elat în cele din urmă. Prin fiecare ispită i s-a promis mult °i i s-a oferit puţin. Plăcerea dobândită a avut un preţ exorbitant °i pe care riscă să-l plătească tot restul vieţii. Extrem de atrăgătoare la început, ispita s-a transformat apoi într-o stăpână care, prin intermediul viciului, continuă să deţină controlul. Înţelegând toate acestea am face bine să valorizăm calea cea discretă, dar dreaptă. Să intuim în orice seducţie a diavolului un plan mâr°av, o dramă interioară ce stă să înceapă. Nu suntem doar trup, ci purtăm pe dinăuntru un alt ve°mânt, mult mai preţios °i sensibil. De aceea nu putem face nimic fără să fim afectaţi în mod profund. Să admirăm calitatea lui Dumnezeu de a ni se oferi într-o maximă discreţie, de a domni peste vieţile noastre cu delicateţea unui suveran absolut.

Andrew Murray (1828-1917) a fost unul dintre cei mai îndrăgiţi predicatori ai tuturor timpurilor. Dar nu s-a rezumat doar la slujirea de la amvon, ci ne-a lăsat °i câteva cărţi de o profunzime spirituală exemplară. Printre acestea, avem °i o carte pentru părinţi în care oferă sfaturi °i încurajare. Un fapt inedit este că, după fiecare dintre cele 50 de capitole, autorul inserează o rugăciune. De fapt, este tânjirea unui tată pusă în cuvinte °i adresată Celui Preaînalt. Rostite cu credinţă °i speranţă, aceste rugăciuni au o valoare universală pentru că se potrivesc oricărui părinte. Ne-ar lua prea mult spaţiu să le reproducem pe toate aici, astfel le aduc în atenţie doar pe prima °i pe ultima:
Doamne Dumnezeule, Tu m-ai făcut părinte şi mi-ai dat un copil. Mărturisesc cu umilinţă că dragostea şi bucuria cerească s-au oglindit în căminul meu. Nu am înţeles chemarea mea ca părinte. Tată, iartă-mă! Te rog să mă îndrumi Tu şi să mă ajuţi în studiul Cuvântului Tău Sfânt. Ajută-mă să îndeplinesc scopurile Tale cu privire la mine ca părinte. Învaţă-mă să Te cunosc în calitatea Ta de Tată desăvârşit. În timp ce studiez exemplul Tău de Părinte divin, fă-mă un adevărat părinte pentru copilul meu. Dragostea şi binecuvântarea Ta să se odihnească peste casa noastră. Amin!
Tată îndurător, Îţi mulţumim pentru învăţăturile binecuvântate din Cuvântul Tău sfânt cu privire la copiii noştri. Îţi mulţumim că ai venit ca Învăţător al nostru pentru a ne pregăti să-i învăţăm. Te rugăm să ne ajuţi să devenim părinţii pe care Tu îi vrei. O, Doamne, întipăreşte în gândurile, inimile şi vieţile noastre adevărurile minunate care privesc viaţa de familie. Legământul şi promisiunile Tale sunt nespus de scumpe pentru noi. Preţuim toate comorile promisiunilor Duhului Tău şi binecuvântarea Ta ca fiind moştenirea sacră a copiilor noştri. Acceptăm toate avertismentele şi toate îndrumările Tale cu privire la copiii noştri, ca fiind regulile căminului nostru. O, Doamne, deschide-ne ochii, ca să avem mereu înaintea noastră imaginea unui cămin credincios, aşa cum îl doreşti Tu. Dă-ne puterea să împlinim voia Tatălui şi să câştigăm dragostea copiilor noştri. Primeşte consacrarea noastră pentru a fi în totalitate ai Tăi. Vino şi fă ca familia noastră să fie un loc unde să Îţi placă să zăboveşti. Atunci, căminul nostru va fi binecuvântat cu adevărat şi fiecare dintre noi va spune cu bucurie: „Iată-mă, eu şi copilul pe care mi l-a dat Dumnezeu". Da, vino, Doamne Isuse! Amin![227]

Vă rog să observaţi cum Murray ancorează întreaga educaţie în Hristos şi în Cuvântul Său. Totul decurge din revelaţie. Câtă vreme Dumnezeu există, mandatul părinţilor are viitor. Apoi, câtă vreme mandatul părinţilor există, Biserica lui Hristos are viitor. Generaţia copiilor noştri poate fi atinsă de harul şi puterea lui Dumnezeu avându-ne pe noi ca exemple vii. Faptul acesta nu e simplu, dar nu e nici imposibil. Suntem chemaţi să dezvoltăm în mintea copiilor noştri o atitudine critică faţă de tot ce e imoral şi suspect. Să-i învăţăm că răul se propune singur şi se deghizează mereu, în vreme ce binele trebuie căutat cu ardoare şi sinceritate.

Cartea Proverbe ne poate fi un manual de nădejde. Având nuanţe de-a dreptul fascinante şi adevăruri mereu actuale, ea potriveşte oricărei generaţii, indiferent de gradul de cultură sau nivel social. Dimpreună cu întreaga Scriptură, ea ne poate ţine mintea trează şi spiritul înflăcărat, aşezându-

227 A. Murray, *Creşte-ţi copiii pentru Hristos,* Perla Suferinţei, Suceava, 2009, p. 9 şi 207.

ne sub autoritatea divină. De asemenea, bizuindu-ne pe înţelepciunea lui Dumnezeu, vom putea distinge calea bună dintre multele căi amăgitoare. Vom putea cultiva acel discernământ nobil, acea luciditate a înţelegerii. Nu vom amesteca lucrurile, ci vom gândi realitatea în termeni antitetici. Ce e rău ne va apărea ca rău, indiferent de împrejurări; iar ce e bine ne va apărea ca bine în orice circumstanţă. În felul acesta, vom dobândi o deprindere spirituală care ne va face invincibili şi modele demne de urmat pentru cei din jur.

Ck
(a
emare la r
'eâp
onâa
bilitate

Împăratul a zis întregii adunări: „Fiul meu Solomon, singurul pe care l-a ales Dumnezeu, este tânăr °i plăpând, °i lucrarea este însemnată, căci Casa aceasta nu este pentru un om, ci este pentru Domnul Dumnezeu.
1 Cronici 29:1

SPECIALIŞTII AU ARĂTAT, de-a lungul timpului, că personalitatea umană este ceva complex. Ea are mai multe faţete, precum un diamant strălucitor. A o desface în bucăţi face bine înţelegerii, deşi toate aceste componente acţionează sinergic. Le explicăm pe rând pentru a le pricepe, nici într-un caz pentru a le separa una de cealaltă. Suntem ceea ce suntem datorită multor detalii, însă tocmai acestea ne definesc în cele din urmă. Totul începe cu personalitatea *reală,* adică fiinţa umană aşa cum este ea prin naştere. Însă, pe măsură ce creştem, sesizăm o altă dimensiune a fiinţei noastre pe care antropologii o numesc personalitatea *autoevaluată.* Este vorba de analiza pe care ne-o facem nouă înşine, pornind de la dictonul paulin: „fiecare să se cerceteze, dar, pe sine însuşi". De îndată ce omul îşi dă seama cum stă din punct de vedere moral, survine un alt tip de personalitate, anume cea *ideală.* Aceasta se referă la ceea ce ne dorim de la noi înşine, la aspiraţiile noastre adânci. E acea stare la care visăm şi în direcţia căreia navigăm în fiecare zi. Se mai adaugă apoi şi personalitatea *percepută,* adică imaginea individului despre alţii. Se ştie că nimeni nu poate trăi doar cu el însuşi, ci are necontenit nevoie de companie. Suntem mereu în căutarea unor repere vii, pe care le găsim de cele mai multe ori în cei de lângă noi. Ne analizăm semenii şi-i aşezăm, fără să vrem, în categorii diferite. Însă, lucrurile devin şi mai complexe când intră în scenă personalitatea *proiectată*, adică ce crede individul că gândesc alţii despre el. Este obiceiul de-a ne pune în locul celorlalţi şi a ne întreba cum suntem văzuţi „din afară". În fine, ultima faţetă a personalităţii este cea *manifestată.* Prin gesturi, cuvinte şi fapte, omul se exteriorizează în permanenţă. Comportamentul se referă, de fapt, la această personalitate manifestată. Ea este o consecinţă a ceea ce am adunat în noi înşine, a principiilor şi năzuinţelor sufleteşti. În ultimă instanţă, omul este ceea ce arată în afară sau ceea ce se manifestă necontenit, verbal sau non-verbal.[228]

Am creionat acest tablou nu pentru a-l explica, ci pentru a deveni conştienţi de întreaga complexitate. Faţetele personalităţii noastre intră necontenit în tensiune una cu cealaltă, chiar dacă nu realizăm lucrul acesta. Fiecare dintre noi suntem surprinşi de felul cum acţionăm uneori. Nu găsim explicaţii imediate pentru anumite ieşiri în decor, aşa că luăm lucrurile ca atare. În fond, în spatele fiecărei decizii - bune sau rele - se află o întreagă alchimie de trăiri şi percepţii. Aşa ne-a creat Dumnezeu, iar dacă n-ar fi fost aşa am fi fost simpli roboţi. Creatorul însă a dorit mai mult şi a obţinut. Ne-a vrut fiinţe complexe şi libere, iar faptul acesta ne responsabilizează enorm. Actul etic devine în felul acesta şi mai spectaculos, pentru că este alcătuit din detalii interioare şi exterioare care plămădesc în noi o sfântă nobleţe.

Cum am spus mereu de-a lungul acestei cărţi, adevăratul caracter se clădeşte pe responsabilitate. Aceasta ar fi propoziţia care rezumă învăţătura celor cinci poeme. Este o învăţătură exigentă, care nu lasă loc visării şi frivolităţii. David şi-a îndrumat fiul cu idei clare şi funcţionale, nu cu ipoteze romantice. Moralitatea este, în esenţa ei, ceva rigid şi fără echivocuri. Principiile trebuie să fie limpezi, atitudinea curată. Şi, spre deosebire de alte lucruri, moralitatea presupune o participare

228 Pentru mai multe explicaţii vezi M. Zlate, *Eul °i personalitatea,* Trei, Bucureşti, 2002, p. 50-56.

consistentă din partea individului. Nimeni nu devine în mod întâmplător un om de caracter, aşa cum nimeni nu repurtează o victorie din nimereală. Totul trebuie construit cu grijă, asumat în mod personal şi păstrat în bună stare de funcţionare.

Toate elementele descrise mai sus trebuie luate în seamă. Realitatea personalităţii noastre este ceva providenţial, pentru că nimeni nu poate decide cum să se nască. Venim în lumea aceasta pur şi simplu, după calcule şi hotărâri care sunt mai presus de noi. Ceea ce putem face, totuşi, este să ne autoevaluăm, să ne suim pe cântar. Şi nu-i puţin lucru! Doar omul poate lua cunoştinţă de propria existenţă, de culmile şi abisurile sale. Apoi, urmând acest demers, omul poate privi spre personalitatea sa ideală cu determinare şi speranţă. Demersul moral trebuie să aibă întotdeauna un ţel, o destinaţie finală spre care să tindem, iar aici revelaţia Scripturilor joacă un rol fundamental. E imposibil să imaginăm un cadru mai bun decât cel pe care l-a pregătit Dumnezeu pentru om. Jonglăm apoi cu felul cum noi îi vedem pe alţii şi cum alţii ne văd pe noi, iar această frământare ne preocupă toată viaţa. Însă nu trebuie să ne speriem. Câtă vreme e rezonabilă, nu ne face decât bine şi ne ajută în procesul sfinţirii şi apropierii noastre de Dumnezeu.

Toate aceste zone ale personalităţii sunt mereu vii şi într-o deplină legătură unele cu altele. În chip nevăzut, personalitatea noastră capătă nuanţe dintre cele mai diverse, în timp ce noi ne trăim viaţa concretă, aşa cum este ea. Ne manifestăm voluntar sau involuntar, închegăm relaţii şi întreţinem stări de spirit. Însă, dincolo de toate acestea, pe măsură ce anii trec, devenim tot mai conştienţi de responsabilitatea care ne apasă pe umeri. Ne dăm seama că, deşi totul este har, Dumnezeu a pus în noi un simţ acut al datoriei. Viaţa nu este întotdeauna atât de imprevizibilă cum ne-ar plăcea s-o definim. Uneori lucrurile care ni se întâmplă sunt consecinţe ale altor lucruri pe care le-am comis. Sau dacă nu e vorba de fapte, atunci sunt produsul gândurilor şi vorbelor noastre care nu întotdeauna sunt în acord cu standardul lui Dumnezeu.

Mediul evanghelic este predispus unei doctrine exagerate în ceea ce priveşte harul divin. Avem tendinţa să punem (aproape) totul de partea lui Dumnezeu şi a providenţei Lui, excluzând voinţa şi strădania credinciosului. Mai mult, chiar şi atunci când presupun aportul omului, învăţăturile noastre o fac aluziv şi neconcludent. Încercăm oarecum să răsturnăm întreaga responsabilitate pe umerii lui Dumnezeu, în vreme ce noi continuăm să trăim relaxaţi. În Biblie lucrurile nu stau deloc aşa. Dimpotrivă! Citim adesea despre o teologie a silinţei, adică o responsabilizare concretă a omului. Mereu suntem învăţaţi că fiecare gest nepotrivit creează premisa unei fapte nepotrivite. Apoi, odată comisă fapta respectivă, ne aflăm pe terenul viciat al păcatului, acolo unde orice recidivă este posibilă. În ultimă instanţă, conştiinţa ne este întinată şi mutilată, iar depravarea se instalează tot mai confortabil. Acesta este procesul nefast al degradării morale, iar pe fiecare treaptă a decadenţei putem observa lipsa de responsabilitate. Cele mai multe rele pe care ni le facem nouă înşine (uneori şi altora), îşi au originea în nevegherea noastră. Vigilenţa scăzută va întreţine o viaţă trăită pe apucate, o gândire distorsionată şi o doctrină compromisă.

Lactanţiu a fost unul dintre cei mai mari scriitori creştini. A trăit în secolul al IlI-lea, a fost profesor de retorică, iar după convertire a devenit un eficient apologet. Supranumit *Cicero creştin,* el şi-a învăţat mereu ucenicii în direcţia adevăratei înţelepciuni. „Potrivit lui Lactanţiu, creştinismul combină adevărata religie şi adevărata înţelepciune, cele două lucruri pe care le doreşte natura omului.“[229] Mintea nu e făcută doar pentru dogme şi idei - pe care le transmite cu prisosinţă religia, ci şi pentru noţiuni legate de conduită. Spiritul practic, nevoia unei finalităţi şi perpetua căutare, obligă fiinţa umană să transcendă teoria şi conceptele. Ceva din interiorul nostru ne spune că adevăratele valori trebuie să se regăsească şi în viaţa obişnuită, că trebuie să „funcţioneze“ în parametri comuni.

229 E. Ferguson, „Lactanţiu“, în W. A. Elwell (ed.), *Dicţionar evanghelic de teologie,* Cartea Creştină, Oradea, 2012, p. 681.

În lucrarea sa de căpătâi - *Institutele divine* - Lactanţiu atrăgea atenţia că adevăratul închinător este mereu atent la propria viaţă. O doctrină sănătoasă pliată pe un caracter bolnav este o pură demagogie, deoarece lucrarea harului trebuie să se răsfrângă întâi asupra propriei trăiri. Nimeni nu s-a mântuit vreodată prin teorie goală, oricât de corectă a fost acea teorie din punct de vedere teologic. Nimeni n-a devenit mai bun doar însuşindu-şi o dogmatică sănătoasă, care sună bine şi este împărtăşită de mulţi. De la acest nivel trebuie să coborâm în noi înşine, în profunzimile fiinţei. Acolo sunt multe lucruri de rânduit, iar şantierul trebuie întreţinut în fiecare zi.

Indiferent de care parte a baricadei ne aflăm în procesul educaţional, exigenţele rămân aceleaşi.

Şi voi părinţilor...

Când spunem „responsabilitate" ne gândim în primul rând la activitatea părinţilor. După cum constataţi, am inclus-o şi pe mamă, pentru că aşa este logic: părinţii acţionează sinergic în plan educaţional. Înainte ca adolescentul să înveţe lecţia responsabilităţii, ea trebuie pusă în practică de educatorii lui. Aceştia trebuie să dea dovadă de vigilenţă şi tenacitate, adică *să ştie* şi apoi *să nu se lase.* Am văzut adesea părinţi descurajaţi, deprimaţi chiar, gata să abandoneze una dintre cele mai mari responsabilităţi primite din partea lui Dumnezeu. Şi ce pierdere imensă ar fi! Să te ocupi doar de nevoile biologice ale copilului tău, să-i asiguri protecţie şi adăpost, dar să laşi la o parte intelectul, emoţiile şi voinţa lui.

„Trăsăturile unui părinte eficient includ înţelepciune, viziune, un simţ al umorului, răbdare, încurajare şi o judecată bună, nicidecum exerciţiul puterii superioare. Utilizarea situaţiilor zilnice pentru învăţarea consecinţelor promovează încrederea în sine a copilului, abilitatea lui de a ţine seama de ceilalţi şi responsabilitatea pentru propriul său comportament."[230] După ce citeşti o astfel de definiţie îţi dai seama că procesul educaţional e mai mult decât un meşteşug, e o formă de artă. Registrul trebuie schimbat mereu, adaptat la noile împrejurări şi la unicitatea fiecărui copil. Părintele este chemat să-l imite, într-un fel, pe Dumnezeu. Aşa cum El ştie să Se apropie de fiecare muritor, la o scară mai mică, părinţii trebuie să ajungă la inima fiecăruia dintre copiii lor.

Psihologii creştini propun patru stiluri educaţionale care se completează reciproc, în funcţie de temperamentul şi vârsta copiilor. Primul stil este *informarea.* Aceasta este prima etapă, este dreptul copiilor de-a li se spune concret despre ce este vorba. Sigur, este o metodă unidirecţională, în sensul că părintele joacă rolul determinant, fiind un fel de comunicator de principii. Este o lume a interdicţiilor („nu-uri" inevitabile) şi a vigilenţei sporite. Stilul „este necesar atunci când copiii sunt mici şi, în consecinţă, nu sunt capabili să întreprindă ceva singuri. În primii ani de viaţă, copiii au nevoie de îndrumări clare şi de supravegherea atentă pe care le-o asigură informarea."[231] Al doilea stil parental este *prescrierea.* Se referă la copiii ceva mai mărişori, care tind spre nivelul mediu de maturitate. Ceea ce aduce nou acest stil este descoperirea dialogului. Acum părintele nu doar vorbeşte, ci şi ascultă. „Prescrierea diferă de informare prin aceea că comunicarea poate fi bidirecţională. Copiii la această vârstă pun multe întrebări şi sunt capabili să înveţe prin dialog şi prin discuţii; eventual, ei pot fi încurajaţi să încerce să găsească propriile răspunsuri la întrebările lor."[232] După cum observăm, există o evoluţie necesară în procesul educaţional şi care operează cu factorul timp. Copiii cresc, părinţii capătă experienţă, aşa că lucrurile pot merge înainte. Al treilea stil este *modelarea* (sau *participarea).* Cum intuim, deja copilul a ajuns la vârsta preadolescenţei. Apar marile frământări legate de fizic, dar şi tumultul emoţional declanşat de adaptarea la viaţă. În această bătălie pentru identitate, părintele trebuie să fie aproape în adevăratul sens al cuvântului. „Părinţii participatori

---

230 J. O. Balswick şi J. K. Balswick, *Familia: o perspectivă creştină asupra căminului contemporan,* Casa Cărţii, Oradea, 2009, p. 105.

231 *Idem,* p. 117.

232 *Ibidem.*

devin, ca să spunem aşa, antrenori-jucători care se implică direct în activităţile organizate cu copiii lor. Instruirea încă mai are loc, dar comportamentul adecvat este modelat, pe lângă faptul că este prescris.“[233] În această perioadă se conturează personalitatea, se definesc valorile şi se asumă responsabilităţi tot mai concrete. În fine, ultimul stil este *delegarea.* Se aplică tinerilor care au atins un nivel mulţumitor de maturitate. Ideal este ca acest lucru să se întâmple deja în pragul majoratului, atunci când copiii devin conştienţi de detaliile vieţii. Aceştia trebuie să fie „atât capabili, cât şi dornici să-şi asume responsabilităţi şi să efectueze singuri sarcinile de lucru.“[234]
Este o etapă care decurge în mod natural, în condiţiile în care cele precedente au fost aplicate corect. De asemenea, „în delegarea responsabilităţii, nu este nevoie ca părinţii să exercite un control ridicat sau să ofere suport socio- emoţional substanţial. Cu toate că un nivel ridicat de sprijin socio-emoţional permanent poate părea de dorit la prima vedere, o supraabundenţă a acestuia poate fi interpretată ca un semn al lipsei de încredere în copil.“[235] *Informarea, prescrierea, modelarea* şi *delegarea* - iată un parcurs clar şi verificat. Pe marginea acestor concepte s-au scris mii de pagini, iar cei care doresc să aprofundeze tema vor fi copleşiţi de lucruri interesante. Nu vom continua dezbaterea aici pentru că nu e cazul, ci doar ne asigurăm că înţelegem aspectul esenţial. Toate aceste strădanii conduc la responsabilitate din partea părinţilor şi la responsabilizare în ceea ce-i priveşte pe copii. Cu cât o facem mai bine, cu atât şansele vor fi mai mari. În Proverbe 22:6 citim: „Învaţă pe copil calea pe care trebuie s-o urmeze şi când va îmbătrâni nu se va abate de la ea.“

Deşi - vorba lui Scott Peck - „e mai uşor să-i lăsăm să-şi vadă de drum“ [236], noi trebuie să ne asumăm sarcina pe de-a-ntregul. „Disciplina bună cere timp. Când nu avem timp de dat copiilor noştri sau nu avem timp pe care să fim dispuşi să-l dăm, nu putem nici măcar să-i observăm îndeajuns de atent pentru a vedea cum îşi exprimă, în mod subtil, nevoia de disciplină pe care le-am putea-o acorda.“[237] Într-un fel sau altul, fiecare copil „se cere disciplinat“. El

---

233 *Ibidem.*
234 *Idem,* p. 118.
235 *Ibidem.*
236 S. Peck, *Drumul către tine însuţi,* Curtea Veche, Bucureşti, 2001, p. 21.
237Ibidem.

ne transmite semnale tot mai clare în această direcţie. Este un fel de „invitaţie“ pe care ne-o face prin gesturi, cuvinte şi atitudini, iar nouă nu ne mai rămâne decât să luăm seama şi să acţionăm. Pentru că, indiferent în ce cultură am trăi, cea mai bună dovadă de iubire paternă rămâne disciplinarea sănătoasă. Dumnezeu însuşi ni se descrie iubitor în măsura în care ne disciplinează, ca şi copii ai Săi. „Calitatea disciplinei oferite de părinţii ce-şi iubesc copilul este superioară celei oferite de părinţi neiubitori.“[u]

Gândită în dimensiunea ei ultimă, întreaga relaţie părinte-copil trebuie să se consume într-o atmosferă de iubire. „Când iubim ceva, acel ceva este valoros pentru noi. Iar când ceva este valoros pentru noi, petrecem mult timp împreună, timp în care ne bucurăm şi în care avem grijă de acel ceva.“[238] [239] Acest principiu se aplică nu doar oamenilor, ci şi obiectelor, animalelor, ideilor sau evenimentelor. Când facem o pasiune pentru ceva, timpul nu mai este o problemă şi nici dispoziţia interioară. Nu întâmplător Scott Peck vorbea despre *o disciplină nedisciplinată.* Ea se referă la acea dezlănţuire - mai ales a tatălui - care seamănă mai mult cu o formă bizară de răzbunare. Este ca şi cum adultul refulează asupra copilului frustrările lui, neîmplinirile sau angoasele cu care s-a trezit în acea dimineaţă. Or, scopul disciplinei este ca ei înşişi să ajungă la o formă de autocenzură. Apoi, odată ce-au ajuns acolo, să îşi poată croi un mod de viaţă adecvat şi principial.

Pe de altă parte, antropologii vorbesc tot mai mult despre „o cultură a adolescenţilor". Aceasta are legătură cu dezvoltarea societăţii, cu paradigmele acestor vremuri orientate spre eficienţă cu orice preţ. „Urbanizarea şi industrializarea au avut ca rezultat o trecere mai lentă şi mai ambiguă înspre viaţa de adult. Odată cu dezvoltarea fabricilor, sistemul ucenicizării a intrat în declin. Munca în fabrică nu necesita un grad ridicat de măiestrie, prin urmare tinerii puteau să înceapă să lucreze în mod independent foarte devreme în viaţă. Copiii au început să plece de acasă pentru a lucra în fabricile urbane. Din cauza salariului mic, majoritatea trăiau în apartamente din cartierele sărace. Pe măsură ce se înstrăinau de restul societăţii, deveneau tot mai mult o problemă."[240] Mult mai precoce decât generaţiile anterioare, tinerii noştri sunt aruncaţi totuşi prea devreme în malaxorul social. Presiunea economică bazată pe competenţă şi concurenţă exercită asupra lor o deformare constantă, iar ei ajung, încet-încet, să-şi piardă reperele de autoritate şi modelele.

Într-o lucrare devenită clasică, James Fowler spunea:
În interacţiunea dintre părinte şi copil, nu numai că începe să se dezvolte o legătură de încredere şi de devotament reciproce, dar şi copilul, cu toate că la un nivel elementar, simte noul mediu nefamiliar ca unul fie demn de încredere şi prevăzător, fie arbitrar şi neglijent. Acest model de credinţă relaţională care ţine de legământ devine mai clar dacă reflectăm asupra a ceea ce părintele sau părinţii aduc cu ei la îngrijirea şi la creşterea copilului. Aduc cu ei felul *lor* de a privi lucrurile şi de a fiinţa în lume. Aduc expresii ale încrederii şi ale devotamentului lor. Aduc fidelităţile - şi infidelităţile - *lor* faţă de alte persoane şi faţă de cauze, instituţii şi centre transcendente ale valorii şi ale puterii care constituie sensul vieţii lor.[241]

Amprenta pe care o punem asupra copiilor noştri este decisivă. Chiar şi atunci când n-o conştientizăm, ea continuă să lucreze precum sămânţa ascunsă în pământ. „Cu mult înainte ca pruncul să poată sorta valorile şi credinţele părinţilor lui, el percepe o structură a sensului şi începe să-şi formeze imagini născânde ale centrelor valorii şi ale puterii care animă credinţa părinţilor. Pe măsură ce iubirea, ataşamentul şi dependenţa îl leagă pe copilul nou-venit de familie, el începe să îşi formeze

---

238 Ibidem.

239 *Idem,* p. 20. „Timpul şi calitatea timpului pe care părinţii îl dedică copiilor le indică celor mici gradul în care sunt valoroşi pentru părinţii lor.“

240 *Idem,* p. 147.

241 J. Fowler, *Stages of Faith,* Harper and Row, New York, 1981, p. 16-17; *apud* J. O. Balswick şi J. K. Balswick, *op. cit.,* p. 134.

o dispoziţie a încrederii şi a devotamentului împărtăşite faţă de (sau prin) etosul credinţei familiei.“[242] Tocmai de aceea atmosfera pe care o întreţinem, obiceiurile pe care le cultivăm şi principiile pe care le repetăm sunt atât de importante.

În fine, a sosit momentul să tragem un semnal de alarmă. Acesta sună cam aşa: prin faptul că am pledat pentru responsabilitate, nu am „binecuvântat“ abuzul. Ne ridicăm cu însufleţire împotriva oricărei forme distructive de autoritate, fie ea şi paternă. Fiecare copil este o fiinţă umană, iar disciplinarea trebuie să-i confere libertatea în cele mai bune condiţii. Biblia dezavuează orice exces spunându-ne să nu ne întărâtăm pruncii la mânie, să nu-i iritäm în mod gratuit.
Părinţii mânioşi, explozivi, care domină vieţile copiilor lor sau care se năpustesc criticând fiecare greşeală din viaţa acestora deseori le creează ezitări, nesiguranţă şi teamă. Copiii au nevoie de corecţie, dar aplicată în spirit adecvat. Ori de câte ori va trebui să evidenţiem greşelile copiilor noştri, să ne obişnuim să subliniem atuurile şi părţile lor bune sau cel puţin să le criticăm în aşa fel, încât să ştie că dragostea noastră pentru ei rămâne nemodificată.[243]

Hiperprotecţia, criticismul distructiv şi impulsurile nestăpânite pot crea prejudicii pe termen lung. Sigur, nu există părinţi perfecţi (cum nici copii perfecţi nu există!), dar perfectibili ar trebui să existe - şi cât mai mulţi. În ultimă instanţă, creştini fiind, trebuie să admitem că Duhul ne învaţă (şi) în procesul educaţional. Suntem asistaţi în permanenţă, încurajaţi şi edificaţi, pentru că drumul e lung şi imprevizibil. „Părintele plin de Duh Sfânt este inspirat ca prin natura sa iubitoare, plină de compasiune, să-i ridice pe alţii şi să le arate aprobarea sa ori de câte ori este posibil. Chiar şi aplicând corecţia, el va transmite dragostea sa.“[244]

Într-o carte pentru părinţi de adolescenţi, Claudia şi David Arp[245] ne propun regula celor patru „R“. În jurul acestor patru imperative aşază autorii întreaga relaţie parentală, descrisă în dinamica vârstei şi a provocărilor. Cel dintâi imperativ: *Regrupeaza-te!* Asta înseamnă că, „pe măsură ce se apropie adolescenţa copilului tău, trebuie să te schimbi din nou, tocmai pentru a putea rămâne acelaşi pentru el. Dacă amâni prea mult un lucru sau, dimpotrivă, dacă împingi prea curând de la spate, poţi strica tot ce-ai clădit în anii precedenţi. Aşa că pe măsură ce te apropii de perioada adolescenţei copilului tău, trebuie să-ţi regrupezi din nou forţele, să te reorientezi şi să rescrii *fişa postului* pe care-l ocupi!“[246] Apoi, odată ce te-ai adunat, urmează al doilea: *Retrage-te!* Nu e vorba de abandon, ci de respect şi înţelepciune. „Trebuie să-ţi pregăteşti copilul să ia propriile sale decizii, ceea ce înseamnă să te retragi treptat şi să-i laşi lui puterea de decizie. În ultimul an de liceu, copilul tău trebuie să fie în stare să ia cele mai multe decizii în ceea ce îl priveşte, să exerseze luarea deciziilor cât este încă acasă, sub autoritatea ta şi ocrotit de tine.“[247] Şi iată-te ajuns la jumătatea drumului, aşa că e timpul pentru al treilea: *Relaţionează-te!* „Odată ce ţi-ai pregătit planul de retragere, trebuie să analizezi câteva obstacole majore care blochează comunicarea dintre tine şi copilul tău. Care sunt subiectele care fac să sară scântei în casa ta? Interdicţia de-a ieşi din casă după o anumită oră, coafura, temele de casă, ordinea din cameră, muzica, televizorul, casetele video, îmbrăcămintea, machiajul? Trebuie să te întrebi: „Care sunt domeniile cu adevărat importante? Felul în care se îmbracă copilul meu? Capacitatea lui de a rezista presiunii de grup? Să nu consume droguri, alcool? Să nu-şi înceapă viaţa sexuală înainte de a se căsători?“[248] Toate aceste frământări ne conduc spre a patra etapă educaţională ce corespunde imperativului: *Relaxează-te!* Anii s-au dus, copilul este pe cale să-şi ia în mâini

---

242 Ibidem.
243 T. LaHaye, *învingând temperamentul prin Duhul Sfânt,* Casa literaturii creştine, Bucureşti, 1999, p. 114.
244 Idem, p. 115.
245 C. & D. Arp, *Brusc au 13 ani,* Scriptum, Oradea, 2007.
246 *Idem,* p. 19.
247 *Idem,* p. 20.
248 Ibidem.

propria viaţă, iar părinţii au un frison. Cum să te poţi relaxa când ar mai fi atâtea de făcut? Şi, mai ales, cum poţi sta liniştit când ştii carenţele din trecut? Uneori trebuia să faci altfel, alteori trebuia să faci mai mult, alteori mai puţin şi frustrările se ţin lanţ. Însă, fără să-ţi dai seama, ai ajuns la momentul pe care Claudia şi David Arp îl numesc „un salt prin credinţă".[249] Nu-i avem pe copiii noştri „în mână" decât un timp determinat, aşa că vine vremea când doar zâmbetele şi rugăciunile noastre îi mai pot atinge. În cel mai fericit caz, această relaxare poate fi acompaniată de întâlniri cu sens, de sfaturi oferite *întotdeauna* la cerere.

Horatius Bonar (1808-1889) a fost unul dintre cei mai cunoscuţi pastori scoţieni ai vremii lui. A slujit prin vestirea Cuvântului, prin iscusinţa condeiului şi prin talentul muzical. Om de mare calibru spiritual, figură de referinţă din punct de vedere teologic, şi-a chemat mereu semenii la o veritabilă naştere din nou. A avut mulţi ucenici şi admiratori, însă mai presus de toate a aşezat familia: soţia şi cei nouă copii. Acolo era sufletul lui, acolo îşi trăia marile bucurii, acolo se dăruia în totalitate. Sensibil şi candid, a scris câte o poezioară la naşterea fiecărui copil, un fel de dedicaţie pe care acesta să şi-o reamintească de-a lungul vieţii. Iată cum sună versurile dedicate primului copil:

Să nu coboare nicicând noaptea asupra ta,
Niciodată să nu te cuprindă umbra.

249 *Idem,* p. 21.

Sigură să-ţi fie călătoria
Prin această vale înnourată şi întunecoasă.
Pacea să-ţi fie mereu un oaspete tandru O pace sfântă şi divină.
Lumina binecuvântată de sus Să-ţi lumineze cărarea.[250]

Asemenea lui David sau Ioan, apostolul şi evanghelistul Bonar se joacă ilustru cu antiteza *lumină-întuneric.* Metafore puternice, acestea îl ajută de minune să-şi scrie binecuvântarea. Întunericul este asociat cu neliniştea, abisul şi nesiguranţa; lumina cu pacea, culmile şi stabilitatea. Care tată n-ar dori la fel copilului său?! Care nu i-ar spune, zâmbitor: „să nu coboare nicicând noaptea asupra ta“?! Pentru părinţi, aceste cuvinte sunt mai mult decât poezie, sunt trăiri profunde şi adesea sfâşietoare. După ce ţi se naşte primul copil, existenţa şi succesul tău trec pe locul secund în raport cu binele ce i-l doreşti.

Ascultaţi şi poemul dedicat ultimului său copil:
Florile mele s-au ofilit,
Iar rodul meu cade din pom.
Florile anului de aur Se deschid asupra ta;
Secerişul meu cu snopii lui strânşi Aproape s-a sfârşit;
Al tău însă e pe drum, copilul meu,
Acum când eu apun.[251]

Anii se aşterneau grei şi lăsau urme adânci pe chipul tatălui. Se îndrepta spre zenit, dar, precum patriarhii altădată, continua să binecuvânteze. Prin firescul vieţii, el se ofilea, în vreme ce micuţul lui înflorea. Timpul lui se scurta, dar timpul celui ce abia a venit pe lume se deschidea în faţă precum un drum încă neumblat. Tatăl rosteşte cuvinte pline de sevă, dar - asemenea tuturor părinţilor responsabili - face educaţie. Nu conteneşte să-şi crească pruncii în teamă de Dumnezeu, pentru că percepe acest lucru ca pe-o datorie. Ştie, aşa cum ar trebui să ştim şi noi, că biserica şi societatea primeşte ceea ce „exportă“ familia. Că nu te poţi aştepta ca instituţiile să preia responsabilităţi care, de fapt şi de drept, aparţin părinţilor.

Şi voi copiilor...

Al doilea plan al responsabilităţii ţine de receptivitatea copiilor. Să nu uităm că scopul întregii educaţii este *maturizarea.* Niciun părinte luminat nu doreşte să se dedubleze în copilul său. Nimeni n-ar fi încântat să aibă în casă nişte personalităţi trase la indigo, pentru că nu acesta a fost visul lui Dumnezeu. Pe de altă parte, niciun părinte rezonabil nu se mulţumeşte să-şi controleze copilul într-o anumită situaţie, ci ar dori ca el să înţeleagă principiul. Tocmai din această cauză, educaţia nu trebuie să mutileze voinţa, ci doar să o modeleze elegant şi corect. Nobleţea caracterului trebuie să se vadă în lucrurile mărunte şi apoi să reziste în timp, iar pentru aceasta e nevoie de efort şi susţinere.

James Dobson pune *modelarea voinţei* la baza oricărui proces educaţional. Orice părinte se aşteaptă să fie ascultat şi urmat. Pe măsură ce copilul creşte şi pricepe cum stau lucrurile, părinţii vor ca normele să fie respectate, ceea ce e perfect legitim. Dacă mai adăugăm la acest detaliu °i porunca biblică prin care copiilor li se cere ascultare, atunci totul devine foarte clar. Însă până acum am vorbit despre ascultare mai degrabă teoretic. Această atitudine învăţabilă din partea copilului trebuie totu°i cultivată din primii ani ai vieţii. Dobson recomandă °ase principii care îi ajută pe părinţi să stimuleze ascultarea celor mici. În primul rând, copilul trebuie învăţat *respectul faţă de autoritate* de la cea mai fragedă vârstă. Nu trebuie a°teptat până cre°te, pentru că s-ar putea să fie prea târziu. În al doilea rând, se impune *definirea limitelor* înainte ca părintele să pretindă respectarea lor. Nu poţi cere copilului conformare, atâta vreme cât regulile sunt ambigue. În al treilea rând, trebuie să distingem între *provocările intenţionate* °i actele copilăre°ti de care se face vinovat copilul. Sfidarea trebuie disciplinată °i nu gre°elile neintenţionate, situaţiile în care pur °i simplu „s-a întâmplat“ cutare lucru.

---

250 G. Fedele, *Eroi ai credinţei,* Casa Cărţii, Oradea, 2004, p. 243.
251 Ibidem.

În al patrulea rând, după fiecare disciplinare, trebuie să-l reasigurăm pe copil de dragostea noastră °i *să-l învăţăm* „la cald“ despre ce este vorba. Există o dimensiune cognitivă a educaţiei, iar părintele trebuie să fie atent la acest detaliu. Mai ales în perioada pubertăţii, copilul trebuie să înţeleagă foarte clar pentru ce a fost disciplinat. În al cincilea rând, părintele trebuie să evite *cerinţele imposibile.* Ar fi un gest iresponsabil °i ar crea neplăceri gratuite în relaţia de familie, frustrări pe care toţi le vor regreta mai târziu. Iar dintre cei doi părinţi, să precizăm că taţii sunt cel mai predispu°i la asemenea gre°eli. În al °aselea rând, e foarte important ca, de-a lungul întregului proces, părinţii să se lase *conduşi de*
dragoste. Niciun liant nu este mai puternic decât iubirea adevărată şi manifestată în cele mai delicate situaţii. Totul trebuie învăluit în această iubire pusă de Dumnezeu în inima părinţilor şi resimţită la justa valoare de copiii care cresc în preajma lor.[252]

Acesta este cadrul optim în care copiii pot dezvolta o atitudine de supunere şi ascultare. E o atitudine care nu vine de la sine şi nici nu se moşteneşte pe cale ereditară. După cum ştim, încă din Eden omul a fost neascultător, iar tendinţa a rămas mereu aceeaşi de-a lungul veacurilor. Fiecare călcare a poruncilor lui Dumnezeu înseamnă, de fapt, rebeliune împotriva Celui sfânt şi atotputernic. Să ne mai mirăm că pruncii noştri se nasc în această stare, iar primele reacţii conştiente sunt mereu negative?

Potrivit Scripturii, „fiecare copil este născut cu o fire păcătoasă. El va comite tot felul de păcate pentru că este păcătos la origine, nu pentru că a urmat exemplul prost al cuiva.“[253] Acest lucru ar trebui înţeles ca atare. Până şi cei crescuţi la Şcoala Duminicală au propriile abateri de care vor trebui să se pocăiască în mod personal. Cele mai stabile familii au în sânul lor copii care greşesc sub diferite forme, în ciuda sistemului impecabil de educaţie. În consecinţă, toţi copii - pe măsură ce cresc - vor acumula sentimente de vinovăţie şi vor simţi nevoia unei întoarceri reale la Hristos. În momentul marilor decizii, al legământului cu Dumnezeu, cei mai bisericoşi dintre ei vor avea motive concrete de pocăinţă, iar acest lucru ar dovedi adevărata lor maturizare.

Mişna conţine o secţiune intitulată *Capitolul părinţilor*

252 J. Dobson, *op. cit.,* p. 81-91.
253 R. Wenger, *op. cit.,* p. 179.

(„Pirke Avot“), unde găsim maxime ale rabinilor despre studierea Torei, respectarea prescripţiilor religioase şi consultarea înţelepţilor. Buna educaţie a părinţilor era foarte importantă în iudaism, pentru că doar nişte adulţi educaţi şi nobili pot transmite copiilor adevăratele învăţături. Astfel, tratatul pune în antiteză bădăranul şi înţeleptul, arătând cât de diferiţi sunt unul de altul: Bădăranul se caracterizează prin şapte lucruri şi înţeleptul, tot prin şapte: înţeleptul nu ia cuvântul înaintea altuia mai înţelept decât el, nu-l întrerupe pe aproapele lui, nu se grăbeşte să răspundă, pune întrebări cu rost şi răspunde la obiect, tratează subiectele în ordinea cuvenită, când nu a auzit despre ceva, spune „n-am auzit de asta“ şi recunoaşte adevărul. Bădăranul face exact pe dos.[254]

Un alt subiect de care se ocupă tratatul este cel al generozităţii. Se pleacă de la premisa că un om de calitate îşi va manifesta bunătatea în mod vizibil şi smerit. Pentru că, „în ceea ce priveşte generozitatea, oamenii sunt de patru feluri: cel care vrea să dea, dar nu vrea să dea şi alţii: e grijuliu cu lucrul altora; cel care vrea ca alţii să dea, dar nu vrea să dea şi el: e grijuliu cu lucrul lui; cel care vrea să dea şi vrea să dea şi alţii: e un om virtuos; cel care nu vrea să dea şi nu vrea să dea nici alţii: e un ticălos.“[255] Iată patru variante, dintre care doar a treia este de dorit. Prima trădează o infatuare camuflată, a doua o zgârcenie flagrantă; a treia este justă, iar a patra descrie avariţia bolnăvicioasă. Atitudini atât de diferite, însă, concret vorbind, atât de ispititoare.

Irene Howat a enumerat undeva o listă de băieţi şi fete care au schimbat lumea. Ecuaţia este foarte simplă: un mare om se vede încă din pruncie şi adolescenţă. Încotro se îndreaptă inima copilului şi apoi a tânărului, cam într- acolo se va duce şi destinul lui de adult. Aşadar, scriitoarea ne face cunoştinţă cu *Fratele Andrei* - unul dintre cei mai mari distribuitori de Biblii din Rusia; *John Newton,* care - deşi fusese înainte negustor de sclavi - ajunge prin întoarcerea la Hristos să fie de folos Împărăţiei Lui; *Billy Graham* - băieţelul timid, dar studios, care urma să ducă Evanghelia până la marginile pământului; *Eric Liddell* care, atlet fiind, Îl onora pe Dumnezeu oricând alerga într-o întrecere sportivă; *William Carey* - omul a cărui pasiune pentru cuvinte l-a impulsionat să traducă Biblia şi apoi s-o predice în India; *David Livingstone* - tânărul împătimit după explorări geografice, care ajunge să ducă Evanghelia pe oriunde ajunge; *Nicky Cruz* - vagabondul provenit dintr-o familie destrămată, dar care a ajuns, după convertire, să-şi canalizeze ambiţia în direcţia bună şi să-şi întemeieze un cămin; *Adoniram Judson* - predicatorul care a suferit în detenţie pentru misiunea lui, dar care nu a ezitat să rostească acolo versetele memorate în copilărie; *George Muller* - tinerelul care se mistuie de mila celor mai nevoiaşi decât el şi care, ajuns mare, a iniţiat un proiect uriaş de întrajutorare şi, în fine, *Luis Palau* - zguduit în copilărie de moartea tatălui, ajuns în culmea disperării şi a necredinţei, dar folosit de Dumnezeu mai târziu pentru predicarea Evangheliei.[256]

Dar nu numai băieţii au schimbat lumea. Dumnezeu lucrează şi cu fete, modelând în ele chipul Său, apoi învrednicindu-le pentru slujire. Irene Howat ne oferă şi astfel de exemple atunci când enumeră femei care şi-au adus aportul la răspândirea Împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ. Acestea sunt: *Monica din Thagaste,* mama Sfântului Augustin, care n-a obosit să se roage pentru fiul ei pe vremea când era un tânăr fără Dumnezeu; *Katharina Luther* - soţia marelui reformator Martin Luther, care s-a expus multor prejudecăţi căsătorindu-se cu un fost călugăr catolic, dar care depune o mărturie puternică pentru mişcarea protestantă; *Susanna Wesley* - mama lui John şi a lui Charles Wesley, doi bărbaţi crescuţi bine de mici şi care au ajuns lucrători ai lui Dumnezeu la vremea lor; *Ann Judson,* femeia care - din preaplinul inimii sale - a arătat întregii Birmanii dragostea lui Hristos; *Maria Taylor* - rămasă orfană, fire bolnăvicioasă, devenită mamă a unor copii cu probleme de sănătate (unul chiar a murit), dar care nu s-a dat înapoi când a fost vorba să meargă misionară în China; *Susannah*

---

254 *Dicţionar enciclopedic de iudaism,* Hasefer, Bucureşti, 2000, p. 87.

255 Ibidem.

256 Pentru detalii vezi: I. Howat, *Zece băieţi care au schimbat lumea,* Casa Cărţii, Oradea, 2012.

Spurgeon - soţia lui Charles Haddon Spurgeon, care în copilărie fusese nelipsită de la biserică, deşi în adolescenţă a avut un moment de apatie spirituală, a ajuns în cele din urmă o femeie a rugăciunii şi a Scripturilor; *Bethan Lloyd-Jones,* soţia cunoscutului medic şi predicator Martyn Lloyd- Jones, care a înţeles că omul nu are numai trup şi că nevoile sufletului sunt cele mai importante; *Edith Schaeffer* - soţia cunoscutului filosof şi apologet creştin Francis Schaeffer, a căror relaţie a început în contextul slujirii şi s-a răsfrânt ca o binecuvântare peste America şi Europa deopotrivă; *Sabina Wurmbrand,* soţia pastorului şi învăţătorului Richard Wurmbrand, fetiţa aceea plăpândă, însă pe care Dumnezeu avea să o învrednicească să sufere pentru Hristos şi să depună o mărturie impresionantă şi, în fine, *Ruth Bell Graham* - fetiţa care, după o viaţă liniştită în China, a fost trimisă la o şcoală de misiune unde s-a simţit atât de singură şi neajutorată, dar unde l-a întâlnit pe Billy Graham, formând astfel un cuplu extraordinar şi contribuind la evanghelizarea lumii.[257]

În sinteza de mai sus aţi făcut cunoştinţă cu o parte dintre personalităţile care aparţin mişcării evanghelice mondiale. Cu uşurinţă s-ar fi putut adăuga şi altele, ca să nu mai vorbim de marele număr de anonimi care I-au slujit cu credincioşie lui Dumnezeu. Toţi însă, în ciuda aparenţelor, au reuşit să marcheze epoca în care au trăit, adăugând istoriei umane o altă dimensiune: cea a Împărăţiei lui Dumnezeu.

Cu toate acestea, să nu uităm că secretul multora dintre ei se ascunde în ascultarea din copilărie. Înainte de a fi de folos Împărăţiei, aceştia au învăţat să-şi înfrângă orgoliul şi să se lase modelaţi. Aşa cum subliniază Julius Fritze - el însuşi medic şi tată - „una dintre cauzele majore ale delicvenţei juvenile este lipsa de respect şi de supunere faţă de autoritate.“[258] Nedeprins cu ascultarea, tânărul va avea o percepţie greşită asupra realităţii, iar propriul caracter se va altera tot mai mult.
Dacă părinţii dau greş în educarea copiilor lor încă din fragedă pruncie, este lesne de înţeles de ce răzvrătirea e
aşa des întâlnită. A pretinde să fii respectat în loc să impui respect nu-ţi foloseşte la nimic. Copilul este îndemnat de multe ori în Biblie să-şi respecte şi să-şi asculte părinţii. Urmează apoi pasaje în care i se cere respect şi consideraţie pentru cei mai în vârstă. Respectul şi ascultarea sunt necesare pentru copil, îl ajută să se maturizeze. Aceste precepte au fost date pentru protecţia copilului, iar părintele nu are dreptul să le ignore.[259]

Iată cât de important este să luăm aceste lucruri împreună şi să nu ne scape nimic din ceea ce este important. „Când noi, părinţii, alegem caracterul mai presus de confort, demonstrăm o abordare de tip *amonte* în ceea ce priveşte creşterea copiilor, adică faptul că ne ocupăm de problemă şi nu ne concentrăm asupra şirului nesfârşit de simptome.“[260] Ajungând mereu la rădăcina problemei vom putea acţiona în timp optim şi oferi soluţii viabile.

Şi acum, la final, se impune o precauţie. Necesară şi de bun simţ, aceasta vine din partea unei mame care a dovedit înţelepciune şi consecvenţă, ea se numeşte Carol Cannon şi este o scriitoare apreciată în probleme de familie, ale cărei cărţi sunt traduse în mai multe limbi. Ea spunea: Comportamentul extrem este comportament extrem, chiar dacă gravitează în jurul lui Dumnezeu şi al Bisericii. Iar dependenţa este o boală a extremelor. Dacă temperanţa în toate lucrurile reprezintă idealul biblic, atunci ar putea fi nevoie să învăţăm cum să practicăm moderaţia în modul în care ne exercităm credinţa şi în

---

257 Pentru detalii vezi: I. Howat, Zece fete care au adus o schimbare, Casa Cărţii, Oradea, 2012

258 J. Fritze, *Vreau să te iubesc,* Discipolul, Cluj-Napoca, 2007, p. 139.

259 *Idem,* p. 140.

260 C. & J. Borsellino, *Cum să creşti nişte copii minunaţi,* Samuel, Mediaş, 2004, p. 48.

care încercăm să-i câştigăm şi pe copiii noştri la aceasta. Eforturile obsesive de a perfecţiona caracterul unui copil pot avea efectul opus. Este posibil ca părinţii să monitorizeze comportamentul unui copil cu atâta atenţie, încercând să-l împiedice să-L supere pe Dumnezeu, încât să-i interzică practic să trăiască! (...)
Bineînţeles, mântuirea copiilor noştri este importantă pentru noi! Aşa şi trebuie să fie. Dar tinerii îşi pot pierde individualitatea în agitaţia hiperactivităţii care caracterizează foarte multe cămine creştine. Iar părinţii îşi pot pierde propria identitate în practicarea dependentă a religiei, când credinţa este înlocuită de o formă de evlavie.
Cred că Dumnezeu doreşte ca închinarea noastră să fie o expresie bucuroasă a devoţiunii, nu un exerciţiu de com- pulsiune! Este mult mai de dorit să facem din mântuirea copiilor noştri o prioritate importantă, încurajându-i în acelaşi timp să exploreze o varietate de opţiuni în timp ce caută să-şi formeze identitatea şi un sens în viaţă! Este mult mai bine să ne abţinem de la a juca rolul lui Dumnezeu, lăsându-L pe El să ne câştige copiii fără intervenţia noastră nepotrivită![261]

Poate cea mai importantă lecţie de înţelepciune desprinsă din „Poemele tatălui" este *evitarea exceselor*. Adică să nu fim atât de fricoşi, încât să nu iniţiem educaţia copiilor noştri, dar nici atât de habotnici, încât s-o viciem. În faţa provocărilor inerente ale vârstei şi lumii, să nu precupeţim niciun efort când e vorba de a-i informa şi a-i corecta. Însă, pe de altă parte, să nu ne punem în locul lui Dumnezeu şi nici să nu zdruncinăm personalitatea copiilor noştri. Dumnezeu nu binecuvântează extremele şi nu lucrează niciodată prin ele.

David se pare că a înţeles destul de bine cum stau lucrurile. Apelând la virtuţile de fond ale vieţii de credinţă, punându-le în cuvinte potrivite, a reuşit să picteze un tablou atât de viu. Solomon, la rându-i, a reuşit să redea aceste învăţături cu atâta acurateţe, încât să le transmită generaţiilor care vor veni după el. Suntem, aşadar, posesorii unei mostre educaţionale extrem de preţioase, a unei învăţături condensate şi pe care nu ne mai rămâne decât s-o folosim. Armonizând „Poemele" cu întreaga Scriptură, să găsim registrul optim pentru a ne apropia de copiii noştri şi a le arăta adevărul. Este o datorie care se poate transforma în plăcere pentru a sfârşi într-o satisfacţie imensă.

---

261 C. Cannon, Imperfect într-o familie perfectă: cum să ieşi din cercul vicios al codependenţei şi adicţiei, Majesty Press International, Arad, 2011, p. 105 şi urm.

ANEXE

(Versiunea este cunoscută şi sub denumirea de *Biblia Cantacuzino,* fiind prima traducere completă a Bibliei în limba română - Bucureşti, 1688)

Poemul 1

Razime-se cuvântul în inema ta! Păzeşte poruncile, nu uita! Câştigă înţelepciunea, câştigă priceaperea; să nu uiţi, să nu treci cu vederea graiul gurii meale, nici să te abaţi de către graiurile gurii meale!

Să nu părăseşti pre ea şi să va ţinea de tine; iubeşte pre ea şi cruţa-te-va.

Începătura înţelepciunii iaste a câştiga înţelepciunea; şi în toată câştegarea ta câştigă priceapere.

Îndrăgeşte-o pre ea şi tea va înălţa; cinsteşte-o pre ea, pentru ca să nu te cuprinză.

Pentru ca să dea capului tău cunună de daruri şi cu cununa desfătăciunei va scuti pre tine.

Poemul 2

Auzi, fiiule, şi priimeaşte ale meale cuvinte şi se vor înmulţi tie anii vieţii tale, pentru ca să ţi se facă ţie multe căi vieţii;

Pentru ca căile înţelepciunei te învaţă şi te puiu pre tine la cărări driaepte.

Pentru că, de vei mearge, nu se vor închide ţie paşii şi, de vei alerga, nu vei osteni.

Apucă-te de a mea învăţătură, nu te lăsa, ce păzeaşte pre ea ţie în viaţa ta.

În căile necuraţilor să nu mergi, nici să râvneşti căile celor fără leage.

În care loc se vor tăbărî, să nu mergi acolo, abate-te de la ei şi scapătă, pentru că nu vor dormi de nu vor face rău; luatu-s-au somnul de la ei şi nu dorm. Pentru că aceştea mănâncă bucatele necurăţiei şi cu vin fără de leage se îmbată.

Iată căile direpţilor aseamene cu lumina strălucescu, merg şi luminează până unde isprăveşte ziua.

Iară căile necuraţilor întunecoase-s, nu ştiu cum se împiadecă.

Poemul 3

Fiule, la ale meale cuvinte ia aminte şi la ale meale cuvinte alătură-ţ urechea!
Pentru ca să nu te părăsească izvoarăle tale, păzeşte-le pre eale întru a ta inimă, pentru că viaţă iaste la toţi ceia ce află pre eale şi la tot trupul lor vindecare.
Cu toată paza ta păzeşte a ta inimă, pentru că dentru acestea-s ieşire de viaţă.
Ia demprejurul tău cea îndărăpnică gură şi nedireapte buze departe de la tine împinge.
Ochii tăi direpţ să caute şi geanele tale să clipească direpţ.
Direapte alergături fă cu picioarele tale şi căile tale îndireptează. Să nu te abaţi în direapta, nici în stânga, şi întoarce piciorul tău cătră calea cea rea.
Pentru că căile ceale den la direapta le ştie Domnul şi întoarse sunt ceale den la stânga.
Şi El direpte va face alergăturile tale şi călătoriile tale cu pace le va aduce înainte.

Poemul 4

Fiule, la a mea înţelepciune ia aminte şi la cuvintele meale alătură-ţ urechea,
Pentru ca să păzeşti socotinţa bună; şi sâmţirea buzelor meale poruncesc ţie.
Nu lua aminte la muiarea rea, pentru că miare cură den buzele muierii curve; până la o vreme unge gâtlejul tău, însă mai apoi mai amar va fi decât hiarea şi ascuţit mai mult decât sabia cu doao ascuţite.
Pentru că ale nebuniei picioare pogoară pre ceia ce se deprind cu ea cu moarte la iad;
Şi urmele ei nu se razimă, pentru că în căile vieţii nu merge şi greşite-s alergăturile ei, şi nu bine cunoscute.

Poemul 5

Acum fiiule, ascultă-mă şi să nu faci mincinoase cuvintele meale!
Departe de ea fă calea ta, să nu te apropii de uşa casii ei, Pentru ca să nu dea la alţii viaţa ta şi traiul tău la cei nemilostivi;
Pentru ca să nu se sature streinii de vârtutea ta, şi ale tale osteneale la case streine vor intra;
Şi te vei căi la ceale de apoi ale tale, când se vor roade pielițele trupului tău;
Şi vei grăi: „Cum urâiu învăţătura şi mustrările le abătu inima mea? Nu ascultaiu glasul celui ce mă certa şi mă învăţa, nici mi-am alăturat urechea. Preste puţin mă făcuiu întru tot rău, în mijlocul adunării şi împreunării."

(A doua traducere integrală a Bibliei în limba română, cunoscută şi sub denumirea de *Biblia lui Klein,* oferită publicului în anul 1795. Este considerată un fel de matrice a versiunilor ulterioare ale Bibliei)

Poemul 1

Agoniseaşte-ţi înţelepciune, câştigă-ţi ştiinţă, nu uita, nici treace cu vederea cuvintele gurii meale.
Nu o părăsi pre dânsa şi te va ţine pre tine, iubeaşte-o şi ea te va păzi.
Începaperea înţelepciunii easte a câştiga înţelepciune, şi întru agoniseala ta, agoniseaşte-ţi ştiinţă.
Priimeaşte-o şi o cuprinde pre ea, şi te va înălţa, cinsteaşte-o ca să te cuprinză.
Ca să dea capului tău cunună de daruri şi să te acopere cununa mângăierii.

Poemul 2

Auzi, fiiule, şi priimeaşte cuvintele meale, şi să vor înmulţi anii vieţii tale, ca să fie multe căile vieţii tale. Că te învăţ căile înţelepciunii şi te îndreptez pre cărări dreapte.
Că de vei umbla, nu să vor împiedica paşii tăi, şi de vei alerga, nu te vei osteni.
Ţine-te de învăţătura mea şi nu o lăsa, ci păzeaşte-o pre ea ţie spre viiaţa ta.
În căile necredincioşilor nu mearge, nici să râvneşti căile celor fără de leage.
Ori în care loc să adună tabăra, să nu mergi acolo, fugi de la dânşii şi te departă.
Că nu dorm până nu fac rău, şi să ia somnul de la dânşii, şi nu adorm.
Că aceia să hrănesc cu bucatele necurăţiei şi se îmbată cu vinul călcării de leage.
Iară căile drepţilor ca lumina luminează, merg şi luminează până când să plineaşte zioa.
Iară căile necredincioşilor sânt întunecate, că nu ştiu cum se împiiadecă.

Poemul 3

Fiiule! Ia aminte graiurile meale şi de cuvintele meale alătură-ţi urechiia ta.
Ca să nu scază izvoarăle tale, păzeaşte-le în inima ta. Că viiaţă sânt tuturor celor ce le află pre eale şi vindecare a tot trupul.
Cu toată paza păzeşte inima ta, că dintru aceastea sânt ieşirile vieţii.
Leapădă de la tine gura cea îndărătnică, şi buzele ceale nedreapte le depărtează de la tine.
Ochii tăi au drept să caute, şi geanele tale drept să clipească.
Dreapte umblări fă cu picioarele tale şi căile tale le îndreptează.
Să nu te abaţi de-a dreapta, nici de-a stânga, şi-ţi abate piciorul tău de la calea cea rea.
Că căile ceale de-a dreapta le ştie Domnul, iară ceale de-a stânga sânt întoarse.
Şi El dreapte va face umblările tale, şi călătoriile tale în pace le va povăţui.

Poemul 4

Fiiule! Ia aminte la înţelepciunea mea şi la cuvintele meale pleacă urechiia ta.
Ca să păzeşti cugetul bun; şi ştiinţa buzelor meale poruncesc ţie.
Nu te uita la muiarea rea, că miiare pică din buzele muierii curve, care până la o vreame îndulceaşte grumazul tău,
Iară mai pre urmă mai amară decât fiiarea vei afla şi mai ascuţită decât sabiia cea de amândoo părţile ascuţită. Că picioarele nebunei pogoară pe cei ce să lipesc de dânsa cu moarte la iad.
Şi urmele ei nu sânt stătătoare, că pre căile vieţii nu umblă, şi rătăciţi sânt paşii ei, şi nu bine cunoscuţi.

Poemul 5

Deci, fiiule, ascultă-mă pre mine şi să nu faci netreabnice cuvintele meale!
Depărteză-ţi calea ta de la dânsa şi nu te apropiia de uşile casii ei.
Ca să nu dai altora viiaţa ta şi zilele tale celor nemilostivi.
Ca să nu să sature străinii de putearea ta şi să nu între ostenealele tale în casă străină.
Şi-ţi va părea rău pre urmă, când să va zdrumica carnea trupului tău.
Şi vei zice: Cum am urât învăţătura şi de la mustrări s-a depărtat inima mea?
Nu am ascultat glasul celui ce mă certa, şi celui ce mă învăţa nu mi-am plecat ureachiia mea.
În puţină vreme m-am făcut întru tot răul, în mijlocul adunării şi a săborului.

(1939) (Traducere realizată de teologul şi eseistul Grigorie Pişculescu (1879-1961), cunoscut mai degrabă prin pseudonimul său literar: Gala Galaction)

Poemul 1

Inima ta să păstreze cuvintele gurii mele; păzeşte poruncile mele, ca să rămâi în viaţă. Agoniseşte înţelepciune, strânge pricepere. Nu le uita şi nu te depărta de la cuvintele gurii mele.

Nu o lepăda findcă ea te va păzi; iubeşte-o şi iea va sta de veghe.

Iată începutul înţelepciunii: Agoniseşte înţelepciunea şi cu preţul bogăţiei tale dobândeşte priceperea.

Preţuieşte-o mult şi ea te va înălţa în cinste; ea fi-va slava ta, dacă tu o vei lua în braţe.

Ea va pune o cunună cu daruri pe capul tău şi te va împodobi cu o diademă de mare cinste.

Poemul 2

Ascultă, fiul meu, şi primeşte poveţele mele, ca astfel anii vieţii tale să se înmulţească.

Eu te călăuzesc pe calea înţelepciunii şi te îndrept pe făgaşurile dreptăţii.

Când vei porni pe ea, paşii nu vor fi strâmtoraţi şi chiar dacă vei alerga nu te vei poticni.

Păstrează cu scumpătate învăţătura şi nu o lăsa;

păstreaz-o, căci ea este viaţa ta.

Nu porni pe calea celor fără de lege şi nu păşi pe drumul celor răi;

Ocoleşte-l şi nu trece pe el, ia-o pe alăturea şi treci mai departe,

Căci nu-i prinde somnul până nu făptuiesc rău şi somnul le fuge dacă nu trântesc pe cineva la pământ;

Căci fărădelegea este pâinea cu care ei se hrănesc şi sâlnicia este vinul pe care ei îl beau.

Dar calea celor drepţi este strălucitoare ca lumina dimineţii, care luminează tot mai tare până în faptul zilei. Calea celor nelegiuiţi este ca noaptea cea întunecată şi ei nu bagă de seamă din care pricină ar putea să cadă.

Poemul 3

Fiul meu! Fii cu luare aminte la graiurile mele şi la poveţile mele pleacă-ţi urechea ta.

Nu le lăsa din ochii tăi, ci păstrează-le înlăuntrul inimii tale,

Căci ele dau viaţă şi sănătate trupului, tuturor celor care le află.

Fereşte-ţi inima ta cu toată sârguinţa, căci din ea ţâşnesc izvoarele vieţii. Depărtează din gura ta toată uneltirea şi de pe buzele tale dă în lături viclenia.

Ochii tăi să privească drept înainte şi genele tale să cate în faţa ta.

Cercetează cu luare aminte făgaşul picioarelor tale şi toate cărările tale să ducă la ţintă.

Nu te abate nici la dreapta, nici la stânga, ci fereşte picioarele tale de rău!

Poemul 4

Fiul meu! Ia aminte la înţelepciune şi la sfatul cel bun pleacă urechea ta,
Ca să poţi păstra poveţile ieşite din gura mea şi învăţătura buzelor mele s-o ţii la tine.
Căci buzele femeii streine picură miere şi cerul gurii ei este mai alunecător decât untul de lemn,
Dar la sfârşit ea este amară ca pelinul şi tăioasă ca o sabie cu două ascuţişuri. Picioarele ei coboară spre moarte şi paşii ei duc de-a-dreptul în Şeol.
Fiindcă tu nu iei seama la calea vieţii, paşi ei rătăcesc fără să iei aminte.

Poemul 5

ŞI acum, fiul meu, ascultă-mă şi de la cuvintele gurii mele nu te abate!
Drumul tău să treacă departe de ea, şi nu te apropia de uşa casei ei,
Ca să nu dai vârtutea tinereţii tale altora şi anii tăi unui om fără de inimă;
Ca streinii să nu se sature de străduania ta şi ostenelile tale să nu treacă în casa altuia;
Ca să nu te jeleşti la sfârşit, când trupul şi carnea ta vor fi fără de vlagă,
Şi să zici: „Cum am ajuns să urăsc povaţa şi în ce fel inima mea a urgisit certarea?
De ce nu am ascultat de glasul dascălilor mei şi la învăţătorii mei de ce n-am plecat urechea?
Era cât pe ce să mă lovească nenorocirea în toiul adunării şi în mijlocul obştei!“

Biblia ,jBaatolo Valeriu^Ai meu

u

nan i a

(Traducere realizată de Valeriu Anania (1921-2011), care după ce a devenit Mitropolit al Clujului, Crişanei şi Maramureşului a primit supranumele de Bartolomeu. Pe lângă prestigioasa operă teologică şi implicare activă în viaţa cetăţii, a lăsat posterităţii şi o versiune proprie a Sfintei Scripturi, publicată în opt volume şi intitulată: *Biblia cu ilustraţii - versiune diortosită după Septuaginta)*

Poemul 1

Lipească-se cuvintele noastre de inima ta, păzeşte poruncile, nu le da uitării, nici nu trece cu vederea graiul gurii mele, nici nu-l părăsi, ţine-ţi-l în faţă.
Câştigă-ţi înţelepciune, câştigă-ţi cunoaştere; n-o părăsi, şi ea se va ţine de tine; iubeşte-o, şi ea te va păzi. Începutul înţelepciunii este a-ţi câştiga înţelepciunea, şi-n tot câştigul tău câştigă cunoaştere: primeşte-o, cuprinde-o, şi ea te va înălţa; cinsteşte-o, pentru ca ea să te cuprindă,
pentru ca să-i dea capului tău cunună de daruri şi cunună de mângâieri să te acopere.

Poemul 2

Ascultă, fiule, şi primeşte cuvintele mele şi anii vieţii tale se vor înmulţi pentru ca multe să devină şi căile vieţii tale.
Că eu te învăţ căile înţelepciunii şi pe drepte cărări te călăuzesc:
dacă mergi, paşii tăi nu se vor poticni, dacă alergi, nu vei osteni.
Ţine-te de învăţătura mea, n-o părăsi, ci păstrează-ţi-o pentru viaţa ta.
În căile necredincioşilor nu merge, nici să râvneşti căile nelegiuiţilor; în oricare loc li se adună tabăra, nu te duce acolo, fugi, îndepărtează-te;
că ei nu adorm dacă nu fac rău, le fuge somnul şi nu pot adormi;
că ei cu bucatele necurăţiei se hrănesc şi cu vinul fărădelegii se îmbată.
Căile drepţilor întocmai ca lumina luminează, merg înainte şi lumină răspândesc până-n plinul zilei.
Căile necredincioşilor însă sunt întunecate, ei nici nu ştiu cum se împiedică.

Poemul 3

Fiule, ia aminte la graiurile mele, de cuvintele mele alătură-ţi auzul;
păzeşte-le în inima ta pentru ca izvoarele tale să nu scadă.
Că ele viaţă sunt tuturor celor ce le află şi vindecare fiecărui trup.

Cu veghere-ntreagă păzeşteţi inima, căci din aceasta pornesc ţâşnirile vieţii.
Îndepărtează de la tine grăirea întortocheată, iar buzele nedrepte împinge-le departe.
Ochii tăi drept să caute, iar genele tale drept să clipească. Umblete drepte fă-le picioarelor tale, căile tale îndreaptă-le.
Să nu te abaţi nici la dreapta, nici la stânga, ci doar de la calea cea rea abate-ţi piciorul.
Căci căile cele de-a stânga sunt piezişe.
Că El drepte va face umbletele tale, iar călătoriile tale în pace le va călăuzi.

Poemul 4

Fiule, ia aminte la înţelepciunea mea, spre cuvintele mele apleacă-ţi auzul, ca să-ţi păzeşti cugetul bun; eu din priceperea buzelor îţi poruncesc.
Nu lua aminte la femeia vicleană; că din buzele femeii desfrânate picură miere care până la o vreme îţi îndulceşte gâtlejul, dar pe care mai târziu o vei găsi mai amară decât fierea şi mai ascuţită decât sabia cu două tăişuri.
Că nebunia îşi face picioare ce se coboară spre ea cu moarte de iad,
iar urmele ei sunt nestatornice, că ea nu pe căile vieţii umblă şi alergările ei sunt rătăcitoare: încotro, nici ea nu ştie unde.

Poemul 5

Aşadar, fiule, ascultă-mă pe mine şi să nu-mi faci cuvintele deşarte.
Calea fă-ţi-o cât mai departe de ea şi de uşile ei să nu te apropii,
ca să nu-ţi dai viaţa pe mâna altora şi traiul tău pe seama celor ce nu se îndură, ca nu cumva străinii să-şi facă saţ din averea ta şi rodul ostenelilor tale să intre în casă străină.
Că pe urmă o să-ţi pară rău, atunci când carnea trupului tău se va topi şi când vei zice: O, cum de-am urât eu învăţătura şi cum de-a ocolit inima mea mustrările?
N-am ascultat de glasul celui ce mă certa şi spre cel ce mă învăţa nu mi-am plecat auzul; pentru atât de puţin m-am copleşit de tot răul, în chiar mijlocul soborului şi al adunării.

V
ei'â urnea greaca a
Vecii iuiui '^Teătam/ent:
SE PTUA GINTA

(Lucrare coordonată de Cristian Bădiliţă, Francisca Bălтăceanu şi Monica Broşteanu; Colegiul Noua Europă & Polirom,
2006, vol. IV, tomul I;
textul cărţii *Proverbe* fiind tradus de Cristian Bădiliţă)

Poemul 1

Să se prindă cuvântul nostru de inima ta! Păzeşte poruncile, nu uita şi nu trece peste spusa gurii mele, n-o părăsi, şi ea se va lipi de tine; îndrăgeşte-o, şi ea te va păzi;
împrejmuieşte-o, şi ea te va înălţa, cinsteşte-o, ca să te cuprindă în braţe,
ca să-ţi pună pe cap cununa de haruri, cu cununa de desfătări să te apere.

2 91

Poemul 2

Ascultă, fiule, primeşte-mi cuvintele, şi se vor înmulţi anii vieţii tale, pentru ca multe să-ţi fie căile vieţii, căci eu te învăţ căile înţelepciunii, te duc pe cărări drepte.
Căci, dacă umbli, nu se vor poticni paşii tăi, iar dacă alergi, nu vei simţi oboseală.
Ţine-te de învăţătura mea, nu o lăsa deoparte, ci păzeşte-ţi-o pentru viaţa ta.
Pe căile necredincioşilor nu umbla, nici nu râvni la căile celor fără de lege, oriunde şi-ar aşeza tabăra, nu te duce acolo, departe stai de ei şi treci pe-alături!
Căci ei nu dorm fără să facă rău, le-ar zbura somnul şi n-ar putea închide un ochi.
Ei se hrănesc din hrana necredinţei, cu vinul nelegiuirii se îmbată.
Căile drepţilor strălucesc ca o lumină, merg înainte şi luminează până la ivirea zilei; dar căile necredincioşilor sunt întunecate, ei nu ştiu cum se împiedică.

Poemul 3

Fiule, ia aminte la spusa mea, pleacă-ţi urechea spre cuvintele mele!
Pentru ca izvoarele tale să nu se piardă, păzeşte-le în inima ta, căci au viaţă cei care le găsesc şi toate trupurile, vindecare.
Cu pază mare veghează-ţi inima, căci din izvoarele acestea curg căile vieţii.
Alungă de la tine gura sucită şi buzele necinstite ţine-le departe.
Ochii tăi să privească la cele neîntortocheate, pleoapele tale să încuviinţeze lucrurile drepte.
Îndreaptă cărările paşilor tăi şi netezeşte-le.
Nu te abate la dreapta ori la stânga, întoarce-ţi pasul de pe calea răutăţii, căci drumurile din dreapta Dumnezeu le cunoaşte, dar piezişe sunt cele din stânga.
El va îndrepta cărările tale, iar umbletele tale în pace le va călăuzi.

Poemul 4

Fiule, ia aminte la înţelepciunea mea, pleacă-ţi urechea spre cuvintele mele, ca să păzeşti cugetul bun: discernământul de pe buzele mele ţi-l poruncesc.
Nu te uita la femeia uşoară, miere picură de pe buzele femeii desfrânate ce pentru o clipă îţi unge gâtlejul, dar pe urmă o vei găsi mai amară ca fierea şi mai ascuţită ca sabia cu două tăişuri.
Căci picioarele smintelii îi coboară pe cei care o urmează, cu moarte, în iad, iar pe urmele paşilor ei nu au pe ce să se sprijine.
Căci ea nu va merge pe căile vieţii, alunecoase-s rotirile ei, şi greu de cunoscut.

Poemul 5

Şi acum, fiule, ascultă-mă şi nu-mi da cuvintele deoparte: îndepărtează-ţi calea de la ea, nu te apropia de uşile caselor sale,
ca nu cumva să dai altora viaţa ta şi traiul tău unor inşi fără milă;
ca nu cumva străinii să se ghiftuiască cu vlaga ta, iar roadele ostenelii tale să intre în casa străinilor.
Te vei căi în cele din urmă, când aceştia îţi vor istovi carnea de pe trup, şi vei spune: „De ce am urât povăţuirea, şi inima mea a alungat mustrările?
N-am dat ascultare glasului care mă povăţuia şi mă învăţa şi nici nu mi-am plecat urechea; aproape am ajuns în răul cel mai mare în mijlocul adunării şi al obştii.“

***Noaa tradi**
acere in
[. I
limba romana

(Cunoscută după iniţialele NTR, această versiune a fost elaborată de un comitet de traducători între anii 19982006. Proiectul a fost destinat Societăţii Biblice - noul nume dat organizaţiei *International Bible Society* şi *Send the Light - IBS-STL*. A văzut lumina tiparului în anul 2007, fiind una dintre cele mai apreciate traduceri contemporane)

Poemul 1

Primeşte cuvintele mele cu toată inima ta, păstrează îndrumările mele şi vei trăi!
Dobândeşte înţelepciunea, dobândeşte priceperea! Nu uita cuvintele mele şi nu te îndepărta de la ele!
Nu uita înţelepciunea, şi ea te va proteja! Iubeşte-o, şi ea te va ocroti! Înţelepciunea este cea mai importantă, de aceea dobândeşte înţelepciune şi, cu orice preţ, dobândeşte priceperea!
Preţuieşte-o, şi ea te va înălţa; îmbrăţişeaz-o, şi ea îţi va aduce onoare!
Ea îţi va pune pe cap o cunună graţioasă, îţi va da o coroană frumoasă.

Poemul 2

Ascultă, fiul meu, acceptă ce îţi spun, şi vei avea o viaţă lungă!
Eu te îndrum pe calea înţelepciunii şi te conduc de-a lungul cărărilor drepte.
Când vei merge, paşii nu-ţi vor fi tulburaţi; când vei alerga, nu te vei împiedica. Perseverează în învăţătură, nu o neglija! Păstreaz-o, căci ea este viaţa ta!
Nu-ţi pune piciorul pe cărarea ticăloşilor şi nu merge pe calea oamenilor răi!
Evit-o, nu trece pe ea! Întoarce-te şi mergi pe calea ta! Aceia nu pot să doarmă dacă n-au făcut ceva rău; le piere somnul dacă nu fac pe cineva să se împiedice.
Ei mănâncă pâinea ticăloşiei şi beau vinul violenţei. Cărarea celor drepţi este ca licărirea zorilor care străluceşte tot mai mult până în plinul zilei.
Dar calea celor răi este ca întunecimea, ei nu ştiu de ce se vor împiedica.

Poemul 3

Fiul meu, fii atent la ceea ce îţi spun, ascultă cu atenţie cuvintele mele!
Nu-ţi îndepărta privirea de la ele, păstrează-le în lăuntrul inimii tale,
căci ele sunt viaţă pentru cei ce le găsesc şi sănătate pentru tot trupul lor.
Păzeşte-ţi inima mai mult decât orice, căci din ea ies izvoarele vieţii!
Îndepărtează orice înşelăciune din gura ta şi înlătură orice ipocrizie de pe buzele tale!
Ochii tăi să privească direct înainte, şi pleoapele tale să ţintească drept înaintea ta.
Netezeşte-ţi cărarea picioarelor tale, şi toate căile tale să fie trainice.
Nu te abate nici la dreapta, nici la stânga! Îndepărtează-ţi piciorul de la rău!

Poemul 4

Fiul meu, fii atent la înţelepciunea mea, ascultă bine cuvintele mele înţelepte,
ca să fii chibzuit şi buzele tale să păstreze cunoştinţa!
Buzele femeii desfrânate picură miere, şi cuvintele ei sunt mai alunecoase decât untdelemnul, dar la urmă sunt mai amare decât pelinul, mai ascuţite ca o sabie cu două tăişuri.
Picioarele ei coboară la moarte şi paşii ei conduc spre Locuinţa Morţilor.
Ea nu dă atenţie căii care duce la viaţă; căile ei rătăcesc, dar ea nu ştie lucrul acesta.

Poemul 5

Acum, fiilor, ascultaţi-mă şi nu vă îndepărtaţi de la cuvintele mele.
Fiule, păstrează-ţi calea departe de a ei, nu te apropia de uşa ei, pentru ca să nu-ţi dai cinstea altora şi anii tăi unui om nemilos,
pentru ca nu cumva nişte străini să se bucure de averea ta şi din munca ta să se îmbogăţească casa altuia,
Iar, la sfârşitul vieţii, să oftezi din greu când carnea şi trupul ţi se vor istovi.
Atunci vei spune: „Cum am urât eu învăţătura! Cum am dispreţuit inima mea mustrarea!
Cum am putut să n-ascult glasul învăţătorilor mei şi să n-ascult de cei ce mă îndrumau!
Era cât pe ce să fiu nenorocit de tot în mijlocul adunării şi comunităţii."

Bibiiocgraţi rafie âe vă

Alter, Robert, *The Wisdom Books: Job, Proverbs and Ecclesiastes,* W. W. Norton & Company, New York, 2010.
Ambrose, Isaac, *Privind ţintă la Isus,* Perla Suferinţei, Suceava, 2010.
Anderson, Neil T. & Russo, Steve, *Păzeşte-ţi copiii!,* Logos, Cluj-Napoca, 2003.
Andre, Chrisophe, Stările sufleteşti. Învăţarea seninătăţii, Trei, Bucureşti, 2012.
Arp, Claudia & David, *Brusc au 13 ani,* Scriptum, Oradea, 2005.
Augustin, *De libero arbitrio,* Humanitas, Bucureşti, 2004.
Augustin, *Despre adevărata religie,* Humanitas, Bucureşti, 2007.
Balswick, Jack O. şi Balswick, Judith K., *Familia: o perspectivă creştină asupra căminului contemporan,* Casa Cărţii, Oradea, 2009.
Barton, John & Muddiman, John (eds.), *The Oxford Bible Commentary,* Oxford University Press, Oxford, 2001.
Borsellino, Chuck & Jenni, *Cum să creşti nişte copii minunaţi,* Samuel, Mediaş, 2004.
Bridges, Charles, *An Exposition of the Book of Proverbs,* Robert Carter, New York, 1847.
Burns, Jim, *Părintele încrezător,* Noua Speranţă, Timişoara, 2011.
Cannon, Carol, Imperfect într-o familie perfectă: cum să ieşi din cercul vicios al codependenţei şi adicţiei, Majesty Press International, Arad, 2011.
Cialdini, Robert B., *Totul despre psihologia persuasiunii,* Business Tech, Bucureşti, 2008.
Chevalier, Jean & Gheerbrant, Alain, *Dicţionar de simboluri,* vol. l-3, Artemis, Bucureşti, 1995.
Clarke, Adam, *Proverbs & Song of Solomon,* Wesleyan Heritage Publications, 1998.
Cloud, Henry & Townsend, John, *Graniţe în relaţii,* Logos, Cluj-Napoca, 2012.
Danion, Vasile, *Între iubire şi păcat,* Lucman, 2006.
Dell, Katharine J., *The Book of Proverbs in Social and Theological Context,* Cambridge University Press, Cambridge, 2996.
Dobson, James, *Copilul îndărătnic,* Noua Speranţă, Timişoara, 2012.
Elwell A. W. (ed.), *Dicţionar evanghelic de teologie,* Cartea Creştină, Oradea, 2012.
Epstein, Isidor, *Iudaismul. Origini şi istorie,* Hasefer, Bucureşti, 2003.
Ethridge, Shannon şi Arterburn, Stephen, *Lupta fiecărei fete,* Metanoia, Oradea, 2008.
Evans, Tony, *Gata cu scuzele*, Casa Cărţii, Oradea, 2009.
Fedele, Gene, *Eroi ai credinţei,* Casa Cărţii, Oradea, 2004.

Fetescu, Vasile, *Stropi de înţelepciune,* Editura PIM, Iaşi,
2006.
Ferber, Michael, *A Dictionary of Literary Symbols,* Cambridge University Press, Cambridge, 1999.
Fields, Doug, *Lucrarea cu tinerii: scopuri şi temelie,* Noua Speranţă, Timişoara, 2005.
Fleming, C. M., Adolescence. Its SocialPsychology: with an Introduction to recent findings from the field of Anthropology, Physiology, Medicine, Psychometrics and Sociometry, Taylor & Francis e-Library, 2005.
Fouilloux, Danielle; Langlois, Anne; La Moigne, Alice; Spiess, Franşoise; Thibault, Madeleine şi Trebuchon, Renee, *Dicţionar cultural al Bibliei,* Nemira, Bucureşti, 1998.
Freeman, J. A., *Zoologia Împărăţiei,* SPMCR, Oradea.
Frevert, Ute & Haupt, H.-G. (eds.), *Omul secolului XX,* Polirom, Iaşi, 2002.
Fritze, Julius, *Vreau să te iubesc,* Discipolul, Cluj-Napoca,
2007.
Goldsmith, Martin & Elizabeth, *Ce drum să urmez?,* Discipolul, Cluj-Napoca, 2007.
Goody, Jack, Familia europeană. O încercare de antropologie istorică, Polirom, Iaşi, 2003.
Harris, Joshua, *Pradă ispitei,* Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2005.
Howat, Irene, *Zece băieţi care au schimbat lumea,* Casa Cărţii, Oradea, 2012.
Howat, Irene, *Zece fete care au adus o schimbare*, Casa Cărţii, Oradea, 2012.
Kubassek, Ben, *Succes fără prăbuşire,* Shalom, Oradea, 2000.
Kuen, AlfTed, *66 în una. O mică enciclopedie biblică,* Casa Literaturii Creştine, Bucureşti, 1997.
Kung, Hans, Iudaismul. Situaţia religioasă a timpului, Hasefer, Bucureşti, 2005.
LaHaye, Tim, *Învingând temperamentul prin Duhul Sfânt,* Casa literaturii creştine, Bucureşti, 1999.
Lewis, C. S., Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr, Humanitas, Bucureşti, 2003.
Lucas, C. Ernest, *Proverbs,* Eerdmans Publishing, Michigan, 2015.
Ludy Eric & Leslie, Când povestea de dragoste ţi-o scrie Dumnezeu, Kerigma, Oradea, 2005.
MacDonald, William, Comentariul biblic al credinciosului: Vechiul Testament, CLC, Bielefeld, 2002.
Martin, James D., *Proverbs,* Sheffield Academic Press, Sheffield, 1995.
McDowell, Josh, *Generaţia înstrăinată,* Scriptum, Oradea, 2005.
McDowell, Josh, *Sunt un tată bun?,* Scriptum, Oradea, 2005.
McKenzie, Alyce, Preaching Biblical Wisdom in a Self- Help Society, Abigdon Press, Tenessee, 2002.
Miles, Johnny E., Wise King — Royal Fool. Semiotics, Satire and Proverbs l-9, T&T Clark International, Londra, 2004.
Miller, John W., *Proverbs,* Hearld Press, Scottdale, 2004.
Murphy, Roland E. şi Huwiler, Elizabeth, *Proverbs, Ecclesiastes, Song of Songs,* Baker Publishing Group, Michigan, 2012.
Murray, Andrew, *Creşte-ţi copiii pentru Hristos,* Perla Suferinţei, Suceava, 2009.
Murrell, Stanford E., *Proverbs,* Lulu.com, 2012.
Nemoianu, Virgil, Jocurile divinităţii. Gândire, libertate şi religie la sfârşit de mileniu, Polirom, Iaşi, 2000.
Nouwen, Henri J. M., Întoarcerea fiului risipitor. O istorie a drumului spre casă, Presa Bună, Iaşi, 1999.
Nullens, Patrick, În căutarea Binelui. Pietre de temelie pentru o etică cre°tină, Metanoia, Oradea; Pleroma, Bucureşti, 2013.
Ortlund, Raymond C. Jr., *Proverbs: Wisdom that Works,* Crossway, Illinois, 2012.
Peck, M. Scott, *Drumul către tine însuţi,* Curtea Veche, Bucureşti, 2001.
Riboulet, Louis, *Formarea morală °i intelectuală pentru viaţă,* Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuş, 2006.
Rylaarsdam, Coert J., *Revelation in Jewish Wisdom Literature,* The University of Chicago Press, Chicago, 1956.
Schmemann, A., *Tatăl nostru,* Sophia, Bucureşti, 2008.
Silvestri, Artur, *Cuvinte pentru urma°i,* Carpathia Press, Bucureşti, 2007.

Swindoll, Charles R., *Familia puternică,* Life Publishers International, Springfield, 1997.
Teodorescu, Ionel & Gina, *Depă°ind capcanele adolescenţei,* Cartea Creştină, Oradea, 2011.
Thomas, Gary, *Chemarea sacră de a fi părinte*, Noua Speranţă, Timişoara, 2008.
Trask, Thomas E. & Goodall, Wayde I., *Bătălia,* Life, Oradea, 2003.
Treier, Daniel J., *Proverbs & Ecclesiastes*, BrazosPress, Michigan, 2011.
Tremper, Longman, *Proverbs,* Baker Publishing Group, Michigan, 2006.
Vladimirescu, Mihai Valentin, *O istorie a Bibliei ebraice*, Polirom, Iaşi, 2006.
Waltke, Bruce K., *The Book of Proverbs: Chapters l-15,* Eerdmans Publishing, Michigan, 2004.
Weeks, Stuart, *Instruction & Imagery in Proverbs l-9,* Oxford University Press, Oxford, 2007.
Wenger, Ray, *Tiparul divin pentru viaţa de familie,* Christian Aid Ministries, Ohio, 2006.
Winter, Richard, *Plictisit în epoca divertismentului*, Scriptum, Oradea, 2011.
Ziglar, Zig, Putem creşte copii buni într-o lume negativa!, Curtea Veche, Bucureşti, 2013.
Zlate, Mielu, *Eul şi personalitatea,* Trei, Bucureşti, 2002.
Young, Ed, *Cele 10 porunci pentru părinţi,* Casa Cărţii, Oradea, 2007.